ANALELE ŞTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA

Chişinău – 2019

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

ANALELE ŞTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA

Ştiinţe sociale

Chişinău – 2019

CEP USM

Colegiul de redacţie al culegerii „Analele ştiinţifice ale USM”
Ştiinţe sociale

Redactor-şef	***Florentin PALADI,*** ***prorector pentru activitatea ştiinţifică, prof. univ.***
Redactor coordonator	***Tatiana BULIMAGA***
Procesare computerizată	***Tatiana BULIMAGA*** ***Marianna SAVVA*** ***Violeta MACOVEI*** ***Margareta PROHIN***
Redactori	***Antonina DEMBIŢCHI*** ***Valentina MLADINA***

Membri:

Serghei BRÎNZĂ, dr. hab., prof.univ.	Decan, Facultatea de Drept
Georgeta STEPANOV, dr. hab., prof.univ.	Decan, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării
Alexandru SOLCAN, dr., conf.univ.	Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
Vladimir GUȚU, dr. hab., prof.univ.	Decan, Facultatea de Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială
Galina ULIAN, dr. hab., prof.univ.	Decan, Facultatea de Științe Economice

Responsabil de ediţie:
Tatiana BULIMAGA, şef secţie PVEŞ, Institutul de Cercetare și Inovare al USM

***

Culegerea „Analele ştiinţifice ale USM” include rezumatele tezelor de licenţă şi de master, susţinute de studenţii şi masteranzii care au manifestat pe parcursul anilor de studii capacităţi deosebite şi sunt recomandaţi să-şi continue studiile la doctorat.

***

Responsabilitatea asupra conţinutului articolelor revine în exclusivitate conducătorilor ştiinţifici

© USM, 2018

CONTRACTUL DE TRANSPORT RUTIER INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI

Alina AMBROS

The commercial exchanges are immposible without a good system of road, railway and naval transport that are well developed. This is why lots of important representatives of the world tried to focus their atention to set up a refined transport network.

The purpose of the thesis is to carry out a complex research of the international road freight contract through the dimensions of applicability and development on a global level, but especially in the practice of the Republic of Moldova, as well as elaboration of the recommendations for improvement of the national legislation and application as accurately as possible in practice of the international legislation in the field.

Schimburile comerciale sunt de neconceput fără un sistem de transport rutier, feroviar, maritim și aerian bine articulat. Din această cauză, reprezentanții cei mai autorizați ai lumii și-au concentrat atenția și eforturile în direcția constituirii unei rețele de transport internațional, a cărei infrastructură este în continuă perfecționare.

Contractul de transport internațional de mărfuri este un contract autonom, însă datorită ratei mari de export de mărfuri, este încheiat de cele mai multe ori în legătură cu contractul de vânzare-cumpărare. Vânzarea internațională de mărfuri este contractul cel mai des utilizat în comerțul internațional, iar fiindcă comercianții se află adesea în locuri sau chiar în țări diferite, este necesară și încheierea unui contract de transport. Astfel contractul de transport ocupă un loc foarte important în comerțul internațional.

Datorită poziției sale geografice și dezvoltării economice, Republica Moldova recurge în majoritatea cazurilor la transportul rutier de mărfuri. Pentru ca relațiile economice și rata exportului să sporească, este necesar ca să se constituie o rețea bine dezvoltată de transport internațional cu o bună infrastructură. De asemenea, o atenție sporită trebuie să se acorde și elaborării unor asemenea reglementări care să garanteze fluiditatea traficului și siguranța cât mai deplină a transportului de bunuri, prin asigurarea unor mijloace de securitate maximă.

Scopul lucrării constă în realizarea unei cercetări complexe a contractului internaţional de transport de mărfuri pe şosele prin dimensiunile aplicabilităţii şi dezvoltării la nivel mondial, dar în special în practica Republicii Moldova, precum şi elaborarea recomandărilor de perfecţionare a legislaţiei naţionale şi aplicarea cât mai corect în practică a legislaţiei internaţionale în domeniu.

Propunem următoarea definiţie a contractului rutier internaţional de mărfuri: contractul de transport internaţional de mărfuri este acel contract, în baza căruia cărăuşul profesionist (transportatorul) se obligă să transporte cu titlu oneros şi în termen determinat marfa predată de expeditor, punctul de plecare şi cel de sosire al mărfii fiind pe teritoriul a cel puţin două state diferite, să conserve marfa pe termenul transportului şi să o predea destinatarului, care poate fi însuşi expeditorul sau o terţă persoană.

Convenţia privind contractul de transport internaţional de mărfuri pe şosele de la Geneva [1] este cel mai important şi cel mai des utilizat act la nivel internaţional pe continentul european în domeniul dat. Convenţia se aplică oricărui tip de transport de mărfuri pe şosele, dacă locul primirii şi cel al predării mărfii sunt situate în state diferite, care cel puţin unul este parte la Convenţia de la Geneva (art.1 paragr.1).

În conformitate cu art.4, proba contractului se face prin scrisoarea de trăsură. Scrisoarea de trăsură are un rol *ad probationem,* şi nu ad *ad validitatem*. Scrisoarea de trăsură se întocmeşte în trei exemplare – unul se reţine de către expeditor, unul însoţeşte marfa şi este înmânată destinatarului, iar al treilea este reţinut de către cărăuş (art.1 paragr.5).

Convenţia de la Geneva stabileşte drepturile şi obligaţiile părţilor:

Obligaţiile expeditorului: obligaţia de ambalare a mărfii, obligaţia de predare a mărfii, obligaţia de a suporta cheltuielile de verificare a mărfii, obligaţia de a-l înştiinţa pe transportator asupra caracterului periculos al mărfii şi despre eventualele precauţii ce trebuie luate, obligaţia de a încărca marfa, obligaţia de a furniza documentele şi informaţiile necesare îndepliniri formalităţilor vamale şi a altor formalităţi, obligaţia de plată a preţului de transport.

Obligaţiile transportatorului: obligaţia de încărcare şi descărcare a mărfii din vehicul, obligaţia de verificare a mărfii, obligaţia de a transporta marfa în interiorul termenelor stipulate sau a unui termen

rezonabil, obligația de îndeplinire a formalităților vamale și a altor formalități, obligația de conservare a mărfii, obligația de predare a mărfii și a scrisorii de trăsură, obligația de a solicita instrucțiuni în cazul unor impedimente la transportare sau livrare.

Obligațiile destinatarului: destinatarul nu participă direct la încheierea contractului, totuși el devine parte a acestuia prin aderare. Astfel, destinatarul dispune de un șir de obligații și drepturi în conformitate cu contractul de transport internațional de mărfuri: obligația de a descărca marfa, obligația de plată a cheltuielilor aferente transportului, obligația de plată a rambursului menționat în scrisoarea de trăsură.

Convenția de la Geneva expune într-o manieră relevantă drepturile și obligațiile părților: expeditorului, transportatorului (cărăușului) și destinatarului. Din analiza făcută de noi prin prisma Convenției, obligațiile părților sunt corelative. Unele obligații și drepturi nu sunt prevăzute expres, însă pot fi deduse din conținutul prevederilor. Acest lucru nu este unul pozitiv, deoarece duce la crearea unor incertitudini și neclarități. Spre exemplu, în cadrul obligației ce ține de ambalarea mărfii, din conținutul Convenției nu reiese cine trebuie să ambaleze marfa, însă se prevede că în caz de deteriorare a mărfii din cauza necorespunderii și a calității proaste a ambalajului, va răspunde expeditorul. De asemenea, și obligația de încărcare a mărfii – Convenția nu stabilește cine va efectua încărcarea – expeditorul, destinatarul sau transportatorul. De regulă, părțile stabilesc cine va fi responsabil, iar în cazul în care nu au prevăzut, se va aplica legea statului pe teritoriul căruia are loc încărcarea mărfii. În practică deseori apar litigii din aceste incertitudini. Dispoziții speciale cu privire la plata prețului nu se conțin în Convenția de la Geneva, de aceea apare neclaritatea, cine achită prețul pentru transport – expeditorul sau destinatarul?! Luând în considerare că remunerarea transportatorului este una dintre obligațiile pe marginea căreia se ține practic întreg contractul internațional de transport, de aceea este destul de alogică lipsa acestei obligații expres stipulată în Convenție.

După părerea noastră, ar fi mai oportun de a prevedea obligațiile importante expres în Convenție, fără a fi necesară interpretarea și deducerea lor din cadrul altor norme.

***Referințe*:**

1. Convenția privind contractul de Transport Internațional de mărfuri pe șosele (CMR), adoptată la Geneva la 19 mai 1956, modificată prin Protocolul din 05 iunie 1978.

2. GRIBINCEA, L. *Dreptul comerțului internațional*. Chișinău: Reclama, 2014.

Recomandat
Lilia GRIBINCEA, dr., conf. univ.

ANALIZA TEORETICO-PRACTICĂ A ÎMBOGĂȚIRII NEJUSTIFICATE

Pavel SPATARI

Unjustified enrichment has been created by Romanian lawyers and kept his basics till today. The general rule is provided by art. 1979 Civil Code, which says whoever get enrhiched by disadvantage of another, without legal, judicial or contractual grounds should return the enrichment. In order for this to happen, the following conditions are required: enrichment of one; disadvantage of another; enrichment must be unjustified; attribution between enrichment and disavdantage.

În reglementarea anterioară a îmbogățirii nejustificate, sub denumirea de îmbogățire fără justă cauză, aceasta era definită ca „faptul juridic licit prin care are loc mărirea patrimoniului unei persoane prin micșorarea corelativă a patrimoniului altei persoane, fără ca să existe pentru acest efect o cauză justă sau un temei juridic" [1, p.501]. Noțiunea de „justă cauză" a fost criticată în doctrină, considerându-se că aceasta creează divergențe în înțelesul său și se contrazice cu alte noțiuni dintr-un sistem cauzalistic. În atare sens, s-a afirmat că în această materie noțiunea de cauză nu este luată în sensul ei material – de cauză eficientă, nici în sensul în care ea constituie un element esențial al contractului și nici ca izvor al drepturilor și al obligațiilor, în temeiul căreia se stabilește dacă transformările patrimoniale sunt în conformitate cu legea. Nu se avea în vedere noțiunea de cauză a actului juridic, ci existența unui temei juridic, convențional sau legal, al măririi unui patrimoniu și al micșorării celuilalt. Prin urmare, termenul de „nejustificată" se arată unul mult mai oportun.

Ca și majoritatea instituțiilor de drept civil, îmbogățirea nejustificată a fost creația romanilor, bazele căreia sunt menținute și în legislațiile actuale. Odată cu apariția Digestei au recunoscut mai multe forme de *condictio. Digestele* lui Iustinian conțineau 5 titluri separate pentru fiecare formă de *condictio,* acestea fiind următoarele [2, p.838-872]:

- *condictio causa data causa non secuta* (D. 12, 4);
- *condictio ob turpem vel iniustam causam* (D. 12, 5);
- *condictio sine causa* (D. 12, 7);
- *condictio furtiva* (D. 13, I);
- *condictio indebiti* (D. 12, 6).

Mai era cunoscută şi acţiunea *de in rem verso*, ce reprezenta un remediu special pentru îmbogăţire nejustificată în domeniul reprezentării. Sistemele de drept ce au legiferat dualitatea dintre plata nedatorată şi îmbogăţirea nejustificată (ex. România, Franţa, Italia, Olanda etc.) au extins domeniul acţiunii *de in rem verso* ca acţiune generală în materia îmbogăţirii nejustificate, iar pentru plata nedatorată au păstrat clasica acţiune *condictio indebiti*. Sistemele ce au legiferat modelul unitar al îmbogăţirii nejustificate (ex. Republica Moldova, Germania, Federaţia Rusă etc.) au creat un mecanism pentru a îmbina ambele situaţii.

Astfel, alin. (1) art. 1979 Cod civil (în continuare C. civ.) prevede că dacă o persoană obţine o îmbogăţire nejustificată care se atribuie la dezavantajul suferit de o altă persoană, ea este obligată faţă de persoana dezavantajată să restituie îmbogăţirea. Prin urmare, C.civ. a reglementat această regulă generală în materia restituţiei ca un mecanism general de restituţie, atunci când există o îmbogăţire nejustificată, şi nu o consacrare legală a mai multor forme de îmbogăţire, aşa cum au făcut romanii (prin reglementarea mai multor tipuri de *condictio*).

C.civ. în alin. (1) art. 1979 stabileşte că părţile raportului de îmbogăţire nejustificată sunt persoana îmbogăţită şi persoana dezavantajată. Persoana îmbogăţită este persoana ce obţine o îmbogăţire în mod nejustificat, iar persoana dezavantajată este persoana ce a suferit un dezavantaj pe marginea îmbogăţirii altuia.

Condiţiile îmbogăţirii nejustificate sunt: îmbogăţirea unei persoane; dezavantajul altei persoane; îmbogăţirea să fi fost nejustificată; îmbogăţirea unuia se atribuie la dezavantajul altuia.

Îmbogăţirea unei persoane poate lua forme diverse – fie prin sporirea elementelor active ale patrimoniului, fie prin micşorarea pasivului acestui patrimoniu, fie prin evitarea măririi pasivului patrimoniului. Sporirea elementelor active ale patrimoniului poate consta în

dobândirea unui bun sau a unei creanţe, dobândirea unei sume de bani, îmbunătăţirea unui lucru al proprietarului de către o altă persoană, edificarea unei construcţii, facerea unei plantaţii sau executarea unei lucrări pe terenul altuia [3, p.199]. Îmbogăţirea prin micşorarea pasivului patrimoniului sau evitarea măririi acestui pasiv nu necesită intrarea de noi bunuri sau creşterea valorii bunurilor existente, ci constă în stingerea unei datorii, fără a se plăti sau când sunt diminuate sau evitate cheltuielile obligatorii. Evitarea unor cheltuieli constituie o îmbogăţire numai în cazul când patrimoniul unei persoane care evită cheltuiala nu s-a micşorat, deşi ar fi trebuit să se micşoreze. Şi din folosirea bunului unei alte persoane poate lua naştere evitarea unei cheltuieli. În modul acesta se economisesc cheltuielile care ar fi trebuit să fie făcute dacă nu ar fi intervenit faptul folosirii lucrului respectiv, de pildă cheltuielile reprezentând plata pentru folosinţa unui alt lucru de acelaşi gen [3, p.201]. Îmbogăţirea ar putea avea şi caracter intelectual sau moral. S-a apreciat că aspectul intelectual/moral priveşte numai natura activităţii prestate şi s-a arătat că, şi în acest caz, îmbogăţirea trebuie să corespundă unei valori susceptibile de evaluare pecuniară [4, p.163]. Majorarea unui patrimoniu semnifică dobândirea de active patrimoniale sau eliminarea pasivelor patrimoniale. Activele patrimoniale pot consta în bani, drepturi de proprietate (inclusiv intelectuală), drepturi de creanţă sub cele mai diverse forme – creanţă contractuală, creanţă de compensarea unui prejudiciu, chiar şi creanţa de a obţine restituirea îmbogăţirii nejustificate. Eliminarea unui pasiv patrimonial constă în stingerea totală sau parţială a unei datorii. Nu contează dacă în privinţa unei datorii a fost sau nu intentată o acţiune din partea creditorului îmbogăţitului, însă este important ca obligaţia ce este stinsă de dezavantajat să fie o obligaţie civilă perfectă şi nu una naturală (cum ar fi obligaţia de a executa după scurgerea termenului de prescripţie).

În alin. (1) art.1985 C. civ. sunt enumerate cazurile în care o persoană se consideră dezavantajată, şi anume, când a fost micşorat patrimoniul său, când au fost folosite bunurile sale de către o altă persoană, când a fost prestat un serviciu sau executată o lucrare în folosul altuia.

Există prezumţia că toate îmbogăţirile sunt nejustificate, cu excepţia a două cazuri: persoana îmbogăţită este îndreptăţită faţă de persoana dezavantajată să obţină îmbogăţirea în virtutea unui contract sau

unui alt act juridic, unei hotărâri judecătoreşti sau unui alt temei legal; persoana dezavantajată şi-a dat consimţământul în mod liber şi fără eroare de a suferi dezavantajul.

Atât sporirea sau păstrarea patrimoniului, cât şi diminuarea patrimoniului sunt rezultatele comune ale anumitor fapte (acte sau evenimente). Este indiferent dacă dezavantajul şi îmbogăţirea corelativă rezultă din fapta păgubitului sau a îmbogăţitului, ori a unei terţe persoane sau fortuit, fiind suficient ca ele să aibă o cauză unică comună – un act sau un eveniment. Prin urmare, îmbogăţirea nu este cauza dezavantajului, după cum nici dezavantajul nu este cauza îmbogăţirii, acestea fiind rezultatele unei cauze unice [5, p.279]. Astfel, termenul de „atribuire" se potriveşte mai bine pentru a desemna această situaţie.

Ceea ce defineşte îmbogăţirea nejustificată din punctul de vedere al efectelor sale este obligaţia de restituire de care este ţinut îmbogăţitul. C. civ. modernizat, în materia efectelor îmbogăţirii nejustificate, delimitează între îmbogăţire transmisibilă şi îmbogăţire netransmisibilă. Transmisibilă este acea îmbogăţire ce constă dintr-un bun ce poate fi transmis, prin *traditio, cessio* sau prin alte metode, spre exemplu îmbogăţirea ce constituie primirea neîndreptăţită a unui pian, ce va urma a fi restituit aşa cum este el. Îmbogăţire netransmisibilă o constituite bunurile ce nu pot fi transmise, servicii sau folosinţa unui bun, ce urmează a fi restituite prin plata valorii băneşti în folosul persoanei dezavantajate. Spre exemplu, spălarea unui automobil, ce l-a îmbogăţit pe posesorul acestuia şi urmează a fi restituită valoarea bănească a acestui serviciu. Alin. (1) art. 1990 C. civ. prevede regula generală că restituirea are loc în natură, excepţia fiind restituirea prin plata valorii băneşti. Fructele la fel urmează a fi restituite, din momentul începerii relei-credinţe a persoanei îmbogăţite.

C.civ. reglementează şi câteva excepţii ce pot fi folosite de persoana îmbogăţită, în anumite împrejurări, pentru a se opune obligaţiei de restituire, şi anume: împlinirea termenului de prescripţie; diminuarea îmbogăţirii; simultaneitatea; dobândirea de bună-credinţă sau uzucapiunea.

Legiuitorul moldav a urmărit să păstreze caracterul subsidiar al acestei acţiuni, dar cu posibilitatea introducerii acesteia, în mod secundar, atunci când remediul special nu asigură o protecţie destulă persoanelor, fiind evidentă o îmbogăţire nejustificată, ce se atribuie la

dezavantajul altuia. Cel mai clasic exemplu ar fi combinarea acestei acțiuni cu acțiunea în despăgubire pentru prejudiciul cauzat din delicte. Cele două acțiuni sunt compatibile, dar nu trebuie să se suprapună.

Referințe:

1. BAIEȘ, S. *ș*.a. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 752 p.
2. ZIMMERMANN, R. *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition.* Johhanesburg, Juta & Co, Ltd, 1992. 1241 p.
3. NIEMESCH, O. C. *Faptul juridic licit*. București: Hamangiu, 2016. 354 p.
4. GUIGO, P. *Cours de droit civil. 4. Les obligations*. Lyon: L'Hermes, 1979. 373 p.
5. DEAK F. *Curs de drept civil. Dreptul obligațiilor.* Partea I. *Teoria generală a obligațiilor*. București: Tipografia Învățământului, 1960. 452 p.

PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN DOMENIUL ONLINE

Elena MUSTEAȚĂ

La protection du droit à la vie a toujours été un objectif clé d'une société démocratique. Le droit à la vie est garantie dans un certain nombre de documents internationaux qui présentent un intérêt national particulier pour tous les États.

Protecția dreptului la viață și a tuturor obiectivelor este elementul-cheie pentru o societate democratică. Viața privată poate fi asemănătoare cu anonimatul, voința de a nu mai fi viață publică. Progresele rapide înregistrate în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor ne permit să lucrăm mai eficient și ne facilitează existența zilnică. Dar, totodată, ele deschid ușa la tot felul de abuzuri. Tehnologiile informației și comunicațiilor au evoluat rapid, oferind multe oportunități și beneficii. Utilizarea calculatorului și a internetului permite companiilor, dar și autorităților publice, să garanteze un serviciu mai bun și să facă mai ușoară viața de zi cu zi. Pe de altă parte, nu trece nicio zi fără ca datele noastre personale să fie divulgate sau transmise cuiva [1].

Văzută izolat, fiecare bucată de informație personală din viața noastră de zi cu zi nu este neapărat grăitoare în ceea ce privește viața privată. Puse însă în legătură unele cu celelalte, toate aceste informații duc la crearea unor portrete ale personalității, iar aceste biografii digitale cresc gradul nostru de vulnerabilitate în raport cu o varietate de pericole.

Dreptul la viața privată și dreptul la protecția datelor cu caracter personal au devenit două dintre cele mai importante drepturi fundamentale ale societății moderne. Dezvoltările din domeniul vieții private necesită un cadrul legal și politic inovativ care poate asigura că implicațiile tehnologice sunt corect înțelese și prin urmare reglementate corespunzător.

Pe plan european, și nu numai, dreptul la viața privată este un drept fundamental, recunoscut în numeroase instrumente juridice și de către toate instanțele. Așa cum și este cunoscut, dezvoltarea dreptului la protecția datelor cu caracter personal a avut loc treptat.

Analizând datele cu caracter informațional și cum se diferențiază ele de simplele informații, putem deduce faptul că datele cu caracter personal reprezintă orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă.

Protecția eficientă a vieții private presupune o „arhitectură" juridică care să reglementeze felul în care informațiile pot fi colectate și utilizate.

Apropierea semnificativă a Republicii Moldova de Uniunea Europeană sub aspect economic, politic, cultural și instituțional joacă un rol aparte în dezvoltarea statului de drept, dat fiind faptul că Uniunea Europeană reprezintă un punct de reper și un simbol de dezvoltare pentru țara noastră. Astfel, drept exemplu pentru dezvoltarea, actualizarea și restructurarea normelor naționale privind protecția datelor cu caracter personal va sta noul Regulament privind Protecția Datelor cu Caracter Personal [3].

Pornind de la ideea globalizării tehnologiilor informațional-comunicaționale și rolul pe care acesta îl joacă în viața oamenilor, instituția protecției datelor cu caracter personal este de neînlocuit pentru dirijarea normelor de conduită în acest mediu.

Prin esența sa, dreptul la protecția datelor cu caracter personal urmează să asigure un nivel ridicat de protecție și securitate societății

și datelor ei personale, mai cu seamă viața privată a individului care poate suferi în urma prelucrărilor necorespunzătoare. Subiecții acestei instituții din neștiință pot fi supuși unor riscuri majore, cum ar fi atentarea la viața privată, distrugerea imaginii personale, utilizarea datelor personale în diverse infracțiuni etc. Astfel, se demonstrează importanța dreptului protecției datelor cu caracter personal și interesul major pe care acesta îl trezește cetățenilor [4].

Un stat ce tinde a fi democratic va oferi o maximă protecție cetățenilor săi din perspectiva tuturor aspectelor și a valorilor. Procesul democratic este ancorat pe modernizarea Republicii Moldova și reprezintă principalul obiectiv al societății noastre.

De la proclamarea independenței, Republica Moldova a întreprins pași vitali în direcția instituirii și punerii în aplicare a unor reforme importante de democratizare, inclusiv prin asumarea unui angajament politic de reforme în toate domeniile, care continuă să abordeze nevoile cetățenilor prin metode democratice și colaborative.

Legea privind protecția datelor cu caracter personal din RM a fost un proiect îndelungat și mult dorit, până la finalitatea acestuia având loc un șir de negocieri, consultări, dezbateri. Ca într-un final acesta să ajungă la rezultatul dorit.

Republica Moldova tinzând spre o integrare cu Uniunea Europeană a dat ființă unui proiect denumit „TWINNING – Consolidarea Capacităților Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova”. În urma realizării acestui proiect e necesar a fi armonizată legislația națională a Republicii Moldova în domeniul protecției datelor cu cadrul și standardele legale ale Uniunii Europene, să se consolideze capacitățile CNPDCP, să crească gradul de sensibilizare a legislației privind protecția datelor între persoanele vizate, controlorii de date și procesatorii de date [5].

Este evident faptul că odată cu implementarea GDPR în statele membre ale UE, acesta se reflectă și asupra celorlalte state care nu sunt membre UE, dar care se află în situații de prelucrare a datelor cu caracter personal legate de monitorizarea subiecților de date, în măsura în care comportamentul acestora are loc în cadrul UE.

Dreptul la viața privată este expres prevăzut în Constituția Republicii Moldova, prin consacrarea sa în art. 28 care prevede că

„Statul respectă şi ocroteşte viaţa intimă, familială şi privată". Prin intermediul acestei norme deducem faptul că acestea includ şi dreptul la protecţia datelor cu caracter personal.

Concluzionând cele expuse, vom merge pe ideea că reglementarea protecţiei datelor cu caracter personal trebuie să fie privită ca un tot întreg, deoarece acesta prevede reglementarea societăţii informaţionale, domeniu nou pentru noi, dar deja în care au fost comise un număr mare de infracţiuni ajungând până la cele cibernetice de nivel mondial.

Văzută sub o altă formă, instituţia protecţiei datelor cu caracter personal se califică ca fiind o activitate destul de complexă ce presupune asumarea unor responsabilităţi semnificative şi exercitarea de drepturi şi obligaţii de către subiecţii activităţii, în aşa fel încât acest drept să fie sesizat de către toţi indivizii.

Referinţe:

1. NEGRU, B., NEGRU A. *Teoria Generală a Dreptului*. Chişinău: Bons Offices, 2006.
2. MOCANU, V. *Dimensiunea juridică a protecţiei datelor cu caracter personal*/ Teză de doctor. Chişinău, 2012, p.56.
3. Raport de evaluare a implementării Legii Strategiei şi Planului de acţiuni cu privire la protecţia datelor cu caracter personal, iulie 2016.
4. Ghidul OCDE privind protecţia datelor cu caracter personal. http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecdguidelinesontheprotectionofprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm

PROIECTUL TWINNING – "*Consolidarea Capacităţilor Centrului Naţional pentru Protecţia Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova*". http://datepersonale.md/md/twinning/ anexa nr 11

Recomandat
Veronica MOCANU, conf. univ.

APLICAREA ERONATĂ A NORMELOR DE DREPT PROCEDURAL CA TEMEI DE CASARE A HOTĂRÂRII JUDECĂTOREŞTI

Alina ALEXEI

Asigurarea legalităţii şi a ordinii de drept, care e, de fapt, sarcina fundamentală a justiţiei – impune o strictă respectare a legilor în cadrul activităţii instanţelor judecătoreşti. Prin modul în care este organi-

zată această activitate, legislaţia Republicii Moldova a creat condiţiile necesare pentru ca instanţele judecătoreşti să pronunţe hotărâri temeinice şi legale. Se cunoaşte că judecarea pricinilor de către instanţele judecătoreşti are la bază un sistem de principii care constituie în acelaşi timp şi garanţii procesuale ce pot asigura desfăşurarea în bune condiţii a activităţii de judecată.

Cu toate acestea, în pofida strictelor reglementări, erorile judiciare nu pot fi întotdeauna evitate. La înfăptuirea justiţiei, ca şi în orice alt domeniu de activitate umană, oricând se pot săvârşi un amalgam de erori. În scopul preîntâmpinării şi înlăturării greşelilor în sfera de înfăptuire a justiţiei, legiuitorul a creat posibilitatea controlului hotărârilor judecătoreşti, instituind diferite *căi de atac*, prin a căror exercitare se poate cere verificarea hotărârilor considerate netemeinice sau ilegale.

Menirea de esenţă a căilor de atac a fost aceea de a înlătura greşelile de judecată, fie ele intenţionate sau nu, în scopul obţinerii unor hotărâri care să reflecte deopotrivă adevărul şi corecta aplicare a legii. Căile de atac joacă un rol preventiv-reparator, asigurând aplicarea şi interpretarea uniformă a legilor de către toate instanţele judecătoreşti.

Astfel, respectarea normelor de drept procedural reprezintă o premisă pentru adoptarea unei hotărâri legale şi temeinice. Pe lângă aceasta, normele de drept procedural au menirea să consolideze autoritatea instanţelor judecătoreşti, să contribuie la sporirea încrederii justiţiabililor în actul judecătoresc, realizându-se astfel şi funcţia educativ-preventivă a procesului civil. Având în vedere aceste considerente, aplicarea eronată sau încălcarea esenţială a normelor de drept procedural la judecarea cauzelor civile trebuie să ducă la casarea hotărârii adoptate.

Nu orice încălcare a legii procesuale de către instanţa de fond sau a instanţei de apel constituie temei pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanţei de apel şi, respectiv, casarea hotărârii judecătoreşti atacate. Astfel, trebuie *de delimitat clar încălcările esenţiale de cele neesenţiale*, deoarece încălcările neînsemnate a normelor de drept procedural nu duc la casarea hotărârii. O hotărâre legală în fond nu poate fi casată din motive formale. Conform art. 432 alin. (1) CPC RM încălcarea normelor de drept material sau a

normelor de drept procedural deschide calea recursului numai în cazul în care aceasta are un caracter esenţial.

Reglementând temeiurile declarării recursului împotriva deciziilor instanţei de apel, legiuitorul a avut în vedere caracterul încălcărilor normelor de drept procedural comise la judecarea cauzei. La alin. (3) art. 432 CPC RM în cazul declarării recursului sunt prevăzute încălcările normelor de drept procedural care, conform opiniei legiuitorului, au un caracter esenţial. Acestea sunt următoarele:

a) cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei;

b) cauza a fost judecată în absenţa unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinţei de judecată;

c) în judecarea cauzei au fost încălcate regulile privind limba de desfăşurare a procesului;

d) instanţa a soluţionat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces;

e) în dosar lipseşte procesul-verbal al şedinţei de judecată;

f) hotărârea a fost pronunţată cu încălcarea competenţei jurisdicţionale.

Săvârşirea altor încălcări decât cele consemnate la alin. (1) art.388 constituie temeiul casării hotărârii numai dacă ele au dus sau au putut duce la soluţionarea eronată a cauzei şi în cazul recursului la alin. (4) art. 432 CPC RM săvârşirea altor încălcări decât cele consemnate *supra* (alin.(3)) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul şi în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greşită a cauzei sau în cazul în care instanţa de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanţa judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului.

O altă *problemă de ordin terminologic* identificată în practica activităţii instanţelor judecătoreşti ar fi sintagma utilizată de către legiuitor în art. 388 şi art. 432 CPC RM „încălcarea esenţială sau aplicarea eronată a normelor de drept", fără a se indica coraportul noţiunilor folosite prin prisma aplicării acestora.

La înfăptuirea justiţiei, menționează doctrinarul N.I. Tkaciov, normele de drept material numai se aplică de către instanţa de judecată.

Întrucât instanţa de judecată nu este subiect al raportului material, ea nu poate să realizeze aceste norme în alte forme. Normele de drept procedural se realizează prin respectare, executare, exercitare şi aplicare. De aceea, ne alăturăm la opinia expusă a autorului A.Munteanu, precum că folosirea formulei „aplicarea eronată a normelor de drept material ori a normelor de drept procedural sau încălcarea esenţială a normelor de drept procedural" este una mai corectă şi mai fundamentată din punct de vedere terminologic.

În urma analizei practicii judiciare studiate, am ajuns la concluzia că aplicarea temeiurilor de casare, dar și neplicarea acestora, în orice caz, constituie un indice negativ pentru sistemul nostru judiciar. În cazul aplicării temeiurilor de casare, ajungem în situația în care întregul proces de soluționare a unei pricini este readus la starea inițială pe măsură ce este casat și trimis spre rejudecare, astfel fiind epuizate zadarnic timpul și mijloacele necesare unui proces de judecată calitativ. Dar totuși, este de menționat că în ultimii ani, în pofida recomandărilor elaborate de CSJ, comparativ cu perioadele precedente, aplicarea temeiurilor prevăzute în *art. 432 alin. (3) lit. b) CPC* este mai redusă, ceea ce constituie un indice pozitiv pentru sistemul de drept procesual. Este cert că perfecţionarea în continuare a sistemului judecătoresc va avea un impact pozitiv asupra societăţii. De accea, se recomandă implementarea tehnologiilor digitale de înștiințare a părților participante la proces, în vederea asigurării unui proces echitabil și ulterior, reducerea numărului de cereri privind casarea hotărârilor judecătorești (art. 388 alin.(1), lit.b) CPC) și a fi identificate și implementate noi garanții procesuale electronice în era digitală (art. 388 alin.(1) lit.g) și h) CPC).

De asemenea, din studiul realizat prin prisma jurisprudenței CtEDO, putem constata că violarea art. 6 al Convenției Europene a drepturilor omului de către Republica Moldova se datorează diverselor încălcări procedurale, printre care am identificat două erori procesuale care pot fi raportate la studiul elaborat, acestea se regăsesc, în art. 432 alin. (3) lit. a) şi lit. b) fiind: cauza a fost judecată de un judecător care nu avea dreptul să participe la judecarea ei și cauza a fost judecată în absenţa unui participant la proces, căruia nu i s-a comunicat locul, data şi ora şedinţei de judecată.

În baza celor studiate, am depistat că invocarea violării art. 6 al Convenției de către cetățenii Republicii Moldova este motivată de încălcarea principiului independenței și imparțialității judecătorilor și principiului contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale, Republica Moldova fiind și condamnată în acest sens. Aceste principii având o influență directă asupra temeiurilor susenunțate, trezesc o întrebare firească – Cum urmează să se realizeze controlul judiciar în Republica Moldova și cum vor fi aplicate temeiurile de casare în general, dacă instanța competentă să efectueze acest control este imparțială?

Ţinând cont de faptul că Republica Moldova este un stat tânăr în continuă ascendenţă, este indiscutabilă apariţia unor noi condiţii şi factori care vor impulsiona noi modificări menite să asigure afirmarea statului nostru în comunitatea internaţională, totuşi este de menţionat că legiuitorul moldav a depus eforturi apreciabile în vederea modificării Codului de procedură civilă, eforturi concretizate prin intrarea în vigoare și aplicarea actuală a noilor prevederi procesuale, ceea ce constituie un prim-pas spre realizările democratice în acest domeniu.

Bibliografie:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 21.06.2013, nr. 130-134.
2. BELEI, E. ș.a. *Drept procesual civil*. Partea specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009, p. 213.
3. PÎRVU, L.N. *Apelul în procesul civil*. Bucureşti: Lumina lex, 2004, p. 12.
4. MUNTEANU, A. Admisibilitatea recursului în procedura civilă a Republicii Moldova. În: *Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova,* 2004, nr.7, p.155.
5. MUNTEANU, A. Consideraţii generale cu privire la temeiurile de ordin procedural pentru declararea recursului împotriva deciziilor instanţei de apel. În: *Analele ştiinţifice. Ştiinţe juridice*, 2005, nr.8, p.381.
6. MUNTEANU, A. Sarcinile recursului împotriva deciziilor instanţei de apel. În: *Revista Naţională de Drept*, 2007, nr.11.
7. POALELUNGI, M. ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze civile.* Ediția a II-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.

Recomandat
Felicia CHIFA, magistru, lector univ.

PARTICULARITĂȚILE PROCEDURII CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV ÎN LUMINA NOULUI COD ADMINISTRATIV

Maria ERHAN

Actualitatea şi importanţa temei este determinată de intrarea în vigoare a Codului administrativ al Republicii Moldova la 01 aprilie 2019 care pune baza unor noi reglementări ce au ca scop uniformizarea soluţiilor legale disparate existente în legislaţia actuală, precum şi reglementarea pentru prima dată a unor situaţii juridice semnalate de practica administrativă a autorităţilor publice; coroborarea regulilor, conceptelor şi instituţiilor juridice specifice procedurii administrative cu cele proprii contenciosului administrativ, simplificarea mijloacelor de acţiune a administraţiei publice prin coerenţa şi predictibilitatea procedurilor, creşterea transparenţei decizionale şi îmbunătăţirea comunicării în interiorul şi exteriorul administraţiei publice, asigurarea stabilităţii procedurilor administrative şi indirect predictibilitatea actului administrativ.

Ca obiective ale cercetării ne-am propus evidenţierea aspectelor teoretice şi practice ale problemelor, elementelor cu caracter de novaţie legislativă privind procedura contenciosului administrativ prevăzută de Codul administrativ, în semnalarea lacunelor existente în legislaţie şi în oferirea unor soluţii eficiente, care ar fi în concordanţă cu normele internaţionale şi ar corespunde prevederilor legislative din statul nostru.

În lucrare a fost abordată esenţa noii proceduri a contenciosului administrativ în comparaţie cu vechile prevederi. În finalul capitolului, a fost caracterizat obiectul procedurii contenciosului administrativ prin prisma noilor prevederi, identificând elementele cu caracter de noutate, şi anume, actele individuale (defavorabile şi favorabile), actele normative, actele reale, operaţiunile administrative, contractele administrative, nesoluționarea în termenul legal a unei cereri.

În continuare, a fost caracterizată desfăşurarea procedurii contenciosului administrativ în prima instanţă şi în căile de atac, de asemenea au fost abordate aspecte de competență, determinarea cadrului procesual subiectiv, procedura de formulare şi depunere a cererii, citarea şi comunicarea actelor de procedură.

Au fost sistematizate concluziile și recomandările practice elaborate în baza rezultatelor cercetărilor efectuate, ce au ca scop identificarea particularităților examinării procedurii contenciosului administrativ în lumina noului Cod administrativ care a intrat în vigoare la 01 aprilie 2019.

În urma cercetarii procedurii contenciosului administrativ în lumina noului Cod administrativ, propunem următoarele *recomandări:*

1. Întru realizarea scopului propus prin adoptarea noului Cod administrativ, este necesar ca Guvernul să elaboreze și să prezinte Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu Codul administrativ.

2. Este necesar a aduce actele sale normative în concordanță cu prezentul Cod și se va asigura elaborarea actelor normative necesare pentru aplicarea acestuia.

3. Acordarea dreptului Curții de Apel de a trimite cauza spre rejudecare în instanța de fond. Prin urmare, modificarea art. 240 alin. (2) Cod administrativ, prin care se interzice Curții de Apel de a trimite cauza spre rejudecare în instanța de fond, va exclude situația procesuală în care se poate afla instanța de apel în cazul în care la etapa judecării de apel, se constată atingerea drepturilor și libertăților terțelor persoane de litigiul în cauză.

4. Chiar dacă este de apreciat faptul că Codul administrativ aduce ca element de novație legislativă instituția recuzării la etapa procedurii administrative, totuși temeiurile recuzării stipulate în art. 49 alin. (1) și art. 50 alin. (2) Cod administrativ sunt greu de aplicat în practică, uneori chiar sunt imposibil, de exemplu în art. 49 alin. (1) lit. b) temei al recuzării este *,,membri de familie ai unui participant",* iar potrivit art. 49 alin. (3) al Codului prin membru de familie în sensul art. 49 alin. (1) lit. b) înțelegem: *logodnicul/logodnica, soțul/soția*, ruda sau afinul pe linie dreaptă sau colaterală până la gradul IV inclusiv; persoanele care sunt legate printr-un raport de îngrijire, creat pe durată mai îndelungată, sunt legate de altele ca părinții cu copilul. Apare întrebarea, dacă legislația familială a Republicii Moldova nu prevede modalitatea de oficializare a logodnei, cum putem demonstra logodna ca temei de recuzare într-o procedură administrativă. Considerăm, că este necesar de o interpretare oficială în acest sens, pentru o bună

funcţionare a legii. De asemenea, recomandăm armonizarea reglementării insituţiei recuzării administrative cu Legea nr. 16 din 15.02.2008 cu privire la conflicul de interese.

5. Tratarea persoanelor atrase în proces de instanţa de judecată, care sunt afectate de litigiul în cauză, ca o calitatate procesuală aparte şi nu ca intervenient principal sau accesoriu, având în vedere prevederile art. 205 alin. (5) Cod administrativ, stabileşte un regim aparte al terţului în proces. Astfel, „Orice terţ atras în proces poate înainta atât *cereri procesuale cât şi cereri de alăturare la cererea reclamantului sau pârâtului cu privire la fondul cauzei*. Terţul atras în proces *poate depune o cerere proprie cu privire la fondul cauzei* doar în cazurile prevăzute la alin. (2)".

6. Completarea art.196 al Codului administrativ, cu stabilirea competenţei teritoriale pentru acţiunea în contenciosul administrativ, în cazul în care autoritatea publică are mai multe sedii concomitent (Centrele Multifuncţionale ale Agenţiei Servicii Publice etc.).

7. Întru buna aplicare a noilor prevederi, este necesar a organiza instruiri de formare continuă a personalului ce aplică prevederile Codului atât la procedura administrativă cât şi la procedura contenciosului administrativ, ambele aflate într-o legătură strânsă.

Iniţiativa codificării legislaţiei naţionale reiese din doctrina şi practica administrativă a majorităţii statelor membre ale Uniunii Europene, care au semnalat în diferite ocazii necesitatea unui corp coerent de reguli în ceea ce priveşte procedura administrativă derulată de autorităţile publice.

Conform Notei informative din Codul administrativ, scopul adoptării a fost facilitarea folosirii unei terminologii unitare pentru aceleaşi relaţii juridice, instituţii, principii şi concepte juridice, reducându-se astfel riscul interpretării lor diferenţiate. De asemenea, codificarea are o importanţă deosebită şi din perspectiva Reformei administraţiei publice centrale. Aceasta va furniza o bază clară şi ordonată de texte juridice, pregătind astfel reformarea procedurilor administrative existente. Mai mult, codificarea va putea fi folosită ca o oportunitate de îmbunătăţire, revizuire şi simplificare ulterioară a legislaţiei în vigoare în domeniu.

Referinţe:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 21.06.2013, nr. 130-134.

2. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republucii Moldova*, 17.08.2018, nr. 309-320.
3. Legea cu privire la contenciosul administrativ nr. 793/2000 (abrogată).
4. Hotărârea Plenului CSJ din 30.10.2009 cu privire la practica aplicării de către instanţele de contencios administrativ a unor prevederi ale Legii contenciosului administrativ.
5. Opinia Consultativă nr. 104 din 01.04.2019 cu privire la unele chestiuni ce țin de intrarea în vigoarare a Codului administrativ.
6. http://particip.gov.md/public/documente/143/anexe/ro_1057_NOTA-INFORMATIVA-CPA.pdf.

Recomandat
Ina JIMBEI, magistru, lector univ.

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ÎNREGISTRĂRILOR AUDIO-VIDEO CA MIJLOC DE PROBĂ ÎN PROCESUL CIVIL

Alexandria FRIMU

Includerea înregistrărilor audio-video în sistemul de mijloace de probă în procesul civil extinde atât capacitatea cetățenilor de a-şi proteja drepturile încălcate sau contestate, cât şi capacitatea instanței de a înțelege circumstanțele reale ale cazului și de a adopta hotărâri judecătoreşti legitime şi bine întemeiate.

Cu toate acestea, înregistrările audio-video, datorită particularităților conținutului lor nu trebuie să fie considerate ca fiind „cele mai bune dovezi”. Administrarea înregistrării audio-video cu statut de probă nu trebuie să aducă atingere valorii probatorii a altor dovezi care au fost administrate în cadrul procesului civil ci, din contra, să creeze doar noi oportunități pentru o percepere completă a circumstanțelor cauzei de către instanță și persoanele implicate în cauză.

Aşadar, înregistrările audio-video asigură obiectivizarea şi rapiditatea procesului de fixare a informației, plenitudinea faptelor fixate, dar și posibilitatea de a modifica proporțiile imaginii, timpul înregistrării, iar la vizionare și demonstrare – de a opri cadrul sau de a reduce viteza de reproducere.

Importanţa înregistrărilor audio-video ca mijloc de probă în procesul civil poate fi materializată în următoarele teze:

- Posibilitatea fixării unui volum imens de date, a unor spaţii largi, a mai multor obiecte în toată complexitatea lor, poziţia lor reciprocă, este posibilă totodată fie fixarea generală, fie cea selectivă, detailată, care ar permite demonstrarea imaginii obiectelor ce prezintă importanţă deosebită pentru soluţionarea justă a cauzei.
- Înregistrarea imaginii obiectivă a bunului, a unei acţiuni, inacţiuni, în strictă conformitate cu legile fizice, ale opticii, fixând deopotrivă caracteristicile generale şi particulare ale obiectului, în stare statică şi/sau dinamică.
- Aprecierea informaţiei auditive, dar şi a celei vizuale, în culori, clară, conţinând împrejurări şi detalii ce pot deveni importante.
- Exteriorizarea atitudinilor şi relaţiilor interumane.
- Reconstituirea faptelor din trecut, a obiectelor care nu mai există din cauza alterării, consumării sau distrugerii.
- Fixarea oricărui tip de informaţie probatorie.

Atribuirea persoanei care prezintă înregistrarea audio-video a obligaţiei de a indica cine, când şi în ce condiţii a fost înregistrată, în toate cazurile, fără excepţie, este, o măsură excesivă care poate duce la încălcarea dreptului procedural de a prezenta dovezi. Considerăm că aceste informaţii ar trebui furnizate instanţei numai dacă este cu adevărat necesar să se verifice pertinenţa, admisibilitatea şi veridicitatea acestor dovezi, dar nu ar trebui să fie o condiţie pentru admisibilitatea înregistrărilor. În cazurile în care aceste informaţii nu au o valoare probatorie, furnizarea acesteia către instanţă nu ar trebui să fie o obligaţie a cărei nerespectare implică inadmisibilitatea înregistrărilor audio-video.

Pe de altă parte, atunci când se prezintă înregistrări audio-video, legea nu impune persoanei care le reprezintă să indice circumstanţele relevante pentru caz, pentru care înregistrările sunt supuse confirmării sau respingerii. Cu toate acestea, această informaţie permite într-o măsură mai mare instanţei să preevalueze relevanţa înregistrării audio-video transmise mai degrabă decât informaţii despre timpul efectuării înregistrării. În sine, stabilirea de către instanţă atunci când a fost efectuată înregistrarea audio-video nu permite întotdeauna să se stabilească relevanţa înregistrării depuse.

Interdicția prevăzută la art. 146 alin. (2) CPC considerăm că reduce în mod nejustificat, utilizarea înregistrărilor audio-video ascunse, în comparație cu alte mijloace de probă, de exemplu, înscrisuri sau explicațiile părților, ale căror conținut tot pot conține informații despre viața privată.

Considerăm că o înregistrare ascunsă prezentată de o persoană, care conține informații despre viața privată a unei persoane, nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, dacă s-ar îndeplini următoarele condiții:

- în primul rând, dreptul subiectiv civil presupus a fi încălcat sau contestat, a cărui protecție o cere persoana trebuie să fie comparabil cu dreptul la viață privată a părții adverse;
- în al doilea rând, scopul obținerii unei înregistrări ascunse este utilizarea sa ulterioară doar ca dovadă care să protejeze atât drepturile sale, cât și drepturile altor persoane a căror protecție le este conferită de lege;
- în plus, persoana care a făcut înregistrarea ascunsă nu a putut să o obțină altfel, adică, implementarea înregistrării ascunse trebuie să fie singura modalitate de a obține dovezi cu privire la circumstanțele cazului.

Înregistrările audio-video sunt credibile dacă conținutul lor este veridic. Validarea înregistrărilor audio-video poate fi efectuată în mai multe moduri, utilizate atât separat, cât și în combinație. Astfel de metode includ verificarea calității a sursei de informații probatorii, precum și compararea informațiilor probatorii conținute într-o înregistrare audio-video cu informațiile obținute în modul prevăzut de lege prin alte mijloace de probă. În cazul în care există îndoieli privind autenticitatea înregistrărilor audio-video transmise, poate fi verificată prin efectuarea unei expertize.

Opinia comună cu privire la simplitatea tehnică a falsificării înregistrărilor audio-video, în special a celor prezentate în formă digitală și incapacitatea de a stabili falsificarea prin expertiză, stă la baza îndoielilor cu privire la posibilitatea utilizării înregistrărilor audio-video în procesul civil. Susținem faptul că posibilitatea de a falsifica înregistrările audio-video de la sine nu reprezintă o bază suficientă pentru a declara inadmisibile înregistrările. Mai mult, dacă în procesul administrării înregistrării audio-video, se stabilește faptul de falsificarea ei (de exemplu, prin editare sau trucare), aceasta nu pot fi considerată veridică și, respectiv, va fi respinsă de către instanța de judecată.

În orice caz, concluziile legale şi rezonabile privind pertinenţa, admisibilitatea şi veridicitatea înregistrărilor audio şi/sau video pot fi făcute de instanţă numai după examinarea completă şi directă a acestora în cadrul şedinţei de judecată, împreună cu alte dovezi în cauză.

Considerăm oportun ca legislaţia procesuală civilă naţională să fie modificată, astfel încât admisibilitatea înregistrărilor audio-video să nu depindă doar de modul de dobândire a acestora. Or, atunci când o persoană a cărui drept sau interes legitim i se încalcă, este în drept să se apere prin orice metodă, mai ales atunci când nu poate prezenta alte mijloace de probă decât înregistrarea, cu condiţia că judecătorul va depune maximă diligenţă în determinarea veridicităţii acesteia.

Deci, considerăm necesară modificarea art. 146 CPC în următoarea redacţie:

Alin. (1), „Persoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea astfel de înregistrări este obligată să prezinte circumstanţele care vor fi probate prin intermediul acesteia”.

Alin. (2), „Pentru a fi admisibilă, înregistrarea audio-video ascunsă trebuie să fie obţinută în legătură cu apărarea dreptului încălcat sau contestat, iar partea care o aduce să se afle în imposibilitatea apărării dreptului subiectiv prin intermediul altor mijloace de probă. Înregistrările audio-video ascunse se vor cerceta şi aprecia cu prudenţă în limita intimei convingeri a instanţei de judecată, astfel încât dreptul la apărare să fie proporţional la încălcarea dreptului la viaţă privată sau a secretului corespondenţei”.

Această modificare este necesară în vederea extinderii situaţiilor în care părţile pot prezenta în proces înregistrările audio-video care să probeze cele invocate de ele. În aşa fel, instanţa nu declara ca inadmisibile înregistrările, din start, fără a fi cercetate şi apreciate în dezbateri judiciare.

Pe baza unor concluzii şi dispoziţii teoretice rezonabile, au fost făcute propuneri de îmbunătăţire a legislaţiei procedurale civile, permiţând instanţei şi celor implicaţi în cauză să abordeze mai flexibil posibilitatea de a folosi ca dovezi diferite tipuri de înregistrări audio-video.

Recomandat
Felicia CHIFA, magistru, lector. univ.

RĂSPUNDEREA STATELOR PENTRU ANUMITE ACTIVITĂŢI ÎN TERITORII CU REGIM INTERNAŢIONAL

Cristian ROTARU

At the crossroads of millennia, international law has reached higher peaks of development as an autonomous branch of law, a fact that was influenced by the constant increasing needs of the interdependent states and the necessity to satisfy both national and international collective interests. The purpose of the thesis is to elaborate a complex analysis of international legal liability, identifying the main elements of the liability of an institution, along with the definitions of territories with international regime, arising liability from illicit acts on these territories, as well as the existence of an efficient sanctioning system for such acts. Also, the main scientific issue that is to be solved, is the substantiation of the knowledge in the area of international public law, while emphasizing the main theoretical and practical ambiguities related to the concept of state liability and international liability generally.

Răspunderea statelor este un principiu fundamental al dreptului internaţional, care derivă atât din natura cadrului şi sistemului internaţional de drept, cât şi din doctrinele suveranităţii statelor şi egalităţii acestora. Acest fapt presupune situaţia precum că oricând un stat comite în mod intenţionat un act ilicit împotriva altui stat, este stabilit un raport de răspundere internaţională. O încălcare a unei obligaţii internaţionale astfel dă naştere unei cerinţe de reparare a prejudiciului cauzat [1, p. 778].

Răspunderea este o instituţie juridică prezentă în orice ramură a dreptului. Principiul general, potrivit căruia orice încălcare a unei obligaţii decurgând dintr-o normă juridică declanşează răspunderea autorului încălcării şi obligaţia acestuia de a repara eventualul prejudiciu, caracterizează atât ordinea juridică internă, cât şi ordinea juridică internaţională. De altfel, doctrina este unanimă în a recunoaşte că principiile generale ale răspunderii din ordinea juridică internă domină, de asemenea, regimul răspunderii subiectelor dreptului internaţional [2, p. 278].

Răspunderea internaţională a statelor nu poate fi interpretată ca aducând atingere suveranităţii acestora, ci, dimpotrivă, ea constituie o manifestare a personalităţii lor internaţionale [3, p.16]. Referitor la

conduita ilicită, ca element constitutiv al răspunderii internaţionale, originea convenţională ori cutumiară a unei obligaţii internaţionale nu are relevanţă în stabilirea răspunderii statului care a încălcat această obligaţie [4].

Domeniul răspunderii internaţionale, în calitate de fenomen şi concept al dreptului internaţional, este de o natură vastă, atât din punctul de vedere al concepţiilor doctrinare, cât şi prin prisma jurisprudenţei relevante şi pertinente a dreptului internaţional. Dezvoltarea impetuoasă a relaţiilor diplomatice dintre state, apariţia noilor forme de cooperare transfrontalieră în mai multe domenii ale vieţii internaţionale au determinat emergenţa ştiinţei dreptului răspunderii internaţionale şi locul său central în domeniul dreptului internaţional public. Majoritatea actelor normative şi preocuparea comunităţii internaţionale de problematica definirii răspunderii internaţionale a statelor au apărut în a doua jumătate a secolului XX, drept urmare a creării unor noi instituţii şi organizaţii internaţionale, cum ar fi, de exemplu, Organizaţia Naţiunilor Unite în baza statutului său din Carta ONU. Domeniul răspunderii internaţionale a statelor în teritoriile cu regim internaţionalizat este indisolubil legal de aspectul securităţii omenirii şi menţinerii păcii la nivel global. Una din preocupările de bază ale comunităţii internaţionale, atât la stadiul de elaborare a proiectelor de culegeri şi tratate, cât şi la nivelul de implementare, este cea de conservare şi asigurare a dreptului la un mediu sănătos, minimizarea şi reducerea gradului de poluare la nivel global, tezaurizarea obiectivelor considerate patrimoniu comun al întregii omeniri. Totalitatea aspectelor teoretice şi practice asupra conceptului de răspundere nu permite, la ora actuală, formularea unei definiţii stricte şi globale a răspunderii internaţionale a statelor, în virtutea naturii complexe şi multiaspectuale a fenomenului. Teritoriul, în calitatea sa de criteriu esenţial în dreptul internaţional public, reprezintă un factor declanşator al activităţilor internaţionale din partea statelor din comunitatea internaţională. Actualmente, constatăm imposibilitatea întocmirii unei liste exhaustive de teritorii care reprezintă regimuri internaţionalizate, or dinamica schimbărilor politico-juridice ale secolului XXI dictează ea însăşi schimbările *de facto* şi *de iure* ale statuturilor anumitor regiuni. În domeniul dreptului răspunderii internaţionale, este lesne de sesizat marea diver-

genţă care există între abordările teoretice ale doctrinarilor şi situaţia faptică, redată prin conduita practică a statelor. Acest lucru se întâmplă, în mare parte, din cauza imprevizibilităţii comportamentului actanţilor de pe arena internaţională, din cauza lacunelor legislative şi lipsa anumitor reglementări, ineficienţei anumitor instrumente juridice sau imperfecţiunea lor etc. Toate principiile formulate în instrumentele juridice internaţionale, inclusiv tratatele şi convenţiile analizate în prezenta lucrare, au la bază principiile fundamentale ale dreptului internaţional, în conformitate cu regulile general acceptate ale echităţii, justiţiei, democraţiei, umanismului. De cele mai multe ori, sistemul de sancţionare a faptelor internaţionale ilicite este unul imperfect şi de ordin abstract, rezultând uneori în neglijarea şi, chiar, tolerarea anumitor conduite din partea unor state de pe arena internaţională.

Totodată, o măsură pertinentă în vederea eficientizării mecanismului de răspundere internaţională a statelor, inclusiv pentru acţiuni în teritorii internaţionalizate, ar fi sporirea eficienţei şi a unei funcţionări mai bune a anumitor instituţii şi organizaţii de ordin internaţional, inclusiv prin intermediul: măsurilor de stimulare, întocmirii unui instrumentariu juridic unic pentru a reglementa o serie cât mai mare de activităţi, stimularea finanţărilor din partea statelor pentru anumite organizaţii internaţionale care au scopul de menţinere a păcii şi de promovare a cooperării dintre state. În funcţie de gradul de periculozitate a faptelor ilicite, urmează a fi stabilită, prin acorduri internaţionale, sancţiunea proporţională daunei provocate, de la cele mai blânde mai severe, cum ar fi: sancţiuni de ordin diplomatic, retragerea ambasadorilor şi închiderea consulatelor, condamnarea publică a statului responsabil de daune din partea comunităţii internaţionale, excluderea statelor din anumite organizaţii internaţionale sau entităţi suprastatale, sistarea asistenţei financiare şi economice, instituirea embargourilor la diferite categorii de produse şi servicii, repararea materială a prejudiciilor în funcţie de daunele cauzate ş.a.m.d.

Sub presiunea globalizării naţiunilor lumii, se consolidează unitatea comunităţii internaţionale, interdependenţa dintre popoare [5, p. 235]. Este un lucru imperativ conştientizarea şi asumarea colectivă a faptului că de bunăstarea fiecărei naţiuni în parte depinde şi bunăstarea comunităţii în general, iar bunăstarea naţiunilor este indisolubil legată de bunăstarea comunităţii.

Referinţe:
1. SHAW, Malcolm N. *International Law*. 6th Edition. Cambridge, 2008.
2. CARREAU, D. *Droit internaţional*. Paris, 2004.
3. BEŞTELIU, R. *Drept internaţional public*. Vol. II. Bucureşti: Pro Universitaria, 2012.
4. Annuaire CDI, 1980, vol. II, părţile a 2-a şi a 3-a.
5. ЛУКАШУК, И.И. *Право международной ответственности*. Москва: Волтерс Клувер, 2004.

ATACUL CIBERNETIC – O NOUĂ FORMĂ DE AGRESIUNE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

Daria ARMAN

Advent of technology not only widens scientific horizon, but also poses constant challenges for the jurisprudence, legal system and legal world as a whole. Computers, Internet and Cyberspace – together known as Information Technology – presents challenges for the law. Challenges, which are not confined, to any single traditional legal category but in almost all established categories of law.

La etapa actuală, un atac cibernetic ar trebui să fie calificat nu doar o crimă împotriva resurselor informaționale, ci și o formă modernă de comitere a unui act de agresiune.

Prin efectuarea acestui tip de atac, pot fi furate informații ce constituie secrete de stat, se poate deteriora sistemul de susținere a vieții statului și se poate comite un sabotaj grav, precum distrugerea sistemului de apărare, care reprezintă o amenințare la adresa securității statului și este o încălcare a principiilor general acceptate ale dreptului internațional [1].

Actualitatea şi necesitatea temei constă în cercetarea celei mai noi forme de agresiune, anume atacul cibernetic, dar și a celei mai noi crime internaționale asupra căreia Curtea Internațională Penală are jurisdicție – crima de agresiune. În cadrul cercetării au fost folosite materiale disponibile, ca exemplu, regulile stabilite în prima ediție a *Manualului de la Tallinn*. Un alt element este îmbinarea dreptului internațional public, dreptului internațional umanitar și dreptului internațional penal cu anumite elemente din domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor. Îmbinarea acestor elemente va permite

analizarea cazurilor în care recurgerea la atacuri cibernetice poate fi catalogată drept agresiune, poate duce la declanşarea unui conflict armat sau situaţiile în care o operaţiune cibernetică va atrage răspunderea penală individuală pentru comiterea unei crime internaţionale.

Lucrarea dată are scopul de a efectua o analiză complexă a atacului cibernetic, şi în mod special a metodelor şi mijloacelor de purtare a conflictelor armate în spaţiul cibernetic. Asemenea identificare a normelor de drept aplicabile atacurilor cibernetice şi a situaţiilor în care recurgerea la folosirea atacurilor cibernetice poate duce la declanşarea unui conflict armat.

Recunoscând potenţialul de utilizare abuzivă, multe state au emis declaraţii cu privire la necesitatea reglementării comportamentului pe Internet. Adunarea Generală a ONU a emis numeroase declaraţii cu privire la posibilităţile abuzului cibernetic.

Apariţia atacurilor cibernetice reprezintă cea mai nouă parte a evoluţiei războiului şi continuitatea schimbărilor în război provocate de modificările tehnologice. Aceste modificări pun în mod inevitabil la îndoială cadrul de utilizare a forţei, precum şi alte aspecte relevante ale dreptului internaţional, dar şi ale dreptului internaţional umanitar. Reglementarea utilizării forţei este unul dintre aspectele cele mai controversate ale dreptului internaţional, iar ambiguitatea conceptelor de forţă şi atac armat nu este un fenomen nou şi nici nu este o limitare în contextul operaţiunilor cibernetice [2].

În măsura în care atacurile cibernetice sunt sub pragul unui atac armat, dispoziţiile legii spaţiale, neproliferarea armelor nucleare, Convenţia ONU şi drepturile de comunicare joacă un rol în crearea regimului juridic actual. Deşi această combinaţie este un regim imperfect, comunitatea internaţională trebuie să utilizeze toate instrumentele disponibile pentru a rezolva problema atacurilor cibernetice. Naţiunile folosesc din ce în ce mai mult potenţialul armamentului cibernetic, astfel sporind probabilitatea unui atac [3].

Atacul cibernetic este un atac hacking elaborat şi menit respectiv, de a submina sistemul de securitate a calculatorului, ca urmare pot fi distruse prin activitatea sa diferite tipuri de infrastructură a unui stat, inclusiv poate fi perturbat sistemul de securitate antirachetă. Acest tip de atac trebuie calificat drept o formă modernă de act de agresiune,

având în vedere severitatea consecințelor sale, comparabile cu un atac armat [4].

Agresiunea este cea mai gravă crimă internațională și reprezintă o amenințare pentru orice stat. Pentru a menține pacea și securitatea internațională, statele trebuie să colaboreze ca să dezvolte metode și acte juridice moderne și relevante care să vizeze prevenirea acestei infracțiuni în toate formele și manifestările sale.

Conflictul cibernetic este, fără îndoială, unic: în primul rând, acestea nu sunt asociate cu utilizarea armelor cinetice convenționale și, prin urmare, este destul de dificil să se determine locul desfășurării acțiunilor. Atacurile cibernetice pot apărea în diferite părți ale lumii, pot fi sub jurisdicția diferitelor state și uneori este destul de dificil să se definească așa-numitul teatru de război [5].

Modificările în legislațiile și politicile diferitelor state, cum ar fi adăugarea aplicabilității extrateritoriale la legile penale și planificarea utilizării contramăsurilor, reprezintă răspunsuri juridice valoroase la amenințarea atacului cibernetic. Totuși, „spațiul cibernetic este o rețea de domenii care include mii de furnizori de servicii internet de pe tot globul; niciun stat sau organizație nu poate menține apărarea cibernetică eficientă". Având în vedere caracterul transnațional al provocării, este posibil ca cooperarea internațională să fie necesară pentru a oferi o soluție proporțională cu problema.

Atacurile cibernetice oferă o tactică ieftină, la distanță, instantanee și puternică de constrângere sau distrugere, adesea fără a declanșa răspunderea. Aceste atribute garantează că statele și actorii nestatali vor continua să dezvolte și să săvârșească atacuri cibernetice în viitorul apropiat.

În cadrul viitoarelor conflicte armate, inteligența și tehnologia militară vor avea un rol hotărâtor, generând o cunoaștere aproape instantanee a situației militare globale și punctuale din lume, o reală superioritate informațională, o nouă dinamică, precizie și eficacitate a forțelor, asigurând, în timp scurt, înfrângerea și capitularea inamicului.

Interdicția juridică internațională ca sursă de răspundere în temeiul dreptului internațional este destul de relevantă ca și aplicarea în practică, inclusiv de Curtea Internațională de Justiție. Acest lucru este posibil, deoarece personajul este universal în natură pentru toate statele care se străduie să mențină pacea și securitatea universală, spre

deosebire de tratatele internaționale, în a căror adoptare poate fi făcută o rezervă pentru a evita regula responsabilității. Trebuie menționat că, în viitor, practica dreptului internațional personalizat în domeniul extrădării persoanelor implicate în comiterea agresiunii va îmbunătăți sistemul internațional de justiție, precum și va contribui la consolidarea relațiilor interstatale menite să mențină pacea și securitatea internațională.

Referințe:

1. ТИМОШКОВ, С.Г. Кибератака как современная форма совершения акта агрессии. В: *Вестник РГГУ. Серия Экономика. Управление. Право*, 2017, № (1), сс. 127-135.
2. RID, T.H. Cyber War Will Not Take Place. In: *Journal of Strategic Studies*, 2012, no. 1, vol. 35, pp. 5-32.
3. Carta nr. 1945 din 26.06.1945 a Națiunilor Unite, în vigoare pentru Republica Moldova din 2 martie 1992.
4. SCHMITT, M.N., elab. *Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, p. 215.
5. ФЕДОРОВ, А.В., elab. *Информационная безопасность в мировом политическом процессе*. Москва: МГИМО-Университет, 2006, с. 220.

MIJLOACE INTERZISE DE PURTARE A RĂZBOIULUI

Călin DRUGALIOV

The issue of armed conflict and peace is the fundamental issue of contemporary international relations affected by dozens of international and non-international armed conflicts all over the world that suppose the use of prohibited methods and means of warfare. Current armed conflicts represent serious threat to the safety, security and peace of the world and this is why there is an imperious need to study and reflect on these topics. The main purpose of this thesis is to develop a complex investigation of the forbidden means of armed conflict, as well as the common principles and rules of international humanitarian law applicable to armed conflicts, the delimitation and classification of these means, the main international regulations containing express rules prohibiting specific means of warfare. Also the thesis contains an historical review of the main rules and provisions concerning prohibition of the forbidden means.

Dreptul internaţional umanitar (DIU) a cunoscut o evoluţie complexă ce a oferit umanităţii o ramură de drept care să reducă la minim consecinţele distrugătoare ale conflictelor armate, concluzie general valabilă care conţine chintesenţa eforturilor concentrate a principiilor de drept umanitar contemporan. Epoca antică, deşi e o perioadă în care abia au început să fie identificate şi conturate unele reguli cutumiare de DIU, putem observa unele intenţii progresive precum cele ale chinezilor prin care au încercat să ilegalizeze războaiele nejustificate. Pe de altă parte, unele reguli precum cele ale lui Manu, impresionează prin apropierea de regulile din actualitate, care vin să protejeze victimele, prizonierii, răniţii şi combatanţii. Filozofia grecilor şi jurisprudenţa romanilor au constituit bazele unui sistem juridic ce ulterior a stat la baza apariţiei dreptului internaţional din care ulterior se desprinde şi dreptul internaţional umanitar [2, p.134]. De asemenea, trebuie de menţionat faptul că dreptul roman pe care l-a moştenit Europa a fost puternic influenţat de biserică, fapt care a influenţat dreptul umanitar, iar ordinele cavalereşti au introdus noţiunile de *onoare, loialitate* şi *sacrificiu* – valori esenţiale pentru această ramură de drept.

Conceptul iluminismului a fost o doctrină care a pus accentul pe importanţa omului, probabil din această cauză a şi izbucnit revoluţia franceză care a stat la baza apariţiei drepturilor omului, în sensul modern pe care îl cunoaştem astăzi. Instituţia drepturilor omului are o importanţă majoră în dreptul internaţional umanitar, dat fiind faptul că aceste ramuri ale dreptului sunt interdependente.

Toate aceste evenimente istorice au dus la unele progrese majore, cum ar fi edificarea Codului Lieber care dicta conduita soldaţilor în timpul războiului, acesta a devenit sursă de inspiraţie pentru alte manuale prin care s-a încercat crearea unor reguli care ar reglementa modul de purtare a războiului. Un alt eveniment de o importanţă majoră este fondarea Comitetului Internaţional al Crucii Roşii din 1863, care a luptat contra pericolelor şi ameninţările războiului fără a prejudicia interesele statelor. În sec. XIX atestăm o voinţă politică extraordinară din partea comunităţii internaţionale, astfel în cadrul mai multor conferinţe internaţionale au fost adoptate convenţii şi declaraţii ce au ilegalizat unele arme periculoase, cum ar fi gazele asfixiante, gloanţele care

se dilată şi explodează [5]. O concluzie intrinsecă este şi faptul că conferinţele de pace de la Haga au stat la baza codificării normelor privind legile şi obiceiurile războiului, iar cele de la Geneva au dat naştere primelor convenţii care au oferit protecţie victimelor şi prizonierilor de război.

Efectele dezastruoase ale celor două războaie mondiale au impulsionat şi mai mult comunitatea internaţională de a depune mai mult efort colectiv pentru a ameliora starea combatanţilor şi a civililor în cadrul războiului şi s-a încercat şi ilegalizarea acestui fenomen. Comitetul Internaţional al Crucii Roşii şi Organizaţia Naţiunilor Unite au adus cea mai mare contribuţie în respectarea drepturilor omului în cadrul conflictelor armate, iar în unele cazuri chiar au instituit mecanisme şi instituţii noi menite să asigure protecţia civililor şi a patrimoniului în timpul conflictelor armate.

Este imperativ de a menţiona că principiile fundamentale care guvernează dreptul părţilor de a recurge la mijloace de purtare a conflictelor armate reies din trei criterii principale: limitarea părţilor la conflict armat de a recurge la orice mijloc şi metodă de luptă, stabilirea unei distincţii între obiectivele militare şi cele civile şi limitarea suferinţelor pe care le pot resimţi combatanţii şi civilii în cadrul conflictului armat [4, p. 293]. Conceptul războiului a fost extins în maniera în care acum oferă o sferă mai largă de reglementări, ceea ce oferă şi o protecţie mai amplă pentru civili, răniţi şi bolnavi [1, art. 2].

Putem stabili existenţa unui consens în ceea ce priveşte armele chimice, nucleare şi biologice ca fiind arme de distrugere în masă, iar utilizarea acestora nu este justificată de necesităţile militare, dat fiind faptul că acestea produc un rău superflu şi sunt nediscriminate, efectul lor nu poate fi controlat în timp şi spaţiu [6, cap. 24].

Convenţia din 11 aprilie 1972 cu privire la interzicerea perfecţionării, producerii şi stocării armelor biologice şi la distrugerea acestora este primul instrument internaţional care elimină o categorie întreagă de arme din arsenalul statelor. Această convenţie e de o importanţă majoră prin prisma faptului că pune capăt activităţile ştiinţifice ce pot duce la elaborarea unor asemenea arme.

Totuşi practica demonstrează că majoritatea statelor nu recurg la aplicarea armelor biologice atât în conflictele cu caracter internaţional, cât şi în cele noninternaţionale, în conformitate cu convenţiile şi protocoalele semnate.

Deşi nu există o normă cutumiară sau convenţională care ar interzice universal ameninţarea sau folosirea armelor nucleare, sunt unele interdicţii parţiale [7, paragr.105]. Rezoluţiile ONU ne reamintesc că folosirea armelor de distrugere în masă ce cauzează suferinţe inutile omeneşti a fost interzisă ca fiind contrară legilor umanităţii şi principiilor dreptului internaţional. Totuşi nu putem concluziona definitiv dacă ar fi ameninţarea sau utilizarea armelor nucleare legală sau ilegală într-o circumstanţă extremă de autoapărare, în care ar fi în joc chiar supravieţuirea unui stat [6, cap. 20].

Cu referire la armele convenţionale reglementările sunt mai puţin rigide, astfel încât folosirea lor este restricţionată în majoritatea cazurilor la folosirea acestora doar împotriva obiectelor militare, fără a prejudicia civilii sau obiectele civile [3, cap. IV]. Deşi majoritatea statelor recunosc că aceste mijloace nu pot fi utilizate în conflicte armate internaţionale şi noninternaţionale, totuşi sunt cazuri de folosire a acestora cu scopul de a menţine ordinea publică.

Evident, atunci când formulăm anumite concluzii privind mijloacele de purtare a conflictului armat ele reies din nişte realităţi existente în momentul actual la nivel global şi asistăm la devieri de la normele existente în cazul unor state aflate în stare de conflict internaţional. Această stare de lucruri trebuie analizată şi din perspectiva existenţei mecanismelor şi a instituţiilor internaţionale create să asigure monitorizarea aplicării armelor interzise, mecanisme care au competenţe de a aplica un spectru de sancţiuni statelor care nu se conformează cerinţelor Dreptului internaţional umanitar, fapt ce ne permite speranţa că repetarea unor conflicte militare de proporţii similare celui de-al Doilea Război Mondial ar trebui să fie redusă, dat fiind faptul că comunitatea internaţională resimte în prezent o nevoie imperativă de protecţie umanitară şi acest lucru e posibil doar în cadrul oferit de DIU şi cel al drepturilor omului.

Referinţe:

1. Carta Oragizaţiei Naţiunilor Unite, art. 2.
2. THURER, Daniel. *International Humanitarian Law*. Oxford University Press, 2014, p.134.
3. GLAZIER, David et al. *Failing Our Troops: A Critical Assessment of the Department of Defense Law of War: Manual*. Oxford University Press, 2017, cap. IV.

4. SOLIS, Gary D. *The Law of Armed Conflict*. Cambridge University Press, 2016, p. 293.
5. Istoricul Comitetului Internațional al Crucii Roșii https://www.icrc.org/en/who-we-are/history
6. HENCKAERTS, Jean-Marie, ș.a. *Dreptul internațional umanitar cutumiar*. Cambridge University Press, 2009, cap. 24.
7. Rapoartele Curții Internaționale de Justiție privind legalitatea amenințării sau folosirii armelor nucleare, par.105. https://www.icj-cij.org/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf

LEGEA APLICABILĂ SUCCESIUNII ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT

Marin CHIHAI

Diversification and enhancement of international relations create conditions for the increasing birth of legal relationships between people comprising one or more extraneous elements, international or foreign, belonging to private international law.

Prezența unor anumiți factori social-economici au determinat apariția primelor probleme și norme de drept internațional privat în materia succesorală, şi anume: existenţa statelor şi a altor unităţi teritoriale, care, fiind suverane, au sisteme proprii de norme juridice civile, diferite prin conţinutul lor; în aceste ţări sau provincii există un circuit intens de persoane și bunuri; schimbarea aşezămintelor persoanelor fizice şi raporturile cu autorităţile; se recunosc străinilor unele drepturi dobândite conform legii lor personale şi astfel apar elemente de recunoaştere a efectelor legii străine etc.

Cercetarea are drept scop scoaterea în evidenţă a problemelor generate de raporturile de succesiune cu element de extraneitate, temeiul, momentul şi locul deschiderii moştenirii. Succesiunea legală își are temeiul în dreptul natural la originea căruia se află următoarele idei:

1) ideea obligaţiei morale, care prin puterea voinţei divine ar lega membrii aceleiaşi familii, adică aşa-zisa solidaritate de familie. Ideea obligaţiei morale justifică dreptul de moştenire în general şi instituţia rezervei în special, care ocroteşte copiii, părinţii şi soţul supravieţuitor

împotriva voinţei liberale a defunctului, asigurându-le o parte importantă din moştenire;

2) ideea *heres sui*, adică de preluare a ceea ce este al său prin contribuţia moştenitorului la constituirea patrimoniului familial;

3) ideea „afecţiunii prezumate a defunctului şi consolidării familiei prin conservarea bunurilor moştenite". Se presupune că defunctul are faţă de persoana care îl moşteneşte o anumită afecţiune, care îi priveşte în mod special pe moştenitorii rezervatari [1].

Din definiţiile date moştenirii culese din literatura de specialitate şi în baza prevederilor legale, deducem următoarele caractere juridice ale transmisiunii succesorale (legea spune „devoluțiunii moștenirii"): este o transmisiune pentru cauză de moarte, o transmisiune universală, o transmisiune unitară, o transmisiune indivizibilă [2].

În cadrul raporurilor de succesiune cu element de extraneitate, legea aplicabilă este cea a statului în care cel care a lăsat moştenirea îşi avea reşedinţa obişnuită în momentul decesului, cu titlu de excepţie, dacă în momentul decesului, cel care a lăsat moştenirea avea în mod evident o legătură mai strânsă cu un alt stat, legea aplicabilă este cea a statului cu care a avut o legătură mai strânsă. La fel, persoana poate să aleagă legea care să se aplice succesiunii sale, în ansamblul său să fie cea a statului a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii legii sau în momentul decesului, în cazul în care persoana deține mai multe cetățenii, poate alege legea oricăruia dintre statele al căror cetățean este în momentul alegerii legii sau în momentul decesului.

Domeniul de aplicare a legii, conform art.2659 Cod civil RM reglementează în special: temeiul, momentul şi locul deschiderii moştenirii, vocaţia succesorală a beneficiarilor, stabilirea cotelor-părţi ce le revin acestora, a obligaţiilor care le pot fi impuse de către cel care a lăsat moştenirea, precum şi a altor drepturi privind succesiunea, inclusiv drepturile succesorale ale soţului supravieţuitor, capacitatea succesorală, dezmoştenirea şi nedemnitatea, transferul către moştenitori şi, după caz, către legatari ai bunurilor, drepturilor şi obligaţiilor din care se compune masa succesorală, inclusiv condiţiile şi efectele acceptării succesiunii sau a unui legat sau ale renunţării la acestea, împuternicirile conferite moştenitorilor, executorilor

testamentari şi altor administratori ai masei succesorale, în special cu privire la vânzarea bunurilor şi plata creditorilor, răspunderea pentru datoriile masei succesorale, partea din masa succesorală de care se poate dispune, rezerva succesorală şi alte restricţii privind libertatea de a dispune pentru cauză de moarte, precum şi pretenţiile pe care persoanele apropiate defunctului le-ar putea avea faţă de masa succesorală sau faţă de moştenitori, obligaţiile privind raportul sau reducţiunea liberalităţilor la calcularea cotelor-părţi din succesiune ale diverşilor beneficiari şi partajul succesoral [3].

Instanţele judecătoreşti naţionale sunt competente în procesele cu privire la moştenire dacă locul deschiderii moştenirii se află pe teritoriul Republicii Moldova. La fel, instanţele judecătoreşti naţionale sunt competente să hotărască cu privire la moştenire în cazul în care o instanţă de judecată dintr-un stat străin, sesizată anterior, şi-a declinat competenţa cu privire la aceeaşi cauză, părţile la proces au convenit să ofere competenţa instanţelor judecătoreşti naţionale sau părţile la proces au recunoscut în mod expres competenţa instanţei judecătoreşti naţionale. În cazul în care reşedinţa obişnuită a celui care a lăsat moştenirea în momentul decesului nu este situată în Republica Moldova, instanţele judecătoreşti naţionale sunt competente să se pronunţe asupra moştenirii, dacă în Republica Moldova sunt situate bunuri care fac parte din masa succesorală, în măsura în care cel care a lăsat moştenirea avea cetăţenia Republicii Moldova la data decesului, cel care a lăsat moştenirea îşi avea anterior reşedinţa obişnuită în Republica Moldova, cu condiţia ca, în momentul sesizării instanţei, să nu fi trecut mai mult de 5 ani de la schimbarea reşedinţei obişnuite. Instanţele judecătoreşti naţionale sunt competente să se pronunţe asupra bunurilor care fac parte din masa succesorală şi sunt situate pe teritoriul Republicii Moldova. În baza unui acord de prorogare convenţională, părţile la proces pot conveni ca instanţele judecătoreşti naţionale să aibă competenţă exclusivă de a se pronunţa cu privire la orice chestiune referitoare la moştenire, dacă aceasta nu afectează drepturile terţilor care obţin drepturi din respectiva moştenire, în cazul în care cel care a lăsat moştenirea a ales în mod valabil legea Republicii Moldova pentru a guverna moştenirea sa [4].

Procedura succesorală notarială este de competenţa notarului care îşi desfăşoară activitatea pe teritoriul locului deschiderii succesiunii. În cazul moştenirilor succesive, moştenitorii pot alege pe oricare din notarii care desfăşoară activitate pe teritoriul ultimului domiciliu al celui ce a lăsat moştenirea. Îndeplinirea procedurii succesorale este de competenţa primului notar sesizat, care a înregistrat dosarul succesoral în Registrul electronic al dosarelor succesorale şi testamentelor [5].

În vechea reglementare, legea care guverna moştenirea (*lex succesionis*) era divizată pentru mobile – legea națională a defunctului, iar pentru imobile – locul aflării lor (*lex rei sitae*). Modificările operate în noul Cod civil schimbă această paradigmă tradiţională, astfel încât *lex succesionis* este unică – *locul ultimei reşedinţe obişnuite a defunctului*, tinând cond de Regulamentul (UE) nr. 650/2012 [6].

Modificările operate în Codul civil al RM au ca scop de a moderniza dreptul internațional privat al Republicii Moldova, conform ultimelor tendinţe europene şi internaţionale în materie, de a face legislaţia în materie mai exactă şi mai previzibilă.

Referințe:

1. COJOCARU, V., ŞEREMET, I. Explicaţii terminologice ale conceptului dreptului la moştenire. În*: Revista ştiinţifică „Studia Universitatis" Seria „Ştiinţe sociale"*. Chişinău, 2009, nr.8 (28), pp.27-31.
2. CHIBAC, G. ș.a. elab. *Drept civil. Contracte și Succesiuni*: Curs universitar. Ediția a IV-a, revăzută și completată. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 472.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2006, nr. 82-86/661, republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 01.03.2019, nr.66-75.
4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.227-XV din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.06.2003, nr. 111-115/451.
5. Legea nr.246 din 15.11.2018 privind procedura notarială. În: *Monitorul Oficial*, nr. 30-37, în vigoare din 01.03.2019.
6. *Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor*.

Recomandat
Violeta COJOCARU, dr.hab., prof.univ.

PARTICULARITĂȚILE INTENTĂRII CAUZELOR DE INSOLVABILITATE

Dumitrița CHEȘCU

Analiza „Particularităților intentării cauzelor de insolvabilitate” presupune efectuarea unui studiu comparat complex cu privire la: natura noțiunii de insolvabilitate și a procedurii de insolvabilitate, pseudointentarea, locul procedurii de insolvabilitate, premisele și condițiile apariției dreptului la intentarea procedurii de insolvabilitate, circumstanțele ce condiționează depunerea și primirea cererii introductive, efectele pseudointentării și a intentării procedurii de insolvabilitate, cât și propunerile *de lege ferenda.*

Respectiv, în contextul celor expuse anterior, putem menționa faptul că insolvabilitatea este o temă actuală pentru Republica Moldova la moment, deoarece numărul relativ mic al populației nu a împiedicat apariția unui număr în coraport mare a entităților economice, care se confruntă cu multe impedimente de ordin economic.

În acest sens, legislația Republicii Moldova din anul 1992 până în prezent a fost pe larg influențată de factorii economici, ceea ce a și determinat modificarea legislației, și necesitatea perfecționării acesteia prin omiterea neconcordanțelor și lacunelor apărute, datorită terminologiei neuniforme. Astfel fiind posibilă ajungerea la termenul de **insolvabilitate** drept unul *complex și interramural,* pasibil de a fi abordat corect doar prin mai multe sensuri: sens economic, sens juridic, temei de intentarea cauzei de insolvabilitate și stare de drept [1] care ar putea explica esența acestui termen.

În același timp, doctrina și legislația națională și internațională cu privire la procedura de insolvabilitate determină neapartenența acesteia la niciunul din grupurile clasice ale procedurilor civile. Astfel este posibilă încadrarea acesteia doar în calitate de *procedură specifică* de sine stătătoare, care deși deține trăsături comune cu alte proceduri civile, nu se poate alătura lor. Prin urmare, clasificarea obișnuită a procedurilor din cadrul procesului civil e necesar a fi modificată și determinată în felul următor: proceduri contencioase, proceduri necontencioase și proceduri specifice (*procedura de insolvabilitate)*. Care ca rezultat va fi însoțită de condiții și premise specifice cu privire la intentarea sa. Aceasta, la rândul său, determină necesitatea respectării

în conformitate cu prevederile legale speciale, or nerespectarea acestora ar putea duce deponentul la pierderi din punct de vedere economic, în cazul în care cererea va fi restituită drept rezultat al încălcării condițiilor și premiselor intentării cauzelor de insolvabilitate și depusă repetat, inclusiv la tergiversarea executării creanțelor debitorilor.

Astfel, după cum am enunțat, obiectul acestei lucrări necesită efectuarea unui studiu complex comparat. În acest sens, cercetarea condițiilor cu privire la perfectarea cererii introductive și a cererii de chemare în judecată, și a condițiilor de admitere spre examinare a acestor cereri stabilește o multitudine de asemănări între ele, însă caracterul specific al procedurii de insolvabilitate face prezentarea în cadrul acestui proces chiar și a principiului contradictorialității într-o formă diferită. Or, având dreptul la înaintarea referinței de către pârât în cadrul procedurii contencioase, întâlnim acest drept nu doar la debitorul în privința căruia a fost depusă cererea introductivă în cadrul cauzei de insolvabilitate, dar și la creditorii acestuia, care au posibilitatea de a se expune cu privire la temeinicia cererii introductivă. Ca urmare fiind posibil de evidențiat faptul că îndeplinirea condițiilor de fond și de formă doar admit spre examinare cererea introductivă, însă nu intentează procedura de insolvabilitate, debitorul și creditorii acestuia având dreptul să se expună cu privire la temeinicie.

În această ordine de idei, caracterul specific al procedurii de insolvabilitate îl urmărește în cadrul oricărei particularități legate de intentarea acesteia chiar dacă suntem în prezența unor tangențe cu privire la particularitățile legate de intentarea procedurii de insolvabilitate și a procedurilor civile generale. Legea insolvabilității nr. 149 [2] ne permite să abordăm din alt punct de vedere aceleași prevederi generale ale Codului de procedură civilă care urmează a fi aplicate în cadrul încălcării unor premise.

La rândul lor, și efectele intentării cauzelor civile obișnuite, și efectele material-juridice și procesual-juridice a pseudointentării și intentării procedurii de insolvabilitate pot fi stabilite că sunt efecte specifice intentării cauzei de insolvabilitate ca rezultat al admiterii spre examinare a cererii introductive, și ca efecte distincte de cele generale, cele ce urmează intentarea procedurii de insolvabilitate, ca

rezultat al prezenței temeiurilor de insolvabilitate, și adoptării hotărârii de intentare a procedurii de insolvabilitate. Ca urmare, acțiunile procesuale efectuate de instanță, în legătură cu depunerea cererii introductive, au determinat lacune în cadrul corelației dintre Codul de procedură civilă [3] și Legea insolvabilității. Or, prevederea de către Legea insolvabilității doar a situațiilor de admitere și restituire, fără examinare a cererii. Ca în final, ulterior intentării procedurii de insolvabilitate prin adoptarea hotărârii de insolvabilitate, să fie posibilă stabilirea unei proceduri concrete din cadrul procedurilor celor prevăzute de Legea insolvabilității și aplicarea acesteia față de subiect, cu respectarea condițiilor de aplicare instituite față de persoanele ce solicită acest fapt. Astfel falimentul, restructurarea, falimentul simplificat sau restructurarea accelerată, urmează a fi aplicare de către instanță față de subiectul competent doar în urma întrunirii și respectării condițiilor de aplicare a acestora.

În cadrul examinării legislației în domeniu, dar și a practicii judiciare din domeniul insolvabilității, ne rezervăm dreptul de a propune următoarele recomandări și *de lege ferenda* pasibile a fi luate în considerație în scopul îmbunătățirii legislației în domeniul insolvabilității:

1. Introducerea în cadrul art. 18 al Legii insolvabilității, a aliniatului (1^1) cu conținutul „*Dreptul de a înainta cererea introductivă îl poate avea doar creditorul cu o creanță minimă de 25 000 lei, în cazul în care acesta nu este salariat. În cazul în care creditorul este salariat, valoarea-prag este minimul de 4 salarii medii pe economie”*. Care ar avea drept scop instituirea unei valori-prag cu privire la apariția dreptului la intentarea cererii introductive de către creditor, în funcție de calitatea acestuia și diminuarea cheltuielilor neproporționale.

2. Modificarea conținutului art. 19 al Legii insolvabilității prin introducerea alin. (2^1) cu următorul conținut „*Cererea introductivă cu anexarea notificării prealabile, urmează a fi depusă în instanță nu mai târziu de 30 de zile din momentul efectuării notificării”*. Astfel fiind posibilă concretizarea termenului de valabilitate a unei notificări, luând în considerație totalitatea modificărilor asupra situației economice a debitorului, timp de 30 de zile și posibilele abuzuri din partea creditorilor.

3. Introducerea în cadrul Legii insolvabilității a unor articole, ce ar corela prevederile generale din cadrul Codului de procedură civilă (art. 169, art. 170, art. 171) cu cele ale Legii insolvabilității, sau introducerea însăși în conținutul legii a unor articole care ar prevedea starea de: *a nu da curs, a restitui sau a refuzului cererii introductive*, astfel fiind omisă o interpretare eronată de către instanța de insolvabilitate a prevederilor procedurale generale. Or, simpla interpretare de către instanţă a normelor procedurale civile generale ar determina o aplicare eronată.

Astfel, prezenta lucrare, este oportun de a fi considerată drept una în urma căreia, scopul şi obiectivele puse în faţa autorului au fost atinse. În acelaşi timp, propunerile din cadrul lucrării sunt rezultatul analizei doctrinei, practicii şi legislaţiei naţionale şi internaţionale, fapt ce permite a le considera întemeiate şi argumentate. Şi au menirea de a contribui la perfecţionarea legislaţiei insolvabilităţii în scopul simplificării aplicării prevederilor legale în practică, şi omiterii lacunelor din cadrul legislaţiei.

Referinţe:

1. MACOVEI, Gh. *Procedura de declarare a insolvabilității* / Teză de doctor. Chișinău, 2016, p. 51.
2. Legea insolvabilității nr. 149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.09.2012, nr. 193-197/663.
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134/415.

Recomandat
Gheorghe MACOVEI, dr., lector univ.

LIBERTATEA ŞI SIGURANŢA PERSOANEI ÎN PROCESUL PENAL

Daniela BALMUŞ

Dreptul la libertate şi siguranţă este garantat. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa, cu excepţia: a) *deţinerii legale în baza hotărârii pronunţate de către o instanţă competentă*, (art.5 pct.1) lit.a) CEDO); b) *dacă persoana a făcut obiectul unei arestări sau al unei deţineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunţată, conform legii, de către o instanţă ori în vederea garantării executării unei obligaţii*

prevăzute de lege (art.5 pct.1) lit.b) CEDO); c) *dacă persoana a fost arestată sau reţinută în vederea aducerii sale în faţa autorităţii judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a învinui că a săvârşit o infracţiune* (art.5 pct.1) lit.c) CEDO); Privarea de libertate a unei persoane poate opera în trei cazuri: atunci când este învinuit de comiterea unui infracţiuni, atunci când este necesar să o împiedici să comită o infracţiune sau când această persoană riscă să evadeze după comiterea acesteia. Totuşi, măsura nu va fi compatibilă cu art.5 pct.1) lit.c) doar dacă este luată în scopul intentării unor urmăriri penale împotriva celui interesat; d) *dacă există motive temeinice de a crede în necesitatea de a împiedica o persoană să săvârşească o infracţiune sau să fugă după săvârşirea acesteia* (art.5 pct.1) lit. c)); e) *dacă este vorba de detenţia legală unui minor, hotărâtă pentru educaţia sa sub supraveghere sau despre detenţia sa legală, în scopul aducerii sale în faţa autorităţilor competente* (art.5 pct.1) lit.d) CEDO); f*) detenţiei legale a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui taxicoman sau a unui vagabond* (art.5 pct.1) lit.e) CEDO). În acest sens, Curtea a precizat: „aceasta nu este pentru singurul motiv că ei ar trebui consideraţi a fi uneori periculoşi pentru securitatea publică, dar şi deoarece propriul lor interes poate necesita internarea lor". Totodată, detenţia trebuie să fie *legală*, în conformitate cu dreptul material şi procesual intern şi cu Convenţia şi să nu fie arbitrară. Se vor lua în consideraţie mai multe criterii: să fie prezentată dovada reală a problemei mintale, bazată pe o expertiză medicală obiectivă; să poarte un caracter sau o amploare care legalizează internarea; detenţia nu poate fi valabil prelungită, fără persistarea unei asemenea probleme; în cazul în care o detenţie riscă să se prelungească indefinit, ea trebuie să fie periodic verificată de către o instanţă judecătorească împuternicită de a o înceta; detenţia trebuie să aibă loc într-un spital, o clinică sau într-o altă instituţie corespunzătoare, abilitată să deţină alienaţi; dacă arestarea sau deţinerea legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare (art.5 pct.1) lit.f) CEDO).

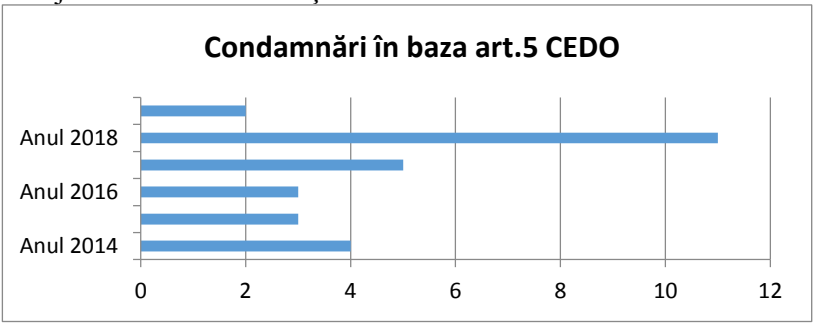
Condiţiile aplicării arestării preventive, după caz, arestării la domiciliu solicită: **legislaţia procesual-penală să permită aplicarea**

acestor măsuri; să existe o bănuială rezonabilă că persoana a comis infracţiunea de care este acuzată; alte măsuri preventive să nu poată înlătura riscurile; prezenta a cel puţin unuia dintre riscuri: al eschivării, al împiedicării bunei desfăşurării a justiţiei, prevenirii săvârşirii de către persoană a unei noi infracţiuni, cauzării dezordinelor publice.

Termenul ţinerii persoanei în stare de arest şi prelungirea lui. Termenul ţinerii persoanei în stare de arest curge din momentul privării persoanei de libertate la reţinerea ei, iar în cazul în care ea nu a fost reţinută – din momentul executării hotărârii judecătoreşti privind aplicarea acestei măsuri preventive, adică din momentul găsirii şi reţinerii persoanei. Hotărârea instanţei de judecată privind aplicarea măsurilor preventive, se execută imediat din sala de şedinţă.

Arestul se dispune pe un termen de cel mult 30 de zile, în privinţa aceleiaşi persoane, arestul poate fi aplicat, pentru ambele faze ale procesului penal, pe un termen ce nu poate depăşi 12 luni cumulativ, până la pronunţarea sentinţei de către instanţa de fond. În termenul de ţinere a învinuitului, inculpatului în stare de arest, se include timpul în care persoana: a) a fost reţinută; b) a fost sub arest la domiciliu; c) s-a aflat într-o instituţie cu caracter medical.

Calcularea termenelor arestării începe din ziua şi ora aplicării de către judecătorul de instrucţie.

Analizând dinamica condamnărilor Curţii împotriva Moldovei, în baza art. 5 CEDO, am constatat că este o dinamică crescătoare. Căci, în anul 2015 fiind înregistrat un număr de 3 condamnări, iar în anul 2018, fiind pronunţate 11 hotărâri ce au constatat vinovăţia Republicii

Moldova, iar în prima jumătate a anului 2019, fiind deja emise două hotărâri de condamnare, iar această creştere stabilită fiind în detrimentrul statului, al sistemului de drept, unde cetăţenii nu se pot simţi liberi şi siguri.

Referințe:

1. Asociaţia Avocaţilor Americani/ Procesul echitabil garantat de Convenţia Europeană pentru Drepturile Omului. *Ghid pentru Republica Moldova*. Chişinău: Sirius, 2007. http://csj.md/index.php/jurisprudenta-cedo1/rezumat-hotararilor-relevante-ale-cedo/56-rezumat- hotarari-cedo-2018
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003.
3. Convenţia Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului şi Libertăţilor Fundamentale. Roma, 04.11.1950. https://www.echr.coe.int/Documents/-Convention_RON.pdf
4. https://dexonline.ro/definitie/extradare
5. Monica MACOVEI/ *Ghid privind punerea în aplicare a articolului 5 al Convenţiei Europene pentru Drepturile Omului*. Chişinău: Council of Europe, 2003.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu nr.1, din 15 aprilie 2013. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

Recomandat
Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.

NULITATEA ACTELOR DE PROCEDURĂ PENALĂ

Valeria BOBEA

Întreaga activitate procesuală urmează să se desfăşoare în strictă conformitate cu prevederile legale, fapt ce reiese chiar din art.1 CPP RM, acest lucru vorbind despre caracterul imperativ al normelor procesual penale care reprezintă prin sine un garant al respectării drepturilor, libertăților și intereselor legale ale persoanelor în cadrul unui stat de drept. Indiscutabil, pentru a asigura respectarea legalității în cadrul procesului penal, este nevoie de implementarea unor sancțiuni procesuale care să îndeplinească diferite funcții în procesul de realizare a justiției represive, precum funcția preventivă, distructivă și reparatorie, întrucât, fără prevederea în lege a sancțiunilor, regulile procesuale ar fi simple recomandări lăsate la bunul plac al organelor

judiciare, al participanţilor la procesul penal, ceea ce desigur nu poate fi acceptat.

În acest context, una din sancţiunile aplicabile actelor procesuale este nulitatea. Nulitatea este sancţiunea ce intervine atunci când un act procesual s-a îndeplinit cu încălcarea condiţiilor de fond şi de formă prevăzute de lege.

Pentru a putea opera nulitatea, trebuie să fie întrunite următoarele condiţii:să fi fost încălcată o dispoziţie legală care reglementează desfăşurarea procesului penal (în ipoteza nulităţilor absolute este suficientă doar întrunirea condiţiei respective, deoarece celelalte două exigenţe sunt prezumate, în timp ce pentru operarea nulităţii relative, urmează să fie întrunite suplimentar şi celelalte două condiţii); încălcarea dispoziţiei legale să fi produs o vătămare procesuală; vătămarea produsă să nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului respectiv.

O primă categorie a nulităţilor o reprezintă nulităţile absolute care sunt nulităţi exprese. Acestea pot fi caracterizate prin următoarele trăsături: Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată în niciun mod, decât prin înlăturarea actului; poate fi invocată în orice fază a procesului penal; poate fi invocată atât de către părţi, precum şi de către instanţa din oficiu.

Dispoziţiile legale a căror nerespectare atrage sancţiunea nulităţii absolute sunt enumerate limitativ în art. 251 alin.(2) CPP, după cum urmează: încălcarea dispoziţiilor legale privind competenţa materiei sau după calitatea persoanei; încălcarea dispoziţiilor legale cu privire la sesizarea instanţei; la compunerea acesteia; la publicitatea şedinţei de judecată, la participarea părţilor în cazurile obligatorii, la prezenţa interpretului, traducătorului, dacă sunt obligatorii potrivit legii.

Din toate aceste reglementări, survenirea nulităţii din motivul încălcării competenţei materiale sau după calitatea persoanei, trezesc cel mai mare interes, deoarece generează cele mai mari divergenţe, atât în practică cât şi în plan doctrinar.

Aşadar, teoreticienii în domeniu au susţinut ideea că prin competenţa materială sau după calitatea persoanei urmează să ne referim doar la competenţa instanţei de judecată, nu şi la competenţa organelor de urmărire penală. Astfel, încălcarea dispoziţiilor cu privire la competenţa organelor de urmărire penală prevăzută de art. 266-270 CPP nu constituie caz de nulitate absolută, însă poate genera nulitatea relativă.

Spre deosebire de interpretarea dată de doctrină, în decizia sa din 07 mai 2013, Plenul Curții Supreme de Justiție a menționat faptul că în procesul penal nu pot fi admise ca probe şi, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanţa de judecată şi nu pot fi puse la baza sentinţei sau a altor hotărâri judecătoreşti datele care au fost obţinute cu încălcări esenţiale de către organul de urmărire penală a dispoziţiilor Codului de procedură penală (art.94 alin. (1) pct.8) CPP). Or, încălcarea regulilor privind competenţa după materie sau după calitatea persoanei constituie încălcare esenţială a legii procesual-penale, care atrage nulitatea probelor administrate la urmărirea penală de către organul de urmărire penală sau de către procuror nemijlocit. Totuși, Plenul reține că încălcarea acestor norme nu poate genera nulitatea tuturor actelor cauzei penale. Astfel, actele de sesizare a organului de urmărire penală (art.262-264 CPP); de începere a urmăririi penale şi cele care s-au efectuat în temeiul art. 254, 257 alin. (2) CPP se vor considera legale. Prin urmare, instanţa este obligată să examineze cauza în baza probelor administrate nemijlocit în faţa judecăţii.

În ceea ce privește aplicarea practică a celor menționate *supra,* am constatat că totuși practica este neuniformă, astfel, în multe cazuri, instanțele consideră încălcarea normelor privind competența materială și personală a organelor de urmărire penală ca încadrându-se în prevederile art. 251 alin.(2) CPP, și nu în art. 251 alin.(4), iar alteori nu.

Susținem totuși că nu poate fi invocată vreo rațiune pentru care încălcarea dispozițiilor legale referitoare la competența materială sau personală a organului de urmărire penală este mai puțin importantă decât nesocotirea normelor referitoare la aceleași forme de competență ale instanței de judecată, așa încât s-ar fi impus ca legiuitorul să menționă acest caz de nulitate absolută.

Un alt temei de nulitate care merită a fi analizat este cazul ce ține de încălcarea dispozițiilor privind compunerea instanței de judecată. Astfel, considerăm că legiuitorul s-a referit anume la modalitatea de compunere a completului de judecată, și anume, la ceea ce ține de numărul judecătorilor, starea fiecăruia dintre ei în raport cu exigențele de compatibilitate, precum și îndeplinirea cerințelor care să asigure continuitatea completului care deliberează asupra cauzei, astfel încât, potrivit art. 31 alin.(1) CPP, acesta să rămână același în tot cursul judecării cauzei, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

Cu referire la chestiunea incompatibilităţii judecătorului, considerăm că aceasta prezintă o deosebită importanţă, ştiut fiind că art. 6 CEDO garantează dreptul la un proces echitabil, statuând, printre altele, că orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale de către o instanţă imparţială, care va hotărî asupra temeiniciei oricărei acuzaţii penale îndreptate împotriva sa. Ba chiar mai mult, Curtea Europeană a conceput un mecanism de evaluare a imparţialităţii instanţelor care impune o examinare diferită în raport cu două criterii: subiectiv şi obiectiv.

Declararea nulităţii unui act de procedură generează două efecte specifice: lipsirea de efecte juridice a actului efectuat cu încălcarea dispoziţiilor legale (efectul distructiv) şi refacerea actelor anulate de către organul judiciar (efectul reparator). Aceste efecte au loc din momentul constatării nulităţii, însă nulitatea odată constatată, lipseşte de efecte juridice actul afectat, din momentul efectuării lui şi nu din momentul constatării nulităţii, actele viciate conţinând chiar din momentul naşterii lor potenţialitatea nevalabilităţii lor juridice.

Spre deosebire de nulităţile absolute care sunt expres prevăzute de lege, nulităţile relative pot consta în orice încălcare a dispoziţiilor procesuale, cu excepţia celor care atrag nulitatea absolută; ele pot fi acoperite prin voinţa părţilor; pot fi invocate numai într-un anumit moment al procesului. În literatura de specialitate română, autorii menţionează şi faptul că nulitatea relativă poate fi invocată numai de partea care a suferit vătămarea prin încălcarea legii, iar cei ce invocă nulitatea relativă trebuie să dovedească existenţa vătămării.

Analiza instituţiei nulităţii în planul conţinutului, al caracteristicilor şi efectelor, precum şi analiza aspectului practic al instituţiei respective, permite, din păcate, constatarea existenţei unor aspecte imperfecte ale reglementării, impunând eventuale şi viitoare intervenţii legislative.

În vederea celor enunţate, considerăm că ar fi bine-venite următoarele propuneri *de lege ferenda:*

- divizarea conţinutului acestui articol în două articole separate, astfel încât art.251 CPP să reglementeze materia nulităţilor absolute, iar art. 251/1 să reglementeze materia nulităţii relative, acest lucru contribuind la asigurarea celerităţii procesului penal şi la uşurarea încadrării corecte a acţiunilor organelor judiciare;
- specificarea faptului despre competenţa materială/personală de a cărui organ este vorba: a instanţei de judecată sau atât a instanţei de

judecată cât și a organului de urmărire penală. Acest lucru este necesar pentru evitarea diverselor interpretării;

- sintagma „compunerea instanței de judecată” să fie înlocuită cu „compunerea completului de judecată”, acest lucru fiind necesar pentru concretizarea și evitarea confuziei, dat fiind faptul că noțiunea „instanța de judecată” este una mult prea largă și generică, cu multiple valențe (printre care și complet de judecată), care nu conduce în mod direct, implicit la completul de judecată.

Recomandat
Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.

INADMISIBILITATEA PROBELOR OBȚINUTE PRIN PROVOCARE: EXAMEN TEORETIC ȘI PRACTIC

Adela BULGAC

Deși Codul de procedură penală al Republicii Moldova (CPP) statuează prevederea ce vizează inadmisibilitatea probelor obținute prin provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la săvârșirea infracțiunii, considerăm că dispoziția prevăzută la art.94 alin.(1) pct.11) CPP este una interpretativă și vagă.

Din acest considerent, în lipsa unor interpretări determinate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) în jurisprudența sa, organele de drept din Republica Moldova ar întâmpina dificultăți în aplicarea legii procesual-penale aferent stabilirii elementelor de provocare, de aici rezidând și interesul autorului tezei de licență pentru tema enunțată *supra*.

Drept urmare a cercetărilor efectuate, am determinat asupra faptului că problemele legate de provocare pot fi ridicate în special atunci când pe parcursul procesului penal au fost efectuate măsuri speciale de investigație și își au originea, în principal, în contextul desfășurării acestora.

Considerăm astfel că atitudinea agenților statului îndreptată spre provocarea persoanelor la săvârșirea infracțiunilor în vederea creării artificiale a probelor este una inadmisibilă într-o societate democratică, iar conduita agenților statului urmează a fi verificată minuțios și în mod obligatoriu – urmează a fi trase la răspundere penală persoanele care au provocat, facilitat sau încurajat săvârșirea infracțiunilor.

Dată fiind importanța curmării acestor acțiuni, în conținutul tezei de licență a fost tălmăcită noțiunea a activității de ***provocare, facilitare sau încurajare la săvârșirea infracțiunii – care ar reprezenta acele acțiuni exercitate de către agenții statului sau alte persoane care acționează în comun cu aceștia, îndreptate spre determinarea, înlesnirea, ușurarea, încurajarea, sprijinirea, stimularea unei persoane la săvârșirea unei infracțiunii în scopul creării în mod artificial a probelor și tragerea acestuia la răspundere penală.***

La fel, au fost diseminate sensurile noțiunilor de *provocare, facilitare* sau *încurajare* care, în opinia autorului, este benefică în sensul stabilirii modalităților normative alternative provocării – în vederea declarării probelor drept inadmisibile.

Subsidiar, au fost extrase din hotărârile CtEDO, aferent cazurilor de provocare, condițiile și circumstanțele care urmează a fi luate în considerare la stabilirea elementului provocării, care sunt următoarele: Dacă infracțiunea ar fi putut fi săvârșită fără intervenția autorităților? Dacă persoana care pretinde că este victimă a provocării a fost sau nu implicată anterior în activități criminale? Care a fost gradul de implicare a autorităților și natura implicării? Care a fost momentul în care autoritățile au intervenit în activitatea persoanei? Care a fost natura și gradul presiunii exercitate de către agenții statului? Care au fost motivele care au stat la baza desfășurării acelor acțiuni procesuale în privința pretinsei victime a provocării?

La fel, din aceleași surse, au fost stabilite și garanțiile, și circumstanțele necesare de elucidat asupra modului de examinare a plângerilor privind pretinsele acțiuni de provocare care implică:

1) satisfacerea echitabilă a plângerilor, inclusiv prin crearea condițiilor (posibilităților) de a depune o plângere;
2) verificarea faptului dacă se pretinde în mod credibil la provocare;
3) sarcina probațiunii este pusă pe seama autorităților care efectuează investigația;
4) examinarea plângerii într-o procedură ce ar asigura contradictorialitatea și egalitatea;
5) audierea persoanelor care sunt acuzate de provocare sau a martorilor care ar putea furniza probe;
6) determinarea în final dacă este sau nu provocare.

Cu referire la garanții, au fost identificate și statuările CtEDO îndreptate spre distingerea dintre provocarea de către organele/agenții statului și utilizarea rațională și permisă a tehnicii speciale de investiție, care sunt privite sub două aspecte: existența ***criteriului de fond*** sau a ***criteriului procedural***, care se manifestă prin clarificarea mai întâi dacă exista o cerere din partea apărării, care se încadrează în categoria cazurilor de provocare, după determinându-se astfel într-o manieră suficientă și cu certitudine, potrivit probelor prezentate de partea acuzării, că autoritățile statului au efectuat investigația într-o manieră pasivă și nu au întreprins acțiuni provocatoare; sau din cauza lipsei probelor concludente care ar demonstra că nu a fost o provocare sau a existenței unor contradicții în interpretarea evenimentelor de către părți – să constate provocarea, să declare inadmisibile probele obținute prin provocare și subsidiar, constatarea încălcării articolului 6 § 1 CEDO. Aceste garanții, sunt privite în mod obligatoriu, în mod coagulat cu asigurarea dreptului la apărare și asigurarea unui proces echitabil, în condiții de contradictorialitate.

Mai mult ca atât, în urma analizei practicii judiciare naționale, drept rezultat au fost prezentate și propuneri *de lege ferenda* cu privire la temeiul legal al soluției adoptate de către procuror sau instanța de judecată, și anume, completarea alin.(2) art.284 CPP cu următorul conținut: *3^1) Fapta a fost săvârșită în urma provocării, facilitării sau încurajării bănuitului, învinuitului de către agenții statului sau de o persoană/e care a acționat în comun cu aceștia;* și completarea alin.(1) art.390 CPP cu următorul conținut: *5^1) Fapta a fost săvârșită în urma provocării, facilitării sau încurajării inculpatului de către agenții statului sau de o persoană/e care a acționat în comun cu aceștia;* în atare mod asigurându-se o examinare minuțioasă a cererilor ce au ca obiect pretinsele acțiuni de provocare atât de către procuror (la faza de urmărire penală), cât și de către instanțele de judecată.

În practică a fost identificată atât implicarea temeiului precum că *fapta nu a fost săvârșită de inculpat (art.390 alin.(1) pct.2) CPP)*, cu care nu suntem de acord, din motiv că în cazul achitării persoanei în baza acestui temei, organul de urmărire penală este obligat să continue urmărirea penală pentru identificarea făptuitorului – situație incompatibilă cu cazul provocării; cât și temeiul precum că *fapta inculpatului*

nu întruneşte elementele infracţiunii (art.390 alin.(1) pct.3) CPP), cu care la fel nu suntem de acord, întrucât îl considerăm unul inconciliabil, deoarece în cazul provocării, apreciem că din punct de vedere juridico-penal, avem întrunite toate cele patru elemente ale componenţei de infracţiune, iar problema nu se află în lipsa vreunui element al componenţei de infracţiune, ci vizează chestiunea admisibilităţii probelor provenite de pe urma provocării – de aici derivând şi concepţia conform căreia provocarea constituie o problemă de drept procesual penal, şi nu de drept material.

În definitiv, constatăm că în redacţia actuală a CPP RM, nu dispunem de un temei legal de achitare în cazul în care se constată inadmisibilitatea tuturor probelor în ansamblu, în particular în cazul de constatare a provocării.

Subsidiar, referindu-ne la calitatea actelor judecătoreşti ce vizează acţiunile de provocare, am constatat că aceasta urmează a fi perfecţionată atât în partea constatărilor privind existenţa acţiunilor provocatoare, cât şi în partea motivării acesteia.

Consecvent, considerăm că instanţele de judecată se rezumă la aplicarea arbitrară a principiului libertăţii aprecierii probelor şi la intima convingere a judecătorului, fără a apela la probe pertinente, concludente şi utile, inclusiv fără a lua în consideraţie cele invocate de către partea apărării – când se ridică problema provocărilor, or, rationamentele CtEDO acordă garanţii majore la cercetarea unor asemenea cereri.

Considerăm că atenţia care urmează a fi acordată acestor cazuri, primordial în cazul în care aceasta se invocă – este una prioritară, pornind atât de la interesul inculpatului, cât şi de la interesul superior al statului.

Invocarea existenţei elementelor de provocare, fără motivarea suficientă, ar putea da dubii de imparţialitate a judecătorului, sau chiar a procurorului – în funcţie de faza la care se examinează cererea privind pretinsele acţiuni de provocare.

Oportunismul profesional nu poate fi pus pe balanţă cu drepturile, libertăţile şi garanţiile persoanelor în privinţa cărora există suspiciuni privind comiterea unor infracţiuni.

Recomandat
Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf.univ.

APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL

Claudia LACHI

Motto:
Justiția e ca aritmetica, unde,
dacă lipseşte verificarea, nu se poate afirma
că a fost exact calculul.
Giuseppe ROVANI

Din momentul declanşării procesului penal şi până la soluționarea definitivă a cauzei deduse judecății, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor şi, ca urmare a acestui fapt, s-a afirmat de către unii autori că întregul proces penal este dominat de problema probelor.

Probele au o importanţă deosebită în soluţionarea cauzelor penale, putându-se reține o dublă funcţionalitate a lor. Din punct de vedere gnoseologic, proba este un instrument de cunoaştere prin care organul judiciar urmăreşte aflarea adevărului. Din punct de vedere etimologic, proba este un instrument de dovedire, manifestat în condiţiile contradictorialităţii procesului, când părţile folosesc sau propun administrarea probelor în scopul dovedirii susţinerilor şi argumentărilor făcute. În acest caz, proba are rolul de suport material, faptic al cererilor şi concluziilor părţilor sau combaterii susţinerilor adverse.

Oricât de simplă nu ar fi cauza penală, pentru soluționarea ei întotdeauna sunt necesare probe, care se acumulează de către organele de urmărire penală în cadrul cercetărilor respective.

Totodată, aprecierea probelor are ca scop determinarea autenticității şi valorii lor, precum şi suficiența cantității în vederea stabilirii obiectului probatoriului. Aprecierea probelor se face conform convingerii lăuntrice a persoanei care efectuează urmărirea penală, a procurorului sau a judecătorului. Se evocă faptul că aprecierea probelor are o valoare incontestabilă pe întreaga durată a desfăşurării procesului penal.

Astfel, urmărirea penală şi judecata se realizează pentru atingerea obiectivelor întregului sistem – constatarea elementelor infracțiunii şi elucidarea tuturor circumstanţelor, care împreună formează obiectul probaţiunii în cadrul procesului penal.

Atunci când urmărirea penală şi judecata sunt părţi componente ale procesului penal, interacţiunea lor contribuie la apariţia unei proprie-

tăţi calitativ noi cu caracter integrativ. Urmărirea penală în mod izolat nu poate asigura atingerea tuturor obiectivelor procesului penal (de exemplu, stabilirea vinovăţiei învinuitului şi soluţionarea chestiunii cu privire la aplicarea pedepsei), în acelaşi timp, judecarea cauzei penale fără etapa de urmărire penală nu poate avea loc.

Aprecierea probelor în cadrul desfăşurării fazei judecăţii în fond constituie unul dintre cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece toate probele adunate şi volumul de muncă depus de către subiecţii procesului penal în faza de urmărire penală, dar şi de alte părţi se concretizează în soluţia ce va fi dată în urma acestei activităţi complexe de către instanţa de judecată şi, de cele mai multe ori, extrem de dificilă.

Aprecierea probelor puse la baza sentinţei este, deci o activitate importantă în cadrul procesului judiciar şi, prin urmare, ea nu trebuie să existe doar enunţiativ, ci trebuie realizată prin recunoaşterea şi acordarea tuturor drepturilor procesuale ale părţilor, mai ales, faţă de inculpat, în momentul în care procurorul şi-a încheiat misiunea de prezentare în şedinţa de judecată a probelor în sprijinul învinuirii şi formulează concluzii de natură a răsturna prezumţia de nevinovăţie – principiu fundamental ce guvernează întregul proces penal.

În vederea aflării adevărului într-o cauză penală – pornind de la acceptarea ideii că în activitatea de înfăptuire a justiţiei, ca în orice altă activitate umană, pot interveni erori – trebuie să se asigure un anumit control judiciar, în urma căruia să se înlăture aceste eventuale erori judiciare; un asemenea control judiciar este posibil datorită reglementării mai multor grade de jurisdicţie, astfel încât judecarea unei cauze penale are loc pe mai multe trepte, într-un sistem dispus în scară, fiecare treaptă realizându-se în faţa unor instanţe de grade diferite. Sistemul nostru procesual penal cunoaşte, în prezent, trei grade de jurisdicţie: judecata în primă instanţă, judecata în apel şi judecata în recurs.

Aprecierea probelor în procesul penal constituie „*materia esențială*” pe care subiecţii procesuali o prelucrează pe toată durata desfăşurării procesului penal, iar pe cale de consecinţă, potrivit propriei convingeri, bazată pe lege şi moralitate, soluționează cauzele penale, apără interesele justițiabililor.

Aprecierea probelor este unul din cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece întregul volum de muncă depusă de către

organele de urmărire penală, instanţele judecătoreşti, cât şi de părţile din proces, se concretizează pe soluţia ce va fi dată în urma acestei activităţi. Analiza probelor după intima convingere trebuie să se bazeze pe prevederile legale. Convingerea intimă se întemeiază pe examinarea tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele complet şi obiectiv.

Concluziile la care a ajuns un anumit subiect al desfăşurării procesului penal nu sunt obligatorii pentru alţi subiecţi implicaţi în desfăşurarea ulterioară a procesului penal, or în asemenea situaţie s-ar crea situaţia denaturării principiului independenţei actorilor procesuali şi lipsa obiectivităţii în pronunţarea soluţiei finale a cauzei penale.

În etica judiciară datoria şi conştiinciozitatea sunt valori esenţiale, fiind permanent prezente în activitatea instanţei. Astfel, la examinarea cauzelor, atunci când aprecierea probelor şi circumstanţelor de fapt trebuie să se facă la intima convingere, premisele morale ale conduitei judiciare, aprecierea adecvată datoriei şi responsabilităţii morale sunt în măsură să asigure soluţii legale şi echitabile.

În contextul celor relatate, se menţionează o serie de recomandări, menite să eficientizeze aprecierea probelor în procesul penal.

1) *Responsabilizarea actorilor* implicaţi în desfăşurarea procesului penal, astfel încât să nu fie admisibilă aprecierea eronată şi arbitrară a probelor.
2) *Eficientizarea controlului judecătoresc în cadrul exercitării căilor de atac.* În materia dată, relevantă este menţiunea conform căreia procedura de control va fi eficientă atunci când va fi realizată cu maximă diligenţă, responsabilitate, de subiecţi profesionişti, care vor acţiona în mod obiectiv şi imparţial.
3) *Nivel înalt de responsabilitate, integritate şi corectitudine din partea subiecţilor procesuali*. Totalitatea acestor valori constituie şi nişte îndatoriri morale ale subiecţilor vizaţi, aspecte care le înnobilează personalitatea şi care le conferă un plus de valoare imaginii în funcţiile deţinute.
4) *Motivarea şi stimularea subiecţilor procesuali.* Motivarea ţine de arta managerului de a influenţa comportamentul acestora. Or, nu este cazul doar să blamăm şi să vorbim doar despre acţiunile negative ale acestora, deoarece marea majoritate a subiecţilor depun eforturi în mod conştiincios, responsabil şi diligent.

5) *Administrarea corectă şi legală a probelor*. Cu referire la acest subiect, se menţionează că o totalitate de probe obţinute cu respectarea prevederilor legale vor putea fi apreciate şi utilizate pentru soluţionarea justă a cauzelor penale.

Bibliografie:

1. DOLEA, I. *Drept procesual penal. Comentariu*. Chişinău: Cartier juridic, 2005. 980 p.
2. DOLEA, I. *Procedură penală. Partea generală*. Chişinău: Cartier juridic, 2005. 350 p.
3. DOLEA, I. *Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal* / Autoreferat al tezei de doctor habilitat în drept. Chişinău, 2009.
4. FURDUI, S. Aspecte din practica judiciară cu privire la aprecierea probelor puse la baza sentinţei. În: *Avocatul poporului*, Chişinău, 2005, nr.9, p. 33-39.
5. THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. Bucureşti: Hamangiu, 2013. 896 p.
6. VÎZDOAGĂ, T. *Exercitarea acuzării in instanţa de fond: probleme şi perspective* / Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chişinău, 2002.
7. VÎZDOAGĂ, T., VEDEANU, E. Aspecte ştiinţifice ale protecţiei de stat aplicate persoanelor pe parcursul procesului penal. În: *Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova*, 2002, nr. 6, pp.338-344.

RELUAREA URMĂRIRII PENALE

Gheorghe TODIREAN

Justiţia este întruchiparea dreptăţii şi adevărului, iar statul este cel care garantează, prin instituirea normelor de drept, mecanismul de funcţionare a instituţiilor împuternicite cu atribuţii de înfăptuire a justiţiei.

Instituţia reluării urmăririi penale constituie remediul procesual prin care procurorul este învestit cu atribuţii de reactivare a cursului urmăririi penale după emiterea ordonanţei, după caz, de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală şi/sau de clasare a cauzei, funcţionalitatea căreia are ca scop aducerea procesului penal pe linia de desfăşurare normală.

Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, fiind un catalog al drepturilor fundamentale şi una dintre construcţiile cele mai noi ale sistemului instituţional internaţional, în Protocolul 7 art. 4, instituie principiul *non bis in idem* sau, cum mai este intitulat articolul în cauză – dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de două ori.

Analizând cazurile şi condiţiile în care poate fi dispusă reluarea urmăririi penale în coraport cu principiul *non bis in idem,* sesizăm că sunt puse în balanţă două drepturi legitime din dreptul procesual penal, pe de o parte, există dreptul societăţii de a obţine condamnarea oricărei persoane care a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, iar pe de altă parte, există dreptul acuzatului de a şti dacă procesul penal finalizat nu poate fi redeschis.

În vederea instituirii unui echilibru între sarcinile procesului penal stabilirea adevărului şi exercitarea unei justiţii echitabile dar şi pentru a nu transforma dreptul de a nu fi urmărit sau judecat de mai multe ori pentru aceeaşi faptă într-un drept absolut, ceea ce ar împiedica descoperirea infracţiunilor şi infractorilor, sistemele de drept, inclusiv Convenţia, au reglementat expres derogările admisibile de la principiul *non bis in idem*, care le oferă organelor de urmărire penală posibilitatea de a relua urmărirea penală.

Art.4 al Protocolului nr.7 la Convenţie, pct.64 alin. (1) din Hotărârea Curţii Constituţionale [1], art. 22, art. 287 CPP, prevăd că ordonanţa de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire şi/sau declasare a cauzei poate fi anulată, cu reluarea urmăririi penale, în interiorul termenului de prescripţie de tragere la răspundere penală pentru fapta respectivă, dacă:

1) decizia este afectată de un viciu fundamental;

2) apar fapte noi sau recent descoperite, care existau la data adoptării ordonanţei de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire şi/sau de clasare a cauzei, despre care nu avea cunoştinţă organul de urmărire penală şi care sunt de natură să afecteze hotărârea pronunţată.

Subiecţii abilitaţi cu atribuţii de reluare a urmăririi penale sunt *procurorul ierarhic superior*, în cazul constatării că soluţia de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire şi/sau de clasare a cauzei, a fost afectată de un viciu fundamental, au apărut fapte noi sau recent descoperite care existau la data adoptării ordonanţei de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire şi/sau de clasare a cauzei, dar despre care nu avea cunoştinţă organul de urmărire penală şi care sunt de natură să afecteze hotărârea anterior pronunţată, şi *judecătorul de instrucţie* în

cazul admiterii, plângerii împotriva ordonanţei de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală şi/sau de clasare a cauzei, precum şi a plângerii împotriva ordonanţei de menţinere a celei contestate în ordinea controlului ierarhic superior.

Analizând legislaţia în vigoare, dar şi practica judecătorească pe segmentul reluării urmăririi penale, am concluzionat că cercul subiecţilor învestiţi cu atribuţii de reluare a urmăririi penale urmează a fi lărgit, astfel propunem învestirea cu atribuţii de reluare a urmăririi penale a procurorului de caz. În susţinerea acestei idei venim cu următoarele argumente, potrivit Legii cu privire la Procuratură [2], procurorul este persoana cu funcţie de demnitate publică care exercită atribuţiile Procuraturii, prevăzute de Constituţie, de Legea cu privire la procuratură, de alte acte legislative şi de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Procurorul îşi desfăşoară activitatea în baza principiilor legalităţii, imparţialităţii, rezonabilităţii, integrităţii şi independenţei procesuale, care îi oferă posibilitatea de a lua în mod independent şi unipersonal decizii în cauzele pe care le gestionează. Independenţa procesuală a procurorului este asigurată prin garanţii care exclud orice influenţă politică, financiară, administrativă sau de altă natură asupra procurorului legată de exercitarea atribuţiilor sale.

În susţinerea procurorului de caz cu posibilitatea de a relua urmărirea penală vine şi art. 52 din CPP, or procurorul de caz este învestit cu atribuţii de monitorizare a probelor administrate la dosar, astfel este cel care se poate expune cu precizie asupra apariţiei faptelor noi sau recent descoperite ori a unui viciu fundamental care a fost de natură să afecteze ordonanţa de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire şi/ sau de clasare a cauzei.

Reluarea urmăririi penale de către procurorul de caz nu va aduce atingere drepturilor şi libertăţilor persoanelor, garantate de tratatele internaţionale, precum şi de legislaţia naţională, întrucât activitatea sa poate fi supusă controlului din partea procurorului ierarhic superior şi a instanţei de judecată. Astfel, în cazul depistării anumitor încălcări sau omisiuni în urma controlului ierarhic superior, procurorul de caz va fi obligat să execute indicaţiile scrise ale procurorului ierarhic superior sau să execute încheierile instanţei de judecată.

În vederea oferirii legalității acestor propuneri, Codul de procedură penală al Republicii Moldova urmează a fi completat cu următoarele:

1. Art. 52 alin. (1) pct. 22^1 CPP, *procurorul dispune printr-o ordonanță, anularea ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoaterea persoanei de sub urmărire și/sau după clasarea cauzei, cu reluarea urmăririi penale în cazul constatării condițiilor prevăzute de art. 287alin.(1) prezentul Cod.*

2. Art. 287 alin. (1) *Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după scoaterea persoanei de sub urmărire și/sau după clasarea cauzei se dispune prin ordonanță de către procuror, dacă se constată că:*

1) Decizia este afectată de un viciu fundamental;

2) Apar fapte noi sau recent descoperite, care existau la data adoptării ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/ sau de clasare a cauzei, dar despre care nu avea cunoștință organul de urmărire penală și care sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

3. Completarea art. 287 cu alin. (1^1)CPP, cu următorul conținut, *ordonanța prin care procurorul a dispus anularea, ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire si/sau de clasare a cauzei, poate fi supusă controlului din partea procurorului ierarhic superior. Hotărârea procurorului ierarhic superior poate fi contestată de procuror la Procurorul General și adjuncții lui în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală.*

Recomandat
Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.

APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL

Andrei ȚURCAN

Rezumând studiul nostru, primordial, se impune necesitatea de a remarca că ceea ce poate fi afirmat fără probe, poate fi respins fără probe. Pornind de la aceasta, ne-am propus să studiem dimensiunile sarcinilor de probațiune, pragurile probării sub aspect teoretic dar și din perspectiva practicii. La fel am abordat prudent cele două noțiuni fundamentale în limitele cărora se răsfrânge impactul activității de probațiune procesual-penale – *bănuiala rezonabilă* și *dincolo de orice dubiu* asupra vinovăției inculpatului.

Este relatat despre probatoriu, în general, structurat prin prisma reperelor sale conceptuale într-o cercetare teoretică. Sunt studiate aspectele ipotetice ale aprecierii probelor, oferind o incursiune în problemele de importanță în domeniu ce țin de interferența liberei aprecieri a probelor ca principiu general, consecințele și regulile de aplicare a doctrinei *fructului pomului otrăvit,* precum și principiul nevinovăției, cunoscut în latină *in dubio pro reo* ce este prezent ca o un fir roșu prin întregul proces penal. Principiul *liberei aprecieri a probelor* nu constituie o categorie parte componentă a independenței judecătorilor, deși este tangentă acesteia. Ultima este o garanție procesuală de sine stătătoare care vine să ajute judecătorii ca aceștia să nu fie constrânși de formalitatea legii. În același timp, aflarea adevărului nu poate prejudicia *prezumția de nevinovăție* sau neglija regula *fructului pomului otrăvit*, *libera apreciere a probelor* acționează prin intima convingere a judecătorului, a organului competent care efectuează urmărirea penală, iar ei nu pot ignora imperativele legii, concomitent nici principiul loialității probelor nu se exercită făcând abstracție de obligația de a cerceta cauza sub toate aspectele, de a aplica măsuri de constrângere când există o justificare în limitele legii. Toate aceste noțiuni se iau în considerare pentru a conferi obiectivitate și de a înlătura factorul psihologic la aprecierea probelor, fapt ce ar putea crea impresii eronate, contrare dispozițiilor sau spiritului legii, a intenției legiuitorului.

Prezentăm o incursiune în categoriile practice definitivate prin Jurisprudența Curții Constituționale, a Comitetului pentru Drepturile

Omului în aplicarea Pactului Internațional cu privire la Drepturile civile şi politice, a Curții Europene şi practica instanțelor de judecată naționale. În această ordine de idei, propunem să fie făcută o trecere în revistă a particularităților şi standardelor la aprecierea probelor de aplicare a practicii în vigoare atât naționale în instanțele de drept comun, a celor constituționale, jurisdicțională, cvasijurisdicțională. Astfel, deşi în România şi în Republica Moldova există abordări specifice, totuşi ele ne permit să înțelegem mai bine raționamentele în conjunctura cărora se pune în discuție o apreciere corectă a probelor. La ora actuală, legislația a ajuns în evoluția sa la un punct în care nu persistă divergențe conceptuale semnificative în materie procesual-penală. În ceea ce ține de practica internațională, prezintă interes precedentele Curții Europene, dar şi ale Comitetului pentru Drepturile Omului care examinează Comunicările, ca urmare a plângerilor examinate conform Protocolului Opțional la Pactul Internațional pentru drepturile civile şi politice ale persoanelor fizice. Sistematizând cele expuse remarcăm concepțiile procesuale în echilibru ce necesită o evaluare delicată. Este lesne de înțeles că angajamentele internaționale ale Moldovei urmează a fi transpuse în practică prin familiarizarea comunității juridice cu practica de aplicare a acestora. Curtea Europeană a statuat că punerea în baza sentinței a probelor obținute prin metode nelegitime şi prin violarea drepturilor şi libertăților fundamentale, afectează în mod direct dreptul la un proces echitabil şi privează reclamantul de dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale. Legea procesuală asigură prezumția admisibilității probelor până la proba contrarie. Numai acea probă este admisibilă care conține date a căror autenticitate poate fi verificată. Astfel, după cum deja este precizat în doctrină, este importantă credibilitatea şi veridicitatea probelor pentru ca acestea să fie apreciate admisibile şi pentru ca ulterior hotărârea judecătorească să poată fi bazată pe aceste probe. Dacă acestea lipsesc, s-ar putea pune în discuțiune acele încălcări vădite imperative pentru un proces echitabil în practica internațională, cu o arbitrarietate evidentă sau echivalente cu refuzul în accesul la justiție. Orice îngrădire necesită să aibă o motivare rezonabilă, sprijinită pe lege pentru a se contrapune într-o altă prioritate decât cea impusă de aprecierea *prima facie* conform principiului *in dubio pro*

reo de care se bucură persoana acuzată.

Este evidentă desigur constatarea că orice recomandări, abordări novatorii ale Curţii Europene sau ale Comitetului pentru Drepturile Omului – nu sunt *panaceu*. De regulă, jurisprudenţa internaţională rezolvă, probabil, doar problemele mai uşoare, în timp ce speţele cu adevărat grele vor cădea tot pe spatele curţilor naţionale. Diversitatea soluţiilor va consta în balanţa diferită a principiilor călăuzitoare, a diferitelor raţionamente, dar toate având ca scop uniformizarea abordărilor, având la bază preeminenţa dreptului, a drepturilor şi libertăţilor fundamentale. Astfel, era controversată speţa *Gäfgen c. Germaniei* în care s-a consolidat rangul absolut al interdicţiei torturii pe atât sunt de disperate şi cazurile din ţările subdezvoltate, cum ar fi ilustrativă speţa *Mambu* prin care este demonstrativă impunitatea cu care acţionează autorităţile în sfidarea garanţiilor fundamentale ale procesului echitabil. Printre cazurile Curţii Europene, menţionăm precedentele ce ţin de provocarea în comiterea unei infracţiuni, fiind remarcabilă speţa *Teixeira de Castro c. Portugaliei* prin care s-a argumentat că este de fapt sarcina statului de a demonstra că nu a avut loc nicio înscenare/provocare. Aceasta este în concordanţă cu principiul *prezumţiei de nevinovăţie* şi permite eventual aplicarea *regulii fructului pomului otrăvit* ce ar trebui să ducă pe cale de consecinţă la excluderea probelor de incriminare a persoanei acuzate, atât timp cât există probe derivate, directe sau indirecte din proba iniţială, obţinută cu încălcarea legii.

În esenţă, la ora actuală construcţia *case law* a Curţii este suficient de dezvoltat pentru a ne permite să spunem că este *ab initio* vocaţia instanţelor naţionale să aprecieze fondul celor mai complicate speţe. În această ordine de idei, cazul Onica examinat de către Judecătoria Chişinău, sediul Buiucani din 30.07.2018, şentinţa căreia se remarcă prin aceea că instanţa de fond a recunoscut încălcările dreptului la un proces echitabil ale inculpaţilor. Pe această cale, hotărârile de calitate vor deveni hârtie de turnesol pentru promovarea celor mai bune motivări, manifestând coerenţa actului de justiţie. Este tot în interesul justiţiei recunoaşterea carenţelor procedurale care au fost admise, deoarece una din sarcinile reformei justiţiei este promovarea practicilor sănătoase în jurisprudenţă.

Credem că îndeplinirea exigenţelor unui proces echitabil este o chestiune ce ţine de diligenţa, de tenacitatea tuturor participanţilor în

proces. Nu poate fi într-o clipă schimbată situația cu problemele de sistem care există, însă cu certitudine eforturile continue ale autorităților au reușit să înlesnească motivarea hotărârilor, vizualizarea și aplicarea teoriei probațiunii, a practicii ce a devenit actualmente o chestiune ordinară, de rând cu invocarea hotărârilor Curții Europene, recunoscând astfel consecutivitatea în respectarea obligațiilor asumate de către Republica Moldova ca stat care transpune în viață standardele existente.

Recomandat
Dumitru ROMAN, dr., conf. univ.

METODICA DE CERCETARE A ALIBIULUI

Natalia ZBURLIUC

Creşterea numărului de infracţiuni în Republica Moldova este generată, în mare parte, de cunoştinţele juridice ale delincvenţilor şi amplificarea „profesionalismului" acestora.

În ipoteza dezvoltării la un nivel înalt a gândirii criminalistice a infractorilor şi apariţia situaţiilor de conflict în lupta cu criminalitatea organizată, un studiu amplu şi bine sistematizat al alibiului şi probării acestuia în procesul penal s-a impus ca necesar şi obligatoriu. Împotrivirea sau opunerea de rezistență urmăririi penale a devenit, în ultima perioadă, o „tradiție" pentru infractori și o problemă de o mare actualitate pentru organul de urmărire penală. Chiar dacă sunt reținute în momentul săvârşirii infracţiunii sau imediat după aceasta, majoritatea persoanelor declară un alibi fals, cu scopul de a se eschiva de la răspundere pentru fapta săvârşită. În cele din urmă, cercetarea alibiului şi demascarea persoanei care l-a declarat constituie un proces complex şi dificil, dar care este indisolubil legat de îndeplinirea actului de justiție și prevenirea fenomenelor antisociale.

Problemele identificate la nivel național

1. În doctrina criminalistică nu există o noțiune unanim recunoscută de toți autorii, unii tratând alibiul *exclusiv* ca pe o probă a nevinovăției persoanei. În special, nu există o bază teoretică sitematizată în ceea ce privește caracteristica generală, premisele și categoriile alibiului, declararea, evaluarea și verificarea acestuia.

2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nu conține reglementări anume cu privire la noțiunea de alibi și nici nu face

referinţă la acesta, fapt care duce la aprecierea contradictorie a naturii sale şi imposibilitatea utilizării acestuia în practică de către organul de urmărire penală şi chiar instanţele de judecată (*Cauza Grădinar vs Republica Moldova; Vetrenko vs Republica Moldova; Năvoloacă vs Republica Moldova*), deoarece nu sunt expres stabilite limitele şi condiţiile cu care trebuie să fie concordate metodele şi mijloacele de cercetare a acestui fenomen.

Pentru o mai bună înţelegere a modului de cercetare a alibiului, este necesar, mai întâi de toate, de a stabili apariţia, esenţa noţiunii de alibi şi natura juridică a acestuia. Pentru prima dată, cuvântul „alibi" a apărut în dicţionarele enciclopedice în anul 1835. Acesta provine din latinescul *alibi*, ceea ce însemnă – „în altă parte", de la *alius* – „alta" şi *ibi* – „acolo" [3, p. 24].

În prezent, termenul dat este definit de unii criminalişti şi se utilizează în jurisprudenţă, de obicei, ca sinonim al nevinovăţiei persoanei (bănuitului, învinuitului), care se justifică prin faptul că acesta se afla într-un alt loc în momentul săvârşirii infracţiunii decât locul unde aceasta s-a produs, şi, prin urmare, faptul că această persoană se face vinovată de o anumită infracţiune – decade.

Cu toate acestea, înaintarea alibiului nu întotdeauna poate fi interpretată univoc în favoarea persoanei bănuite sau învinuite cel puţin din două considerente:

1) înaintând un alibi fals, deseori declarantul are scopul de a se împotrivi urmăririi penale, împiedicând astfel stabilirea adevărului în cauză şi încercarea de a influenţa în folosul său sistemul probatoriu;

2) pe de altă parte, însăşi confirmarea faptului că persoana bănuită sau învinuită absenta de la locul săvârşirii infracţiunii în timpul când aceasta s-a produs, încă nu înseamnă că persoana respectivă nu are nicio atribuţie la fapta săvârşită. Persoana putea să nu apară în calitatea de executor nemijlocit al infracţiunii, ci să fie complice al acesteia în calitate de organizator sau instigator. După cum argumentează unii autori, posibilităţile tehnice moderne, aflate în „serviciul" infractorilor, de exemplu mijlocele de telefonie mobilă, internet, skype etc., permit organizatorului infracţiunii să ţină sub control situaţia criminală, să coordoneze acţiunile complicilor, să le dirijeze pe măsura parvenirii din partea lor a unor semnale urgente şi să elaboreze în baza analizei lor indicaţiile de rigoare [2, p. 87].

Alibiul poate fi clasificat după cum urmează:

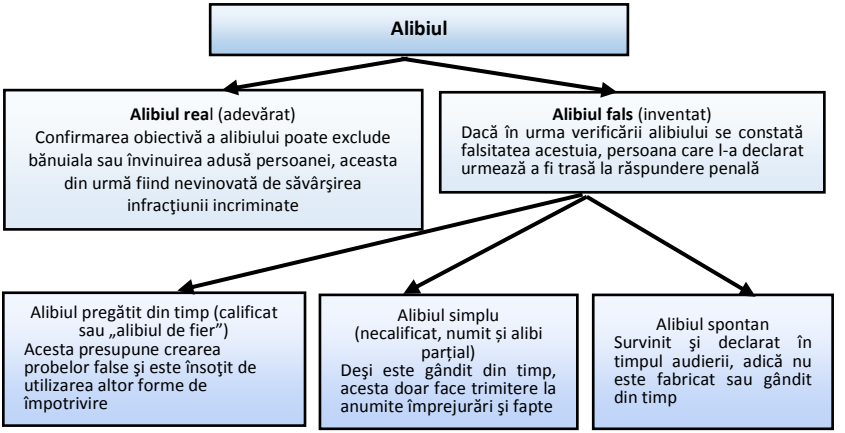

Fig. 1. Principalele categorii ale alibiului

Indiferent de persoana care îl declară, momentul sau forma pe care o îmbracă, alibiul trebuie să fie cercetat minuțios sub toate cele trei aspecte de bază [4, p. 280] ale sale:

1. locul săvârşirii infracţiunii;
2. timpul săvârşirii infracţiunii;
3. locul în care s-a aflat persoana care a declarat că are un alibi (bănuitul, învinuitul).

Procesul de verificare a alibiului include următoarele acțiuni:

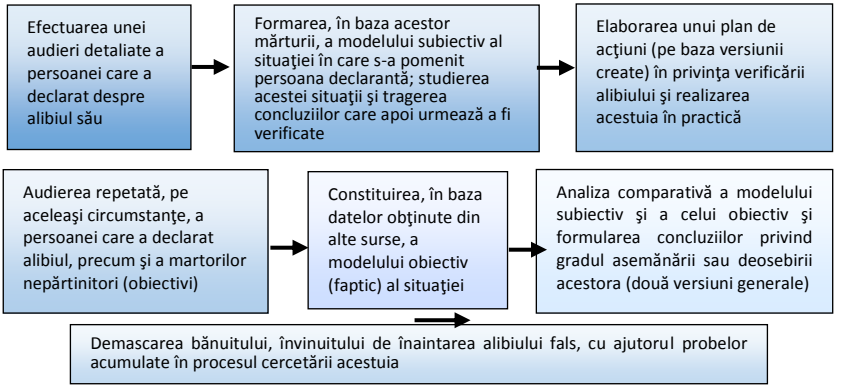

Fig. 2. Etapele procesului de verificare a alibiului

Unul din principalele mijloace demascare a persoanei în înaintarea alibiului fals este efectuarea de către ofiţerul de urmărire penală a unei audieri corecte din punct de vedere tactic. Fiind într-o situaţie de conflict, tactica de ascultare dobândeşte un caracter deosebit de complex.

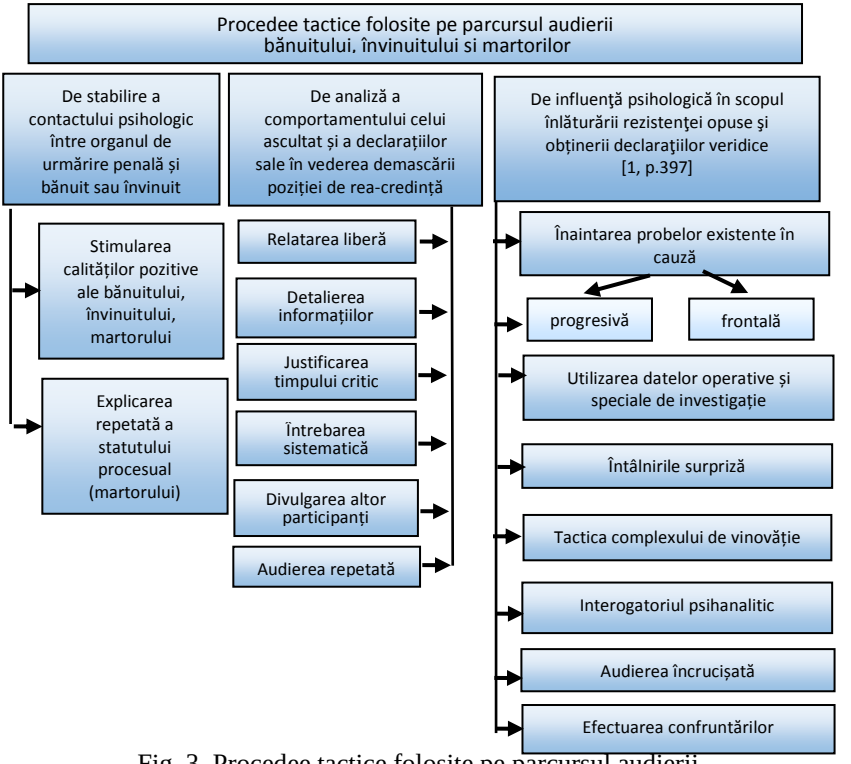

Fig. 3. Procedee tactice folosite pe parcursul audierii bănuitului, învinuitului şi martorilor

Propuneri *de lege ferenda*: art. 6 CPP RM, care va suna în felul următor: *„Alibi – fapt invocat de către bănuit, învinuit sau martor (în favoarea celor dintâi), prin care se declară că persoana bănuită sau învinuită, în momentul săvârşirii infracţiunii, se afla în alt loc decât locul unde aceasta s-a produs şi care, în mod oligatoriu, urmează a fi verificat de organul de urmărire penală”.*

Referințe:

1. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea juridică, 2011.
2. GHEORGHIȚĂ, M. *Tratat de criminlistică*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
3. СЕМЁНОВ, А.В. *Этимологический словарь русского языка. Русский язык от А до Я*. Москва: Юнивес, 2003.
4. ОБРАЗЦОВ, В.А. *Криминалистика: Модели средств и технологий раскрытия преступлений: Курс лекций*. Москва:Изд-во Импэ-паблиш, 2004.

COMPETENȚELE PROFESIONALE ALE BIBLIOTECARULUI ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII (Studiu de caz)

Lilia POVESTCA

The shift from the information society to the knowledge society implies the development of professional competences specific to the specialized library staff. The scientific aspect of the article is based on continuous professional training that contributes at deepening and updating knowledge, developing skills, abilities and attitudes in line with functional obligations, assimilating new knowledge and attitudes conditioned by changes in the libraries' field.

Bibliotecile contemporane în ultimele decenii trec printr-o evoluție rapidă. Trecerea de la societatea informațională la societatea cunoașterii presupune o schimbare a instituției infodocumentare. Fenomenele importante ca explozia informațională, biblioteca electronică, Acces Deschis, schimb de date etc. impun profesionistului din domeniul informației, competențe profesionale specifice.

Instruirea şi educaţia permanentă a bibliotecarilor şi a specialiştilor din domeniul informării constituie în prezent o problemă extrem de importantă, pentru care instituţiile infodocumentare trebuie să găsească soluţii adecvate, să deţină politici clare privind formarea şi dezvoltarea profesională continuă a personalului, să stabilească noi nivele de competenţe ale acestuia, pentru a îmbunătăţi calitatea serviciilor şi a produselor oferite utilizatorilor.

Specialiștii din domeniul infodocumentar cel mai mult au necesitatea dezvoltării competențelor profesionale. Într-un interviu, Jean Michel, specialist din Franța, afirma că „*paradigmele se schimbă rapid, metodele și instrumentele la fel. Trebuie actualizate cunoștințele, este nevoie să dobândești în permanență altele noi. S-ar putea imagina la ora Internetului ca specialiștii să-și continue munca cu instrumentele anilor 60 sau să rămână «fixați» la schema învățată în instituția de învățământ, odată pentru totdeauna, la vârsta de 20-25 de ani?* ” [1, p. 15].

Învăţarea pe tot parcursul vieţii a personalului de specialitate din biblioteci este stipulată într-o serie de acte legislative şi normative aprobate în Republica Moldova: *Codul educaţiei al Republicii Moldova* [2, p. 17-52]; *Legea cu privire la biblioteci* [3, p. 141-147]; *Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci* [4], documente care trebuie să asigure educaţia profesională la cel mai înalt nivel, accentuează necesitatea dezvoltării profesionale a bibliotecarilor.

În acest context, una din prioritățile importante este de a oferi personalului de specialitate din biblioteci posibilități și condiții de instruire continuă, medii moderne de cunoaștere și dezvoltare prin forme și metode interactive de cultivare a competențelor profesionale.

Pentru a înțelege ce competențe profesionale sunt necesare personalului de specialitate din biblioteci, precum tendințele și nevoile de formare profesională, a fost realizată cercetarea privind studierea necesităților de formare profesională a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.

Scopul studiului a fost axat pe determinarea nevoilor de formare profesională continuă a personalului de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării: stabilirea nevoilor de dezvoltare a competențelor profesionale; evaluarea percepțiilor bibliotecarilor privind posibilitățile de formare profesională continuă; determinarea preferințelor de formare profesională continuă; studierea în ce măsură specialiştii consideră programele de formare profesională continuă necesare şi benefice.

Ipoteza de cercetare: personalul bibliotecar conştientizează schimbările din domeniu și necesitatea formării profesionale continue.

Metodologie. Pentru realizarea scopului menţionat, a fost efectuat un sondaj de opinie pe bază de chestionar cu ajutorul căruia au fost colectate date cantitative. Chestionarul a inclus 20 de întrebări structurate, având ca scop colectarea informației dorite. Chestionarul a inclus întrebări închise, deschise, mixte, precum și întrebări de scală.

Cercetarea s-a efectuat în perioada februarie-martie 2019, pe un eșantion de 132 de respondenți, personal de specialitate din bibliotecile instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova. Sonda-

jul a fost realizat online. Chestionarul a fost distribuit la 25 de biblioteci universitare. Răspunsuri au fost primite de la 18 instituții.

Concluzii. Rezultatele cercetării confirmă ipoteza că specialiștii conștientizează schimbările din domeniu, remarcă dinamica profesiei și transformarea bibliotecarului odată cu modificările din societate, au nevoie de a-și ridica calificarea și dezvolta competențele profesionale (97,7%). Respondenții sunt de părere că trebuie să cunoască tehnologiile informaționale (94,7%), să posede spirit creativ (68,9%), să cunoască limbi străine (49,2%), să desfășoare activități de cercetare în domeniu (43,9%), să posede cunoștințe de management și marketing (40,2%). Bibliotecarii conștientizează (94,7%) că participând la programe de formare continuă, pentru a dobândi și dezvolta competențe profesionale, aceasta le va permite să-și asigure un anumit succes în activitatea profesională și să dezvolte o carieră în biblioteconomie. Actualizarea continuă a pregătirii profesionale este importantă în mare măsură. Doar fiecare al treilea bibliotecar consideră că actualizarea continuă a pregătirii profesionale este foarte importantă. Bibliotecarii apelează la diferite Centre pentru a urma programe de formare continuă. Cu toate acestea, destul de mare este numărul persoanelor care, în ultimii cinci ani nu au urmat niciun curs de formare continuă (12,1%), iar jumătate dintre respondenți au urmat doar 1-2 cursuri de formare (50,8%). Media de satisfacție, privind programele de formare la care au luat parte, este de 4,17 din 5 puncte. Putem evidenția faptul că respondenții preferă formare profesională continuă cel mai mult de tip tradițional prin prezența fizică la curs. Sunt puțini dintre cei care consideră că prin participarea la programele de formare continuă le vor fi recunoscute competențele profesionale la locul de muncă (9,8%) și siguranța locului de muncă (7,6%). Majoritatea dintre respondenți consideră formarea profesională importantă și necesară, au nevoie de instruire continuă (90,9%). Respondenții optează pentru subiectele privind dezvoltarea competențelor digitale, management și marketing de bibliotecă, inovații și servicii moderne pentru utilizatori, dezvoltarea competențelor de comunicare, bibliometrie și scientometrie, managementul proiectelor.

Pornind de la aceste rezultate, accentuăm una din problemele esențiale cu care se va confrunta domeniul biblioteconomic – dezvoltarea competențelor necesare personalului prin formare profesională continuă. Specia-

liștii din domeniul infodocumentar trebuie să fie în pas cu schimbarea, mereu preocupați de formare și autoformare, fiindcă sunt puși în situația de a-și regândi și reorganiza permanent experiențele, pentru a putea dirija modificarea în societatea cunoașterii.

Referințe:

1. MARINESCU, N. *Dezvoltarea profesională biblioteconomică*. Iași: Princeps Edit, 2007. 155 p. ISBN 978-973-1783-44-4.
2. Codul educației al Republicii Moldova: nr. 152 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 319-324, 24 oct., pp. 17-52.
3. Legea cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 301-315, 18 august, pp. 141-147.
4. Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci: Legea Ministerului Culturii nr. 17 din 05.02.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* [online], 2015, nr. 115-123. [citat 23.09.2018]. Disponibil: http://lex.justice.md/-viewdoc.php?action=view&view=doc&id=358722&lang=1

Recomandat
Nelly ȚURCAN, dr. hab., prof. univ.

BIBLIOMETRIA ÎN EVALUAREA PUBLICAȚIILOR UNIVERSITARE (Cazul Bibliotecii USAMV-Iași)

Romana-Anca RĂDULESCU

Studiul realizat în cadrul temei și-a propus o analiză a publicațiilor științifice ale Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad” din Iași, din perspectivă bibliometrică. Bibliometria este ea însăși o știință care se dezvoltă vertiginos, în paralel cu toate celelalte științe, fie ele exacte, fie umaniste, dar ea oferă, înainte de toate, un instrument pentru organizarea, ierarhizarea și evaluarea producției științifice (sau a cercetătorilor) unei instituții, a unei țări sau chiar la nivel mondial. Instrumentele bibliometrice stimulează cercetarea și știința, la fel cum acestea două stimulează, la rândul lor, dezvoltarea de noi tehnologii și metode în domeniul bibliometriei.

Actualitatea și importanța cercetării. Bibliometria este un domeniu aflat în acest moment în expansiune, fiind esențialmente legat de cercetare, în sensul producției științifice a tuturor instituțiilor de învățământ superior sau de cercetare din întreaga lume. Preocupările

de a măsura știința (nu în sensul în care este ea necesară astăzi) datează de foarte multă vreme, poate chiar din antichitate, și aveau în vedere mai ales numărarea publicațiilor (manuscrise, cărți).

Mai târziu, la sfârșitul Evului Mediu și începutul Epocii moderne, istoricii și filosofii științei au simțit nevoia de „cartografiere" a științei, mai ales pentru că descoperirile, inovațiile și invențiile începuseră să se succeadă cu mare repeziciune. Scopul preocupărilor bibliometrice (în sensul etimologic al cuvântului) a fost „socotirea" publicațiilor științifice, gruparea lor, organizarea lor tematică, dar și geografică.

Epoca tehnologiei, pe care astăzi o trăim mai plenar ca oricând în trecut, a făcut ca în a doua jumătate a secolului XX să apară primele mecanisme matematice, primele formule de calcul, primele legi ale statisticii și ale distribuției, adevărate cercetări în domeniul bibliometriei (numită la început „statistică bibliografică", ceea ce trimitea intuitiv la numărătoarea publicațiilor). Odată cu ele apar și alte necesități (relația cauză-efect este reciprocă, în sensul în care necesitatea creează posibilitatea, dar și reciproc, orice avans tehnologic dă naștere la alte și alte necesități prin simplul fapt că ele apar de acum posibile) pentru bibliometrie, respectiv evaluarea științei, ierarhizarea producției științifice și a autorilor ei, ba chiar ierarhizarea instituțiilor universitare sau de cercetare și, de ce nu, ierarhizarea țărilor din punctul de vedere al performanței științifice și al progresului științific. Guvernele țărilor dezvoltate ajung să subvenționeze și să sprijine cercetarea, prin urmare, instituțiile, universitățile, și pe cercetători, iar fondurile alocate acestora trebuie distribuite judicios, obiectiv și corect, transparent și fiabil. Aici intră în joc noile necesități de a măsura știința și impactul ei, cu noi și nebănuite în trecut metode de calcul asistat de computere (factori de impact, indici de calitate etc.).

În prezent asistăm la o expansiune fără precedent a cercetării, a descoperirilor științifice, a invențiilor și inovațiilor tehnologice. Prin urmare, la fel de vertiginos se dezvoltă știința care să pună ordine, să grupeze, să sistematizeze aceste cercetări și să le și evalueze în privința impactului lor social. Astfel, bibliometria (cunoscută și ca scientometrie), împreună cu alte ramuri, precum webometria, altmetria, viziometria etc., devine o știință indispensabilă, atașată celorlalte științe, nu numai celor exacte și tehnice, dar și celor umaniste și sociale. Ea

întrunește asentimentul și acceptul din partea comunității științifice, în general, a instituțiilor de educație sau de cercetare, a guvernelor. Acestea se bazează în luarea diverselor decizii, financiare sau de altă natură, pe platformele bibliometrice ce adăpostesc liste imense de publicații seriale, pe care le „indexează" (le înregistrează și le etichetează, le atribuie indici și factori de relevanță și de importanță) și le ierarhizează, precum și nenumărate date despre cercetare și cercetător.

Scopul și obiectivele. În această lucrare, ne-am propus evaluarea din perspecivă bibliometrică a unui set de publicații științifice seriale, publicate de către Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară „Ion Ionescu de la Brad" din Iași, având ca autori, în principal, cadrele didactice ale universității sau cercetători din institute de cercetare afiliate ei. Această evaluare presupune culegerea de date (variate și amănunțite, în același timp) despre publicație și autorii ei, date culese de pe platformle bibliometrice cele mai importante în momentul actual. Aceste date, pe care le-am cules, prelucrat și interpretat, ne oferă informații pe mai multe direcții: de tematică, de limbă, de dinamică a publicării pe ani, de arie geografică a cercetărilor, date despre autori, indici de performanță, volumul publicațiilor și al citărilor primite etc.

Am avut drept obiectiv, pe termen scurt, obținerea unei vederi atât de ansamblu asupra cercetărilor care se desfășoară în cadrul universității noastre, cât și în amănunt (subiecte de interes, teme frecvente, defalcarea numărului total de publicații pe domenii generale sau pe cuvinte-cheie extrem de specializate, dinamica publicațiilor pe ani calendaristici etc.). Pe termen lung, această lucrare va servi ca bază pentru un alt studiu pe care ni-l propunem în continuare. Și anume, am încercat schițarea unui astfel de tablou al cercetării științifice prin publicațiile seriale ale universității pentru a putea aprecia apoi în ce măsură aceste informații pot contribui la implementarea în biblioteca noastră a unui serviciu bibliometric. Precizăm că nu multe biblioteci universitare oferă servicii bibliometrice (care și ele pot fi mai generale sau mai specifice) utilizatorilor săi, cel puțin în România, aceste servicii aflându-se la moment în stadiul de preocupare care începe să prindă avânt. Pentru aceasta, ar fi necesară studierea opiniei (în baza unui chestionar) a cadrelor noastre didactice și a cercetătorilor noștri asupra oportunităților oferite de instrumentul bibliometric, dar pentru

cei care nu cunosc încă sau nu sunt foarte familiarizați cu ceea ce poate oferi instrumentul bibliometric, aceasta lucrare avem încredere că le-ar putea stârni interesul.

Suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării. Pentru această lucrare, ne-am oprit la patru publicații științifice (Cercetări agricole în Moldova, Lucrări științifice. Seriile Agronomie, Zootehnie și Medicină Veterinară) și am ales trei platforme bibliometrice internaționale în care sunt cuprinse revistele și/sau autorii, anume, CABI, *Web of Science* și *Scopus*. În prima dintre ele, CABI, sunt indexate toate lucrările noastre științifice, deoarece această bază este specializată pe științele vieții, și în ea se regăsesc toate publicațiile cu acest specific. CABI nu conține însă multe informații referitoare la autori. Celelalte două au fost alese, deoarece ele sunt platforme de renume (*Web of Science* și *Scopus*) ce oferă multe informații despre autori, iar marea majoritate a autorilor noștri se regăsesc în aceste baze prin publicații în reviste indexate în *Web of Science* și *Scopus*.

Un exemplu de rezultat obținut în urma plasării unui cuvânt-cheie în aceste baze de date bibliometrice se poate vedea în Figură. În această lucrare, am pelucrat statistic zeci și sute de astfel de informații numerice, am realizat o analiză comparativă în detaliu a acestor date ilustrând rezultatele sub formă grafică și oferind posibile interpretări ale lor.

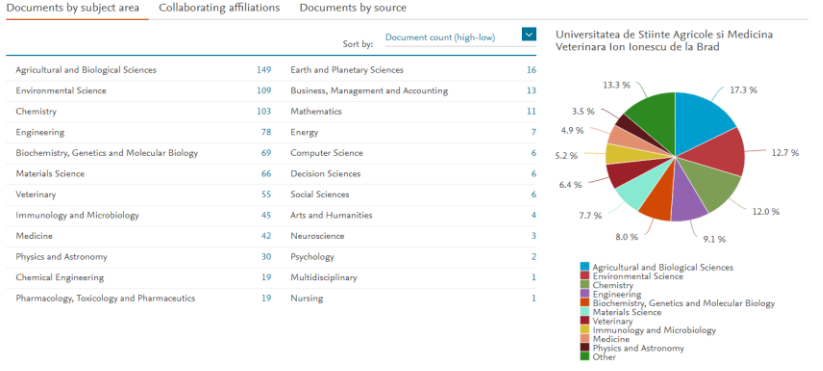

Fig. Rezultat căutare în *Scopus* după cuvânt-cheie „USAMV-Iași”

Noutatea temei investigate rezidă în faptul că oferirea de servicii bibliometrice, deși este acum în plină amploare în lumea academică și științifică, în general, încă nu există multe astfel de studii pentru

bibliotecile din România (cel puţin, din cele văzute de noi în literatură), iar pentru Biblioteca USAMV din Iaşi, care este biblioteca unei universităţi de prestigiu din ţară, ar fi un prim pas spre implementarea unor astfel de servicii.

Concluzii şi recomandări. Recomandarea noastră este deci ca Universitatea, împreună cu cercetătorii săi, dar şi Biblioteca să sprijine sporirea vizibilităţii lucrărilor noastre ştiinţifice şi a autorilor săi şi răspândirea rezultatelor cercetărilor care se realizează în instituţia noastră, printr-o conectare mai strânsă la aceste platforme internaţionale. Deja, în momentul când scriem aceste rânduri, USAMV-Iaşi a început gestiunile pentru ca publicaţia CAM să fie indexată în *Conference Proceedings Citation Index* de către *Clarivate Analytics* (WOS), ceea ce va constitui pentru universitate şi pentru cadrele sale didactice încă o fereastră deschisă spre lumea ştiinţifică internaţională. Dacă Universitatea şi cercetătorii săi vor depune eforturi pentru ca şi celelalte lucrări ştiinţifice să fie indexate în aceste renumite baze bibliometrice de date, va spori şi mai mult prestigiul atât al universităţii, cât şi al publicaţiilor sale şi al cercetătorilor.

Utilizarea acestor baze are şi efectul de a încuraja cercetarea şi colaborarea dintre cercetători, de aceea şi autorii noştri ar trebui să fie interesaţi ca rezultatele lor ştiinţifice să fie înregistrate în bazele internaţionale. În acest sens, Biblioteca poate oferi sprijinul logistic necesar venind în întâmpinarea cadrelor didactice ale USAMV şi a cercetătorilor afiliaţi ei interesaţi de instrumentele bibliometrice. Prin urmare, Biblioteca ar putea realiza un studiu care să-l completeze pe acesta, în care să coroboreze disponibilitatea cercetătorilor de a folosi instrumentele bibliometrice, cu posibilităţile de implementare a unui Serviciu bibliometric al Bibliotecii. Studenţii noştri, principalii noştri utilizatori, ar beneficia şi ei, în mod indirect, pentru că ar fi încurajaţi şi ei să folosească bazele de date internaţionale ştiind că acolo găsesc şi lucrări ale profesorilor lor, ceea ce le-ar spori interesul de a se familiariza mai mult şi mai repede cu aceste baze de date.

Speranţa noastră este ca acest studiu să fie un prim pas în implementarea unor servicii bibliometrice în Biblioteca USAMV-Iaşi, sprijinind astfel creşterea prestigiului publicaţiilor, al cercetătorilor şi, nu în ultimul rând, al Universităţii de Ştiinţe Agricole şi Medicină Veterinară din Iaşi.

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

REPREZENTAREA ŞI DREPTURILE POLITICE ALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Victor SOLOMON

This study is a comprehensive research in the field on the representation and political rights of national minorities in non-homogeneous states. This implies a broad analysis of both the theoretical dimension and the pragmatic aspects in the management of ethnic diversity in politics. In this sense, special attention is paid to the mechanisms for managing the multiethnicity and political representation of national minorities in Republic of Moldova.

Republica Moldova este un stat plural din punct de vedere etnic, unde minoritățile naționale ocupă un loc important în profilul demografic al statului (cota minorităților naționale în Republica Moldova a evoluat din 1989 de la 36% la 22% în momentul actual). Aşadar, guvernarea eficientă şi echitabilă presupune integrarea multiaspectuală a minorităților naționale în viața social-politică a statului. Unul dintre drepturile esențiale care vizează direct persoanele aparținând minorităților naționale este participarea efectivă la deciziile politice, în special în domeniile care le vizează direct.

Procesul de reprezentare politică este structurat în cel puțin două elemente relevante: unul este *temeiurile reprezentării*, focalizat pe evoluția conceptului de reprezentare politică, şi *modelele de reprezentare*, în care sunt concepute interesele umane individuale, de grup sau generale, care contribuie la conturarea răspunsurilor la întrebările *cine şi cum reprezintă sau este reprezentat*?

Gradul de integrare şi participare a minorităților naționale se va analiza din perspectiva existenței unor *mecanisme, instrumente stimulatorii speciale*, şi nu mai puțin de *realitățile create de către sistemele electorale* care sunt aplicate în statele plurale. Statele trebuie să asigure minorităților naționale posibilitatea de a se face auzite la nivelul *guvernului central*, inclusiv prin prevederi speciale, dacă este necesar. În funcție de situație, acestea pot include: *reprezentarea specială*

a minorităților naționale prin acordarea, de exemplu, *din oficiu a unui număr de locuri* în *Parlament* sau în *comisiile parlamentare*; alte forme de garantare a participării la procesul legislativ; înțelegeri oficiale sau neoficiale în vederea alocării membrilor minorităților naționale de *funcții în guvern*, în Curtea Supremă sau Constituțională sau la nivelul curților inferioare, și funcții în organele consultative desemnate sau în alte organe de nivel înalt; *mecanisme menite să asigure luarea în considerare a solicitărilor minorităților* în cadrul ministerelor de resort, de exemplu, prin asigurarea de personal pentru rezolvarea problemelor minorităților sau emiterea de directive permanente; măsuri speciale în vederea participării minorității la funcțiile publice, precum și asigurarea de servicii publice în limba minorității naționale.

Sistemul electoral ar trebui să faciliteze influența exercitată de minorități și reprezentarea minorităților prin intermediul următoarelor aspecte: în zonele unde minoritățile sunt compacte, o singură circumscripție electorală poate asigura reprezentarea suficientă a minorității; sistemele reprezentării proporționale, în care cota unui partid politic la nivelul votului național se regăsește în numărul de mandate pe care acesta le deține, poate contribui la reprezentarea minorităților; anumite *forme de vot preferențial*, în care electorii clasează candidații în ordinea preferințelor, ar putea facilita reprezentarea minorității și promova cooperarea în interiorul comunității; un *prag electoral* mai coborât pentru accederea în corpurile legiuitoare ar putea facilita includerea minorităților naționale în guvernare; este de dorit ca *granițele geografice ale circumscripțiilor electorale* să fie stabilite, astfel încât să faciliteze reprezentarea echitabilă a minorităților naționale.

Sistemele electorale reprezintă un factor major de decizie în distribuirea puterii politice, influențând concentrarea sau reducerea numărului de partide politice. Din februarie 2019, alegerile parlamentare se desfășoară în baza *sistemului electoral mixt,* care prevede împărțirea teritoriului Republicii Moldova în 51 de circumscripții uninominale, iar ceilalți 50 de deputați sunt aleși în baza listelor de partid, în baza sistemului proporțional. În formarea circumscripțiilor uninominale, s-a ținut cont de mai multe elemente, totuși aspectul care vizează direct minoritățile naționale îl constituie formarea de circumscripții unde minoritățile naționale sau etnice locuiesc compact. Prin urmare, pe

teritoriul UTA Găgăuzia au fost constituite două circumscripții electorale uninominale, iar în stânga Nistrului au fost create de asemenea două circumscripții. În acest sens, *sistemul electoral mixt* constituie un *avantaj* în *reprezentarea politică* a minorităților naționale, oferindu-le noi posibilități de afirmare și readucere a lor pe eșichierul politic național după mai bine de 25 de ani, din anul 1994, când în semn de protest față de reformele culturale legate de introducerea limbii române și a grafiei latine, deputații din Găgăuzia și Transnistria, în număr de 86 de deputați, s-au retras din Parlamentul de la Chișinău.

Un alt aspect important în reprezentarea politică a minorităților naționale și etnice îl reprezintă *pragul electoral.* În perioadele 2001-2009, 2014-2019, când pragul pentru partide era de 6%, minoritățile naționale *au fost limitate* sau excluse din alegerile parlamentare, deoarece populația găgăuză constituie doar 4,4% din totalul populației. Atât organizațiile internaționale, cât și cercetătorii din domeniu au recomandat Republicii Moldova *să reducă pragul pentru partidele etnice*. Pentru a atrage simpatia comunităților minorităților etnice, majoritatea partidelor politice sunt tentate să includă pe lista de candidați pentru alegerile parlamentare reprezentanți ai minorităților naționale. Astfel, reprezentanții minorităților naționale sunt aleși în Parlament pe listele diferitelor partide.

Legislația Republicii Moldova nu prevede condiții specifice pentru *promovarea drepturilor minorităților naționale* ca *reprezentanți în instituțiile de stat* sau în politică. Conform reglementărilor existente, locurile vacante în instituțiile statului sunt făcute publice și sunt deschise pentru concurs, pentru care nu există cote exclusiv minorităților naționale. Nu există statistici oficiale privind *angajarea minorităților* în instituțiile statului.

Au existat mai multe cazuri când reprezentanții minorităților etnice au încercat să creeze *partide* sau *asociații politice etnice*, dar niciunul dintre ele *nu a avut influență semnificativă* în viața politică a țării, și nici în regiunile respective. Accesul partidelor etnice în parlament nu oferă adesea oportunități de a lua decizii, dar au acces la dezbateri electorale și au dreptul de a prezenta inițiative legislative, aspect neprevăzut de legislația Republicii Moldova.

În pofida eforturilor întreprinse de diverşi *actori statali* şi *nestatali* de a crea condiţii favorabile pentru reprezentarea politică a minorităților şi educaţia politică interculturală, este sesizat un nivel insuficient de cunoştinţe din partea diferitelor grupuri din societate despre reprezentarea minorităților naționale în politică. Se evidențiază necesitatea sporirii măsurilor pentru edificarea identității civice și dezvoltarea dialogului și educației politice interetnice.

Conform unor cercetări în perioada în care PCRM era reprezentat în legislativ, a fost unul dintre partidele care *a promovat* intens *interesele minorităților naționale* și chiar au inclus membri ai comunităților minoritare pe lista de partid pentru alegerile parlamentare. Astfel, numărul găgăuzilor care a variat de la 3,6% la 4,4% a fost dublu suprareprezentat în *PCRM*. Un alt partid multietnic, este *PSRM*. Cei mai mulți candiați (2014-2019) din liste, dar și deputați aparținând minorităților naționale, au fost promovați drept deputați pe listele Partidului Socialiștilor din Republica Moldova.

Integrarea politică a minorităţilor face posibilă detensionarea relaţiilor interetnice pe calea dialogului politic, prin reprezentanţii mandataţi în acest sens.

Referinţe:

1. DIACONU, I. *Minorităţile, identitate şi egalitate*. Bucureşti: Ed. Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1998.
2. FENICHEL, Pitkin H. *The concept of Representation*. Ed. University of California Press, Sacrament, 1967.
3. KYMLICKA, W. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. Oxford Ed. Oxford University Press, 1995.
4. MORAR, F. *Reprezentarea politică: actori și autori.* Bucureşti: Paideia, 2001.

Recomandat
Natalia PUTINA, dr., lector univ.

ARGUMENTAREA CA MIJLOC DE ASIGURARE A INTERESELOR NAȚIONALE
(Studiu comparat: Franța *vs* Republica Moldova)

Carolina BOGATIUC

Au stade actuel, les négociations ont un caractère de plus en plus prononcées et dynamiques à la suite de la diversification des relations entre les acteurs internationaux, et sortant d'intérêts matériels et de conceptions différentes qui les placent dans des positions divergentes, pour évoluer vers une solution mutuellement acceptable, ils doivent atteindre une nouvelle compréhension des problèmes et adhérer à la vérité ou à la validité de certaines propositions. L'argumentation a cet objectif, fonctionnant avec des preuves qui soutiennent un point de vue.

Argumentarea apare în procesul comunicării în momentul în care o persoană posedând o idee dorește „să construiască” în mintea altei persoane o convingere care să declanșeze un anumit comportament sauacțiune. În cadrul negocierilor diplomatice, argumentarea reprezin tă pilonul convingerii. La fel, putem afirma căci acesta este principalul aspect ce ține de conținutul negocierii, de justificare a intereselor, de combaterea punctelor de vedere. Spre deosebire de argumentare în general, în cadrul negocierii accentul este pus pe avantajele partenerului. Regula de aur a argumentării constă în a nu presupune că partenerul știe de la început tot ce are de câștigat el din tranzacție [1].

Acolo unde este loc de argumentare, neapărat vorbim și despre negociere, cea care se bazează pe argumentare, pe dovezi, și raționamente. Negocierea este un proces de comunicare prin care două sau mai multe părți încearcă să ajungă la un punct de vedere comun cu privire la o anumită situație, un anume comportament sau un anume proces de schimb [2, p.27]. Considerăm negocierea ca rezultând din nemulțumirea cel puțin a unei părți față de o anume stare de lucruri, fapt care necesită, în viziunea acesteia, o schimbare. Negocierea este în egală măsură o artă, apanajul talentului nativ și o știință cu reguli, pârghii specifice, dobândite prin experiență și învățare.

La baza fiecărei negocieri, întrunire de afacere stă interesul național, pentru care se poartă tratative și se fac compromisuri, de aceea în acest context este demn a fi definit și conceptul de interes

naţional. Interesul naţional constituie tot ceea ce un stat în numele societăţii pe care o reprezintă înţelegerea să conserve şi să dezvolte în relaţiile internaţionale [4, p.33].

În ceea ce privește particularitățile negocierilor diplomatice ale Franței, putem afirma că oamenii de afaceri francezi sunt cunoscuți ca având trei caracteristici de bază în relaţiile internaţionale: sunt fermi, insistă să utilizeze franceza şi folosesc un stil orizontal în negocieri. Astfel, ei preferă stabilirea unui acord preliminar, apoi a unui acord de principiu şi în cele din urmă a unui acord final. Se va acoperi în acest mod treptat întreaga arie a negocierii. Şi au o mare capacitate de a câştiga spunând ferm: „Nu!" [3]. Francezii sunt mândri de talentul lor în ceea ce privește limbile străine, de aceea un francez care cunoaște o limbă străină preferă să nu o vorbească dacă nu pronunță corect.

În negocieri atunci când francezii spun „da" înseamnă „poate", iar când spun „nu", înseamnă „să negociem". Întârzierile sunt considerate o jignire, iar la întâlniri o scurtă strângere de mână este considerată suficientă, sărutul pe obraz fiind doar pentru prieteni. Aceștia gândesc repede, iau decizii repede și acționează repede. Pot vorbi mult, au propuneri și idei multe, dar pot deveni agresivi și pot presa partenerii de negociere, dacă aceștia nu au o atitudine conciliatoare.

În ceea ce privește stilul de negociere al moldovenilor, conform autoarei, Veronica Rotaru [5, p.187], se caracterizează prin emotivitate, deseori sentimentalism, uneori empatie, dinamism în comunicarea verbală și utilizarea mijloacelor neverbale.

Moldoveanul este credul şi, la prima vedere, poate părea direct în abordarea problemelor. Preocupat de grijile cotidiene, poate să pară pragmatic, dar la o analiză mai riguroasă ne convingem că nu este tocmai aşa. Este isteţ în alegerea unor căi de a convinge un partener să accepte opinia pe care o împărtăşeşte el, dar, deseori, nu este capabil să stabilească hotarul dintre decenţă şi indecenţă. Se pregăteşte în grabă de activităţi ce necesită o muncă prealabilă minuţioasă, iar dacă nu reuşeşte să realizeze uşor şi repede ce şi-a propus, renunţă sau amână realizarea celor preconizate pentru o perioadă nedefinită. Presa rusă [6] apreciază moldovenii în negocieri ca fiind energici, impulsivi și suficient de responsabili. Moldovenii sunt întotdeauna buni să învețe ceva nou de la partenerii sau oponenții lor, adoptând

instantaneu, copiind și modificând toate cele mai bune și cele mai avansate pentru ei înșiși.

Ca repere comune la stilul de negociere putem identifica următoarele: ambii sunt energici, suficient de responsabili, iau decizii repede, sunt ospitalieri și se mândresc cu propria bucătărie. Cultura este unul dintre cei mai importanți factori care influențează comportamentul din timpul negocierilor. Ea include sisteme de valori, norme, atitudini, obiceiuri care îi influențează pe negociatori în modul de abordare a negocierilor.

Astfel, putem afirma căci influența argumentării asupra procesului asigurării intereselor naționale ale statelor joacă un rol important. Cu cât mai bine sunt stabilite prioritățile de politică externă, cu atât va fi mai ușor de mers spre ceea ce se dorește de realizat în practică, cu precădere se știe deja ce se vrea, și se stabilesc eventuale sau posibile opțiuni de transpunere în practică. Cu cât interesele naționale sunt promovate și prezervate eficace, flexibil, cu atât va fi mai strânsă corelația dintre interese și argumentare. Argumentarea în cazul de față va fi pilonul care va întări baza, va fi instrumentul de convingere al partenerilor internaționali, organizații internaționale sau alte instituții abilitate să contribuie la realizarea intereselor naționale. La fel, când ești nu doar ascultat, dar și înțeles, auzit, prin ceea ce justifici, lucrurile prind contur, par credibile, și nimic imposibil sau greu de realizat. Contează tipul de argumentare întrebuințat și timpul acordat acestora.

Cât despre politica externă atât a Franței, cât și a Republicii Moldova, țara noastră sprijină încheierea și respectarea acordurilor în domeniul neproliferării armei nucleare, controlului asupra armamentului, susține eforturile îndreptate spre dezarmare și destindere a încordării, fapt ce îl întâlnim și în cazul Franței. Cert este că Franța fiind o țară mai activă pe plan internațional, comparativ cu Republica Moldova, dispune de mai multe posibilități și resurse, dar acest lucru nu o scapă de unele riscuri și probleme de asigurare a intereselor naționale.

Prioritar pentru ambele state este asigurarea și consolidarea securității statului, menținerea integrității statului, promovarea drepturilor omului, dezvoltarea parteneriatelor strategice cu vecinii, sporirea atractivității imaginii pe arena internațională. Aici mai adăugăm și dinamizarea procesului de integrare europeană în cazul Republicii

Moldova, precum şi soluționarea conflictului transnistrian, fiind printre interesele vitale, iar pentru Franța avem lupta contra terorismului, unde este calificată drept fruntașă printre țările UE, dar şi numărul sporit de imigranți musulmani, principalii provocatori de atentate teroriste.

Deși sunt țări diferite ca potențial de dezvoltare, amplasare pe mapamond, totuşi acest lucru nu împiedică dezvoltarea unei cooperări de succes pe multiple domenii: economic, financiar, politic, cultural. Actualmente sunt semante 14 acorduri bilaterale între Republica Moldova şi Franța, aceasta îşi aduce sprijinul, consultanța şi expertiza în implementarea Acordului de asociere a Republicii Moldova cu UE, şi nu doar.

Referințe:

1. *Argumentarea în cadrul negocierii*.http://www.scritub.com/sociologie/-psihologie/comunicare/ARGUMENTAREA-IN-CADRUL-NEGOCIE-32638.php [Accesat 09.03.2019].
2. CHEREJI, Ch.R. *Negociere şi mediere în organizații publice*. București: Tritonic, 2013. 122 p.
3. *Codul bunelor maniere în afacerile internaționale. Stilul francez*. https://conspecte.com/Cultura-organizationala/codul-manierelor-in-afacerile-internationale.html [Accesat 30.03.2019].
4. NICOLENCO, A. Interesul național-factor determinant al politcii externe. În: *Revista ştiinţifico-practică*, Chișinău, IRIM, 2013, nr.2, 42 p.
5. ROTARU, V. *Teoria negocierilor diplomatice: Suport de curs.* Chişinău: CEP USM, 2018. 217 p.
6. *Деловая культура молдовы. Этикет*. http://www.rusexporter.ru/business-etiquette/482/ [Accesat 16.04.2019].

Recomandat
Veronica ROTARU, dr., conf. univ.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ: УРОКИ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Надежда МАНАСТЫРЛЫ

The international protection of national minorities has played a decisive role in the formation of the entire system of the protection of human rights in the form in which it exists in modern international law. The problem of national minorities acquired particular importance in the twentieth century, and it continues to this day. The problem of the protection of minorities is one of the pressing problems of international law.

Как на международном, так и на национальном уровне каждое демократическое государство принимает и проводит политику, направленную на создание условий для существования национальных меньшинств в государстве и мер по обеспечению равенства прав. Проблема международно-правовой защиты меньшинств, проживающих практически во всех государствах мира, вызывает практический интерес у всех государств и у всего международного сообщества.

При исследовании темы о правах национальных меньшинств стало ясно, что в международном праве отсутствует определение понятия «меньшинство». Этом факт был объяснен тем, что существует сложность с многообразием различных аспектов существования меньшинств. Дискуссии по проблеме определения понятия «меньшинство» в рамках специальной Подкомиссии ООН длятся десятилетиями без удовлетворительного результата. Единого подхода к определению понятия «меньшинство» нет ни в доктрине международного права, ни в законодательных актах государств [1].

Концепция защиты прав национальных меньшинств складывалась в рамках Европейского Союза постепенно, параллельно с углублением интеграции. На сегодняшний день международно-правовая база располагает большим спектром механизмов по защите национальных меньшинств, среди которых – Совет Европы, являющийся крупнейшей правозащитной организацией. Три заключенных в рамках Совета Европы международных сог-

лашения – *Конвенция о защите прав человека и основных свобод* (известная также как Европейская конвенция о правах человека), *Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств* (наиболее понятный многосторонний договор, посвященный защите национальных меньшинств) и *Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств* – предоставляют лицам, принадлежащим к меньшинствам, целый ряд возможностей для индивидуальных обращений с жалобами на дискриминацию.

В данном ключе стоит отметить, что Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) играет важную роль в разработке нормативных и институциональных инструментов продвижения и защиты прав меньшинств [2]. При разработке Устава ООН проблема защиты прав меньшинств учитывалась как один из важных факторов обеспечения мира и международной стабильности и стала частью общей проблемы защиты прав человека. Обращение ООН к проблемам меньшинств свидетельствует о возрастании внимания международного сообщества к их положению. Целый ряд международно-правовых норм, определяющих статус меньшинств, был закреплен в рамках системы ООН [3].

Отметим, что международное право располагает существенным набором правовых инструментов, касающихся защиты меньшинств, как на универсальном, так и на региональном уровне, рекомендательных международно-правовых актов, которые способствуют защите меньшинств. Европейский союз создал правовую базу для борьбы с дискриминацией, расизмом и ксенофобией и участвует в финансировании программ поддержки усилий по противодействию этим явлениям на местах. Европейский союз поднимает проблемы меньшинств в своем политическом диалоге со странами и активно сотрудничает на форумах Организации Объединенных Наций в поощрении и защите прав лиц, принадлежащих к меньшинствам.

Обеспечение соблюдения прав человека является безусловным требованием к обществам, которые стремятся к благосостоянию, миру и укреплению правового государства. Республика Молдова выразила свою заинтересованность в фундаментальных ценностях, касающихся прав человека, ратифицировав большинство

международных договоров в этой области. Для обеспечения соблюдения прав человека и, соответственно, выполнения взятых на себя обязательств, национальные власти разрабатывают программные документы в области прав человека, определяющие направления деятельности национальных акторов в целях гарантирования и осуществления прав человека [4].

В рамках дипломной работы был изучен уровень соблюдения прав национальных меньшинств в Республике Молдова и предложены эффективные методы и рекомендации в этом плане:

1. Создать на национальном уровне должность Уполномоченного по делам национальных меньшинств, аналогичную должности Народного адвоката.
2. Правительству следует принять необходимые меры для обеспечения качественного образования на государственном языке для всех, а также рассмотреть вопрос о разработке и внедрении программ двуязычного и многоязычного образования для того, чтобы меньшинства могли обучаться на своем родном языке.
3. Содержание национальной программы обучения и учебников должно передавать многообразный характер молдавского общества, включая вклад этнических меньшинств в демографию страны.
4. Следует проводить информационно-просветительские кампании, посвященные демографическому многообразию Республики Молдова, с тем чтобы устранять стереотипы и поощрять межкультурный диалог.

Обеспечение равенства является одним из национальных приоритетов в области прав человека в Республике Молдова, а его эффективное осуществление предполагает применение подхода, основанного на правах человека, в процессе разработки государственных политик, с тем чтобы создать равные возможности для всего населения страны в пользовании основными правами, в том числе посредством введения специальных мер по обеспечению равенства и борьбе со всеми формами дискриминации, Республика Молдова является многонациональным и разнообразным в лингвистическом плане государством, треть населения которого представлена национальными меньшинствами,

поэтому проблема национальных меньшинств, их защита на национальном и международном уровне является актуальной для нашей страны [5]. Во избежание дискриминации по этническим признакам, а также для сплочения всех людей, вне зависимости от национальной принадлежности, необходимо проявлять терпимость и уважение к языкам и культурам всех этнических сообществ, проживающих в стране, и применять все механизмы по защите национальных меньшинств ради межнационального мира.

Литература:

1. *Raport explicativ la Convenţia Cadru pentru Protecţia minorităţilor naţionale.* [Accesat 15.06.2019]http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Conventia_Cadru_pentru_Protectia_Minoritatilor_Nationale.pdf
2. КОЧАРЯН, В. *Защита прав национальных меньшинств в практике Европейского суда по правам человека.* Ереван, 2011. 312 с.
3. MOŞNEAGA, V. Minorităţile naţionale în Moldova: starea şi gradul de identificare. În: *MOLDOSCOPIE* (Probleme de analiză politică), Partea III. Chişinău: USM, 1994. 296 p.
4. ЮЖАНИН, М. «Коллективные права» этнических общностей: анализ социально-правовой концепции. В: *МИР* (Модернизация. Инновации. Развитие), 2011, сс.105-110.
5. *Стратегия укрепления межэтнических отношений в Республике Молдова на 2017-2027 годы.* Кишинэу, 2018. 71 с.

Рекомендовано
Александр ЕЖОВ, докт., конф. унив.

MODERNIZAREA ACTIVITĂŢII ADMINISTRAŢIEI PUBLICE PRIN IMPLEMENTAREA E-GUVERNĂRII

Igor IVANNICOV

The article refers briefly at the essential aspects of e-Government conceptualization and establishment in the digital process of public services and an efficient cooperation between governors and governed through information technology. It will be mentioned about the policies implementation due to the building an information society, characterizing this phenomenon as a major vector of public sector reform.

Guvernarea multor ţări din lume promovează studierea spaţiului on-line pentru cetăţenii săi, pentru dezvoltarea aspectelor practice de

realizare a politicilor şi programelor elaborate. Această strategie presupune atragerea mai multor factori de decizie într-un proces comun prin intermediul utilizării unor iniţiative parvenite de inovare, permiţând aparatului administrativ de a sistematiza rapoartele în mediul online dintre guvern şi cetăţean. Prin utilizarea acestor mijloace inovative, autorităţile administraţiei publice îşi asumă riscul de aprovizionare cu servicii electronice prin dezvoltarea conceptului de e-participare.

Pentru a elucida progresul e-guvernării în baza promovării administraţiei publice în format inovaţional parvine necesitatea de a stabili paşii care au fost întreprinşi din punctul de vedere al cadrului legal privind traducerea în practică a reformelor din sfera administraţiei publice. Astfel, schimbările respective au avut loc prin prisma acţiunilor întreprinse de către Guvernul Republicii Moldova care, la rândul său, a stabilit standardele primordiale de reglementare sub aspect juridic de aplicare a reformelor în sfera administrativă, aprobându-se, în acest sens, Hotărârea Guvernului ce vizează aprobarea Strategiei de Reformă a adiministraţiei publice centrale în Republica Moldova [1], de asemenea, Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova pe anii 2009-2013 [2]. Programul dat, cât şi Hotărârea în cauză, prevede că reforma administraţiei publice este un obiectiv de guvernare, bazată pe restructurarea instituţională, iar reforma procesului decizional este strict focusată pe modernizarea serviciilor publice, întruchipându-se în esenţa sa şi reforma serviciilor publice fundamentate pe conceptul de e-servicii.

Guvernarea nu este altceva decât forma directă şi nemijlocită de executare a puterii publice [3]. În contextul dat, e-guvernarea reprezintă un sistem de administrare a statului, de interacţiune a organelor publice, de legătură ale Guvernului cu cetăţenii şi instituţiile guvernamentale, cu folosirea *tehnologiilor informaţionale şi de comunicare* (TIC) care îşi propune să promoveze transparenţa, să eficientizeze administrarea prin reducerea costurilor şi birocraţiei, să prevină şi să combată corupţia, să asigure accesibilitate largă la informaţiile şi serviciile publice. Astfel, guvernarea electronică reprezintă procesul de creştere constantă a sectorului public prin digitizare şi noi tehnologii de management TIC, proces al cărui scop final este creşterea gradului de interacţiune politico-administrativă între guvern şi cetăţeni şi eficientizarea aparatului administrativ.

Impactul general scontat al e-guvernării este de a crea o infrastructură de asimilare a serviciilor publice tradiţionale în mediul virtual şi utilizată suficient de instituţiile publice, prestatoare de servicii publice. Avantajele utilizării platformelor şi serviciilor electronice guvernamentale deja disponibile contribuie la reducerea sarcinii administrative atât pentru prestatori, cât şi pentru beneficiarii de e-servicii. Reingineria proceselor manageriale de prestare a serviciilor guvernamentale, prin regândirea şi transformarea modelelor clasice de activitatea autorităţilor publice se valorează printre primele sarcini de manifestare a unei politici ce ţine de reducerea timpului şi a costului de deservire.

În prezent, autorităţile publice actualizează serviciile disponibile pe portalul guvernamental unic *www.servicii.gov.md*, ca platformă unică asigură prioritatea fluxului intens în accesarea serviciilor guvernamentale în format electronic. Pe această platformă putem regăsi informaţiile despre serviciile publice prestate în mod clasic şi e-servicii ale ministerelor şi ale altor autorităţi administrative centrale, inclusiv ale subdiviziunilor subordonate acestora. Astfel, se prevede ca ministerele, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului, instituțiile publice și organizațiile de stat autonome subordonate sau înființate de Guvern, Cancelaria de Stat și structurile organizaționale din sfera lor de competență vor crea și vor contribui la operaţiunile ce ţin de dezvoltarea infrastructurii guvernamentale, a resurselor și sistemelor informaționale ce permit structurarea mecanismului de prestarea serviciului public într-un mod interactiv, în coordonare cu Agenția de Guvernare Electronică [4]. Guvernul Republicii Moldova a stabilit şi modalitatea de administrare a conţinutului acestui portal în corespundere cu necesităţile evaluate ale consumatorilor, precum şi modul de valorificare a serviciilor publice electronice. Conform situaţiei din martie 2019, portalul conţine informaţii despre 636 de servicii şi permite accesul on-line la 164 e-Servicii [5]. Site-ul are menirea de a facilita politica ghişeului unic al serviciilor guvernamentale. Portalul având o gamă largă de servicii funcţionează în calitate de un catalog electronic ce cuprinde diverse servicii publice pentru cetăţeni şi mediul de afaceri. Scopul esenţial al acestei platforme este să ofere accesibilitate maximă, transparenţă, costuri şi alte sarcini prioritare în informatizarea utilizatorilor despre

serviciile publice în Republica Moldova. Pe această platformă sunt segmentate informații atât despre serviciile electronice, cât şi despre serviciile prestate în stil tradiţional. Orice persoană cointeresată de a se informa sau de a consuma un serviciu public are posibilitatea de a găsi descrierea serviciilor, setul de acte necesar pentru acest serviciu, intervalele de timp în care vor fi prestate acestea, costurile şi durata prestării serviciului. Plasarea pe paginile platformei a informaţiilor de interes public în format electronic, cât şi reglementarea proceselor de plasare şi de actualizare a informaţiilor referitor la prestarea serviciului public, o procedură de acces şi utilizarea conţinutului digital ce simbolizează respectarea principiului firesc al transparentei în difuzarea informaţiilor utile pentru beneficiarii serviciului.

La etapa actuală, guvernarea electronică este considerată o formulă de promovare a digitizării serviciilor publice, având un rol important în dezvoltarea operaţiunilor manageriale ce sunt integrate în sistemele informaționale din administrația publică. În acest capitol vom aborda subiectul ce ţine de perspectiva implementării a e-guvernării pentru Republica Moldova, având în vedere faptul că acest domeniu este într-o creştere continuă sub aspectul activităţii instituţiilor publice în mediul virtual, făcând referinţe la ceea ce se întâmplă pe durata realizării conceptului de e-guvernare.

Concluzii. Succesul metodei de interacţiune îl constituie reforma aparatului administrativ care a perceput o nouă perspectivă de promovare şi consolidare a politicilor de unire a serviciilor într-o platformă unică pentru a uşura accesul cetăţeniilor la aceste servicii care, de asemenea, sunt oferite prin prisma spaţiului online asigurând transparenţa, accesibilitate, rapiditate şi, nu în ultimul rând, nediscriminare.

Referinţe:

1. Strategia privind reforma administratiei publice pentru anii 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului pentru abrobarea Strategiei privind reforma administraţiei publice centrale pentru anii 2016-2020 nr. 911 din 25.07.2016. În: *Monitorul Oficial*, nr. 256-264 din 12.08.2016, pct. 22.
2. Programul de activitate a Guvernului pe anii 2009-2013 „Integrarea Europeană: Libertate, Democraţie, Bunăstare”, aprobat prin Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Planului de activitate al Guvernului pentru anul 2010 nr. 194 din 18.03.2010. În: *Monitorul Oficial*, nr. 39-40 din 23.03.2010, pct. 2-7.

3. HERMET, G. *Dictionnaire de la science politique et des institutions politiques*. Paris: Armand Colin, 2000, p. 116.
4. Hotărârea Guvernului cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat nr. 414 din 08.05.2018. În: *Monitorul Oficial*, nr. 157-166 din 18.05.2018, pct. 22.
5. https://servicii.gov.md/ (vizitat 20.03.2019)

Recomandat
Angela ZUBCO, dr., conf. univ.

THE MARGINALIZATION PHENOMENON IN THE PROCESS OF THE DEMOCRATIZATION, EUROPEAN AND NATIONAL APPROACHES
(The case of Moldova)

Iulia SERBINOVICI

In the XXI century marginalization phenomenon is considered to be as one of the global issues that affects the development of individuals on many levels because of their social or cultural differences. Marginalized communities are restricted and isolated from the participation in public activities, from enjoying quality healthcare, education, employment opportunities as well as social goods and services. Some of them live in extreme poverty and feel vulnerable, or doomed so that this unstable state of mind can turn them in criminals or in targets of violence, slavery and human trafficking. Currently, marginalization is presented on every continent, in each country, especially in those, which are in the process of democratizations of their institutions. Furthermore, governments that strive for economic growth, cannot make a significant breakthrough if some invisible groups of their society remain underrepresented and excluded. The problem of marginalization is relevant for the Republic of Moldova, it faces strongly marginalization on its territory. To achieve international and European standards, Moldova has to ensure that all social layers are protected and not isolated from economic and political lives.

To understand the essence of marginalization, it is advised to use the following methodology: method of analysis, historical method, deduction and induction methods, method of generalization and

comparative method. Applying these methods, we can observe that marginalization is not a new phenomenon, it was always presented in the development of countries and human relations. However, marginalization became the subject of scientific interests only at the beginning of the XX century. Marginalization was presented in the American historiography, where it appeared in as a problem of integration process of migrants into the US society. In the European historiography, marginalization was understood as a process when individuals were marginalized because of social and political disturbances such as unemployment, which caused the decrease of labor capacity and loss of social bonds. Meantime, in Russian historiography analysis the concept of marginalization became popular for studying during the political movement of Perestroika and after the collapse of the Soviet Union, when Russian society experienced deep social stratification and the creation of marginalized zones.

Marginalization has developed a multidimensional character and it has been conceptualized and used in sociological, economic, and political thought. To comprehend the roots of marginalization, we can study the European history. Marginalization appeared in Europe due to urbanization and industrialization, diseases and epidemic outbreaks, antisemitism and racism, women's domestic labour, religion, stereotypes and prejudices. Generally speaking Europeans were not so open to marginalized communities, many of these groups were facing stigmatization, which brought physical and mental injures. Slowly, Western Countries began their democratization through replacement of political regimes which was explained by the fear of political elites to lose their wealth because marginalized groups had a potential to unite and to organize revolutions. Political elites started adopting reforms to improve their lives. After the World War II, the European continent faced other social and political movements, and one of them was gradual development of the EU institutions that changed the face of the Europe, but left problem of marginalized groups in the on political agenda.

To combat the new forms of marginalization, the EU develops strategies for inclusion and democratization of the marginalized groups. Strategy Europe 2020 focuses on youth policies, on education

of population of middle age, on development of energetic sector, increase of employment rate and lifting at least 20 million people out of the risk of poverty and social exclusion. State members invest heavily in the education because education improves human capital, innovative capacity and promote mutual respect and recognition. Focusing on the educational policies, helps to solve marginalization at many different levels and to contribute to the development of the inclusive society. Rural area is another space that captures the attention of the EU in order to build an inclusive society. The EU Rural Development Policy focuses in promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas that can play an important role in creating a wider variety of better quality jobs and in improving the overall local development.

The problem of marginalization in the Republic of Moldova is not efficiently addressed. However, Moldova strives to become a genuine democratic state, where Government institutions, civil society and the whole population are strong enough to concentrate their efforts and to reach to international standards. The European dimension offers to the Republic of Moldova political, economic and social recommendations for increasing its democratic prospective. The European dimension is called to guide the Government to adapt all necessary national and international treaties, which will reduce poverty, violence of laws, criminality and increase the respect to the rule of law, promote independent justice, freedom of media and human rights. Moldova's policymakers adopted two National Human Rights Action Plans (2004-2008 and 2011-2014)), which included important treaties for inclusion of persons with disabilities and creation of the Council for preventing and eliminating discrimination and ensuring equality. Despite all of these, the legal system of Moldova remains weak because public authorities show resistance to implement international recommendations for different social layers of Moldovan society.

In order to combat marginalization in Moldova, the Parliament should develop national mechanism of indicators in order to monitor the peculiarities of the marginalization within state borders. Public administration should implement tools for creation of inclusive society that will allow to marginalized groups contributing equally to the

country's political and economic development. The Ministry of Education, Science and Research should introduce in schools and universities curricula lessons about human rights and national mechanism for combating different forms of marginalization as well as organize special professional trainings for teaching stuff for raising their awareness about advantages of inclusive and diverse society. Civil society should integrate more underrepresented groups in their activities.

In conclusion, I would like to stress that marginalization phenomenon in the process of democratization is analyzed as natural obstacle that can speed up the transition or remain that huge impediment, which stagnates the development of democratic institutions. The Republic of Moldova is capable to embrace the most efficient EU strategies for the prevention of marginalization phenomenon and to become a democratic state, where policy-makers provide to vulnerable groups access to their social, economic and political rights and combat their marginalized status.

Bibliography:

1. Report on the implementation of the National Human Rights Action Plan (2004-2008 and 2011-2014), [Visited on 25.04.2019] Accessible on the Internet: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680597a50.
2. EUROPEAN COMMISSION, ASSOCIATION IMPLEMENTATION REPORT ON MOLDOVA, [Visited on 25.04.2019] Accessible on the Internet: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_moldova.pdf.
3. PARK, E.R. Human Migration and the Marginal Man. În: *American Journal of Sociology*, 1928, vol. 33, p. 893.
4. STUDY ON EQUALITY PERCEPTIONS AND ATTITUDES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA, Chisinau, 2015, [Visited on 06.04.2019] Accessible on the Internet: http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/ENG-Studiu-Perceptii-2015_FINAL_2016_Imprimat.pdf.
5. САКАЕВА, З. Маргинальное правосознания и его позитивное осмысление. В: *Вестник Омского университета*. Серия «Право», 2018, № 1 (54), сс. 48-51.

Recomandat
Valentina TEOSA, dr., conf. univ.

PROCESELE INTEGRAȚIONISTE-DEZINTEGRAȚIONISTE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Tatiana-Maria BODEAN

European Union is a product of the desire of the countries of the old continent to avoid the outbreak of another armed conflict (like the Second World War) between the historic enemies – France and Germany, creating a supranational structure based on the principles of peaceful co-operation which facilitate the economic and social-political development of his members, but which today have to cope with the disintegrationist tendencies on the continent.

Uniunea Europeană este unul dintre cei mai importanți actori politici pe arena mondială, având un rol major în procesul de luare a deciziilor politice la nivel internațional. Datorită faptului că dezvolswtarea UE a determinat puterea sa economică și influența pe care o are în domeniile social și cultural atât în interior, cât și în afara granițelor sale, dar și grație gradului înalt de integrare a statelor care și-au cedat o parte din suveranitate în domenii prioritare de guvernământ, cum ar fi economia, securitatea sau apărarea frontierrelor, Uniunea Europeană reprezintă astăzi un interes major atât pentru politicieni, cât și pentru analiștii politici din întreaga lume.

Jiří Musil, savant în cadrul Centrului European Universitar de la Praga, a analizat Europa între integrare și dezintegrare [1]. În acest sens, autorul subliniază faptul că în perioadele dificile ale procesului de unificare europeană, apare o problemă veche: cea a relației nerezolvate între statele naționale tradiționale și organizațiile europene supranaționale. Egoismul aproape instinctiv al statului-națiune poate fi învinuit în parte pentru aceste dificultăți. Deși evident îndepărtată în timp, această părere are dreptul la existență inclusiv în anul 2018, când această construcție europeană masivă este zdruncinată de BREXIT și de creșterea, pe alocuri, a euroscepticismului, fapt ce subliniază necesitatea de a reformula rolul statului-națiune în acest context.

În acest context, trei cercetători din Viena – Annegret Eppler, Lisa H. Anders, Thomas Tuntschew, ajung la o concluzie pe cât de neașteptată, pe atât de firească și de provocatoare, și anume, faptul că integrarea și dezintegrarea sunt procese graduale și relaționale, care pot

avea loc simultan şi multidirecțional în diferite dimensiuni. O astfel de conceptualizare bidirecțională păstrează neutralitatea științifică în ceea ce privește direcția dezvoltării [2]. Mai mult ca atât, autorii români Rodica Zaharia, Tiberiu Brăileanu [3] afirmă că dezintegrarea presupune o premisă a unor fenomene de regrupare regională. Astfel, Veaceslav Bârdan, doctor în științe economice, în analizele sale, evidențiază declarația președintelui statului Chile: *„În pofida fantomelor dezintegrării suscitate de Brexit, lumea tinde să se organizeze în blocuri mari* [4].

Termenul de „integrare", implicit, presupune şi analiza termenului de *aderare*. Conform *Dicționarului Oxford*, integrarea europeană presupune formarea, de către statele europene, a celei mai unite asociații din lume care și-a asumat caracteristici ale statalității [5], în timp ce mai multe dicționare engleze, cum ar fi Merriam-Webster [6] sau Cambridge [7] explică termenul *aderare* ca fiind faptul de a se comporta în strictă confromitate cu regulile, convingerile și legile deja existente. Astfel, deși deseori echivalate sau confundate, noțiunile de integrare și aderare, atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic, posedă diferențe foarte sesizabile, în special dacă analizăm cazul concret al Republicii Moldova.

Ideea unei Europe unificate a fost susținută şi promovată de gânditori şi politicieni din toate timpurile, ca Platon, Dante Alighieri, William Penn cu un „Eseu pentru pacea actuală și viitoare a Europei", Abatele de Saint-Pierre cu „Proiectul pentru a face pacea permanentă în Europa" (1713), Voltaire, J.-J. Rousseau, Victor Hugo care la Congresul de la Paris din 1849, intitulat *Amicii Păcii Universale,* rostea: *„Va veni ziua când armele vor cădea din mâini și bombele tunurilor vor fi înlocuite cu cuvântul și cu dreptul de vot universal al popoarelor ... va veni ziua când vom vedea doua grupări uriașe: Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii dându-și mâna prietenească peste ocean..."*, I. Kant ş. a. [8].

Şi într-adevăr, în 1951 este lansată CECO, eveniment succedat de crearea uniunii vamale, a monedei unice, a unei politici sociale unice, etc. Totuși, extinderea comunității determină și provocări care apar mult mai clar cu cel de-al cincilea val (Cipru, Malta, Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia şi Slovenia în 2004) și cel de-al șaselea (România și Bulgaria în 2007)), care aduc în

Uniune multe ţări din Europa Centrală şi de Est, care au rămas mult timp în sfera de influenţă a Uniunii Sovietice. Aceste state sunt de fapt foarte mult în urma nivelului de dezvoltare a statelor europene de la acea vreme (diferenţele fiind mai mult sau mai puţin accentuate în funcţie de ţară), fapt ce creează o serie de dificultăţi (subdezvoltarea sectorului agricol în noile state membre, creşterea ratei imigraţiei etc.) [9].

Cuvântul „dezintegrare" provine de la legătura prefixului „des-, adică absenţa, anularea, eliminarea a ceva, direcţia opusă a procesului respectiv şi cuvântul „integrare", care, la rândul său, vine de la latinescul *integer*, adică „întreg" sau englezul „a integra" – a uni. Prin urmare, dezintegrarea este separarea a ceva ce mai devreme a constituit un tot întreg.

Aristotel spunea: *„Un întreg este ceva care are început, mijloc şi sfârşit."* Analizând Uniunea Europeană din această perspectivă, ar putea fi enumerate un şir de fenomene dezintegraţioniste care vin ca o provocare la adresa construcţiei europene, provocare care trebuie să fie depăşită prin efortul conjugat al statelor europene:

I. ***Fenomene dezintegraţioniste la nivel comunitar*** **–** BREXIT (care stimulează apariţia problemei integrităţii însăşi a Marii Britanii – Scoţia şi Irlanda de Nord au votat pentru menţinerea statului de membru al UE, dar şi creşterea mişcărilor anti-UE – FREXIT în Franţa, NEXIT în Olanda, mişcări anticomunitare în Italia – Cinsi Stele, Liga Nordului etc.).

II. ***Fenomene dezintegraţioniste la nivel intercomunitar:***

1. *Etnopolitice* – Catalonia, Bascia, Tirolul de Sud, Corsica etc.

2. *Economice* – confruntarea dintre statele creditoare şi cele debitoare etc.

3. *Geopolitice* – **sancţiunile contra Rusiei** (Marea Britanie, Polonia, Olanda, Danemarca şi Ţările Baltice pledează pentru prelungirea sancţiunilor antiruseşti, iar Austria, Ungaria, Grecia, Cipru, Luxemburg, Italia şi Spania consideră necesară anularea lor); **Problema migraţiei (**Germania, Franţa, Olanda şi Portugalia, Irlanda, România, Luxemburg Italia şi Malta acceptă migranţi, în timp ce Ungaria, Slovacia şi Cehia au respins categoric sistemul de cote) etc.

4. *Politice* – **adoptarea Constituţiei** UE (*pro-Constituţie:* Lituania, Ungaria, Slovenia, Italia, Austria, Grecia, Malta, Cipru, Letonia, Belgia, Estonia, Slovacia, Germania şi Finlanda; *contra:* Spania, Fran-

ța, Olanda, Luxemburg); **formarea unei armate comune europene** (*proArmată:* Franța și Germania; *contra:* Danemarca, Portugalia, Marea Britanie (membre NATO), Malta și Irlanda) etc.

În pofida tendințelor dezintegraționiste existente, Republica Moldova aspiră la integrarea europeană, fapt determinat de puterea economică și politică indiscutabilă a acestei entități. În acest context, în baza Acordului de Asociere și a Agendei de Asociere, Guvernul a aprobat Planul Național de acțiuni privind implementarea Acordului de Asociere I pentru perioada 2014-2016 și II pentru 2017-2019 (PNAIAA), rata generală de realizare a căruia este de doar 31,9%, fiind necesar un efort maxim din partea autorităților pentru a reuși implementarea măsurilor planificate până la sfârșitul anului 2019, adică încă 2/3 [10].

Concluzionând, voi aminti un fragment din cadrul discursului lui Benoît Cœuré, membru al Comitetului executiv al Băncii Centrale Europene, din 23 noiembrie 2013, care a precizat: „*Prin integrarea europeană am construit un proiect comun de civilizație. De prea multe ori, uităm cât de mult a contribuit acest proiect la relansarea morală, politică și economică a Europei"* [11].

În ceea ce privește starea de lucruri din Republica Moldova, este necesar de recunoscut că succesul parcursului european este dependent de voința politică a liderilor de la Chișinău care, în perioada campaniei electorale fac promisiuni frumoase despre care uită aflându-se la guvernare. Acest fapt scade încrederea cetățenilor în instituțiile democratice, dar și a partenerilor europeni în utilizarea corectă a fondurilor pe care sunt gata să le ofere pentru democratizarea statului, fapt ce crește rolul societății civile și a mass-mediei în controlul corectitudinii deciziilor politice.

Referințe:

1. MUSIL, J. Europe Between Integration and Disintegration. In: *Czech Sociological Review*, Prague: Central European University, 1994.
2. EPPLER, A. and others. Europe's political, social and economic (dis-)integration: Revisiting the Elephant in times of crises. In: *IHR Political Science Series Working Paper*, 143, Vienna, 2016, p. 20.
3. ZAHARIA, R., BRĂILEANU, T. Uniunea Europeană și economia globală. Suport de curs. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Centrul de Studii Europene, Iași.

4. BÂRDAN, V. *Alianţa Pacificului – o nouă entitate în lumea grupărilor integraţioniste*. Institutul de Relaţii Internaţionale din Moldova, p.2.
5. Oxford Reference. Disponibil pe Internet: http://oxfordreference.com/-view/10.1093/acref/9780199295678.001.0001/acref-9780199295678-e-777. Accesat 14.12.2018.
6. Definition of adherence. https://www.merriam-webster.com/dictionary/-adherence
7. Meaning of „adherence" in the English Dictionary. https://dictionary.cam-bridge.org/dictionary/english/adherence
8. Ideea europeană. Internet: http://istorie.ucdc.ro/en/arhiva/16.%20Faculta-te,%209%20mai.%20Europa/Ideea%20Europeana%20in%20ist.pdf
9. L'integration europeenne Elements de cours.
10. GROZA, I., RUSU, I., GHILEȚCHI, S. Raport Alternativ, Nr.4. Anul 2018. Planul Naţional de Acţiuni privind Implimentarea Acordului de Asociere Republica Moldova – UE (PNAIAA II) 2017-2019, IPRE cu susţinerea Fundaţiei „Konrad Adenauer".
11. La dimension politique de l'intégration économique européenne. Discursul lui Benoît Coeure, membru al Comitetului executiv al BCE, Paris, 23 noiembrie 2013.

IMPACTUL DIMENSIUNII PARLAMENTARE ÎN REALIZAREA POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA

Tatiana BOGOS

This study analyzes the main aspects of the impact of the parliamentary dimension in the foreign policy of the Republic of Moldova. The structure of the article consists of introduction, historiography and conceptual-theoretical bases of foreign policy and parliamentary diplomacy, cooperations international parliamentary organizations as a platform for the implementation of foreign policy. At the same time, this study examines the specificity of bilateral interparliamentary cooperation as a way to achieve foreign policy.

Un fenomen remarcabil al epocii contemporane, în contextul intensificării proceselor de globalizare il constituie afirmarea, alaturi de diplomaţia tradiţională, a diplomaţiei parlamentare. Aceasta

reprezintă un subiect de interes major datorită multiplelor abordări ale cercetătorilor, politicienilor, reprezentanților ai societății civile [1].

Parlamentul reprezintă instituția politică de bază a unui stat de drept şi de aici, odată cu evoluția, cu dezvoltarea multilaterală a statului, trebuie să evolueze şi parlamentarismul, axându-se pe modele contemporane de organizare a activității autorității legislative, de la această activitate pornește deschiderea unei societăți spre o veritabilă democrație constituțională [2].

Politica externă a Republicii Moldova, aşa cum o demonstrează experienţa sa de stat suveran şi independent, constituie un instrument de realizare a dialogului cu statele lumii pe plan bilateral şi multilateral. Obiectivul suprem al politicii externe constă în promovarea intereselor statului şi ale cetăţenilor săi, sau, în alţi termeni, în asigurarea pe plan extern a condiţiilor necesare pentru buna desfăşurare a politicii interne. Rolul deputaților şi al Parlamentului ca instituție este de a îmbogăți şi de a stimula ideile şi politicile, de a oferi impulsuri, direcții şi acțiuni atât în cadrul statului, cât şi pe arena internațională.

Prioritățile Republicii Moldova pe plan internaţional au fost stabilite în funcţie de întâietatea intereselor politice, economice şi sociale [3]. În acest sens, statul nostru este membru al Organizației Națiunilor Unite şi al instituţiilor ei specializate, membru al Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, al Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică, face parte din Comunitatea Statelor Independente, activează în cadrul Cooperării Economice a Mării Negre, Comisiei Dunării şi altor organizaţii internaţionale. Totodată Republica Moldova menţine şi dezvoltă raportul de bună vecinătate şi prietenie cu statele limitrofe România şi Ucraina, este foarte important extinderea şi aprofundarea relaţiilor cu Federaţia Rusă, Republica Belarus, cu alte ţări din Comunitatea Statelor Independente, cu cele şapte state puternic industrializate [4].

Practica statelor din Europa Centrală, de Vest şi de Est, a Țărilor Balcanice, ale statelor CSI şi statelor UE demonstrează nu numai existența dimensiunii parlamentare şi impactul acesteia în realizarea politicii externe, dar şi importanța şi necesitatea ei în consolidarea independenţei şi suveranității țării; asigurarea integrității teritoriale; afirmarea țării în calitate de factor de stabilitate pe plan regional;

contribuirea la promovarea reformelor social-economice necesare pentru tranziţia la economia de piaţă şi ridicarea bunăstării populaţiei; edificarea statului de drept în care vor fi garantate şi aduse la nivelul standardelor internaţionale drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, precum şi ale persoanelor care aparţin minorităţilor naţionale.

În contextul în care organizaţiile cu vocaţie globală şi regională, în particular ONU, OSCE şi Consiliul Europei, vor continua să rămână o platformă importantă pentru promovarea obiectivelor naţionale strategice pe plan extern, Republica Moldova va putea mai usor parcurge drumul spre integrarea europeană, democratizarea şi modernizarea ţării, restabilirea integrităţii teritoriale, consolidarea suveranităţii şi independenţei. Din această perspectivă, activitatea şi aportul Parlamentului sunt fundamentale pentru: utilizarea structurilor competente ale organismelor internaţionale în scopul susţinerii şi reafirmării suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Republicii Moldova şi atragerii asistenţei tehnice de natură să sprijine reformele interne, edificarea statului nostru în calitate de stat independent, unitar şi indivizibil.

Participarea Republicii Moldova în organizaţiile internaţionale crează posibilităţi reale pentru o colaborare cu aproape toate statele lumii în cadrul relaţiilor multilaterale interstatale, contribuind la dinamizarea activităţii şi creşterea rolului şi influenţei în lume a Republicii Moldova. Iar relaţiile interparlamentare bilaterale constituie un element important al politicii externe: în cadrul întâlnirilor în ţară şi peste hotare parlamentarii au posibilitatea de a aborda problemele ce ţin de relaţiile bilaterale ale Republicii Moldova cu alte ţări, identificând căile optimale de soluţionare a lor, efectuând schimburi de experienţă în domeniul activităţi legislative. La aceste întâlniri parlamentarii pun în discuţie nu numai chestiuni ce se referă la relaţiile bilaterale şi colaborarea între state, dar şi negociază formele şi metodele de cooperare între ele în cadrul organismelor internaţionale, deseori convenind asupra unor acţiuni concrete la nivel parlamentar.

În cele din urmă, deducem că prin activitatea sa multilaterală, dimensiunea parlamentară şi-a câştigat o poziţie deosebită în cadrul relaţiilor internaţionale, iar principala sarcină a diplomaţiei parlamentare este consolidarea înțelegerii reciproce dintre țări, promovarea politicii externe si realizarea interesului național, o mai bună reprezen-

tare a poporului şi consolidarea legitimităţii democratice a instituţiilor interguvernamentale [5]. Posibilitatea şi importanţa cunoaşterii directe de către parlamentari a problemelor cu care se confruntă mediul internaţional, luarea unor atitudini şi decizii referitoare la acestea constituie o modalitate în plus de acţiune în sprijinirea propriei naţiuni şi apărarea intereselor statului.

Referințe:

1. VIERIU, D. Importanța Parlamentului ca instituție de stat. În: *Revista Administrarea Publică*, 2015, nr.2, pp. 50-58.
2. POPA, V. *Drept parlamentar al Republicii Moldova*. Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 1999, p.232.
3. COZMA, A. *Constituirea diplomaţiei parlamentare în Republica Moldova: aspecte istorico-politologice*. Institutul Integrare Europeană şi Ştiinţe Politice. Academia de Ştiinţe a Moldovei. p.110-119. (Accesat 18.12.2018) Disponibil pe Internet: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Constituirea%20diplomatiei%20parlamentare%20in%20Republica%20Moldova_0.pdf
4. Concepția politicii exerne a Republicii Moldova aprobată prin Hotărârea nr. 368 din 08.02.1995. Publicat: 06.04.1995. În: *Monitorul Oficial*, nr. 020. Promulgat: 08.02.1995 (Accesat 16.11.2018). Disponibil pe Internet: http://lex.justice.md/md/306955/
5. КОНЬКОВ, А., ЧУКОВ, Р., ДЖАНОТТИ, А., ТКАЧЕНКО, С. *Парламентская дипломатия и её роль в современной политике.* Аналитический доклад, сс.2-16. (Accesat 08.11.2018). Disponibil pe Internet: http://rethinkingrussia.ru/wp-content/uploads/2018/06/Парламентская-дипломатия-и-её-роль-в-современной-политике.pdf

Recomandat
Angela COLAŢCHI, dr., conf. univ.

REALIZAREA POLITICII STATULUI PRIN INTERMEDIUL AUTORITĂŢILOR ADMINISTRATIVE AUTONOME ALE ADMINISTRAŢIEI PUBLICE CENTRALE

Ana UŞURELU

The appearance in the public administration of the Republic of Moldova of institutions such as the autonomous administrative authorities that exercise their specific functions under the sign of independence is a relatively new phenomenon for our society. In this article we analyzed the realization of the state policy through the autonomous administrative authorities, specifying the theoretical foundations, the main characteristics, the structural-functional aspect, the method of appointing the members, and the leaders of these authorities. At the actual moment, 15 autonomous administrative authorities established under the organic law function in our country.

Realizarea obiectivelor de guvernare şi asigurarea bunei funcţionări a instituţiilor statului este pusă în sarcina autorităţilor publice. Clasificarea tradiţională a autorităţilor publice în baza criteriului material şi teritorial ne duce la identificarea autorităţilor administraţiei publice de competenţă generală şi celor de competenţă specială. Pe lângă autorităţile administrative centrale de specialitate, precum sunt ministerele şi alte autorităţi administrative constituite de Parlament şi care activează în cadrul Guvernului, distingem şi o entitate de autorităţi autonome, responsabile de domenii concrete de interes public. De-a lungul timpului, practica democratică a impus necesitatea unor autorităţi la nivel central cu sarcini de coordonare sau de control, inclusiv jurisdicţional, care să fie independente faţă de Guvern, uneori chiar faţă de şeful statului. Fenomenul organizării autorităţilor administrative autonome a fost interpretat de către specialiştii în dreptul administrativ fie ca o mărturie a dorinţei de modernizare a administraţiei tradiţionale, fie ca un eşec sau o adaptare mai greoaie a structurilor administrative tradiţionale la aspectele cele mai noi ale administraţiei.

Apariţia autorităţilor autonome a fost dictată de necesitatea unor *„organisme”* care să acţioneze independent faţă de puterea executivă a statului, fiind ferite într-o măsură destul de mare de jocurile politice guvernamentale, pentru a supraveghea activitatea statală sau a exercita acţiuni care ţin de puterea executivă în domenii unde este necesară o specializare.

Legea Fundamentală a Republicii Moldova stipulează: ,,În scopul conducerii, coordonării şi exercitării controlului în domeniul organizării economiei şi în alte domenii care nu intră nemijlocit în atribuţiile ministerelor, se înfiinţează, în condiţiile legii, şi alte autorităţi administrative" (art.107 alin.(2)). Întrucât nu se concretizează care sunt aceste autorități, putem presupune că printre ele sunt şi autoritățile administrative autonome. Maria Orlov este de părerea că aceste ,,alte autorități administrative" sunt autorități administrative de specialitate autonome [1], iar Mihail Platon – ca organe autonome ale administrației publice centrale de specialitate [2].

În legislația autohtonă, noțiunea ,,autorități administrative autonome" este consacrată pentru prima dată în Legea privind administrația publică centrală de specialitate, nr.98 din 04.05.2012 [3]. Legea însă nu definește autoritatea administrativă autonomă şi nu indică vre-o caracteristică specifică acesteia. La art.2 alin.(2) din respectiva lege se stipulează că ,,prevederile prezentei legi se aplică autorităților publice subordonate Guvernului, reglementate prin legi speciale, şi autorităţilor administrative autonome faţă de Guvern în măsura în care nu sunt reglementate şi nu contravin dispoziţiilor legilor speciale care reglementează activitatea autorităţilor respective". Totuși, din aceste prevederi reiese că autoritățile administrative autonome nu sunt subordonate Guvernului şi organizarea, funcționarea lor este reglementată prin legi organice [4].

În acest context, ținem să menționăm că prima autoritate administrativă autonomă, dar şi unica stabilită direct de Constituția Republicii Moldova, este Curtea de Conturi. Aceasta este prevăzută la titlul IV, consacrat economiei naționale şi finanțelor publice, ca organ ce exercită controlul asupra modului de formare, de administrare şi de întrebuințare a resurselor financiare publice.

Analizând doctrina şi legislația în vigoare, putem afirma cu certitudine că autoritățile administrative autonome, în raport cu Guvernul, apar în diverse domenii, şi anume: drepturile şi libertățile esențiale ale cetățenilor, activitățile economice, acolo unde structurile clasice sunt slab adaptate concurenței de piață etc. În toate aceste cazuri, organizarea, funcționarea şi atribuțiile autorităților administrative autonome sunt reglementate, în concret, prin legi organice. Dintre atribuțiile autorităților administrative autonome enumerăm:

– potrivit legii de înfiinţare, aceste organisme au rolul de a organiza, coordona, îndruma şi controla aplicarea legilor şi a celorlalte reglementări specifice propriului domeniu de activitate;

– în condiţiile legii, emit sau adoptă reglementări şi acte individuale aplicabile sectorului lor de activitate, care trebuie să fie în concordanţă cu legislaţia în vigoare, având putere de decizie;

– la solicitare, emit avize sau recomandări, iniţiază proiecte sau propuneri de îmbunătăţire a legislaţiei;

– colaborează cu ministerele şi cu alte autorităţi centrale în domeniul de interes comun, în vederea aplicării şi asigurării respectării prevederilor legale din sectorul propriu de activitate;

– prezintă, periodic sau la solicitare, rapoarte sau informări autorităţilor publice abilitate [5].

Astfel, în momentul actual, în Republica Moldova funcţionează următoarele autorităţi administrative autonome instituite în baza legii organice: Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică; Consiliul Concurenţei; Banca Naţională a Moldovei; Consiliul Coordonator al Audiovizualului; Comisia Naţională a Pieţei Financiare; Autoritatea Naţională de Integritate; Comisia Electorală Centrală; Avocatul Poporului; Centrul Naţional pentru Protecţia Datelor cu Caracter Personal; Agenţia Naţională pentru Soluţionarea Contestaţiilor; Consiliul Suprem de Securitate; Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat; Serviciul de Informaţie şi Securitate; Casa Naţională de Asigurări Sociale; Curtea de Conturi. Caracteristica principală a statutului lor este faptul că aceste organe nu se află în subordinea Guvernului sau altei autorităţi publice, autonomia excluzând orice formă de subordonare. Aceste autorităţi sunt organizate şi îşi desfăşoară activitatea ca şi celelalte organe ale administraţiei publice centrale, cu deosebirea că ele funcţionează autonom şi nu au organe ierarhic superioare.

În concluzie, menţionăm că politica autorităţilor publice autonome poate fi eficientă doar dacă reflectă diversitatea intereselor şi încurajează coordonarea (orizontală şi verticală) şi mecanismele de cooperare în cadrul nivelelor de guvernare. În opinia noastră, toate politicile adoptate de autorităţile publice autonome fie că sunt acte normative, programe, proiecte, planuri de investiţii sau propuneri trebuie să facă subiectul unor evaluări cuprinzătoare, dar în acelaşi timp propor-

ționale cu efectele anticipate, pentru a promova în cel mai bun mod posibil interesele cetățenilor.

Referințe:

1. ORLOV, M., BELECCIU, St. *Drept administrativ*. Chisinau: Elena –V.I., 2005. 270 p.
2. PLATON, M. *Administrația Publică*: *Curs universitar*. Chișinau: Universul, 2007. 928 p.
3. Legea nr.98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate. În: *Monitorul Oficial,* nr. 160-164 din 03.08.2012.
4. BORȘ, V. *Dimensiunea organizațional funcțională a autorităților administrative autonome. Știința politică și societatea în schimbare*. Chișinău, 2015; Atelierul 2. Probleme actuale ale administrației publice în contextul europenizării Republicii Moldova; p.263.
5. TABĂRĂ, V. *Dezvoltarea capacității administrative*. București: C.H. Beck, 2002. 352 p.

Recomandat
Vladimir BORȘ, dr., conf. univ.

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL CA MODALITATE DE CONSTITUIRE A REALITĂȚII POLITICE (Repere pentru Republica Moldova)

Sveatoslav BEGLIȚA

The main field of study is Information warfare and informational security. The main research problem of this Master thesis represents the identification of the way in which information warfare influences the development of contemporary international relations. The research object of this Master thesis represents a more abstract and general field of analysis of the specifics of the information warfare and the impact of the given phenomenon on the internal policy of the United States of America, the Russian Federation, China, France and the United Kingdom. The purpose of the paper is to analyze the theoretical-methodological and empirical analysis of the informational war as a way of political reality building.

Mediul internațional la etapa actuală este mereu plasat în fața diverselor provocări și probleme ce țin de securitatea statală și cea internațională. Astăzi războiul clasic cedează, rămânând în istorie câte puțin, în schimb au apărut noile tipuri de războaie care sunt mult mai

devastatoare şi pot influenţa masiv activitatea diferiţilor actori internaţionali. Printre aceste tipuri de războaie, se regăseşte şi războiul informaţional care a fost cercetat în această lucrare. Multe lucruri rămân a fi incerte vizavi de acest domeniu, întrucât este considerat a fi un război nevăzut, o luptă împotriva unui inamic invizibil. De aceea este actual să înţelegem că statele se află în zona de risc, fiind participante în războiul informaţional, fără să îşi dea seama.

Merită să menţionăm că pe fondul apariţiei fenomenului dat şi tipului dat de război informaţional, a apărut preponderent în spaţiul american ceea ce a contribuit ca majoritatea cercetărilor efectuate în domeniu să fie acele ale autorilor americani. Ulterior, ştafeta a fost preluată de cercetătorii din Federaţia Rusă, care au primit imbolduri directe din partea statului de a dezvolta domeniul dat şi de a putea combina noul tip de război informaţional cu războiul clasic. Astfel au fost efectuate cercetări multiple şi de către cercetătorii ruşi. În ultima perioadă, Occidentul a devenit o ţintă tot mai frecventă a atacurilor informaţionale din partea altor mari puteri, de aceea s-a ajuns la necesitatea cercetării mai ample a domeniului şi în special a metodelor de contraatac, astfel dezvoltând segmentul de securitate informaţională şi elaborare a diferitelor politici de protejare a intereselor de stat şi propriilor cetăţeni.

Conceptul de „război informaţional" în sensul contemporan al său este unul care a început a fi studiat abia la mijlocul sec. XX, iar într-o măsură ştiinţifică abia la finele secolului. Totuşi, dacă este să menţionăm momentul apariţiei termenului dat, putem zice că a apărut odată cu primele resurse informaţionale, precum ziare, radio, televiziune, fiind utilizate într-o formă clasică şi primară de influenţare a viziunilor oamenilor şi modelului de acţiune ale acestora. În mare măsură, cercetarea războiului informaţional este provenită ca derivată din domeniul securităţii naţionale şi ca parte componentă a acesteia, întrucât, de regulă, prin atacurile informaţionale se lezează securitatea naţională.

Putem afirma că războiul informaţional în sinea sa este un concept nou cu care populaţia încă nu s-a întâlnit, termenul dat a fost familiarizat printre oameni după finalizarea Războiului rece, astfel este deocamdată prematur a zice că ştiinţa s-a dezvoltat eficient în

direcția dată și că avem o oarecare școală strict specializată în domeniul dat. Putem afirma că războiul informațional este o metodă de obținere a informațiilor strategice pentru a influența și utiliza în războiul clasic. Războiul informațional are un caracter de luptă fără limite, întrucât este dificil de a stabili hotare anume în momentul în care nu poți adesea determina că ești atacat. La fel are loc utilizarea diferitelor categorii de oameni țintiți în funcţie de metoda utilizată în război. Acesta reprezintă în sinea sa nimic altceva decât un mecanism eficient de distrugere a inamicilor. De regulă, am putea zice că sunt utilizate Serviciile de Informare, care ghidează mersul acestuia.

Cercetătorul canadian, S. Macdonald [1], consideră războiul nu din perspectiva de luptă directă între state, ci a influenței asupra oamenilor prin diferite canale informative, o modalitate mai mult psihologică de manipulare.

Anume fotografiile și video-urile sunt cel mai frecvent utilizate de către propagandiști pentru a conduce operațiuni de decepție și confuzie, prin metode brutale de selecție a anumitor materiale manipulatorii și utilizarea lor cu prilejul diferitelor evenimente importante ce au loc. Calculatoarele, din păcate, sunt o resursă periculoasă în mâinile propagandiștilor, deoarece au capacitatea de a crea orice fantezie în realitate, de a preda informația, în așa fel încât populația să nu se întrebe dacă este veridică sau nu sursa și materialul, astfel influențând fenomene precum campaniile electorale, formarea politicilor interne și externe ale statelor.

Printre caracteristicile războiului informațional putem enumera: costuri mici, nu sunt hotare de acțiune determinate, utilizarea percepției populației, utilizarea serviciilor inteligente/speciale de informare, probleme de a depista atacul și a informa despre acesta, dificultatea de a stabili oarecare coaliții dintre actori, vulnerabilitatea statelor, care toate împreună au menirea de a eficientiza aceasta [2].

Fiecare dintre aceste caracteristici demonstrează că războiul informațional este diferit de alte tipuri de război, este un concept complex și inovativ, astfel cei care au capacitate de a utiliza metodele lor, devin extrem de periculoși și ar putea conduce procesele geopolitice din lume.

Există o multitudine de termeni aferenți, care completează sau sunt parte a războiului informațional. Mulți din aceştia se întâmplă a fi

încurcaţi chiar şi cu termenul de *război informațional*. Aceştia de regulă sunt utilizați de strategii militari pentru a explica mai bine esența războiului informațional, însă deseori se întâmplă a fi încurcați cu propriu-zisul termen. Printre aceştia putem enumera: *războiul hibrid, războiul neregulat, războiul zonei gri, război neconvențional, război asimetric, război cibernetic, puterea blândă, diplomația publică, măsuri active, spațiu informațional, societate informațională.*

Pentru ca strategiile războiului informațional să lucreze, sunt necesare a fi utilizate diferite operațiuni de informare/informaționale, sau care sunt considerate de unii autori ca fiind tipuri de război informațional. Autorii din Statele Unite ale Americii consideră că nu putem vorbi despre tipuri de război informațional, întrucât războiul ca atare urmărește mereu același scop de dominare informativă, astfel principalul aspect este utilizarea informațiilor în diferite moduri, ceea ce presupune definitivarea mai corectă ca operațiuni informaționale.

Operațiunile informaționale/de informare sunt cu adevărat multiple şi mereu în proces de înnoire şi diversificare, pe seama că şi tehnologiile informaționale sunt într-un proces continuu de dezvoltare. Este important ca şi măsurile de contracarare ale acestor operațiuni să se dezvolte în același ritm cu diversificarea metode de atac. Un singur lucru este specific şi comun pentru toate operațiunile date, utilizarea resurselor informaționale şi a spațiului informațional. Operațiunile informaționale pot fi considerate ca o verigă ce unește strategia războiului informațional de anumite tactici, tehnici, proceduri specifice în scopul eficientizării mersului războiului şi atingerii obiectivelor presetate. Putem menționa că elementele de manevră utilizate împotriva inamicului, oponentului, precum şi eficiența lor depind mult de iscusința specialiştilor din domeniu care se află la îndemână pe întreaga perioadă. Pentru ca statul să aibă specialişti buni, sunt necesare investiții în domeniu, efectuarea a cât mai multe cercetări şi doar astfel se poate obține un rezultat pozitiv.

Putem observa o amplă cunoaştere a domeniului războiului informațional din partea marilor puteri, precum Statele Unite ale Americii, Federația Rusă şi China. Acestea în mod continuu investesc resurse mari pentru dezvoltarea cercetării din domeniu şi depistarea a diferitelor lucruri inovative în domeniul tehnologiilor informaționale.

În cazul țărilor din Uniunea Europeană, care au fost analizate, putem vedea că problema securității informaționale a fost conștientizată recent, după ce țările membre au devenit ținte ale diverselor atacuri informaționale.

Republica Moldova se află la început de cale în ceea ce ține de instituționalizare în domeniul tehnologiilor informaționale, având doar câteva instituții ce se preocupă de problema atacurilor informaționale și cibernetice. Este absolut necesar ca să se investească mai multe resurse în domeniul tehnologiilor informaționale și să se creeze specialiști care ar putea aduce noi inovații pe segmentul dat. Putem sublinia faptul că în țara noastră, războiul informațional este realizat prin utilizarea tehnicilor de manipulare și propagandă ce sunt în mare parte întreprinse de mass-media, canalele de televiziune, portalurile de știri, rețele de socializare și armatele de troli locali.

La capitolul securității informaționale, suntem slab dezvoltați și este strict necesar încurajarea cercetărilor din domeniu. Din considerentul că nu suntem în mare parte capabili să ne opunem atacurilor profesionale informaționale împotriva structurilor statale, informațiilor secrete și populației noastre, este esențial să formăm structuri multiple care să fie specializate pe diferite direcții informaționale. Ţinând seama că principalul mijloc al atacurilor sunt simpli cetățeni, este esențial ca să fie organizate seminare de instruire și campanii de informare a oamenilor.

Referințe:

1. MACDONALD, S. *Propaganda and information warfare in the twenty-first century*. Quebec: Routledge, 2007, p. 168.
2. MOLANDER, R. C. et al. *Strategic Information Warfare: A new Face of War*. Santa Monica: Rand, 1996, p. 55.

Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf. univ.

EVOLUȚIA POLITICILOR DE TINERET DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROVOCĂRI ŞI REALIZĂRI

Mihaela BORCOI

The implemented youth policies recognize youth as one of the central elements in democratic process of society. But the most of the challenges and problems that affect young people over the last few years remain the same. The issue of unemployment, migration, low levels of participation and involvement, the education system and health service are just a few of them, the state failing to develope viable tools to overcome these problems.

Tinerii reprezintă a patra parte din populaţia Republicii Moldova şi forța motrică în procesul de dezvoltare al ţării. Dezvoltarea sectorului de tineret trebuie să fie o prioritate a statului prin adoptarea şi implementarea de politici eficiente. Politicile implementate în momentul actual, dar şi cele elaborate până la ele, recunosc tinerii drept unul dintre elementele centrale în procesele democratice din societate, în mod special în luarea deciziilor care îi afectează. Deşi sectorul de tineret progresează prin finanțarea din bani publici a proiectelor de tineret, prin organizarea campaniilor de informare şi sensibilizare a tinerilor, majoritatea provocărilor şi problemelor cu care se confruntă tinerii pe parcursul ultimilor ani rămân a fi aceleaşi.

Potrivit Biroului Național de Statistică din Moldova, numărul tinerilor constituie 32,4% din populația Republicii Moldova. Respectiv, repartizarea tinerilor pe sexe se prezintă în felul următor: 49% sunt femei și 51% bărbați. Însă, pe parcursul anilor 2014-2018, numărul total al tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14-19 ani s-a redus de la 22% la 19,8% în 2018, tinerii cu vârsta între 20-24 de ani s-a micșorat cu 3,3 puncte procentuale, persoanele cu vârsta de 25-29 de ani a scăzut cu 31 mii, doar numărul persoanelor cuprinsă între 30-34 de ani a crescut cu 5,9 p.p.. O problemă majoră constituie faptul că numărul elevilor și studenților se află într-o continuă descreștere. Din 2013 până în anul 2017/ 2018, constatăm că numărul de elevi şi studenți cu vârsta cuprinsă între 14-23 de ani ce revin la 10 mii de locuitori s-a micşorat de la 654 la 526 de persoane în 2017.

Gradul înalt de şomaj, migrația și sănătatea tinerilor sunt principalele probleme care afectează tinerii. Astfel, în 2017 rata de şomaj al

tinerilor în vârstă de 15-34 de ani a constituit 6,6%, tinerii de 15-24 de ani au atins rata de 11,8%, iar cei cu vârsta de 15-29 de ani 8,1%. De asemenea, fiecare al 4-lea tânăr din Republica Moldova migrează în alte țări pentru a-și găsi un loc de muncă sau deja lucrează acolo.

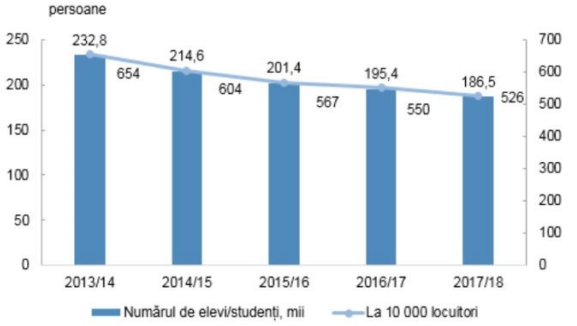

Fig. Numărul de elevi/studenți pe parcursul anilor 2013-2018

Statisticile internaţionale constată că principalele pericole pentru sănătatea tinerilor sunt nivelul scăzut al sănătăţii sexuale şi al reproducerii (rate înalte ale maladiilor cu transmitere sexuală şi sarcini nedorite), creşterea consumului de substanţe nocive, în special al alcoolului, consumul de droguri, fumatul, sporirea dramatică a numărului persoanelor afectate de HIV/SIDA şi nivelul redus al sănătăţii mentale [1]. Ținând cont de aceste date, se implică tot mai mult necesitatea de a investi în generația în creștere, ca tinerii să devină o prioritate a fiecărui stat, inclusiv a Republicii Moldova.

Dezvoltarea unor politici eficiente și complexe ar putea răspunde la problemele și provocările cu care se confruntă tinerii. În acest sens, drept exemplu de bune practici în materie de politici de tineret am putea prelua de la state europene precum România, Germania, Cehia, Estonia și Franța.

În România autoritățile publice locale sunt obligate prin lege să se consulte cu tinerii în privința deciziilor care îi privește [2]. De asemenea, investițiile europene îndreptate spre crearea unor cadre a permis ca beneficiarii acestor fonduri să fie tinerii. În acest mod, tot mai mulți tineri din zonele rurale au fost susținuți prin acordarea unor granturi pentru dezvoltarea unei afaceri.

În Germania se implementează peste 42 de proiecte ce au drept scop implicarea tinerilor la toate etapele de implementare a proiectelor. În Strategia de Tineret a Germaniei este prevăzută și crearea unui fond inovativ care să susțină propunerile și inițiativele tinerilor, dar și o platformă digitală axată pe participarea tinerilor. O practică eficientă care există în Germania și lipsește în alte state este și acordarea statutului juridic organizațiilor politice de tineret, ceea ce a generat un impact pozitiv prin acordarea unui grad înalt de independență.

În strategia de tineret din Cehia se abordează conceptul de „gândire critică" în rândul tinerilor. De asemenea, se pune un accent deosebit pe utilizarea mass-mediei în rândul tinerilor, prin dezvoltarea unor capacități care ar permite tinerilor să diferențieze informațiile adevărate de cele manipulatorii. O altă politică de tineret elaborată în Cehia, care are misiunea de a dezvolta tineri activi și responsabili, este alfabetizarea politică.

În ceea ce privește strategia de tineret a Estoniei, are drept obiectiv scăderea ratei de șomaj și încadrarea tinerilor în câmpul muncii, respectiv există serviciul *Primul meu loc de muncă* și *Garanția pentru tineret* [3]. Iar în Franța un rol important îl joacă organizațiile nonguvernamentale, care organizează numeroase activități pentru tineri. Respectiv, aceste politici elaborate și implementate pot servi bune practici în materie de politici de tineret pentru Republica Moldova.

Analizând gradul de participare politică și civică a tinerilor și modul în care sunt reflectate problemele acestora în Strategia de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020, menționăm că deși se înregistrează anumite realizări, este nevoie de acordat și o mai mare atenție tinerilor, căci ei sunt pilonii economiei, politicii și culturii. Tinerii reprezentă sursa vitală într-un stat, agenți capabili să transforme și să contribuie la dezvoltarea unui stat democratic și prosper. În acest context, venim cu următoarele recomandări pentru dezvoltarea unor politici eficiente și complexe care să răspundă la provocările și obstacolele cu care se confruntă tinerii:

- Program de stagiere guvernamental/Legea cu privire la stagiere.
- Crearea și actualizarea permanentă a unor site-uri web ale autorităților publice.
- Introducerea în cadrul unei facultăți a specialităţii ce instruiește *lucrători de tineret.*

- Crearea unor mecanisme adăugătoare în ceea ce privește programele antreprenoriale pentru tinerii cu oportunități reduse.
- Atribuirea statutului juridic organizațiilor politice de tineret.
- Modificarea Codului electoral, astfel încât cca 30% să fie candidați tineri pe listele de partid.
- Continuarea procesului de informare a tinerilor și reprezentanții administrației publice centrale și locale despre importanța participării active a tinerilor în procesul decizional.
- Promovarea activităților de voluntariat la nivel local și național.
- Dezvoltarea gândirii critice și utilizarea corectă a mass-mediei.

Referinţe:

1. LEȘCO, G., CHIREV, L., GANDRABUR, N., CUCIUC, N. *Promovarea sănătății și dezvoltării adolescenților*. Chișinău: Bons Offices, 2012, p.10.
2. *Europe's online encyclopaedia. Youth Policies in Romania*, 2017, p.7 [Accesat 27.03.2019]. Disponibil pe Internet: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/sites/youthwiki/files/gdlromania.pdf
3. EAMETS, R., HUMAL, K. *Policy Performance and Evaluation: Estonia, STYLE Working Papers*, 2015, p.3 [Accesat 28.03.2019]. Disponibil pe Internet: https://www.style-research.eu/wp-content/uploads/2015/03/-STYLE-Working-Paper-WP3.3-Performance-Estonia.pdf

Recomandat
Natalia PUTINA, dr., lector univ.

DECLARAREA ȘI CONTROLUL AVERII ȘI AL INTERESELOR PERSONALE ALE FUNCȚIONARULUI PUBLIC

Cătălina BOCAN

This article relates about the importance of the process of declaring and controlling the wealth and personal interests of the civil servant. Civil servants must declare wealth and personal interests for public authorities to be able to control declarations. It is important to exclude the official's personal interests to satisfy the general interest in the development of the welfare of society as a whole.

Pornind de la faptul că o adevărată prioritate națională este contracararea corupției, acest lucru fiind menționat atât în Programul de activitate al Guvernului [1], în alte programe, cât și în alte acte

normative. O problemă distinsă pentru funcţionarii publici în cadrul exercitării atribuţiilor lor este declararea şi controlul averii şi al intereselor personale. Această problemă însă nu trebuie să afecteze funcţionalitatea sistemului de administraţie publică, ci, din contra, să eficientizeze activitatea funcţionarilor din cadrul autorităţilor publice.

De aceea, misiunea fundamentală a funcţionarilor publici este aceea de a servi interesului public. Cetăţenii doresc ca funcţionarii publici să-şi facă datoria în mod cinstit, corect şi imparţial. Din ce în ce mai mult se cere ca guvernele să ia măsuri pentru ca funcţionarii publici să nu permită compromiterea procesului de luare a deciziilor oficiale şi de administraţie publică din cauza intereselor şi relaţiilor lor personale. În condiţiile în care pretenţiile societăţii sunt din ce în ce mai mari, declaraţiile de avere şi interese personale, declarate în mod necorespunzător de către funcţionarii publici, pot slăbi încrederea cetăţenilor în instituţiile publice. Pentru a nu duce la apariţia unor astfel de pretenţii şi a nu slăbi încrederea cetăţenilor în autorităţile publice, este necesar a dezvolta mecanismul de declarare şi controlul averii şi al intereselor personale adaptate la noile schimbări din cadrul serviciului public.

În acest sens, apare necesitatea evidenţierii particularităţilor de organizare şi desfăşurare a procesului de declarare şi control al averii şi al intereselor personale ale funcţionarului public, proces care va fi analizat în cadrul acestui articol.

Declaraţia de avere şi interese personale reprezintă un act personal şi irevocabil al subiectului declarării, depus, pe proprie răspundere, sub formă de document electronic sau, după caz, în formă scrisă pe suport de hârtie şi care presupune, în general, o succesiune logică de activităţi începând cu stabilirea subiecţilor declarării şi a obiectului acestor declaraţii care sunt urmate de un termen limită în care se depun declaraţiile şi se finalizează cu o formă de control [3].

Astfel, vom începe cu determinarea funcţionarului public ca subiect care are obligaţia de a depune declaraţiile de avere şi interese personale.

Conform art.3 lit.(g) din Legea privind declararea averii şi a intereselor personale, funcţionarii publici sunt subiecţi ai declarării averii şi intereselor personale şi sunt incluşi în Registrul electronic al subiecţilor declarării averii şi a intereselor personale, ţinut de Autoritatea Naţională de Integritate.

Astfel, activitatea funcționarilor publici ține, în primul rând, de crearea unui climat sănătos în cadrul organelor administrației publice. Foarte important în acest sens este conștientizarea de către ei a obligațiilor ce le revin în exercitarea unei funcții publice și anume că este obligat să efectueze declarația de avere și interese personale. Această obligație este prevăzută expres în art.24 din legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, denumit declarația de avere și interese personale, respectarea regimului juridic al conflictului de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și cadourilor. Conform art. 24 alin. (1) „*funcționarul public este obligat să prezinte, în condițiile legii, declarația de avere și interese personale*" [4].

După depunerea declarațiilor de avere și interese personale, urmează procedura de control al averii și intereselor personale. Controlul averii şi al intereselor personale ale funcționarilor publici se efectuează de către Autoritatea Națională de Integritate în conformitate cu Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate [2].

Desfăşurarea procesului privind *controlul averii şi al intereselor personale* constă în verificarea declaraţiilor de avere şi interese personale, a datelor şi a informaţiilor privind averea existentă, precum şi a modificărilor patrimoniale intervenite pe durata exercitării mandatelor, a funcţiilor publice și de demnitate publică și cel mai important se verifică dacă a fost respectată depunerea în termen a declarațiilor de către funcționarii publici, precum și verificarea respectării cerințelor de formă a declarațiilor de avere și interese personale [2].

Astfel, în *actul de constatare* care se întocmește în urma efectuării procesului de control al averii și intereselor personale, se cuprind următoarele informații: partea introductivă, prin care se specifică data și locul întocmirii actului, numele și prenumele inspectorului de integritate, funcția și datele privind funcționarul public supus controlului, cauza controlului; partea descriptivă, care include: punctul de vedere al funcționarului public supus controlului, dacă acesta a fost exprimat; constatarea diferenţelor substanţiale, cu stabilirea existenţei averii nejustificate sau a părţii nejustificate din avere; rezultatele expertizelor, după caz, în final concluziile și deciziile luate [2]. Datorită actelor de constatare, se va putea face o analiză asupra activităților exercitate de către funcționarii publici și a vedea care sunt cele mai frecvente cauze

de iniţiere a controalelor şi a întreprinde măsuri pentru înlăturarea motivelor care influenţează negativ exercitărea unei funcţii publice.

Generalizând cele menţionate, stabilim că procesul de declarare a averii şi al intereselor personale ale funcţionarului public este un proces obligatoriu ce trebuie parcurs de un funcţionar public în exercitarea funcţiei publice pentru a permite o dezoltare eficientă şi continuă a administraţiei publice, prin urmărirea satisfacerii unor interese generale ale cetăţenilor şi a omite satisfacerea intereselor personale.

Concluzii. Menţionăm că însăşi calitatea serviciului public depinde de activitatea funcţionarilor publici, de crearea unui climat sănătos în cadrul organelor administraţiei publice, foarte important este în acest sens conştientizarea de către ei a obiectivelor şi a responsabilităţilor de realizare a acestui proces de declarare şi control al averii şi al intereselor personale, prin aceasta ei pot obţine demonstrarea practică a utilităţii aplicării acestui proces ce se desfăşoară în sfera administraţiei publice şi prin gestionarea corectă a procesului de declarare, punând accent pe soluţionarea problemelor prioritare de corupţie şi integritate ale administraţiei publice.

Bibliografie:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului de acţiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018, nr.890 din 20.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.07.2016, nr.217-229, pct.1.
2. Legea cu privire la Autoritatea Naţională de Integritate nr.132-XX din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 30.07.2016, nr. 245-246, art. 35 alin. (1); art. 27 alin.(1).
3. Legea privind declararea averii şi a intereselor personale nr.133 din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.245-246 din 30.07.2016, art. 5.
4. Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr.158 din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.230-232 din 23.12.2008, art.24 alin.(1).

Recomandat
Călin TOMULEŢ, magistru, lector univ.

FENOMENUL CORUPȚIEI ȘI POLITICI ANTICORUPȚIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mariana FROSINEAC

The aim of the research is to investigate the phenomenon of corruption and to analyze the impact of anti-corruption instruments on the development of the national integrity system. This bachelor thesis is a complex study combining the international experience of some states in the region and the Republic of Moldova in the field of strengthening the mechanism for preventing and combating corruption.

Fenomenul corupţiei nu reprezintă ceva nou pentru societatea umană. Acest fenomen, contrar spiritului uman, este atestat din cele mai vechi timpuri, odată cu apariţia primelor forme de organizare socială. Putem menţiona că din rândul marilor provocări cu care se confruntă societatea umană azi, un loc privilegiat este ocupat de fenomenul corupţiei şi de impactul acestuia asupra statului de drept [2, p.14]. Pe plan internaţional, cel mai relevant indicator care reflectă imaginea unui stat la capitolul corupţiei este *Indicele de Percepţie a Corupţiei*, calculat de organizaţia Transparency International. *Indicele Percepţiei Corupţiei* pentru anul 2018 arată că eforturile anticorupţie au stagnat în majoritatea ţărilor. Incapacitatea cronică a majorităţii ţărilor de a controla eficient corupţia este un factor care duce la criza democraţiei în lume. Astfel, preocuparea majorităţii statelor faţă de fenomenul corupţiei s-a intensificat sensibil în ultima perioadă, mai ales în condiţiile internaţionalizării acestui fenomen, ceea ce s-a reflectat şi în adoptarea în acest sens a mai multor acte normative şi documente cu caracter internaţional. La nivel național, fenomenul corupției este tot mai des invocat în agenda publică și politică din Republica Moldova, drept un factor major, care denaturează transformarea și parcursul democratic al statului. Lupta împotriva corupţiei și eficiența politicilor anticorupție continuă să rămână una dintre cele mai actuale probleme, dacă ținem cont de „furtul miliardului”, caracterizat de mulți economiști, politicieni, analiști drept furtul secolului [3].

Lucrarea a avut drept scop investigarea fenomenului corupției și analiza impactului instrumentelor anticorupție asupra dezvoltării sistemului național de integritate. Cadrul legal autohton a parcurs o cale

lungă şi anevoioasă în procesul de creare a unui sistem naţional de integritate, transparenţă şi responsabilitate. Lupta împotriva corupţiei în Republica Moldova se intensifică şi ia amploare în contextul procesului de asociere la Uniunea Europeană şi aderarea la Grupul de State împotriva Corupţiei, ceea ce a impus armonizarea şi aplicarea eficientă a mecanismelor de prevenire şi combatere a fenomenului corupţiei [4].

Cadrul normativ anticorupţie poate fi divizat în segmentul actelor normative internaţionale, la care Republica Moldova a aderat, şi în actele normative naţionale. Cadrul legislativ naţional pe domeniul anticorupţiei conţine, atât prevederi de prevenire, cât şi prevederi de sancţionare, inclusiv punerea în aplicare a sancţiunilor. Principalul document strategic de planificare în domeniul prevenirii corupţiei este *Strategia Naţională Anticorupţie*. Republica Moldova are o succesiune de documente privind *Strategia Anticorupţie* şi *Planul de acţiuni*, începând cu anul 2004. Strategia Naţională de Integritate şi Anticorupţie pentru anii 2017-2020 este cea de-a treia strategie implementată la nivel naţional în domeniul anticorupţie pentru perioada 2017-2020 şi are drept scop „Integritate în loc de corupţie", axându-se pe valorificarea efectivă a cadrului normativ în vigoare, precum şi neconsolidarea instituţională a mecanismelor de prevenire şi combatere a corupţiei [1].

Cadrul instituţional naţional implică un spectru variat de instituţii publice, al căror obiectiv este de a asigura climatul de integritate, a promova şi a aplica măsuri eficiente anticorupţie. În principiu, toate autorităţile publice naţionale, atât centrale, cât şi locale, sunt obligate, în temeiul *Legii integrităţii*, să respecte şi să aplice în activitatea lor măsurile de asigurare a integrităţii. Totuşi, rolul central pe terenul promovării şi aplicării măsurilor anticorupţie preventive îl joacă trei instituţii: *Centrul Naţional Anticorupţie; Autoritatea Naţională de Integritate* şi *Procuratura Anticorupţie*.

Evoluţia în procesul prevenirii şi combaterii corupţiei în Republica Moldova trebuie privită prin prisma influenţei şi rezultatelor pe care le au mecanismele constituite la nivelul statului naţional. Pentru a evalua eficienţa şi impactul politicilor şi acţiunilor anticorupţie în Republica Moldova, am realizat un studiu practic şi sociologic.

Pornind de la ideea că organizaţiile neguvernamentale sunt antrenate activ în prevenirea şi combaterea corupţiei prin formularea,

promovarea şi implementarea diverselor activităţi anticorupţie, realizarea unor măsuri organizatorice şi practice concrete chemate de a contribui la dezvoltarea cooperării cu organele guvernamentale, am realizat un interviu cu experți din societatea civilă, pentru a determina opinia lor în ceea ce privește politicile anticorupție. Interviurile realizate cu experții din cadrul *Centrului de Analiză și Prevenire a Corupției* și *Transparency International Moldova* scot în evidență amploarea corupției în anumite domenii de activitate, cauzele corupției, eficiența acțiunilor anticorupție, impedimentele aplicării instrumentelor anticorupție, implementarea Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție pentru anii 2017-2020. Drept concluzie generală în urma intervievării, am stabilit că Republica Moldova este un stat cu politici complexe în ceea ce privește lupta împotriva corupției, problema cea mai mare fiind corupția politică, corupția mare, iar lipsa unei voințe politice determinate de a combate corupția constitutie unul dintre cele mai grave impedimente în procesul de aplicare corectă a mecanismelor anticorupție.

Sondajele de opinie publică relevă că societatea consideră lupta împotriva corupţiei una dintre cele mai importante sarcini care stau în faţa Republicii Moldova, pe lângă dezvoltarea economiei, ridicarea nivelului de trai şi întărirea ordinii în ţară, iar majoritatea cetățenilor mai consideră că eforturile de prevenire și combatere a fenomenului corupției sunt neînsemnate.

Politica şi cadrul legal cu privire la anticorupție în Republica Moldova au făcut obiectul monitorizării, în primul rând, de către Grupul Statelor împotriva Corupției al Consiliului Europei (GRECO). Recomandările GRECO pentru Republica Moldova au fost implementate într-un ritm lent. Raportul corespunzător celei de a patra runde de evaluare GRECO a subliniat nevoia unei mai bune conformări a membrilor Parlamentului, judecătorilor şi procurorilor la normele privind conflictul de interese, incompatibilitățile, declarațiile de interese și declarațiile de venituri și avere.

În concluzie, susținem că în Republica Moldova corupția rămâne una dintre principalele provocări în calea dezvoltării și investițiilor, care afectează toate domeniile societății, în pofida progreselor succesive ale politicilor anticorupție. Deși Republica Moldova deține

majoritatea componentelor formale ale unei arhitecturi anticorupție solide, inclusiv instituții însărcinate cu politicile și legislația anticorupție, precum și instituții responsabile de prevenirea și combaterea corupției, ceea ce îi lipsește cu adevărat statului este o voință politică puternic determinată în a începe adevărata luptă împotriva corupției.

Referinţe:

1. HOTĂRÂREA Parlamentului nr. 56 din 30.03.2017 privind aprobarea Strategiei naţionale de integritate şi anticorupţie pentru anii 2017–2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 216-228 din 30.06.2017.
2. CUŞNIR, V. *Corupția: reglementări de drept, activități de prevenire și combatere: Monografie*. Partea I. Chișinău: Academia de Poliție „Ştefan cel Mare", 1999. 155 p.
3. GAȚCAN, I. *Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție. Cazul Republicii Moldova* / Autoreferat al tezei de doctor în sociologie. Chișinău, 2015.
4. PROHNIȚCHI, E., KALUGHIN, M., PÎRNAV, V. *Consolidarea sistemului de integritate din Republica Moldova*. Chișinău, 2017. Disponibil: http://ipp.md/wpcontent/uploads/2017/10/Cadru_integritate.pdf [accesat 07.04.2019].

Recomandat
Natalia PUTINA, dr., lector univ.

ASIGURAREA SECURITĂŢII NAŢIONALE A REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA ACTUALĂ

Mihaela CUCIUC

The present study reflects the current problems that negatively affect the process of ensuring the security of the Republic of Moldova. The article highlights the threats and vulnerabilities of the national security of the country and the main measures that the state authorities must take on strengthening national security. In this context, the study approaches the influence of Ukraine's crisis on the national security of the Republic of Moldova.

Procesul de asigurare a securităţii naţionale reprezintă un obiectiv de mare importanţă în procesul de realizare a politicii externe şi interne a statelor din comunitatea internaţională. Încă de la începutul existenţei sale, Republica Moldova a fost ţinta diferitelor pericole şi ameninţări, riscuri economice care afectează securitatea individului,

dar şi a societăţii în ansamblu în domeniul energetic, informaţional, alimentar, demografic, ecologic etc. În aceste condiţii, o actualitate majoră capătă problema identificării noilor soluţii de asigurare a securităţii naţionale în scopul consolidării independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale a statului, fundamentate pe un stat de drept cu valori democratice, orientate către bunăstarea societății.

Securitatea naţională a Republicii Moldova, în condiţiile legalităţii, este asigurată prin utilizarea instrumentelor politicii externe şi interne a statului. Politica Republicii Moldova în domeniul securităţii naţionale provine din principiile indivizibilităţii şi caracterului multilateral al securităţii, necesitatea aprofundării cooperării internaţionale în domeniul dat, necesitatea protecţiei şi instituirii valorilor democratice.

Din perspectiva Concepției Securității Naționale, liniile directorii de asigurare a securităţii statului sunt [1]:

– garantarea respectării statutului său de neutralitate permanentă;

– restabilirea integrităţii teritoriale a statului, eliminarea prezenţei militare străine, consolidarea independenţei şi suveranităţii statului;

– menţinerea proceselor de integrare europeană într-o stare dinamică avansată;

– asigurarea dezvoltării democratice a societăţii şi consolidarea securităţii interne a statului;

– dezvoltarea din punct de vedere economic şi social a statului prin amplificarea reformelor politice, economice şi instituţionale, în primul rând, a celor care corespund criteriilor de aderare la Uniunea Europeană;

– evoluţia şi valorificarea cât mai plenară a potenţialului uman, principala resursă a statului, apărarea cât mai sigură a intereselor şi drepturilor cetăţenilor săi în stat, cât şi peste hotare;

– consolidarea sectoarelor economic, social, energetic şi ecologic al securităţii.

Definirea perspectivelor de consolidare a sistemului naţional de securitate şi luarea unor decizii în acest caz necesită o apreciere obiectivă a problemelor de securitate ale statului. Republica Moldova este ţinta diferitelor ameninţări şi vulnerabilităţi pe plan politic, militar, economic, social, ecologic, de origine transfrontalieră etc.

Consolidarea sistemului naţional de securitate actual al Republicii Moldova necesită reformare şi actualizare în următoarele domenii:

activitatea Serviciului de Informaţii şi Securitate; activitatea organelor de menţinere a ordinii de drept; administrarea frontierei şi migraţiei ilegale; reglementarea problemelor ce privesc conflictul transnistrian şi retragerea trupelor străine; consolidarea supremaţiei legii şi instituţiilor democraţiei; stabilizarea securităţii economice, alimentare, energetice, proprietăţii intelectuale, sociale şi ecologice a Republicii Moldova; prevenirea şi combaterea corupţiei şi crimei organizate; securitatea tehnologiilor informaţionale.

Dificultăţile cu care se confruntă Republica Moldova nu pot fi abordate separat de cele existente în anumite spaţii geografice ale Europei, respectiv fiind obiectivul preocupărilor internaţionale mai extinse. Criza din Ucraina desemnează un şir de tendinţe alarmante pentru Republica Moldova, ale căror principali parametri sunt următorii [2]:

1. Republica Moldova a intrat pe făgaşul unei arii geopolitice a lui „ori, ori", fiind forţată să aleagă între două proiecte contradictorii de integrare – fie Uniunea Europeană, fie Uniunea Eurasiatică. Aceste două proiecte, cu ideologii şi principii diferite, au renunţat la concurenţa loială şi au devenit generatoare de confruntare geopolitică directă, linia frontului atingând statul ucrainean.

2. Republica Moldova pierde în mod constant abilitatea de a influenţa evenimentele ce au loc pe propriul său teritoriu şi în vecinătate, intrând în aria aşa-numitului „haos controlat".

3. Dispar legităţile încetăţenite şi sunt devalorizate formatele de negocieri confirmate. Republica Moldova se îndreaptă către o perioadă în care, neexistând reguli bine definite, este necesară să improvizeze.

4. Are loc degradarea instrumentelor soft de consolidare a securităţii care, în condiţiile unei polarizări grave a vectorilor de integrare, sunt percepute drept mijlocul esenţial de păstrare a echilibrului.

5. Reducerea încontinuu a abilităţilor de luare a deciziilor autonome de către autorităţile Republicii Moldova.

Condiţiile care sporesc riscul răspândirii din Ucraina a instabilităţii social-politice şi a violenţei armate ce o însoţesc implică interesele minorităţilor etnice, litigiile dintre clasele politice, situaţia economică deficitară şi absenţa de rigurozitate a conducerii, dar şi a partenerilor occidentali. Aşadar, destabilizarea Republicii Moldova ar putea avea loc prin intermediul unor acţiuni hibride sau asimetrice, fără să producă intervenţii militare directe.

În linii generale, principalele eforturi privind fortificarea securității naționale a Republicii Moldova se axează pe următoarele obiective, derivate în marea majoritate, din interesele naționale ale Republicii Moldova, şi anume: restabilirea integrităţii teritoriale a statului, înlăturarea prezenţei militare străine, garantarea independenţei şi suveranităţii statului; dezvoltarea cooperării cu statele membre ale Uniunii Europene şi NATO; asigurarea dezvoltării democratice a societăţii şi consolidarea securităţii interne a acesteia; dezvoltarea economică şi socială crescândă a statului prin amplificarea reformelor politice, economice şi instituţionale, în special a celor ce vor permite îndeplinirea criteriilor de aderare la Uniunea Europeană; dezvoltarea şi valorificarea pe deplin a potenţialului uman, protejarea intereselor şi a drepturilor cetăţenilor Republicii Moldova în interiorul statului şi după hotarele lui; consolidarea sectoarelor economic, social, energetic şi ecologic ale securităţii; fortificarea securităţii militare naţionale; participarea Republicii Moldova la consolidarea securităţii internaţionale.

Starea actuală internă a Republicii Moldova necesită în mod imediat luarea anumitor decizii cu privire la subiectul în cauză. În acest context, pot fi înaintate următoarele recomandări: instituţiile responsabile de guvernarea Republicii Moldova să iniţieze dezbateri şi reuniuni naţionale privind manifestările şi funcţionalitatea în politica externă şi internă, cu referire la securitatea naţională, la elaborarea de urgenţă a Strategiei Securităţii Naţionale, la statutul de neutralitate permanentă; autorităţile Republicii Moldova să purceadă la consultări cu partenerii din regiune (Ucraina, România etc.) în vederea formării unei noi structuri de cooperare regională în domeniul apărării; instituţiile administrative şi de conducere a statului ar trebui să încurajeze comunitatea de experţi şi societatea civilă să se implice împreună cu parteneri din regiune pentru a dezvolta în continuare această propunere şi de a sensibiliza opinia publică din întreaga regiune; Parlamentul şi Guvernul ar trebui să solicite amplificarea asistenţei internaţionale, în mod special din partea SUA, NATO, UE, pentru a beneficia de cele mai bune practici în domeniul securităţii şi apărării; este necesară o reformare a întregului sistem de securitate naţională, printr-o implicare cât mai profundă a tuturor actorilor vizaţi, în mod special, a societăţii civile, care deţine un rol important în

reglementarea, supravegherea şi controlul democratic asupra structurilor de securitate ale statului.

Referinţe:

1. Concepţia Securităţii Naţionale a Republicii Moldova aprobată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 112 din 22.05.2008. În: *Monitorul Oficial*, nr.97-98 din 03.06.2008.
2. CIUREA, C. *Criza din Ucraina şi impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova*. [Accesat 05.02.2019]. Disponibil pe internet: http://old.ape.md/public/publications/2193152_md_corneliu_ciure_pdf.

Recomandat:
Gheorghe CĂLDARE, dr., conf. univ.

METAMORFOZELE SECOLULUI XX: ÎNTRE TOTALITARISM ȘI DEMOCRAȚIE

Mihaela NEGARA

The aim of the research is to analyze the conflict between totalitarianism and democracy in the process of democratic transition from the perspective of Eastern Europe, including the Republic of Moldova. The scientific novelty of the work is derived from the comprehensive analysis of the impact of regime characteristics on the individual, with a nuanced understanding of particular country profiles.

Idealurile democrației și a libertății individuale se ciocnesc cu cele mai mari provocări, anume începând cu secolul XX. În acest sens, de-a lungul timpului, problematica totalitarismului şi a democrației continuă să fie în atenția internațională și națională. Problematica tranziției spre democrație în statele postcomuniste se bucură de un nivel înalt de investigare, revenind în atenția cercetătorilor, în special după 1989, când al treilea val de democratizare începe să ia amploare.

Noțiunile de „totalitarism” și „democrație” fiind construcții teoretice, nu putem afirma că s-au însușit în forma lor perfectă pe parcursul timpului. Noțiunea de „democrație” se bucură de o studiere mai îndelungată, pe când abordarea noțiunii de „totalitarism” este relativ recentă, evidențiindu-se pe parcursul secolului XX [1]. Totodată, noțiunea de democrație își îmbogățește conținutul său prin diverse mecanisme, instrumente și politici pe parcursul traiectoriei sale cronologice.

Omul, prin mișcările și revoluțiile de democratizare pe care le demarează, a reprezentat obiectul și subiectul principal care a animat realizarea schimbărilor în condițiile tranziției spre democrație. În acest sens, în 1968, în Cehoslovacia se evidențiază o perioadă temporară de liberalizare politică – „Primăvara de la Praga". Pe de altă parte, un impact puternic au avut revoluțiile de la 1989, unde „Revoluția de Catifea" din Cehoslovacia poate fi considerată o revoluție unică, întocmai datorită caracterului său nonviolent.

Mișcarea poloneză „Solidarnosti", în vara anului 1989, prin intermediul alegerilor, detronează regimul comunist de la conducere. Cât despre Ungaria, aceasta este prima țară care înlătură fizic Cortina de Fier. Acest fapt, inevitabil, a condus la un eveniment foarte așteptat de către poporul celor două părți divizate ale Germaniei – căderea zidului Berlinului și unificarea celor două regiuni în 1990.

De asemenea, omul secolului XX în procesul de tranziție spre democrație a suferit numeroase schimbări, îndeosebi la nivel psihologic, fie că vorbim de omul politic, despre „omul de masă" (muncitorul) sau despre omul intelectual.

O contribuție deosebită este oferită de către Samuel Huntington, care pune în lumină termenul „al treilea val al democratizării", realizând o analiză comprehensivă a acestuia prin părțile sale integrative [2]. Perioada de tranziție spre democrație a fost puternic influențată de al treilea val al democratizării. În această ordine de idei, Huntington consideră că oricărui „val de democratizare" îi este caracteristic „valul de recul". De asemenea, în contextul numeroaselor schimbări în sistemul politic comunist la sfârșitul secolului XX poate fi sesizat un clivaj profund dintre cerințele și disponibilitățile sistemului.

La sfârșitul secolului XX, în Republica Moldova se evidențiază o puternică mișcare de emancipare națională, care este nemijlocit condiționată de căderea blocului sovietic. Ulterior, această mișcare se materializează prin obținerea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991, fapt ce a reprezentat premisa unor noi aspirații democratice conform cărora țara urma să se alăture statelor occidentale prospere, printr-o tranziție ușoară, ceea nu s-a mai întâmplat.

În formarea și evoluția statului independent Republica Moldova remarcăm un pluripartitism exacerbat, însetat de nevoia de putere,

unde se regăsesc numeroase ciocniri între elementul totalitar şi democratic, datorită deprinderilor şi obiceiurilor dobândite în perioada sovietică. În studierea evoluției statului Republica Moldova demn de remarcat sunt etapele de formare şi consolidare democratică ale elitei politice de tip nou, după cum urmează:

- **Etapa de restructurare** (1985-1989) – în această perioadă schimbările se produc de sus în jos.

Procesul de iniţiere a reformelor pune în gardă elita nomenclaturistă, devenind nesigură pe poziţiile sale opune o rezistenţă dură schimbărilor.

- **Etapa de scindare** (1989-1991) – este caracterizată prin dorința de debarasare față de trecut, evidențiindu-se un romantism iluzoriu referitor la dreptatea şi libertatea statului. Totuși, noua elită este formată în mare parte din persoane din vechea nomenclatură, care aduc cu sine deprinderi vechi, care nu fac față realităților [3].
- **Etapa de renaștere națională** (1991-1994) – reprezintă perioada în care forțele de dreapta se pronunță în favoarea democratizării în cadrul social. În această etapă se accentuează o fragmentare politică, fapt ce determină elitele politice să-şi statornicească pozițiile.
- **Etapa instituționalizării şi pluralismului politic** (începând cu 1994) – este caracterizată prin lipsa consensului politic dintre elite. În această etapă are loc reînnoirea treptată a elitei politice, în urma unui şir de alegeri locale şi republicane.

În urma cercetării, observăm un paradox – ciocniri între elementele noi democratice cu cele vechi autoritar-totalitare: pe de o parte, reformele democratice sunt asumate la nivel de stat şi de societate, pe de altă parte, reformele propriu-zise se abat de la calea democratică, prin prezența moştenirii totalitar-comuniste. Însă obiectivele democratice erau fundamentate şi axate pe crearea unui stat de drept, unei societăți civile şi unei economii de succes, care au eşuat la nivel de implementare. În acest context, propunem următoarele recomandări:

- Întrucât în Republica Moldova există un pluripartitism exagerat, este esențială realizarea unei reforme electorale. Acest lucru poate fi înfăptuit în Republica Moldova preluând exemplul din Mexic, unde formațiunile care nu au obținut 2% la alegeri se desființează imediat după scrutin.

- Să existe o conlucrare continuă între sectorul ştiinţific şi cel politic, dar şi o expertiză ştiinţifică a noilor căi de democratizare şi implementare a reformelor, de consolidare a democraţiei.

Referinţe:

1. SACA, V., MÂNĂSCURTĂ, C. Regimul politic. În: *Politologie: manual pentru specialităţile nonprofil*. 2007, pp. 93-103.
2. VAREAGHIN, I., SACA, V. Al treilea val al democratizării: realităţi şi perspective. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică),* 2006, vol. XXXV, nr. 4, pp. 153-166.
3. CAPCELEA, V. *Tranziţia moldovenească: fazele, elementele structurale, dimensiunile, paradoxurile, eşecurile şi avatarurile ei*. Chişinău: Arc, 2012. 192 p.

Recomandat
Victor SACA, dr. hab., prof. univ.

ROLUL PUTERII SOFT ÎN POLITICA EXTERNĂ A SUA, MARII BRITANII ŞI CHINEI: REPERE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Iulia BOTNARI

States always sought and continues to seek to use the widest possible range of means to achieve its foreign policy objectives, strengthening its position in the world arena. The concept of soft power comes as an alternative to military force and economic pressure. Through soft power strategy, J.Nye refers to an actor's ability to influence other states in achieving their own goals through collaborating in certain areas of conviction and shaping the perception of its position on the international arena.

Puterea este una dintre cele mai importante categorii din teoria şi practica relaţiilor internaţionale. De la primele studii politice, ea a fost centrală în gândirea filosofilor şi a politicienilor. De mult timp, puterea a apărut ca instrumentul cel mai comun şi decisiv în arsenalul actorilor internaţionali. În politica internaţională se cunosc două tipuri de putere – hard şi soft. Pentru a pune în aplicare politica externă a statului, sunt utilizate o varietate de instrumente care sunt în mare parte legate de categoria de putere. Această exercitare a influenţei poate fi realizată în diverse moduri, care, la rândul său, oferă toate motivele de a vorbi despre diferite forme de utilizare a forţei, şi anume: putere

„hard” și „soft”. În acest sens, trebuie subliniat faptul că puterea „hard” implică o abordare coercitivă a relațiilor internaționale, în special prin utilizarea forței militare. O alternativă la puterea hard este puterea „soft”. Fenomenul puterii soft a apărut ca o evoluție logică și continuă a dezvoltării relațiilor internaționale, acestea din urmă au contribuit la apariția unui instrument nou flexibil, datorită căruia se ating aceleași scopuri ca și prin mijloacele puterii hard, doar într-o formă diferită și cu consecințe de alt caracter.

Statele mereu au căutat și continuă să caute, să utilizeze o gamă cât mai diversificată de mijloace în scopul atingerii obiectivelor sale de politică externă, consolidarea poziției sale pe arena mondială. În procesul de globalizare, în contextul unei interconexiuni generale, utilizarea instrumentelor vechi de politică devin ineficiente și distructive. Conceptul de putere soft vine ca o alternativă la forța militară și presiunea economică, acesta este unul relativ nou și a fost introdus în uzanța internațională în anul 1990 de către profesorul Universității Harvard, Joseph Nye. Autorul a împărțit mijloacele disponibile ale statelor în două categorii – *hard power* și *soft power*. Prin strategia puterii soft, J.Nye se referă la capacitatea unui actor de a influența alte state în vederea realizării propriilor scopuri prin intermediul colaborării în anumite domenii direcționate spre convingere și formarea percepției pozitive a acestuia pe arena internațională. J. Nye a identificat trei componente principale ale conceptului de „soft” putere: cultură, ideologie politică și diplomație. O componentă a puterii soft americane este diplomația, care servește drept exemplu pentru restul guvernelor lumii.

Astăzi putem analiza o mulțime de instrumente care se încadrează în noțiunea puterii soft, prin care puterile lumii, precum SUA, Marea Britanie, China încearcă să le aplice cu scopul de a promova eficient politica sa externă pe arena mondială. Cererea de produse culturale americane este rezultatul extinderii culturale a Statelor Unite, inițial format și programat, deoarece afacerile creează o piață stabilă și cu succes în curs de dezvoltare pentru produsul cultural, asigurând astfel stabilitatea cererii, creând un climat confortabil pentru influența politică și economică. O înțelegere globală a puterii soft americane este imposibilă fără o evaluare fundamentală a bazei sale economice,

forţele motrice din spatele extinderii de peste mări a băncilor transnaţionale americane şi a conglomeratelor industriale.

Marea Britanie este unul dintre recunoscuţii lideri în ceea ce priveşte utilizarea puterii soft. Însă, în acelaşi timp, autorităţile ţării, realizând importanţa crescândă a puterii soft în realizarea şi punerea în aplicare a intereselor de politică externă ale statului, continuă să acorde o atenţie deosebită consolidării instituţiilor responsabile de aceasta şi de sporirea eficacităţii mijloacelor de putere soft. Principalul rol în formarea şi implementarea politicii *soft power* al Regatului Unit aparţine instituţiilor guvernamentale, în special Biroului de Externe al Commonwealth-ului, denumit în mod obişnuit Ministerul de Externe – departamentul Guvernului Regatului Unit, Departamentului pentru Dezvoltare Internaţională şi, într-o măsură mai mică, Ministerului de Cultură, Media şi Sport. Aceste instituţii sunt aşa-numitele departamente ministeriale, conduse de miniştri şi care se ocupă de aspecte ale căror soluţii necesită un control politic direct.

Dezvoltarea puterii soft economice chineze este de aşa natură încât, în viitorul apropiat, influenţa economică a Chinei în regiunea asiatică va fi comparabilă cu Statele Unite şi Japonia. În Statele Unite, Indonezia şi Vietnam, China este deja înaintea Coreii de Sud în ceea ce priveşte atractivitatea economică. Influenţa internaţională a puterii soft a culturii din China în comparaţie cu influenţa culturală americană este cea mai importantă în ceea ce priveşte atractivitatea culturii tradiţionale a ţării. Relativ la impactul puterii soft chineze asupra sferei culturii pop, această influenţă rămâne totuşi inferioară puterii soft a Statelor Unite. Actuala politică externă a Chinei vizează realizarea a două obiective pe termen lung. Prima este crearea şi păstrarea condiţiilor favorabile dezvoltării RPC, a doua este transformarea Chinei într-unul din polii unei lumi multipolare. Pentru a atinge primul obiectiv, China trebuie să evite conflictele armate directe, să-şi dezvolte în continuare baza economică pentru a atrage investiţii şi tehnologii străine şi pentru a deschide noi pieţe şi zone de liber schimb. În paralel, accentul se pune pe dezvoltarea unui stil diplomatic special bazat pe principiul armonizării intereselor şi evitarea metodelor de presiune. Principiul armoniei este ceea ce va oferi Chinei locul de top în relaţiile morale internaţionale. Pe acest principiu, unitatea puterii soft şi hard este construită cu caracteristici chineze atât în ţară, cât şi în străinătate.

În urma analizei efectuate, am concluzionat că statele pot deține o serie de tipuri de putere, fapt care le permite să își sporească influența în lume. Astfel, statul care posedă doar unul din tipurile de putere, este mai vulnerabil în condițiile schimbărilor continue și imprevizibile în cadrul sistemului internațional. Niciuna din cele două tipuri de puteri existente de secole, hard și soft, nu permite și nu garantează statului deținerea superiorității asupra altor state de pe arena internațională, și nici nu permite deținerea hegemoniei absolute; aceasta, după cum am explicat, este posibil prin unificarea resurselor și instrumentelor puterilor soft și hard, conceptul purtând astăzi numele de *puterea inteligentă*. Însă, chiar și aceasta, precum și puterea militară sau economică, sau cea culturală și investițională, nu este atotputernică, și nu întotdeauna duce statele spre rezultatele scontate.

Experiența SUA, a Marii Britanii și a Chinei este foarte interesantă și importantă pentru Moldova, deoarece dă exemple de căutare a unor modalități de creare și dezvoltare a puterii soft și, în același timp, dar și deoarece problemele surselor potențiale de creștere economică sunt foarte relevante pentru țara noastră. Între timp, experiența acestor țări și impactul lor asupra țării noastre arată că participarea activă și interesul economic al actorilor nestatali în creșterea puterii soft, de exemplu, în promovarea limbii engleze, educației britanice și culturii chineze, sporește gradul de acoperire și eficiența puterii soft naționale, oferind sprijin pentru inițiative în societatea americană, britanică și chineză, și contribuie la creșterea economiei țării.

Referinţe:

1. EJOV, C. Conceptul de „Soft Power”. În: *Teoria Relațiilor Internaționale*. Chișinău: CEP USM, 2016. 5 p.
2. DONALDSON, A., MACDONALD, A. *The top soft powers of 2018*. British Council. [accesat 23.06.2019]. Disponibil pe Internet: https://www.britishcouncil.org/organisation/policy-insight-research/top-soft-power-2018
3. NYE, J. Soft Power. In: *Foreign Policy*, 1990, no.80, pp. 153-171.
4. NYE, J. *The Decline of America's Soft Power*. 2004. [accesat 23.06.2019] Disponibil pe Internet: *https://www.foreignaffairs.com/articles/2004-05-01/decline-americas-soft-power(vizitat 13.12.2018).*

Recomandat
Cristina EJOV,dr., conf. univ.

TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE CONTEMPORANE ÎN FORMAREA IMAGINII INTERNAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Antonela GODOROJA

At the current stage, information technologies have a major influence on the formation of the image of the state by attracting investments, opening up to international markets, modernizing the state, promoting relations based on friendship and cooperation among states. A favorable image of the state on the international arena is a necessary condition for protecting the interests of the country, its citizens and effective negotiation.

Imaginea statului joacă un rol primordial în sfera relațiilor internaționale, fiindcă formarea imaginii pozitive a statului constituie unul dintre principalele obiective pentru strategia politicii externe a oricărui stat. Astfel, formarea unei imagini complexe a statului pe arena internaţională reprezintă una din priorităţile de bază ale elitelor care guvernează statul, deoarece imaginea pe care o ţară o prezintă lumii influenţează atitudinea şi percepţia celorlalte ţări şi a oamenilor în general despre sine, de aceea orice ţară ar trebui să-şi gestioneze propria imagine.

În practica politică contemporană la etapa actuală statele utilizează activ cele mai recente tehnologii informaționale în scopul consolidării și protejării propriei autorități pe arena internațională. Cunoașterea fundamentală a tehnologiilor informaționale de formare și promovare a imaginii statului este foarte importantă, deoarece permite studierea mecanismelor și a modalităților de a le utiliza, în așa fel încât rezultatul așteptărilor să fie unul pe măsură. Unul dintre cele mai importante subiecte ale tehnologiilor informaționale sunt mijloacele de informare în masă destinate publicului străin: internetul, care este un factor indisolubil și având un impact mai mare decât televiziunea; mass-media nouă ca formă de difuzare a informației în lumea virtuală, telefoane și calculatoare, jocuri pe site-uri, animația pe calculator, precum și instalările interactive de calculator, totodată, canale de televiziune, posturi de radio, microbloguri şi mass-media de socializare online au o mare influență asupra formării imaginii statului și campaniile PR internațional.

Evoluţia societăţii şi dezvoltarea tehnologiilor informaţionale, procesul de globalizare, determină o atenţie deosebită în crearea şi promovarea unei imagini atractive a statului prin mijloace, strategii şi instrumente durabile. În acest sens, succesul statului pe arena internaţională este determinat de o serie de factori cu o influenţă puternică, precum: evenimentele şi parcursul istoric al statului, cultura, nivelul de educaţie şi gradul de analfabetizare, puterea economică şi militară a statului, instituţiile statale şi forma de guvernământ, ce influenţează reputaţia statului în mediul exterior. Aceste caracteristici determină atractivitatea pe pieţele internaţionale, atragerea investiţiilor, dezvoltarea şi modernizarea ulterioară a statului, precum şi promovarea relaţiilor durabile dintre state, bazate pe prietenie şi cooperare.

În momentul actual, atât ţările din vest cât şi cele din spaţiul postsovietic îşi consolidează eforturile pentru promovarea unei imagini pozitive a statelor lor. Un exemplu elocvent, în acest sens, sunt Statele Unite ale Americii, lider la capitolul promovării imaginii naţionale, construcţiei mărcilor comerciale şi investirea în recunoaşterea produselor naţionale pe arena internaţională. Bugetul acestui demers de PR însumând circa 2 mld. de dolari, dintre care doar 122 mil. în elaborarea a 14 clipuri de construcţie a unei imagini favorabile în SUA; Federaţia Rusă a cheltuit o sumă echivalentă a circa 100 mil. de dolari, dintre care aproape jumătate au fost investiţi postului de televiziune *Russia Today* [1].

Ţările în tranziţie, cum este şi cazul Republicii Moldova, întâlnesc dificultăţi în crearea şi promovarea unei imagini atractive a statului pe arena internaţională, deoarece sunt înrădăcinate stereotipuri ce influenţează o imagine negativă a statului, precum şi lipsa instituţiilor specializate, a resurselor creează impedimente pentru realizările practice. În acest sens, în Republica Moldova se fac cercetări importante în studierea imaginii statului în cadrul Universităţii de Stat din Moldova, Academia de Ştiinţe a Moldovei, precum şi în cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova. Sarcina formării unei imagini atractive a Republicii Moldova este una actuală şi strategică, ceea ce duce la intensificarea relaţiilor economice, culturale, politice şi sociale, de asemenea la creşterea posibilităţilor intelectuale, ştiinţifice şi informaţionale, nivelului de trai al populaţiei, precum şi nivelului de

concentrare al capitalului financiar. Trebuie de menționat faptul că crearea unei imagini pozitive este o strategie pe termen lung prin promovarea unor caracteristici deosebite ale statului, cum ar fi tradiții și obiceiuri, bucate tradiționale, cultura și atracțiile turistice, ce trebuie monitorizate și coordonate pentru a avea succes. Asupra imaginii pozitive, un impact potrivit l-au avut evenimentele politicii interne și externe a noului stat, cum ar fi: democratizarea, tranziția la economia de piață, asigurarea statului de drept și aderarea la diferite organizații internaționale precum ONU, Consiliul Europei, OSCE, OMC și altele.

Noile media și internetul au bulversat procesul de formare a opiniilor publice: noile mijloace de comunicare permit cetățenilor să se exprime direct, să comenteze actualitățile, să identifice probleme și să formuleze soluții concrete. Astfel, are loc constituirea unui spațiu public extins, care este în același timp și local, și internațional, orientat spre posibilitatea participării la dialog a fiecărei persoane conectate la rețeaua globală, transmiterii și preluării informațiilor de un număr mare de utilizatori. În aceste condiții, internetul devine „a cincea putere politică, capabilă să supravegheze derivele puterii politice". Conform *Gramatic Social Media Report* [3], 64,4% din populația Republicii Moldova folosește internetul cel puțin o dată pe lună, iar 47,1% din populația Republicii Moldova folosește internetul zilnic. Principalele surse de informare online din țara noastră sunt: Facebook.com; Odnoklassniki.ru; Jurnal.md; Protv.md; Mail.ru și Publika.md.

Prin urmare, putem menționa că pagina de Facebook a MAEIE are peste 23 mii de urmăritori și un cont de Instagram care este la început de cale, dar să nu uităm și pagina web a ministerului, unde găsim toată informația necesară despre această instituție. Pagina de Facebook, a domnului Președinte Igor Dodon, ce are peste 116 mii de urmăritori și pe lângă faptul că este o figură reprezentativă în crearea imaginii Republicii Moldova pe arena internațională, pe Facebook prin activitatea sa promovează și crearea imaginii politicianului. De asemenea, Președintele Republicii Moldova are și propriul site, întitulat *www.dodon.md*. În linii mari, remarcăm că această platformă de comunicare online tinde spre respectarea standardelor internaționale de creare și funcționare a website-urilor instituțiilor reprezentative

ale statului, incluzând şi link-uri externe. Pe site-ul *Twiplomacy*, I. Dodon ocupă poziția 26 în Topul 50 al celor mai activi lideri politici.

De asemenea, există o tendință pozitivă și în cadrul turismului intern, graţie implementării prevederilor Strategiei „Turism 2020", fiind creată o platformă online pentru susținerea și promovarea atracțiilor turistice din Republica Moldova, ce cuprinde date generale despre cultura Republicii Moldova, vinurile moldovenești, geografie, orașe și sate, tururi vinicole, hoteluri și chiar și închirierea mașinilor auto, fiind structurat în trei limbi, dotată cu imagini, materiale utile, ceea ce o face accesibilă pentru turiștii străini.

Aşadar, tehnologiile informaționale reprezintă o direcție foarte promițătoare în cadrul formării imaginii internaționale a statului, a căror importanță în creșterea atractivității se intensifică. Era globalizării și creșterea popularității în lumea socială a mass-mediei impun utilizarea tehnologiilor informaționale în practica internațională a statului. Noile media joacă un rol important în crearea imaginii statului atât în interior, cât și în exterior, dar rolul ei e mai vizibil în afara țării. Spațiul public digital este un fenomen dinamic, caracterizat prin calificativele interactiv și multistructural, care a favorizat apariția unor noi modalități de informare și deliberare politică, contribuind la sporirea libertății de exprimare, dezvoltarea comunităților virtuale și constituirea unei democrații locale de rețea, mult mai participativă. Pentru a spori numărul de turiști și atragerea de investiții străine în Republica Moldova, este necesar să se folosească lideri de opinie, oameni interesanți cum ar fi artiști, sportivi. Este necesar, de asemenea, a elabora un program național complex de promovare a imaginii Republicii Moldova și a identifica sarcina la nivel de guvern, precum consolidarea imaginii unei țări tinere, cu istorie și cultură bogată, cu o economie în dezvoltare, cu un popor harnic și primitor.

Referinţe:

1. EJOVA, C., VODĂ, D. Imaginea internațională a Republicii Moldova la etapa contemporană: realități și perspective. În: *Teoria și practica administrării publice: Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională*, 2014, pp. 110-113.
2. MACOVEI, P., BUNDUCHI, I., GONȚA, A., NANI, A., RAȚĂ, M., DODON, V. *Capturarea mass-media și a altor mijloace de comunicare publică în Republica Moldova*. Chișinău, 2017. 53 p.

3. *Gramatic Social Media Report*. [Accesat 24.06.2019] Disponibil pe Internet: https://gallery.mailchimp.com/3b23f363248206ce95682f791/files/7e-20263b-5bcf-4bf8-8e9c-c72619649177/Gramatic_Social_Media_Report-_2019.pdf

Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf. univ

POLITICI DE GESTIONARE A FLUXULUI MIGRAȚIONIST: PERSPECTIVE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Cristina VORONEANU

Migrația constituie o tendință a societății contemporane care se află în permanentă ascendență. Conform cercetătorilor și celor mai recente studii, în următoarele decenii migrația va continua să sporească constant, determinând schimbări semnificative în componența populației din diverse regiuni ale lumii.

Uniunea Europeană, datorită poziției sale geografice avantajoase și nivelului de viață avansat, reprezintă pentru migranții din Orientul Mijlociu, Africa și din alte regiuni, principala destinație. Migranții, solicitanții de azil și refugiații tind să beneficieze de protecția Uniunii Europene, de sistemul social european și de totalitatea facilităților (precum libera circulație, indemnizații etc.) dezvoltate de statele membre ca urmare a cooperării în cadrul proiectului european. Conform lui Michael Clemens, doar din regiunea subsahariană din Africa, până în 2050, numărul migranților care se vor stabili în statele europene va spori până la 800 de mil. [2].

Astfel, Uniunea Europeană, se confruntă la etapa actuală cu o creștere a fluxului migraționist, determinat în mare parte de instabilitatea și conflictele din Orient și de pe continentul african. În ultimii ani, Uniunea Europeană a adoptat mai multe cadre normative și a dezvoltat instrumente pentru gestionarea migrației. Analiza acestora denotă însă că strategia Uniunii Europene se axează pe cooperarea cu statele în curs de dezvoltare, în particular statele sudice ale Politicii de Vecinătate și Uniunii pentru Regiunea Mediterană.

Cooperarea în domeniul migrației cu acestea se realizează prin acorduri bilaterale și Cadrul de Parteneriat pentru Migrație (*Partnership Framework on Migration*), care prevede măsuri pe

termen lung şi pe termen scurt, pornind de la două modele conceptuale şi practice de management al migraţiei:

- Delegarea managementului migraţiei statelor în curs de dezvoltare care reprezintă zone de tranzit pentru migranţi. Aceste state constituie destinaţii pentru sistemul de realocare a Uniunii Europene (strategia pe termen scurt).

- Susţinerea dezvoltării economice a statelor în curs de dezvoltare generatoare de migraţie cu scopul de a creşte nivelul de trai al populaţiei acestor ţări şi astfel de a descuraja migraţia. Această strategie se implementează prin alocarea şi distribuirea unor fonduri considerabile către statele vizate (strategia pe termen lung).

Uniunea Europeană în momentul actual se axează pe gestionarea pe termen scurt a migraţiei din Orientul Mijlociu şi de pe continentul african, printr-un sistem de relocare a migranţilor, refugiaţilor şi solicitanţilor de azil pe teritoriul Uniunii Europene şi în statele partenere şi învecinate Uniunii, precum Tunisia sau Turcia. Astfel, fluxurile migraţioniste din Orientul Mijlociu şi Africa de Nord au generat noi dimensiuni în cooperarea Uniunii Europene cu statele partenere în domeniul migraţiei, unele dintre acestea devenind destinaţii pentru realocarea migranţilor sau resurse pentru interceptarea migranţilor clandestini, măsuri care au cauzat critici la adresa Uniunii Europene [1].

Pe termen lung, Uniunea Europeană urmăreşte descurajarea migraţiei prin susţinerea statelor în curs de dezvoltare pentru a spori nivelul economic şi situaţia socială a acestor state şi astfel a reduce necesitatea populaţiei din aceste ţări de a emigra în statele europene, în care pot beneficia de un nivel de trai mai bun şi facilităţi sociale. Cadrul de cooperare în domeniul migraţiei (*Partnership Framework on Migration*) reprezintă implementarea în practică a acestei politici a Uniunii Europene în raport cu statele africane. Totuşi, mediul academic şi studiile realizate la acest subiect în ultimii ani relevă că această strategie ar putea genera efectele aşteptate doar peste decenii, iar pe termen lung efectul va fi invers, determinând o creştere a migraţiei [1].

Cercetarea realizată denotă că Uniunea Europeană nu are în prezent o viziune complexă şi un sistem de instrumente eficiente pentru gestionarea migraţiei şi prevenirea unor situaţii similare.

Strategia pe termen lung a Uniunii Europene, după cum am demonstrat, nu va genera reducerea migrației după cum contează liderii și funcționarii europeni, ci, din contra, va determina în decursul următorilor ani sporirea migrației cu caracter economic din statele în curs de dezvoltare spre statele occidentale cu un nivel de viață și salariu mediu pe economie mai mare. Având în vedere aceste considerente, recomandăm statelor și conducerii centrale a Uniunii Europene să continue eforturile de cercetare și identificare a unor soluții, strategii și instrumente optime pentru gestionarea migrației și îmbunătățirea măsurilor pe termen scurt prin întreprinderea următorilor pași:

- Principalul actor în managementul migrației în Uniunea Europeană trebuie să fie statele membre ale Uniunii. Acestea trebuie să își asume angajamentul și responsabilitatea de a ajunge la un consens bazat pe valorile europene și principiile dreptului internațional. De asemenea, toate statele europene trebuie să contribuie, în măsura capacităților lor interne, la sistemul de realocare sau alte inițiative de la Bruxelles, iar în caz contrar – să propună alternative.
- Reformarea sistemului de realocare, astfel încât responsabilitatea să nu fie delegată statelor în curs de dezvoltare cu capacități și resurse limitate și în special statelor în care se înregistrează abuzuri frecvente ale drepturilor universale ale omului.
- Comunitatea științifică tot mai des ajunge la concluzia că migrația nu poate fi eficient stopată. Uniunea Europeană trebuie să își revadă strategiile, astfel încât să se axeze pe maximizarea avantajelor și beneficiilor migrației prin creșterea capacității de integrare a migranților, redirecționarea acestora către statele cu deficit pe piața de muncă și susținerea migranților pentru a se recalifica sau pentru a-și redobândi certificatele de calificare și/sau obține recunoașterea studiilor superioare și medii. De asemenea, cazurile precum cooperarea diasporei din Franța cu Mali, în care migranții sunt factorul de decizie, dezvoltatorul și implementatorul strategiilor de cooperare cu țările generatoare de migrație constituie un model care și-a demonstrat eficiența pe termen lung și trebuie replicat.

Managementul migrației este una dintre cele mai complexe procese pentru că se bazează pe factorul uman și are un caracter interdisciplinar. Gestiunea migrației implică măsuri în toate domeniile de activita-

te ale omului: economie, politică, securitate, cultură, sistemul social etc. Deși criza actuală a determinat accelerarea studiului migrației și a măsurilor de gestionare a acestui fenomen, studiile și literatura în domeniu sunt incomplete. Eforturile de cercetare trebuie să continue asiduu, iar cooperarea și discuțiile dintre cercetători din diverse domenii și clasa politică trebuie încurajate și facilitate la nivel național, regional și internaţional.

Referinţe:

1. Commission to the European Parliament, the European Council, the Council and the European Investment Bank. *Communication on establishing a new Partnership Framework with third countries under the European Agenda on Migration. Strasbourg, 7.6.2016 COM(2016) 385.* Disponibil pe internet https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_external_aspects-_eam_towards_new_migration_ompact_en.pdf (vizitat 12.04.2019).
2. Politico. *How Europe Can Stop African Migration?* Disponibil pe internet: https://www.politico.eu/article/europe-can-stop-african-migration-symposium-experts/ (vizitat 24.03.2019).

Recomandat
Cristina EJOV, dr., conf .univ.

DIPLOMAȚIA PUBLICĂ PRIN INTERMEDIUL PROIECTELOR INTERNAȚIONALE: IMPLICAȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Anastasia SOROCATÎI

The inevitable processes of globalization, the fast development of information technologies and new global structures have influenced the complexity and diversity of diplomacy tasks. Thus, in order to perceive the actor status, activity, interests and tendencies of the international system, it is not enough to analyse only the political, economic or demographic characteristics of the state. A significant role refers to the state image in the world and the way it is perceived by the foreign public. In this context, public diplomacy has played an important role in the past years and has become more effective in managing inter-state relations. The ineffective strategies and techniques in promoting of country image on international arena, poor access to international funds and lack of experience in implementing

international projects in partnership with other states are the main obstacles to achieve effective public diplomacy. At the same time, the subject refers to cooperation between the governing bodies and the civil society in the implementation of international projects, analysing the case of Republic of Moldova.

Diplomația publică reprezintă instrumentul politicii externe a statului, iar fiecare stat stabilindu-și drept prioritățile acesteia tinde spre promulgarea intereselor sale pe arena internațională, formându-și o imagine specifică acestuia. Necesitatea dezvoltării diplomației publice a rezultat de faptul că fiecare stat la o anumită etapă de dezvoltare s-a confruntat cu bariere în implementarea diverselor politici relevante pe arena internațională, ceea ce a dus la formarea unei identități și comunicare internațională, bazată pe diplomația publică.

Participarea statelor în cadrul proiectelor internaționale atinge mai multe nivele de aplicare a diplomației publice în politica externă a altor statelor, ca de exemplu cooperarea la diferite nivele, atât regional, cât și internațional. Problema constă în faptul că guvernele unor state nu sunt interesate în a promova și contribui la proiectele internaționale pentru a soluționa probleme sociale, dar în cele mai dese cazuri utilizează proiectele internaționale ca instrument de influență. Diplomația publică, în mare parte, determină imaginea statului pe arena internațională, care se manifestă prin intermediul participării statului în cadrul proiectelor internaționale, fie implementate direct sau prin parteneriat. Statele și-au determinat o altă modalitate de promulgare a intereselor proprii pe arena internațională, prin intermediul participării în cadrul proiectelor internaționale ca: sporirea nivelului de educație, dezvoltarea regională și a infrastructurii, investiții în domeniul economic și politic etc.

În noul context al relațiilor internaționale, diplomația publică realizată prin intermediul proiectelor internaționale constituie noul mecanism de promovare a statelor cu schimbarea principalilor actori în elaborarea, organizarea și implementarea acestora. Contextul relațiilor internaționale, prin intermediul căruia identificăm comunicarea și interacțiunea la nivel internațional a statelor, iar nivelul de aplicare și implementare a proiectelor de către stat sau alți actori determină caracterul activității organizațiilor internaționale, statelor, persoanelor sau actorilor.

Mecanismele instituţional-funcţionale ale diplomaţiei publice în diferite state, diversitatea sectoarelor unde este realizată diplomaţa publică, se referă, în mare parte, la structura instituţiei, documentele relevante, legislaţia în vigoare, obiective stabilite în cadrul strategiilor de politică externă şi activităţile realizate. Cercetarea instituţiilor specializate în diplomaţia publică a statelor ca Ministerele de Externe, Consiliile, organizaţiile guvernamentale şi nonguvernamentale, fundaţiile, sectorul privat etc. sunt angajate în aplicarea diplomaţiei publice pe arena internaţională, anume prin elaborarea şi implementarea proiectelor internaţionale.

Din perspectiva pozitivă a implementării diplomaţiei publice, mecanismele funcţionale ale diplomaţiei publice a Republicii Moldova ţin de instituţiile responsabile de realizarea acesteia şi documentele legislative existente, care se regăseşte într-un context ascuns al promovării statului şi politicii externe. Printre instituţiile Republicii Moldova, care se ocupă cu diplomaţia publică a statului sunt: Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova (MAEIE) [1], Agenţia Turismului a Republicii Moldova [2] , Agenţia de Promovare a Investiţiilor din Moldova [3] şi Ministerul Economiei [4], iar proiectele internaţionale în care este implicat guvernul Republicii Moldova constituie următoarele: *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, Obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD)* [5], *Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Cooperării pentru Dezvoltare (GPEDC)* [6], *Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă Republica Moldova* [7], *Cooperarea Sud-Sud* [8]. Experienţa internaţională în domeniul diplomaţiei publice confirmă necesitatea utilizării mai pe larg a diplomaţiei publice în relaţiile internaţionale în scopul asigurării unor relaţii şi parteneriate viabile cu alte state. În cazul Republicii Moldova, lipsa unui cadru normativ de diplomaţie publică, lipsa interesului de a participa în cadrul proiectelor internaţionale sau implementarea acestora în cooperare cu alte state, reprezintă aspectul negativ de promovare a statului în plan mondial.

Generalizând toate cele menţionate anterior, identificăm *recomandări* cu privire la problematica dată, şi anume: revizuirea activităţii Republicii Moldova pe arena intenaţională; instituirea unui cadru

legislativ și normativ cu privire la diplomația publică a Republicii Moldova; identificarea principalelor aspecte de promovare a statului prin prisma diplomației publice și a proiectelor internaționale; crearea unui cadru normativ cu privire la potențialul Republicii Moldova de a se afirma pe arena internațională; identificarea potențialelor parteneri de colaborare în implementarea proiectelor împreună cu Republica Moldova; inițierea, scrierea, desfășurarea și implementarea proiectelor la nivel internațional și regional; determinarea principalelor surse de finanțare pentru proiectele inițiate.

Republica Moldova reprezintă statul care poate beneficia de diverse aspecte ce țin de implementarea proiectelor la nivel internațional, mai ales prin intermediul cărora se poate manifesta cu ajutorul diplomației publice. Pe lângă toate acestea, este important de analizat în permanență golurile și perspectivele de dezvoltare a țării pentru a putea garanta participarea acestuia în conjuctura internațională.

Referințe:

1. Hotărîrea nr. 697 din 30.08.2017 cu privire la organizarea şi funcţionarea Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene. http://lex.justice.md/md/371290/ [Accesat 21.04.2019].
2. Regulamentul privind organizarea şi funcţionarea Agenţiei Turismului. http://turism.gov.md/index.php?pag=sec&id=51&l=[Accesat 25.04.2019]
3. About the Moldovan Investment Promotion Agency. http://invest.gov.md/about-moldovan-investment-promotion-agency [Accesat 25.04.2019].
4. Legea nr. 352 din 24.11.2006 cu privire la organizarea şi desfăşurarea activităţii turistice în Republica Moldova. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=0B88BC64:70678DCD [Accesat 25.04.2019].
5. Sustainable Development Goals. http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/sustainable-development-goals.html [Accesat 22.04.2019].
6. Raportul anual privind asistența externă acordată Republicii Moldova în anul 2016. Chișinău: Cancelaria de Stat a Republicii Moldova, 2017. 68 p.
7. Open Government Partnership https://www.opengovpartnership.org/members/moldova/ [Accesat 25.04.2019].
8. Cooperarea Sud – Sud. Impact al dezvoltării. http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/development-impact/in-depth.html [Accesat 25.04.2019].

Recomandat
Veronica ROTARU, dr., prof. univ.

ЧЕРНОМОРСКИЙ РЕГИОН В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ: ЭВОЛЮЦИЯ ИНТЕРЕСОВ И ПРИОРИТЕТОВ
(На примере Российской Федерации и Республики Молдова)

Любовь ФИЛАТЬЕВА

In the article titled The Black Sea Region within Modern International Relations: Evolution of Interests and Priorities (The Russian Federation and Republic of Moldova Case), the main considered fields of activity in the region of the Black Sea are analyzed, noting positive and negative sides. Emphasis on the present significant actors in the region of the Black Sea, the analysis of their policy and influence of the international and regional factors on change of positions of member countries of BSEC and the international organizations is placed. At the same time, reveal trends and the prospects of bilateral cooperation between the Republic of Moldova and the Russian Federation.

Историографический и теоретический анализ важности Черноморского региона

Черное море – важнейший транзитный коридор транспортировки энергоресурсов, поэтому обеспечение мер его безопасности является серьезной проблемой. Ввиду сложившихся условий, возникает также обеспокоенность в связи с возможностью добывать ископаемое топливо в прибрежных водах [1]. Стоит подчеркнуть важность того, что транзитное значение Черноморского региона как ключевого звена, соединяющего Восток и Запад, все более возрастает на фоне обострения борьбы за контроль над энергетическими ресурсами и энергетическими потоками [7, с. 123].

Взаимоотношения основных акторов региона: внешние угрозы и вызовы

Страны Черноморского региона, интересы которых постоянно сталкиваются, ведут борьбу между собой не при помощи оружия, а в первую очередь посредством экономического давления и санкций, в том числе и страны ЕС и США, которые стремятся завоевать доминирующее положение. Наиболее важным звеном в этом противоборстве двух геополитических концепций – морских и континентальных держав – является энергетика [3, с.44]. Обладание экономически сильными ресурсами позволяет расширять

зону своего влияния посредством установления торгово-экономических и энергетических отношений с другими акторами.

США и ЕС убеждены в историческом превосходстве своих политических и экономических моделей. С другой стороны, Россия и США прибегают ко все более конкурентоспособным способам повышения своего влияния [3, с. 45]. Учитывая роль ЕС в Черноморском регионе, стоит затронуть его Политику соседства, согласно которой ЕС проводит обсуждения на двусторонней основе, при высокой степени условности, по поводу либерализации торговли, труда и движения капитала, ввиду чего Черноморские страны приобретут региональные и субрегиональные выгоды [7].

Важным аспектом политики Румынии в Черноморском регионе является концепция «Трех морей». Румыния довольно активно присутствует в качестве актора в региональных процессах Черного моря. Официально заявлены «*четыре стратегических направления*: транспортный газовый коридор Болгария – Румыния – Венгрия – Австрия (BRUA); подключение к национальной энергетической системе систем соседних государств (важнейшим в этом отношении является проект подключения Республики Молдова к энергосистеме ЕС через Румынию); AGRI; а также проекты, нацеленные на создание новых хранилищ природного газа [6, с. 68].

Интересы и приоритеты Республики Молдова и Российской Федерации в бассейне Черноморского региона: тенденции и перспективы

Анализируя обозначенные тенденции в контексте Черноморского бассейна, можно заметить, что основные транспортные и трубопроводные маршруты нефти и газа из России и бассейна Каспийского моря на Запад стали главным испытанием для нескольких типов отношений, а именно: между производителями – Россией, Азербайджаном, Туркменистаном и Казахстаном; между транзитными странами – Россией, Грузией, Турцией и Украиной; а также между потребителями – странами ЕС, Турцией и другими [2, с. 145].

Хотя присоединение Крыма к России не признано *де-юре* мировым сообществом, Запад *де-факто* воспринял новую «красную черту» и выступает только против дальнейшей

эскалации конфликта [4, с. 34-35]. Относительно вектора региональной политики РФ, то он в определенном смысле рассматривается как угроза безопасности стран Черноморского региона, так как в настоящее время 70% всей инфраструктуры Черноморского флота ВМФ России расположена на территории Крыма.

Во внешней политике Республики Молдова относительно Черноморского региона козырем является порт в Джурджулештах – в самой южной точке страны. С вводом в строй проекта по строительству Джурджулештского терминала, проблема прямого доступа Молдовы к морским коммуникациям может решиться в ее пользу, а это перспективные инвестиции в молдавскую экономику и получение хороших прибылей. А главное – это прекрасный шанс для Молдовы на порядок повысить свою экономическую безопасность и независимость [5, с. 41]. Данный порт может служить стране выгодной предпосылкой для улучшения инвестиционного климата, поможет добиться сдвигов в экономической сфере и стать более конкурентоспособной страной.

Выводы

Черное море – постоянно взаимодействующий регион, лишенный долговременной стабильности и поэтому исследование значимости конфликтов и проблем энергетики выступает на первый план. В целях обеспечения личной безопасности и стабильности в регионе, странам необходимы согласованные действия, с учётом уже выработанных концепций и методов. Во внешней политике вопросы энергетики подразумевают принятие различных решений по поводу поставки и транспортировки энергоресурсов для снижения зависимости от их импортирования. Черноморский регион стал одним из приоритетов в геополитических устремлениях Вашингтона, позиционирующего себя гарантом стабильности, необходимой для обеспечения свободного потока нефти на западные рынки.

Российская Федерация располагает в Черноморском регионе разнообразными управляемыми ею геополитическими механизмами, ввиду чего её интересы присутствуют в различных инфраструктурах. Наиболее часто рассматривается сфера энергетики, которая во многом способствует установлению и поддержанию

двух- и многосторонних отношений. А Республике Молдова следует более активно участвовать в переговорах по проектам в области инфраструктуры и реконструкции энергетического сектора экономики, способствуя консолидации усилий по привлечению инвестиций в сферу энергетики.

Литература:

1. АНАСТАСОВ, П. Черноморский регион: важнейший перекресток. В: *Вестник «НАТО»*, 2018. https://www.nato.int/docu/review/2018/-Also-in-2018/the-black-sea-region-a-critical-intersection-nato-security/-RU/index.htm (vizitat 07. 04. 2019).
2. ВАРБАН, С. Партнерство в Причерноморском регионе и экономическая безопасность государств. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr. 4 (34), cc.143-150.
3. ГАВРИЛА, А. Роль Черноморского региона в региональном и глобальном контексте. В: *Историческая и социальная мысль*. Москва, 2017, т. 9, №1/2, cc.44-47.
4. ДЕРГАЧЕВ, В. Геополитическая трансформация в Черноморском регионе и проблемы безопасности в Восточной Европе. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr. 3 (33), cc.32-41.
5. НАЗАРИЯ, С. Роль Джурджулештского порта в обеспечении геоэкономической безопасности Республики Молдова. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr. 4 (34), cc.40-44.
6. ALBU, C., ZHILTSOV, S. Strategic Interests of Romania in the Black Sea Region: Energy Security Aspects: In: *Post-Soviet Issues*, 2018, nr.5(1), pp. 68-78.
7. ANDREEVA, T. Unele aspecte privind securitatea energetică a Republicii Moldova în context economgiunii Mării Negre. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2014, nr.4 (34), pp. 121-126.
8. ASMUS, R.D., JACKSON, B.P. The Black Sea and the Frontiers of Freedom, in: Policy Review, 2004. https://www.hoover.org/research/-black-sea-and-frontiers-freedom (vizitat 13. 11. 2018).

PSIHOLOGIE, ŞTIINŢE ALE EDUCAŢIEI, SOCIOLOGIE ŞI ASISTENŢĂ SOCIALĂ

CONSILIEREA PARENTALĂ – STRATEGIE DE EFICIENTIZARE A RELAŢIILOR INTRAFAMILIALE

Mihaela BLÎNDUL

In this article is presented the results of a research on the process of improving of intrafamily relationships. The process of improving of intrafamily relationships it is possible if identifies the intrafamily style of communication and aplicate the program of parental counseling for development the parental`s communicational skills.

Societatea contemporană, datorită progresului tehnico-ştiinţific şi al condiţiilor sociale care au un caracter dinamic, se află într-un proces permanent de schimbare, reclamă o cerere de continuare a proceselor de reînnoire a cunoştinţelor, deprinderilor şi valorilor pe durata vieţii. În acest context, soluţionarea problemelor legate de relaţionarea intrafamilială, integrarea şi socializarea personalităţii într-un mod eficient, este necesară solicitarea consilierii parentale, pentru formarea şi dezvoltarea armonioasă a relaţiilor în familie. Consilierea parentală este un demers educaţional-formativ specific: sarcina esenţială a consilierului nu constă în faptul de a instrui, ci, mai degrabă, de a sprijini părinţii pentru ca ei să se ajute independent în rezolvarea problemelor apărute [1, p.7]. Calitatea soluţionării problemelor apărute în cadrul familiei depinde de eficienţa adultului în calitate de familist şi părinte, iar în acest sens, deoarece consilierea este şi un proces de învăţare menit să orienteze spre acţiune, aceasta are ca scop şi dezvoltarea competenţei parentale. Competenţa parentală reprezintă un ansamblu de cunoştinţe, capacităţi, deprinderi susţinute de trăsături de personalitate specifice care îi permit părintelui să îndeplinească cu succes responsabilităţile parentale, să prevină şi să depăşească situaţiile de criză în favoarea dezvoltării copilului şi, astfel, să atingă obiectivele activităţilor educative [2, p.13].

Competenţele parentale, în linii generale, includ: cunoaşterea particularităţilor de vârstă, de personalitate şi de gen ale adulţilor şi copiilor; însuşirea/învăţarea şi asigurarea, exersarea organizării-desfăşurări-monitorizării modului de viaţă sănătos şi demn în cadrul familiei; gestionarea şi controlul trăirilor afective personale şi acordarea ajutorului de acest fel copiilor; capacitatea de a anticipa şi rezolva conflictele interne şi cele interpersonale în relaţiile cu semenii şi copiii; formarea şi consolidarea la copii a competenţelor şi deprinderilor de viaţă sănătoase; orientarea şi exersarea autocunoaşterii şi autoperfecţionării, axarea pe autoanaliză, reflecţie şi gândire pozitivă [1, p.23]. Constatăm că relaţiile intrafamiliale se dezvoltă în funcţie de specificul relaţiei părinte-copil şi comunicarea acestora. Comunicarea părinte-copil şi particularităţile sale stau la baza formării, dezvoltării personalităţii copilului, pentru ca acesta să dezvolte capacităţi, abilităţi de socializare, adaptare la modernizarea rapidă a societăţii, precum şi la eficientizarea relaţiei de cuplu şi părinte-copil. Dezvoltarea personalităţii copilului şi dezvoltarea acestuia în plan social depind în mare parte de stilul de educaţie şi comunicare adoptat de către părinţi. Un stil parental disfuncţional poate duce la apariţia unor probleme de natură socială, educaţională, şi chiar de sănătate a copiilor.

În vederea justificării ipotezei cercetării de faţă, precum că: „Procesul de eficientizare a relaţiilor în cadrul familiei va fi posibil dacă: va fi identificat stilul de comunicare intrafamilială; va fi elaborat şi aplicat un program de consiliere parentală în vederea eficientizării relaţiilor intrafamiliale”, am aplicat o serie de instrumente, chestionare şi teste, rezultatele cărora permit evaluarea stilului şi nivelului intercomunicării în cadrul familiei. Precizăm că pentru determinarea stilului de comunicare al părinţilor am utilizat Chestionarul „Stilul de comunicare”, de S. Marcus, pentru evaluarea nivelului intercomunicării în cadrul familiei, am utilizat Chestionarul „Stilul intercomunicării familiale” de L. Cuzneţov, baza experimentală a cercetării constituind-o 24 de familii din oraşul Chişinău cu 26 de copii preadolescenţi. În urma analizei rezultatelor, se observă că 58% dintre subiecţi deţin un stil de comunicare asertiv, ceea ce presupune că adoptă o atitudine constructivă, manifestându-se prin capacitatea de autoafirmare, de exprimare onestă, directă şi clară a opiniilor şi a drepturilor proprii

fără agresivitate și fără a-i leza pe ceilalți; 21% dintre părinții chestionați adoptă un stil de comunicare nonasertiv și se manifestă printr-un exces de amabilitate și conciliere, prin tendința de a amâna luarea unor hotărâri și adesea prin imposibilitatea luării acestora, însoțită de cedarea către alții a dreptului de a decide, ducând la o absenţă, părinţii din partea părinților, nefiind atenţi la nevoile şi dorinţele copiilor lor; 4% dintre părinți își manipulează copiii pentru a obține subordonarea acestora și 17% dintre respondenți adoptă stilul agresiv de comunicare. Prin urmare, opinăm că 42% din lotul investigațional adoptă un stil de comunicare care afectează formarea și dezvoltarea personalității copilului, precum și relațiile din familie.

Astfel ne-am propus să aplicăm programul de consiliere pentru a corecta stilul de comunicare în cadrul familiilor, pentru eficientizarea relațiilor și totodată pornind de la nevoile specificate de către copiii acestor părinți. Programul de eficientizare a relațiilor intrafamiliale, pornind de la stilul de comunicare din cadrul familiei, este alcătuit dintr-un complex de activități care are ca scop informarea, exersarea abilităților de comunicare eficientă prin stimularea activităților de comunicare tipice familiilor implicate în cadrul experimentului. Programul este alcătuit din 7 ședințe. Fiecare ședință a constituit 90 min, în care părinții și-au dezvoltat abilitățile de comunicare. Tematica ședințelor a fost următoarea: *Ședința 1:* Comunicarea – componentă-cheie a relaționării; *Ședința 2:* Blocajele comunicării intrafamiliale; *Ședința 3:* Feedback-ul și critica în familie; *Ședința 4:* Ascultarea activă; *Ședința 5:* Stilul de comunicare; *Ședința 6:* Comunicarea asertivă în cadrul familiei; *Ședința 7:* Ședință de exersare a abilităților de comunicare eficientă în cadrul familiei. În urma aplicării programului de formare, pentru a verifica eficiența acestuia, în etapa de control, am aplicat repetat Chestionarul „Stilul de comunicare", după S. Marcus, pe grupul de părinți pe care i-am identificat la etapa de evaluare a relaționării în familie, că adoptă un stil de comunicare non asertiv.

Conform rezultatelor, se observă că inițial din numărul total de familii pe care a fost aplicat programul nu adoptau un stil asertiv de comunicare, după etapa de control se observă că în 62,50% dintre cazuri și-au schimbat stilul de comunicare în unul asertiv. Familiile în

care predomina stilul de comunicare pasiv, după aplicarea programului, a scăzut la 12,5%, ceea ce înseamnă că majoritatea acestor familii deja adoptă un stil asertiv de comunicare. Familiile unde se adopta un stil de comunicare manipulator, au renunţat la acest stil, iar din cele ce adoptau un stil de comunicare agresiv, au scăzut cu 12,5%. Conform acestor date, se observă că părinţii au conştientizat consecinţele unui stil de comunicare non asertiv asupra formării şi dezvoltării personalităţii copilului, prin urmare, au optat pentru modificarea acestuia într-un stil de comunicare asertiv. În cadrul cercetării de faţă, susţinem că relaţiile în cadrul familiei sunt influenţate de specificul şi de particularităţile comunicării în familie, precum şi sistemul interrelaţiilor în familie pot fi eficientizate, dacă va fi identificat stilul de comunicare intrafamilială şi se va lucra pentru formarea unui stil de comunicare asertiv. Această prezumţie a fost demonstrată de rezultatele chestionarelor pretest şi posttest aplicate pe familiile din oraşul Chişinău care au participat la experimentul formativ. Concluziile formulate ne permit să facem următoarele *recomandări* direcţionate către părinţi, în vederea eficientizării relaţiilor intrafamiliale: familiarizarea copilului privind principiile unui proces de comunicare constructiv; promovarea libertăţii de exprimare în cadrul relaţiei de comunicare părinte-copil; stabilirea unui parteneriat de comunicare părinte-copil, axat pe cooperare, susţinere, receptivitate la interesele şi necesităţile copilului; evitarea comparării copiilor cu alţi copii de către părinţi; adoptarea de către părinţi a unui stil asertiv de comunicare în interacţiunea cu alte persoane, care ar servi drept model de comunicare constructivă pentru copil; utilizarea unei abordări constructive/asertive în rezolvarea de conflicte părinte-copil; dramatizarea unor jocuri de rol în context comunicaţional, care ar suscita experimentarea diferitelor situaţii de comunicare de către copii.

Referinţe:

1. CUZNEŢOV, L. *Consilierea parentală*. Chişinău: CEP USM, 2013. 105 p.
2. GLĂVEANU, S. M. *Părintele competent*. Bucureşti: Editura Universitară, 2015. 117 p.

Recomandat
Maia ŞEVCIUC, dr., conf. univ.

MANAGEMENTUL PREVENIRII ŞI SOLUŢIONĂRII CONFLICTELOR INTERPERSONALE LA LICEENI

Alina CHIRONDÂ

The article reflects the complex approach to the conflict, identifying a management system for conflict prevention and resolution through effective interpersonal relationships as part of the education system.

Conflictul, ca formă de interacţiune între fiinţe, este prezent în întreaga organizare a lumii vii, dar oamenii sunt singurele fiinţe de pe pământ care intră în conflict unii cu alţii şi din alte motive decât cele legate de supravieţuire. Şcoala, ca subsistem al sistemului social, nu poate evita conflictele.

Aspecte ale problemei sunt reflectate în numeroase articole cuprinse în culegeri de materiale publicate. Conflictul ca concept a fost studiat şi cercetat din perspectiva unei multitudini de aspecte şi dimensiuni, de o serie de autori din domeniul psihologiei şi pedagogiei, cum ar fi: C. Duţu, M. Milicu, E. Isipova, A. Neculau, W. Grant, H. Cornelius, S. Faire, T. Schelling, J. Burton, J.P. Folger şi alţi cercetători care abordează problematica conflictului, propunând o gamă largă de definiţii, tipologii şi teorii ale conflictului. Problema managementului conflictelor a fost abordată atât în spaţiul moldo-român, cât şi peste hotare. Ana Stoica-Constantin are o serie de lucrări, în care este cercetată problematica dată: *Psihologia rezolvării conflictelor*; *Conflictul interpersonal* etc. Ştefan Boncu în lucrarea sa *Negocierea şi medierea. Perspective psihologice* la fel tratează problema soluţionării conflictelor. Ioan Străinescu şi Ben-Oni Ardelean sunt alţi autori români care au scris despre managementul conflictelor. Cornelia German, Cristina Dascălu au abordat problema managementului conflictelor din perspectiva negocierii şi a medierii. Cercetătorii care au abordat conflictul sub aspectul educaţional sunt: F. Chirvasiu, F. Orţan, S. Cristea, I.O. Pînişoară, C. Cucoş, P. Dasen, C. Ulrich axându-se pe identificarea unor modele de comportament pentru elevi, învăţându-i pe aceştia să facă faţă constructiv conflictelor, care pot îmbunătăţi într-adevăr calitatea vieţii şcolare şi chiar pot influenţa progresul relaţiilor interpersonale la terminarea şcolii. În Occident

avem o serie de autori de cărţi, de cercetători, precum Helena Cornelius, Guy Burgess, Heidi Burgess, Richard J. Bodine, Donna K. Crawford, Jean-Claude Abric, William W. Wilmot, Joyce L. Hocker ş. a. la care putem identifica abordarea problemei date. Şi în Federaţia Rusă există o serie de specialişti care au analizat problema conflictelor şi a managementului acestora. Printre aceştia sunt şi Б.З. Зельдович, Н.М. Сперанская, В.Е Ланкин, М.С Мириманова, Е.В. Буртовая ş.a.

Apreciind importanţa teoretică şi aplicativă a cercetărilor realizate, constatăm că conflictul este un concept complex, multidimensional, implicând variabile care acoperă toate aspectele comportamentului uman, valori, atitudini, convingeri, aptitudini cognitive şi sociale. În procesul educaţional, atât în cadrul familiei, cât şi în şcoală există situaţii care pot degenera în conflicte pe care atât copiii, tinerii şi adulţii le resimt şi care le influenţează comportamentul prezent şi viitor în societate. Nu se poate imagina o societate sau o şcoală care funcţionează perfect, fără conflicte.

Deoarece strategiile rezolvării conflictelor sunt o inovaţie relativ nouă în educaţie, este esenţial că şi cadrele didactice trebuie să fie bine pregătite pentru a le introduce în clasă şi să fie capabile să ia decizii eficace pentru a realiza acest lucru.

Conflictele sunt o componentă naturală, inseparabilă vieţii umane. Însă ele aduc dascălilor noi provocări, deschid noi orizonturi spre investigare, inovare, profesionalizare. Premisa de la care s-a pornit este aceea că şcolii îi revine o responsabilitate majoră în educarea şi formarea la elevi a atitudinilor şi comportamentelor nonagresive. Educaţia în şcoală trebuie să vizeze ansamblul personalităţii elevului, urmărind să-i formeze nu numai orizontul cultural, ci şi cel afectiv, emoţional, volitiv, atitudinal, să-i susţină eforturile, să-i lărgească interesele să-i determine progresiv orientarea şi să-i optimizeze procesul de socializare.

Transformarea şcolilor în medii care promovează rezolvarea paşnică a conflictelor ne oferă speranţa că viitorul va fi caracterizat printr-o experienţă umană îmbunătăţită. Educaţia pentru rezolvarea conflictelor îi antrenează pe indivizi să promoveze pacea, care se face în fiecare moment, zi de zi, de fiecare dintre noi. Pacea va fi atinsă doar când va fi promovată la nivel de masă: respectul de sine,

respectul faţă de alţii şi faţă de mediu. Acestea sunt comportamentele care permit indivizilor să se asocieze în mod civilizat şi să fie cetăţeni responsabili (în lumea întreagă). Unde vor învăţa tinerii aceste comportamente, dacă nu în şcoală?

Totodată, şcoala este un spaţiu de trecere între familie şi societate, între propria sa viziune despre lume şi viziunea celorlalţi. Şcoala este singura instituţie căreia îi revine sarcina de a pregăti viitorul adult, astfel să fie pregătit pentru a preîntâmpina conflictele cu care se confruntă şi a le evita atunci când e cazul, sau cel puţin a le rezolva în cel mai eficient mod, astfel încât atât el, cât şi cei implicaţi să nu fie stopaţi în acest proces de schimbare şi evoluţie, dar şi de dezvoltare personală.

În zilele noastre, elevul intră la şcoală cu un bagaj de cunoştinţe mult mai amplu faţă de anii anteriori. Astfel, unitatea de învăţământ din care face parte, are rolul de a forma, de a instrui elevii cum să preîntâmpine conflictele, cum să le ocolească, cum să le facă faţă şi cum să le rezolve, deoarece ei asistă şi chiar devin produsul proceselor prin care sunt soluţionate conflictele, terminându-se cu consecinţe asupra tuturor.

Trebuie de specificat faptul că în mediul şcolar se desfăşoară o diversitate de conflicte specifice derivate din particularităţile activităţii educaţionale (predare-învăţare şi formare) şi tensiunile sau disfuncţionalităţile care survin în procesul interacţiunii dintre elementele curriculumului – obiective, conţinuturi/cunoaştere, tehnologie didactică (metode de învăţământ, formele, modurile şi mijloacele de învăţământ), evaluarea şi notarea în relaţiile profesor-elev, şcoală-părinţi şi şcoală-instituţii.

Managementul prevenirii şi soluţionării conflictelor în clasa de elevi devine un concept necesar de a fi introdus şi promovat în instituţiile de învăţământ preuniversitar, pentru că a face managementul clasei înseamnă a utiliza un set de instrumente de gestionare a relaţiilor dintre profesori şi elevi, pe de o parte, şi dintre elevi, pe de altă parte. Acest set de instrumente este oferit profesorilor şi învăţătorilor pentru a le facilita munca şi pentru a-i ajuta să construiască un mediu de muncă sănătos. Utilizarea acestor instrumente la clasă urmăreşte două scopuri egale ca importanţă:

- Un prim scop este de a asigura reducerea stresului pe care îl presupune munca în şcoală, prin gestionarea eficientă a problemelor de disciplină şi a relaţiei cu elevii.

- Un al doilea scop este de a proteja sănătatea emoţională a copiilor şi a le asigura dezvoltarea armonioasă. Acest aspect este deosebit de important, deoarece problemele emoţionale determină problemele de comportament; cele mai multe dintre comportamentele violente şi situaţiile de indisciplină cu care ne confruntăm în mediul şcolar se datorează acestor probleme emoţionale.

Referinţe:

1. FAIRE, Cornelius H. *Ştiinţa rezolvării conflictelor*. Bucureşti: Ed. Ştiinţifică şi Tehnică, 1996.
2. DEUTSCH, Morton. Educatia pentru o lume pasnică. În: *Psihosociologia rezolvării conflictelor*/ STOICA CONSTANTIN Ana, coord. Iasi: Polirom, 1998.
3. ENE, Virgiliu, CRIVEANU, Nicoleta, DRĂGULINESCU, Andrei. *Efectele micului ecran asupra minţii copilului*. Bucureşti: Prodromos, 2007.
4. IOSIFESCU, Ş. *Management educaţional pentru instituţii de învăţământ.* Bucureşti: Editura Ministerului Educaţiei şi Cercetării, 2001.
5. MANOLESCU, A. *Managementul resurselor umane*. Bucureşti: Editura Economică, 2001.

Recomandat:
Maia ŞEVCIUC, dr.,conf. univ.

ÎNVĂŢAREA AXATĂ PE STILURILE PREFERENŢIALE DE ÎNVĂŢARE LA ELEVII DIN TREAPTA PRIMARĂ

Tatiana LOPATIUC

Este recunoscut faptul că oamenii învaţă şi procesează informaţia în diferite moduri. Unii preferă să înveţe prin a asculta, alţii prin a citi, unii preferă să lucreze în grup, alţii preferă să o facă individual. Acestea sunt preferinţele şi strategiile specifice diferitelor stiluri de învăţare [5]. Vom examina mai multe definiri pentru desemnarea conceptului de ***stil de învăţare***.

În accepţiunea Valeriei Negovan, stilul de învăţare desemnează organizarea şi controlul strategiilor de învăţare şi achiziţie de cunoştinţe şi este configurat de particularităţile cognitive, afective şi de personalitate ale celui care învaţă. Cercetătorul Glenn-Cowan consideră că stilul de învăţare e una din cele mai importante resurse pentru a face faţă în mediul academic şi reprezintă: modul în care este abordată sarcina

de învăţare; strategiile activate pentru îndeplinirea sarcinii de învăţare; ceea ce este stabil în modul de abordare a sarcinilor de învăţare; ceea ce este caracteristic individului atunci când învaţă." [Apud: 2, p. 95].

M.Stănescu [2002] abordează stilurile de învăţare ca şi modalităţile preferate de receptare, producere, stocare şi reactualizare a informaţiei, care se formează prin educaţie [6, p. 78].

Toate aceste definiri reliefează faptul că cel ce învaţă are anumite preferinţe pentru modul în care o face, şi are anume predispoziţii genetice care generează unele preferinţe.

Vom analiza doar un singur model, cel al encodajului sensorial, deoarece ne-a interesat care sunt posibilităţile de lucru cu elevii ce învaţă diferit în raport cu organele senzoriale puse în acţiune, cel mai frecvent.

Modelul senzorial este cel mai vehiculat în practica educaţională. Acest model susţine diferenţierea stilului de învăţare în funcţie de organul senzorial implicat în perceperea informaţiei. Astfel că vom diferenţia trei stiluri prioritare: **stilul vizual, stilul auditiv şi stilul tactil-kinestezic.** Acest model se mai numeşte modelul **VAK,** acronim de la – *Vizual, Aural, and Kinesthetic* (din limba engleză) şi care a fost definit de Fleming şi Mills (1992) [7]. Fiecare din aceste stiluri au caracteristici distincte:

Stilul vizual

Preferă textul scris, învaţă vizualizând rândurile scrise, pe care le reţin ca atare, sunt ajutaţi de prezenţa hărţilor, a imaginilor, a diagramelor, atunci când repetă rescriu informaţia, o sintetizează pe caiet sub formă de grafice, hărţi conceptuale, desene pentru eficienţa înţelegerii şi stocării informaţiei noi. Pentru eficienţa înţelegerii şi stocării informaţiei noi este important să vadă textul scris, deoarece prevalează memoria vizuală; pentru sarcinile de învăţare preferă instrucţiunile scrise; studiază mai bine pe baza notiţelor şi a organizării conţinuturilor în manieră personală; învaţă mai bine în solitudine. Au necesitatea să vadă limbajul corpului profesorului şi expresia feţei; preferă să stea în primele bănci; gândesc în imagini.

Stilul auditiv

Procesează preferenţial informaţia auzită şi vorbită; învaţă mai bine predominant ascultând explicaţiile profesorului; verbalizează atunci

când învaţă; dovedesc o bună capacitate de comunicare în grup; explică uşor conţinuturile altor elevi. „...asociază conceptele cu diverse sunete şi preferă să înveţe pe un fundal muzical; are o mai bună memorie auditivă; ...memorează foarte bine prin repetiţii în voce tare.

Stilul tactil-kinestezic

Învaţă mişcând mâinile, picioarele; sunt implicaţi fizic în învăţare; comunică mult nonverbal; atingerea obiectelor şi propriile mişcări conduc la reţinerea cu uşurinţă a informaţiilor învăţate; experimentează, acţionează pentru a învăţa; simpla observare sau ascultare este ineficientă pentru aceşti elevi care trebuie să fie mereu antrenaţi în activităţi concrete, care să le consume energia, să le solicite dinamică, efort, implicare; sunt conectaţi la realitate, fie prin experienţa, exemplele, activitatea practică concretă personală, fie prin simulare [1].

Tipologiile bazate pe modalităţile de encodaj sensorial sunt focusate pe componenta genetică individuală a celui ce învaţă şi permit a diferenţia procesul educaţional în corespundere cu preferinţele/caracteristicile enunţate pentru fiecare stil.

Prin intermediul **Chestionarului VAK**, am identificat stilul preferențial de învățare a elevilor. Chestionarul a fost aplicat în perioada începutului semestrului I, a anului şcolar 2018-2019.

Toţi elevii lotului experimental au completat instrumentul. Aplicarea s-a făcut colectiv, fără limită de timp, cu acordul participanţilor, în sala de clasă.

În urma prelucrării datelor obţinute prin chestionare, am obţinut rezultatele cu referire la stilurile de învăţare ale elevilor clasei a IV-a reflectate în următorul tabel:

Tabel

Stiluri preferențiale de învățare,
grupa de bază clasa a IV-a

		
stil auditiv	stil vizual	stil tactil-kinestezic
23% (7 elevi)	45% (14 elevi)	32%(10 elevi)

Din tabelul precedent observăm că cei mai mulți elevi practică stilul vizual, fiind urmați de cei care preferă stilul auditiv şi cei din urmă practică stilul tactil-kinestezic de învățare. După anunţarea rezultatelor cantitative elevilor, am realizat discuţii în urma cărora am formulat sugestii cu scopul de a stimula interesul cognitiv şi pentru a eficientiza învăţarea. Am realizat acest lucru împreună cu elevii, ținând cont de specificul fiecărui stil de învăţare.

Abordarea în cadrul orelor urmează să fie una diferențiată şi individualizată. Aplicarea strategiilor didactice bazate pe comunicare şi interînvăţare îl fac pe copil să se autodefinească. În cadrul activității încurajăm participarea tuturor elevilor, indiferent de ritmul şi stilul de învăţare, astfel că fiecare elev să se simtă valoros şi apreciat, or, tocmai asta este misiunea unei şcoli prietenoase copilului.

Strategiile şi modalităţile de lucru diferenţiate vin în suportul accepţiunii encodajului senzorial, ca criteriu al abordării individualizate, conform căruia elevii sunt repartizaţi în grupuri de nivel relativ omogen al căror stil preferenţial de învăţare este unul asemănător. Respectiv, sarcinile de lucru trebuie să fie structurate în modul în care iau în calcul anume caracteristici specifice fiecărui stil.

***Referinţe*:**

1. CĂPIȚĂ, C. *Stiluri de predare – stiluri de învăţare*. Modul pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice elaborată în cadrul proiectului „Inovaţie şi performanţă în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din mediul urban”. București: Millenium Design Group, 2011.
2. FOCŞA-SEMIONOV, S. *Învăţarea autoreglată: teorie şi aplicaţii educaţionale*. Chişinău: Epigraf SRL, 2010. 360 p.
3. GOLU, P. *Învăţare şi dezvoltare*. Bucureşti: Ed. Ştiinţifică, 1989. 218 p.
4. OSTERRIECH, P. *Introducere în psihologia copilului*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1980.
5. PĂUNAŞ, A. *Stiluri de învăţare*. Disponibil: http://www.didactic.ro/materiale-didactice/22785_despre-stilurile-de-invatare
6. STĂNESCU, M. *Instruirea diferenţiată a elevilor supradotaţi*. Iaşi: Polirom, 2002. 212 p.
7. *Stiluri de învăţare*. Disponibil: http://www.gsit.ro/imagini%20psiholog/-stiluri%20de%20invatare-teorie.pdf
8. ŞOITU, L. *Pedagogia comunicării*. București: EDP, 2001. 224 p.
9. VERZA, E., ZLATE, M., GOLU, P. *Psihologia copilului*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998.

VOCABULARUL ELEVILOR MARCAȚI DE INSUCCES ȘCOLAR

Ala SOLOVEI

In the article "Particularities of Vocabulary Development of the pupils with School Failure", emphasis is placed on the quality of the teaching / learning / evaluation process and, in particular, the focus of the educational management on the unity of the ***psycho-centric and socio-centric approaches:the psycho-centered approach*** *focusing on pupils with their peculiarities and needs, their own learning and development rhytm, and* ***the socio-centric one*** *– on the assimilation of the system of values promoted by society. (National Curriculum Primary Education, 2018).*

Knowing that there is an indispensable correlation between language and thought, and generalization is a basic operation of thought, we have only referred to some aspects of generalizing function of the vocabulary.

Limbajul are un rol semnificativ în dezvoltarea personalității. Niciunul dintre comportamentele intelectului uman care-l legitimează plenar nu este mai prezent în arheologia psihismului și mai subtil implicat ca limbajul, nici o altă activitate nu relevă omul în măsura în care o face comportamentul său verbal. Dezvoltarea psihică nu ar fi posibilă în afara comunicării și a comportamentului verbal. Conform opiniilor mai multor savanți, limbajul este o operație intelectuală care intră în interacțiune cu toate procesele psihice (S.I. Rubinștein 1989; V.G. Petrova, 1977; A. Cosmovici, 1998).

Dificultățile pe care le întâmpină elevii la însușirea conținuturilor curriculare sunt cauzate de nivelul insuficient de formare a premiselor psihologice și a tulburărilor de limbaj (A.V. Iastrebova, 1984) .

Sesizarea conținuturilor curriculare depinde de nivelul de dezvoltare a celor trei părți componente ale limbajului: fonetică, gramatică și lexic. Cea din urmă joacă rolul hotărâtor, deoarece este reprezentată de cuvinte, care comportă sensul, și care de fapt sunt totul. Problema vocabularului a fost abordată de diferiți savanți în psihologie, psiholingvistică și lingvistică. M. Dinu [1996] menționa că vocabularul apare mai curând ca un corespondent al plămânului responsabil de asigurarea tuturor celorlalte organe. Nimic nu ajunge să afecteze structurile lingvistice vitale înainte de a trece prin anticamera sistemului lexical, acolo se joacă soarta viitoare a limbii.

Psihologul român A. Cosmovici [1996], susţine că limba e alcătuită dintr-un sistem de cuvinte gata constituit, un vocabular şi anumite reguli de îmbinare a lor.

L. Vîgotski [1960] remarcă: „La vârsta şcolarului mic pe prim plan iese bogăţia şi complexitatea acelor procese care se manifestă la însuşirea cuvintelor de către copii. În funcţie de nivelul sesizării sensului cuvintelor, se dezvoltă şi celelalte procese psihice".

U. Şchiopu [1967] denotă că la sfârşitul micii şcolarizări vocabularul însumează 40 000-45 000 de cuvinte, din care aproximativ 4500-4600 cuvinte fac parte din vocabularul activ. M. Livov [1988] consemnează că vocabularul elevului la sfârşitul clasei a IV-a numără de la 7000-12 000.

În continuare, vom aborda dificultăţile ce ţin de dezvoltarea vocabularului la elevii cu insucces şcolar. În literatura psihopedagogică este stipulat că:

- Vocabularul atât cel activ cât şi cel pasiv este limitat.
- Discrepanţă pronunţată între vocabularul pasiv (este mai bogat) şi cel activ (evident mai sărac) (S. Zabramnaia, 1971).
- Vocabularul pasiv predomină asupra celui activ (T.Vlasova, K.Lebedinski,V. Macihina, 1983).
- Vocabularul redus se manifestă nu numai prin utilizarea unui număr mic de cuvinte în limbaj, dar şi prin folosirea specifică a vocabularului (R. Trigher, 1971, 1981).
- Vocabularul sărac cauzat de bagajul limitat de informaţii, reprezentări generale scunde, deteriorarea relaţiilor spaţiale, temporare, de cauză şi efect, care sunt determinate de particularităţile activităţii cognitive şi de personalitate: autocontrol indezvoltat, operaţiile de analiză şi sinteză, comparaţii speciale (M. Ipolitova, 1974; T.Egorova, 1973; N. Nikaşina; 1972.).
- Apariţia cu întârziere a perioadei de creare a cuvintelor noi, tergiversarea utilizării în limbaj a cuvintelor însuşite (V.Lapşin, V.Puzanov, 1990).
- Noţiunile de gen sunt incorecte, inexacte, înguste, uneori eronate (T. Vlasova, 1978; V. Lapşin, V Puzanov, 1990), din cauza reprezentărilor scunde despre mediul înconjurător la elevii cu insucces şcolar, în comparaţie cu semenii lor, iar în unele cazuri mai sărace decât la preşcolari (T. Egorova, 1973).

- Confundarea noţiunilor specii, evidenţierea semnelor neesenţiale, nespecifice (T. Vlasova, V. Liubovski, N. Ţîpina, 1984).
- Îşi exprimă anevoios gândurile proprii, sesizează inexact sensul cuvintelor, fapt care cauzează dificultăţi de exprimare (T. Vlasova, V. Liubovski, N. Ţîpina, 1984).

Toate procesele se sprijină pe limbaj, ca instrument simultan al gândirii şi al relaţiilor şcolare. Limbajul este forma de ajutorare a gândirii, el contribuie la memorarea şi sistematizarea rezultatului acţiunilor. El serveşte la emiterea şi receptarea mesajelor în situaţii intra- şi interpersonale. Este un instrument de reglare a propriului comportament şi de intervenţie asupra comportamentului altora. Limbajul şi gândirea, aflându-se într-o strânsă conexiune, constituie funcţiile cele mai importante, care au impact asupra dezvoltării celorlalte procese psihice şi stau la baza formării competenţelor specifice disciplinelor curriculare şi în final la conturarea profilului absolventului claselor primare. În procesul de cunoaştere subiecţii urmează să ia cunoştinţă de părţile componente, însuşirile, calităţile, destinaţia şi acţiunile ce pot fi înfăptuite cu obiectele. Operaţiile generale ale gândirii permit a scoate în evidenţă semnele esenţiale, a analiza părţile componenete ale obiectelor, obiectele şi grupele lor, compararea cu scoaterea în evidenţă mai întâi a asemănărilor şi apoi a deosebirilor. Acestea se fac în scopul de a găsi particularităţile comune, care sunt şi generale pentru a ajunge la noţiunea de gen. Formarea noţiunii integratoare superioară comportă un nivel înalt de generalizare, odată cu creşterea gradului de generalizare cuvântul se îndepărtează şi mai mult de senzaţii şi analizatori cuprinzând un şir de noţiuni subordonate ierarhic.

Referinţe:

1. ANDREI, M, GHIŢĂ, Iu. *Limba română. Fonetică, lexicologie, morfosintaxă. Sinteze şi exerciţii*. Ed.a II-a Bucureşti: Corint, 1996.
2. BIDU-VRÎNCEANU, A. *Structura vocabularului limbii române contemporane*. Bucureşti: Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1986.
3. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*, Iaşi: Polirom, 1996.
4. Codul educaţiei al Republica Moldova, 2014.
5. *Curriculum naţional. Învăţământ primar*. Chişinău: Lyceum, 2018.
6. KULSKAR, T. *Factorii psihologici ai reuşitei şcolare*. Bucureşti: Editura didactică şi pedagogică, 1978.
7. SLAMA-CAZACU, T. Introducere în psiholingvistică. Bucureşti: Editura ştiinţifică, 1968.

PARTICIPAREA FEMEILOR PE PIAȚA MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROBLEME ȘI MODALITĂȚI DE AFIRMARE PROFESIONALĂ

Maria MUSTEAȚĂ

The purpose of this article is to analyze women's involvement in the labor market of the Republic of Moldova, from the perspective of identifying the problems and ways of their professional assertion. In the article is presented the current situation of women's involvement in the labor market of the Republic of Moldova, namely of the women from Cimişlia, the difficulties they encounter in the process of employment and assertion at the workplace, the types of discrimination women face in the labor market, as well as the influence of the family on the professional career development of women.

Barierele în participarea femeilor la activitatea economică şi realitatea discriminării de gen sunt prezente în multe colţuri ale lumii, pe parcursul anilor fiind desfăşurate numeroase studii [1, p. 24]. Femeile au devenit competitive în rând cu bărbaţii pe piaţa forţei de muncă, în ciuda stereotipurilor existente. Dar, conform studiilor naționale, şansele femeilor de a fi angajate în poziții importante şi bine plătite sunt mai mici decât ale bărbaţilor [2, p. 6-7].

Strategia pentru asigurarea egalității între femei şi bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 relevă că rata de ocupare în rândul femeilor pe piața muncii este mai mică decât cea a bărbaţilor (49,6% femei şi 50,4% bărbaţi). Mai există sectoare preponderent masculinizate sau feminizate, iar acestea din urmă sunt caracterizate de un nivel mai scăzut de remunerare [5]. În același timp, femeile câştigă în medie cu 13,5% mai puțin față de bărbați (86,5% din salariul mediu al bărbaţilor). Exprimată în valoare numerică, discrepanța constituie în medie circa 813 lei [4].

În vederea cercetării tematicii cu referire la participarea femeii pe piața muncii, au fost aplicate metode de cercetare, prin triangularea metodelor de cercetare: ancheta sociologică pe bază de chestionar, studiul de caz și analiza documentară. Ancheta sociologică pe bază de chestionar autoadministrat [3, p. 84] a fost aplicată pe un eșantion neprobabilistic (eșantionarea pe scop predefinit), de 101 persoane rezidente ale or. Cimișlia, cu vârsta cuprinsă între 18-63 de ani.

Ca rezultat al cercetării, s-a constatat că în or. Cimişlia rata femeilor angajate în câmpul muncii este mai mică decât cea a bărbaților (78% bărbați, 67% femei). Cea mai mare parte a femeilor activează în domenii ca știință și învățământ (35%), asistență socială (18%), administrație publică (17%) şi comerț (12%), în comparație cu bărbații care activează mai mult în domenii ca organe de drept, pază şi securitate (22%), industrie şi energetică (16%), transport şi comunicații (14%). În același timp, studiul a scos în evidență faptul că femeile au un nivel de studii mai înalt decât bărbații, astfel că rata femeilor ce au studii superioare este de 61%, cu 15% mai mult față de populația masculină (46%). Totuși, femeile câștigă mai puțin decât bărbații, astfel că în marea majoritate a cazurilor salariul femeilor este cuprins între 3001-3500 lei (39%), iar al bărbaților este mai mare de 4001 lei (44%).

Un aspect relevat în cadrul studiului se referă la faptul că femeile se confruntă mai des cu diverse probleme pe piața muncii, fie la angajare, fie în timpul activității profesionale. Odată luând decizia de a se încadra în câmpul muncii, 64% dintre femei și 42% dintre bărbați au menționat că au întâmpinat anumite dificultăți sau impedimente în procesul de angajare. Primul şi cel mai semnificativ impediment ține de faptul că *femeile sunt prea ocupate în activitățile casnice* (37% femei, 26% bărbați). Alte impedimente țin de *preferințele profesionale pentru un anumit sex* (22% femei, 9% bărbați), *lipsa încrederii în sine și în forțele proprii* (10% femei, 6% bărbați), precum și *stereotipul conform căruia locul femeii este acasă lângă soț și copii* (12% femei, 19% bărbați).

Este cert că orice post de muncă trebuie să ofere oportunitate angajaților să se dezvolte profesional, indiferent de funcția deținută, gen, vârstă, statut civil etc. Cercetarea realizată a relevat că rata femeilor cărora li s-a oferit oportunitatea de a se afirma profesional este mai mică decât cea a bărbaților (27% femei și 38% bărbați). Cel mai des, modalitatea de afirmare profesională în rândul femeilor a constat în *participarea la cursuri de formare profesională* (45%), *majorarea salariului* (23%) și *participarea la rezolvarea problemelor ce țin de colectivul de lucru și întreprindere* (18%). În pofida acestui fapt, nu toate femeile angajate în câmpul muncii au avut posibilitatea de a se afirma profesional, din următoarele cauze: *insuficiența experienței de lucru necesară* (22%), *sarcina* (21%) și *privilegierea genului masculin* cu referire la oportunitatea de afirmare (14%).

Discriminarea la locul de muncă este o problemă care afectează piața muncii. Datele studiului evidențiază că rata femeilor supuse discriminării este mai mare decât rata bărbaților (39% femei și 16% bărbați). Principala cauză o reprezintă *activitățile casnice* (40% femei, 26% bărbați). Alte cauze rezidă în *ideile preconcepute și prejudecățile cu privire la diferențele de gen* (31% femei, 20% bărbați), precum și în *ideea că, prin natura lor, femeile nu pot fi egale cu bărbații* (17% femei, 5% bărbați). Confruntându-se cu fenomenul de discriminare la locul de muncă, reacția femeilor în aceste situații s-a manifestat divers. Astfel, 50% dintre femei *au preferat să nu se implice pentru a nu crea un conflict*; 23% *și-au declarat nemulțumirea și au încercat să își apere drepturile*; 14% *au avertizat ca în viitor asemenea situații să nu se mai repete, preluându-și activitățile de lucru*, iar 9% *s-au concediat*.

De-a lungul timpului, viața familială *versus* cea publică au fost împărţite între genuri, însă femeile, chiar dacă au început să împartă cu bărbații locurile de muncă pe piața muncii, obligațiile familiale sunt în continuare pe seama lor. Cercetarea realizată arată că 76% femei și 70% bărbați consideră că chiar dacă o femeie are întemeiată o familie și are copii, aceasta trebuie să se angajeze în câmpul muncii pentru a întreține familia în aceeași măsură cu bărbatul. Însă prezența copiilor mici în familie poate, mai mult sau mai puțin, influența asupra dezvoltării carierei femeilor. Astfel, 67% dintre femei consideră că *șansele lor de a se dezvolta profesional ar fi mai mari dacă nu ar avea copii mici* în familie, iar 33% consideră că ş*ansele pentru dezvoltarea lor profesională nu ar avea de suferit* din cauza acestora. Totuși, influența familiei asupra dezvoltării carierei profesionale este percepută ca fiind negativă doar de 14% dintre femei, în timp ce 53% consideră că *familia nu are nici o influență,* iar 33% consideră că *familia comportă cu sine o influență pozitivă* asupra dezvoltării carierei profesionale.

Studiile de caz realizate au scos la iveală faptul că viața de familie nu are de suferit dacă femeia este angajată în câmpul muncii, motivând prin exemple proprii din viață acest lucru. Femeile consideră că prioritizarea lucrurilor și organizarea corectă a timpului pot ajuta femeia să reușească să realizeze activitățile profesionale și să obțină și

o ascensiune profesională, fără ca familia să aibă de suferit. Femeile au comunicat că dacă serviciul face femeia să fie mulţumită şi fericită, atunci aceasta va fi liniştită şi va putea realiza şi muncile casnice şi să aibă grijă de familia sa. De asemenea, respondentele au accentuat importanţa familiei în dezvoltarea carierei profesionale, menţionând că fără ajutorul, suportul, înţelegerea şi sprijinul familiei nu ar fi reuşit să atingă un grad de ascensiune profesională înalt.

Astfel, pentru a îmbunătăţi accesul femeilor la piaţa muncii din Republica Moldova, pot fi înaintate următoarele recomandări: promovarea continuă prin diverse programe şi strategii naţionale a modelului femeii active profesional; promovarea istoriilor femeilor de succes în afaceri, pentru a dezvolta simţul încrederii în sine la femei şi a valorizării propriilor capacităţi şi cunoştinţe profesionale; elaborarea şi implementarea de proiecte de impulsionare a participării şi implicării femeilor şi în alte domenii în afară de cel domestic, şi care să le ofere posibilităţi de promovare şi salarizare decentă; organizarea training-urilor şi cursurilor pentru femei pentru ca acestea să înveţe şi să formeze noi deprinderi în ceea ce priveşte implicarea în domeniul profesional.

Referinţe:

1. MOLDOVEANU, R. Inegalităţi de gen pe piaţa muncii. În: *Romanian Statistical Review,* 2015, supliment nr. 12, p. 42-48.
2. ANTONOV, V. Dimensiunea egalităţii de gen şi măsuri pentru avansarea femeilor pe piaţa forţei de muncă. În: *Monitor Social,* Chişinău, 2011, nr. 10, p. 6-7, ISSN 1857-408.
3. CHELCEA, S. *Tehnici de cercetare sociologică*. Bucureşti, 2001.
4. *Portret statistic al femeilor şi bărbaţilor în Republica Moldova în anul 2017,* [accesat 12.02.19]. Disponibil: http://statistica.gov.md/newsview.-php?l=ro&idc=168&id=6288
5. *Strategia pentru asigurarea egalităţii între femei şi bărbaţi în Republica Moldova pe anii 2017-2021,* [accesat la 15.10.18]. Disponibil: http://lex.justice.md/md/370442/
6. *Corelaţia dintre femei şi bărbaţi, anii 1980-2018* [accesat 22.01.19]. Disponibil: www.statistica.md

Recomandat
Anastasia OCERETNÎI, dr., conf. univ.

STRATEGII DE FORMARE A COMPETENȚEI DE COMUNICARE LA ELEVII CLASELOR PRIMARE LA EDUCAȚIA DIGITALĂ ÎN CADRUL ARIEI CURRICULARE „TEHNOLOGII”

Rodica MURUZ

In the article „The strategies of formation communication skills with primary school students within the „Digital education”” I approached the applicative value of research that consist in: the practical application of the most effective and interactive strategies for the formation and development of communication skills at the pupils of primary classes within the curricular area “Technology”; experimental validation of progress in the development of digital communication competence, obtained in the control sample; comparing and interpreting the results of the experimental and control.

Cercetările din ultimele decenii relevă o structură bine organizată a fundamentelor teoretice privind competența de comunicare, iar provocările aferente domeniului dat continuă să producă rezultate remarcabile. În cercetările recente, definirea *comunicării* rămâne a fi în continuare un câmp vast de cercetare pentru specialiştii din diverse domenii, menționează J.Abric [1, p.11], astfel îndreptățind, în opinia lui D.Bougnoux, fundamentarea ştiinţifică a sintagmei ştiinţele comunicării [2, p. 9]. Comunicarea constituie obiectul unei ştiințe integrative, care-şi particularizează diferența specifică prin „studierea circuitelor instituționale ale informației”, subliniază Dafinoiu J. [3, p.177]. În concepţia lui L.Şoiţu, comunicarea înseamnă *ştiinţa de a folosi mijloacele de exprimare* şi *abilitatea de a primi, descifra şi valorifica răspunsul*, iar emiterea mesajului necesită *voinţa şi capacitatea de a orienta mesajul* spre celălalt cu înţelegerea nevoii acestuia [4, p.50]. *Dicţionarul de pedagogie* [5, p.245] defineşte noţiunea de competenţă – „ capacitatea unei persoane de a corespunde cerinţelor dintr-un anumit domeniu”. Progresul societăţii este condiţionat în mare măsură de „produsele” educaţiei, de competenţele, aptitudinile umane şi profesionale ale tinerei generaţii, care a dus şi la solicitarea competențelor de comunicare la educația digitală în cadrul ariei curriculare „Thenologii” într-un context adecvat de explorare a elevilor, de familiarizare a acestora cu procedee de utilizare a surselor de informare și de

stimulare a cunoaşterii prin experienţă proprie şi motivare în explorarea mediului înconjurător. Necesitatea utilizării tehnologiilor informaţionale şi de comunicare în procesul educaţional este evidentă.

Cercetarea experimentală s-a bazat pe datele investigaţiei teoretice, urmărindu-se particularităţile formării competenţei de comunicare la disciplina „Educaţia digitală" la elevii claselor I B şi I C în număr a câte 33 elevi şi elevii claselor a II B şi a II C, în număr de 35 elevi fiecare şi s-a realizat pe parcursul a patru luni, a semestrului întâi, anul de studii 2018-2019.

În urma actualei investigaţii ştiinţifice şi experimentale, au fost reliefate idei generale privitoare la teoria şi strategia de implementare a competenţei de comunicare digitale la elevii claselor primare, având ca bază exemplul de studiere a cursului integrat de educaţie digitală în clasa I şi sistematizate tehnicile şi metodologia de predare a obiectului. Experimentul pedagogic a inclus două etape:

I. *Etapa de constatare a cercetării* s-a centrat pe două planuri de analiză, care interacţionează reciproc în evaluarea procesului de formare a competenţei de comunicare:

A. analiza curriculumului la educaţia digitală din perspectiva formării competenţei de comunicare;

B. analiza atât a avantajelor utilizării TIC la formarea competenţei de comunicare a cadrelor didactice, cât şi posibilitatea de evaluare a aptitudinilor cadrelor de a le implementa în practică.

II. *Experimentul de control* a avut ca obiectiv determinarea progreselor înregistrate în dezvoltarea competenţei de comunicare, compararea şi interpretarea rezultatelor înregistrate de eşantionul experimental şi de control.

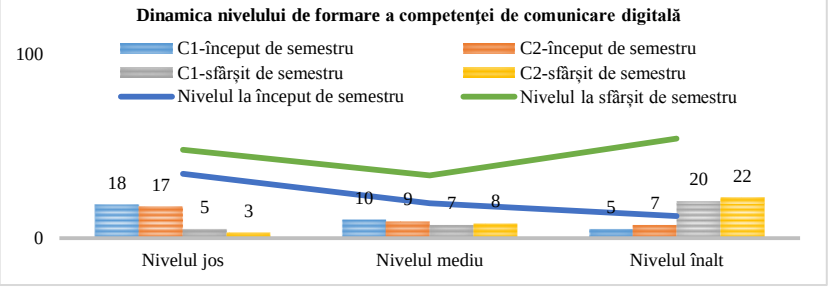

Diagrama 1. Dinamica nivelului de formare
a competenţei de comunicare digitală

Din datele prezentate în diagramă se atestă o dinamică pozitivă a nivelului de formare a competenței de comunicare digitală la elevii ambelor clase de control pe parcursul semestrului.

Pentru o imagine mai clară aferentă nivelului de formare a competenței de comunicare digitală la elevii din ambele eșantioane în cadrul experimentului de control, s-a efectuat o analiză a cunoștințelor acestora față de unitățile de competențe structurate în trei activități de învățare: exerciții de recunoaștere a dispozitivelor digitale, exerciții de identificare a componentelor dispozitivelor digitale și exerciții orale descriptive ale posibilităților de utilizare a dispozitivelor digitale.

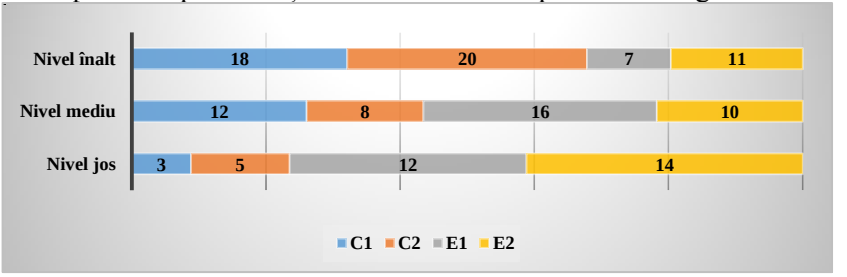

Diagrama 2. Raportul cantitativ al claselor de control și experimentale aferent exercițiilor de recunoaștere a dispozitivelor digitale

Din diagrama de mai sus, putem concluziona că elevii din ambele clase au demonstrat un rezultat relativ bun la prima grupă de exerciții de recunoaștere a dispozitivelor digitale. Acest rezultat denotă că elevii cunosc noțiunile generale aferente varietății dispozitivelor digitale.

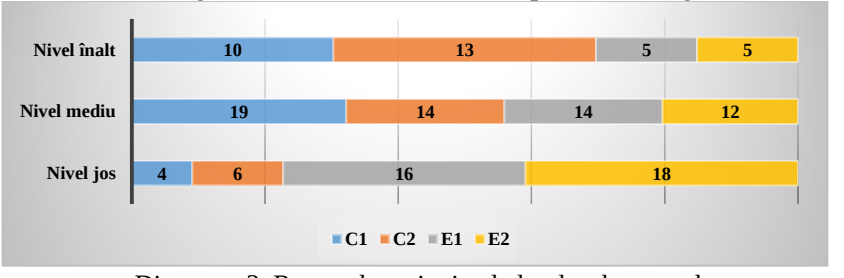

Diagrama 3. Raportul cantitativ al claselor de control și experimentale aferent exercițiilor de identificare a componentelor dispozitivelor digitale

În cazul realizării exerciţiilor de identificare a componentelor dispozitivelor digitale au apărut deja dificultăţi la identificarea acestora pentru clasele experimentală întrucât acest tip de exerciţii necesită o studiere mai aprofundată a vocabularului aferent obiectului ,,Educaţia digitală”.

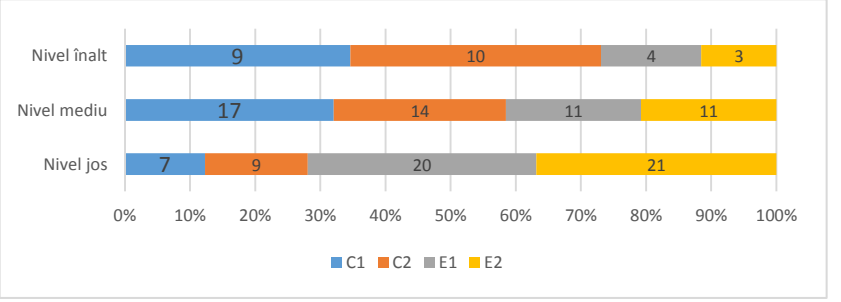

Diagrama 4. Raportul cantitativ al claselor de control şi experimentale aferent exerciţiilor orale descriptive a posibilităţilor de utilizare a dispozitivelor digitale

Analizând rezultatele aferente grupei a treia, au fost depistate dificultăţi în realizarea acestora şi în practica şcolară cotidiană acestor tipuri de exerciţii trebuie să se acorde atenţia cuvenită. Analiza statistică a rezultatelor a permis tragerea următoarei concluzii: raporturile cantitative colectate şi analizate pe parcursul experimentului de control au subliniat diferenţele semnificative în favoarea claselor de control şi, implicit, eficienţa strategiei de învăţare înaintată. Astfel, activitatea efectuată pe parcursul etapei de constatare şi experimentului de control a evidenţiat necesitatea educaţiei digitale în clasele primare.

Referinţe:

1. ABRIC, J. C. *Psihologia comunicării.* Iaşi: Polirom, 2002. 208 p.
2. ROEGERS, X. *Manualul şcolar şi formarea competenţelor în învăţământ*. Didactica Pro, 2001, nr. 2(6), p. 31.
3. DAFINOIU, I. *Personalitatea. Metode calitative de abordare*. Iaşi: Polirom, 2002. 244 p.
4. ŞOIŢU, L. GÂRLEANU, D. et. al. Comunicare şi educaţie. Iaşi: Spiru Haret, 1996. 206 p.
5. CRISTEA, S. *Dicţionar de pedagogie*. Chişinău-Bucureşti: Grupul Editorial Litera, 2000. 398 p.

RELAȚIA DINTRE TIPOLOGIILE TEMPERAMENTALE ȘI TULBURĂRILE EMOȚIONALE LA STUDENȚI

Aura MUTRUC

This research presents a theoretical synthesis regarding temperament, affective spectrum disorders, and mood disorders. The purpose of the research is to determine the relationship between temperamental typologies and emotional disturbances in adolescents.

Secolul XXI fiind în amploarea dezvoltării tehnologiilor informaționale, cu acces nelimitat la informații, vine cu noi provocări care urmăresc adolescenții zi de zi. Toate aceste progrese cheamă lumea la noi și noi încercări, prin modificarea rapidă a societății care lasă o amprentă asupra dezvoltării generațiilor tinere. Personalitatea adolescentului este una dintre tematicile cele mai cercetate în ultima perioadă, lucrările oferind arii variate de studii pe aceste aspecte: *Locul afectivității în structura personalității adolescentului,* Lavinia Maria Pruteanu, 2008; *Influența asupra rezilienței adolescenților: controlul parental și conflictul părinte-adolescent,* Marius Marici, 2015; *Identitatea la adolescenți*, Grosu Ada Ioan, Cluj-Napoca, 2014; *Îmbunătățirea stimei de sine la adolescenți*, Grigorescu Andreea, 2009; *Studiul anxietății la adulți,* Iulia Racu, 2017; *Training-ul de dezvoltare a competențelor afective*, Angela Calancea, Chișinău, 2012.

Dezvoltarea armonioasă a proceselor cognitive și stabilitatea emoțională este una dintre principalele premise esențiale în viața adolescentului, luând în considerare modificările care au loc în această perioadă la nivelul biopsihosocial, dorința de autoafirmare, schimbări biologice/fiziologie, schimbări hormonale, conflicte interne, căutarea și descoperirea propriei personalități, aspirații, dorințe etc. [3]. Aceste schimbări și apariția barierelor în realizarea scopurilor, conflicte interne și externe, interpersonale și intrapersonale duc la generarea unui dezechilibru emoțional. Adolescentul neavând mecanisme de apărare, coping este supus des stresului, trăirilor afective de intensitate puternică, incapacitatea de a depăși situațiile și somatizarea unor aspecte, favorizează dezvoltarea tulburărilor emoționale. Dacă să ne referim la teoriile emoționale și îndeosebi, la teoria diferențială elaborată de R. Izard, se remarcă legătura emoțiilor cu formațiunile de bază ale perso-

nalităţii. În timpul maturizării în perioada adolescenţei căreia îi este specifică vulnerabilitatea emoţională, se produc o serie de schimbări radicale, el remarcă faptul că emoţia este un fenomen complicat ce include aspecte neurofiziologice, neuromusculare şi fenomenologice [1].

Mihai Golu (1993) susţine că personalitatea umană este un ansamblu de condiţii interne, sub formă de însuşiri psihice relativ stabile. H.A. Eysenck menţionează că personalitatea umană poate fi descrisă prin două aspecte: introversiune/extroversiune, neurotism/stabilitate emoţională [2].

Din perspectiva lui Eysenck şi R.B. Cattell, bunăstarea emoţională presupune stabilitatea emoţională care se află între două baricade: stări afective stabile şi instabilitatea emoţională. Potrivit modelului trăsăturilor elaborate de G.W. Allport, personalitatea este alcătuită dintr-un set de trăsături structurale individuale pentru fiecare în parte. Perioada adolescenţei este etapa în care copilul este pus în situaţia de a face faţă tuturor provocărilor şi de autocunoaştere. Cunoaşterea tipului de temperament care este legat strâns de sistemul nervos central fiind înnăscut şi moştenit, ereditar. În funcţie de acest factor ereditar, individul reacţionează şi se comportă conform tipului de temperament la schimbarea unui element din mediul exterior. Adolescenţii de azi având acces la informaţii, la diferite teste de personalitate, ce le pot completa online, acest fapt favorizează elaborarea unor mecanisme de apărare şi de recuperare în urma unei schimbări bruşte din mediul intern sau extern. Însă din incapacitatea de gestionare a acestor informaţii adolescenţii devin vulnerabili din punct de vedere emoţional. Experienţele de viaţă, obstacolele, eşecurile academice sau pe plan personal, alţi factori de stress, sporesc dezvoltarea unui dezechilibru emoţional şi predispoziţia spre o tulburare emoţională.

Astfel, scopul cercetării noastre constă în determinarea relaţiei dintre tipologiile temperamentale şi tulburările emoţionale la adolescenţi.

Ipotezele studiului propus sunt următoarele**:**

- Presupunem că există o relaţie între tipologiile temperamentale şi tulburările emoţionale la adolescenţi.

- Presupunem că există diferenţe în manifestările tulburărilor emoţionale determinate de profilul de studii ales şi tipul de temperament dominant.

Realizarea scopului și confirmarea ipotezei revendică următoarele obiective:

1. Selectarea informației, analiza literaturii de specialitate vizavi de aspectele cercetate.
2. Selectarea metodelor psihodiagnostice adecvate cercetării date.
3. Identificarea eșantionului supus cercetării.
4. Determinarea nivelului DASS și tipologiilor temperamentale la studenți.
5. Prelucrarea și interpretarea matematico-statistică a rezultatelor investigate.
6. Elaborarea concluziilor generale cu privire la partea experimentală a lucrării.

Realizarea obiectivelor propuse a fost favorizată de aplicarea următoarelor metode de investigare: analiza literaturii de specialitate privind problema de cercetare: observația; convorbirea; Testul DASS (Scalele de depresie, anxietate și stress de Lovibond & Lovibond); Testul Tipologiile Temperamentale (Tipologia școlii franco-olandeze, G. Heymans si E.D. Wiersma, Rene Le Senne si Gaston Berger); metode statistico-matematice.

Eșantionul cercetării este format din 56 de adolescenți cu vârsta cuprinsă între 18-25 de ani, studenți la Universitatea de Stat din Moldova, profilul real/uman, criteriul de selecție constituind tinerii de vârsta respectivă, conform periodizării propuse de Iulia Albu în *Psihologia vârstelor*, 2007.

La baza metodologică a lucrării stau următoarele teorii:

- ✓ Teoriile temperamentale ale lui Eysenck.
- ✓ Tulburările emoționale propuse de clasificarea în *Manualul de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale* (DSM-IV) și *Dicționarul de Psihiatrie și Psihopatologie clinică*.

Valoarea științifică și practică a lucrării. Prin abordarea completă a subiectului temei și realizarea eficientă a obiectivelor, propunem un conținut structurat prin următoarele: determinarea tipului de temperament, care are cea mai mare predispoziție spre dezvoltarea unei tulburări de dispoziție și adaptare: depresie, anxietate sau stres; au fost abordate diverse concepte-cheie, teorii.

Noutatea ştiinţifică. A fost stabilit că temperamentul coleric corelează şi are o predispoziţie spre dezvoltarea unei dereglări emoţionale, depresie, anxietate şi stres în comparaţie cu alte temperamente, pe când temperamentul flegmatic este cel mai echilibrat şi nu are o predispoziţie mai mică spre dezvoltarea acestor tulburări.

Concluzii:

1. Lucrarea va fi utilă pentru personalul care activează în cadrul Universităţii de Stat din Moldova, deoarece există o predispoziţie spre tulburările emoţionale în rândul studenţilor şi administraţia să vină cu activităţi: tehnici, traininguri, consiliere de grup şi individuală pentru scăderea riscurilor de dezvoltare şi agravare a acestora.

2. Elaborarea unui set de strategii de diminuare a tulburărilor emoţionale la diferite profiluri, se va lua în considerare şi tipologia temperamentală, şi sfera de activitate pentru eficientizarea procesului de terapie sau consiliere.

Referinţe:

1. CALANCEA, A. *Training-ul de dezvoltare a competenţelor afective*. Chişinău, 2012.
2. EŢCO, C., FORNEA, Iu., DAVIDESCU, T., DANILIUC, N., CĂRĂUŞ, M. *Psihologia generală: Suport de curs*. Chişinău , 2007.
3. CREŢU, T. *Psihologia Copilului*. Chişinău, 2015.

CONSECINŢELE CONSUMULUI DE DROGURI ASUPRA MEMBRILOR FAMILIEI (În baza studiului realizat la centrul „Optima Fide”)

Victoria CUCULESCU

The article includes the analysis of the consequences of drug use on family members at the Optima Fide Day Center from Chisinau. The author investigated the opinions of addicts, codependents and specialists in this field, assessing the impact of narcotic substances on the members of society. Also, there were presented positive practices in combating drug use in NGOs from Chisinau municipality. Following the research, the author comes up with a series of recommendations at national, institutional and community level to reduce the drug addiction phenomenon in the Republic of Moldova.

Republica Moldova este o țară mică, dar consumul de droguri legale și ilegale a devenit deja un fenomen. În acest context, la 26 iunie în lume este marcată ***Ziua internaţională de luptă împotriva narcomaniei,*** care are drept scop de a atenţiona populaţia asupra acestei grave probleme sociale şi de sănătate, de a motiva persoanele afectate să renunţe la consumul de droguri şi a promova un mod sănătos de viaţă.

Datele statistice denotă că circa 42% dintre consumatori au început a uitliza droguri la vârsta de 14-16 ani. Cea mai mică vârstă declarată de un respondent pentru debutul în consumul de canabis a fost de 9 ani. Ponderea bărbaților din totalul consumatorilor de droguri constituie 93,4%, iar a femeilor este de 6,6%. Totodată, conform datelor statistice oferite de Dispensarul Republican de Narcologie, la data de 01 ianuarie 2018 se aflau la evidență 11.952, dintre care 203 persoane erau utilizatori de droguri injectabile. Doar pe parcursul primelor 3 luni ale anului curent au fost înregistrate circa 400 de persoane afectate de narcomanie.

Substanțele stupefiante sunt consumate cu precădere în mediul urban. Municipiul Chișinău este lider la acest capitol, urmat de municipiul Bălți. Clasamentul este urmat de orașele Ungheni și Cahul.

Motivele consumului de droguri, în majoritatea cazurilor, sunt următoarele: curiozitatea, imitația și influența anturajului. Dar nu trebuie neglijat și faptul că **comunicarea deficitară dintre părinți și copii, lipsa de supraveghere a copiilor, conflictele familiale**, și, nu în ultimul rând, **atitudinea şi comportamentele familiale favorabile consumului de droguri** sunt factori de risc în debutul consumului de droguri.

În **scopul** analizei consecințelor consumului de droguri asupra membrilor familiei s-a aplicat o ***metodologie complexă*** de cercetare: *focus-grup* cu 5 soții ale dependenților, cu vârste cuprinse între 28-53 de ani, *studiu de caz în baza anchetei sociale* cu 2 persoane dependente de drog cu vârste cuprinse între 30-32 de ani, *inteviu semistructurat* cu 3 specialiști din domeniul asistenței sociale și în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului de narcomanie (asistent social, preot, narcolog), *studiu de caz instituțional* a două ONG-uri din municipiul Chișinău (AO Inițiativa Pozitivă și Centrul de zi al Fundației „Optima Fide”).

Organizaţia Mondială a Sănătăţii defineşte **drogul** ca fiind „orice substanţă care introdusă într-un organism viu, îi poate modifica acestuia percepţia, memoria, comportamentul ori funcţiile sale cognitive sau motorice". **Dependenţa de drog** *este definită drept o stare psihică şi uneori fizică, ce rezultă din interacţiunea unui organism viu cu un drog, caracterizată prin comportament şi alte răspunsuri care întotdeauna include o constrângere de a lua droguri într-o perioadă continuă cu scopul de a le experimenta efectele psihice şi uneori pentru a elimina disconfortul abstinenţei.*

Ca rezultat al cercetării am stabilit cauza principală în debutul consumului de droguri – aceasta este neinformarea despre consecinţele consumului de substanţe narcotice urmată de influenţa anturajului şi problemele familiale.

Respondenţii au relatat următoarele: *„... pentru prima dată am consumat canabis la vârsta de 14 ani fiind influenţat de prieteni"; „... acum îmi dau seama că nu ştiam care sunt consecinţele consumului de droguri"; „... toţi fumau, şi eu am încercat"; „... tata era plecat peste hotare iar mama era ocupată mereu cu lucru şi cu fratele meu mai mic"; „... pe atunci canabisul creştea la orice gunoişte, nu era o problemă să faci rost de o doză",* şi altele.

Specialiştii intervievaţi afirmă că influenţa anturajului, curiozitatea, neîncrederea în sine, afirmarea în faţa grupului, dezinformarea sunt motivele principale, cauze care duc la debutul consumului de substanţe narcotice, iar ulterior la consumul sistematic de droguri.

La rândul lor, specialiştii au relatat: *„... influenţa grupului, modelele percepute în mediul său de existenţă îl împinge pe individ să guste din marul discordiei"; „.. pacienţii noştri după reabilitare dacă nimeresc în acelaşi mediu de unde au venit mare este riscul să recidiveze";„... pacientul pentru a avea succes în reabilitare trebuie izolat de zona lui de confort"; „... când a consumat droguri nu s-a gândit la Domnul de sus că i-a dat viaţă sănătoasă"; „... să fi ştiut cât de greu îi va fi la reabilitare şi câte probleme de sănătate va avea, precis nu consuma".*

Pe lângă Dispensarul Republican de Narcologie tot mai multe ONG-uri sunt implicate în procesul de dezintoxicare şi reabilitare atât a persoanelor dependente de drog, cât şi a membrilor familiei. Familia

reprezintă o instituție de bază din cadrul societății și atunci când una din componentele sale are un comportament dereglat are de suferit tot sistemul. Pentru un rezultat bun, este foarte important să se acționeze per ansamblu, să se lucreze atât cu dependenții cât și cu codependenții.

În acest context, un exemplu pozitiv este activitatea AO „Inițiativa Pozivă" și centrul de zi al Fundației „Optima Fide", care reprezintă organizații nonprofit, iar sursa de bază o constituie voluntarii, persoanele care au trecut cu succes reabilitarea și prestează servicii de la „egal la egal". Scopul acestor organizații este diminuarea nivelului de narcomanie și epidemiei HIV/SIDA, dar și reabilitarea persoanelor dependente de drog și alcool. Aceste centre zilnic deservesc în medie 30 de persoane.

În ***concluzie*** menționăm că consumul de droguri reprezintă una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă societățile contemporane, este un delict care are impact deosebit de negativ asupra societății în întregime. Dacă societatea noastră va fi tot mai mult informată, atunci se vor cunoaște mai aprofundat efectele negative care sunt provocate de substanțele psihoactive.

În vedearea diminuării fenomenului de norcomanie și combaterii acestuia în Republica Moldova, considerăm că vor fi utile următoarele ***recomandări:***

- Perfectarea cadrului juridic prin înăsprirea pedepselor cu privire la consumul de droguri în rândul tuturor persoanelor dependente.
- Înființarea mai multor centre gratuite și anonime de dezintoxicare și reabilitare a consumatorilor de drog.
- Informarea intensă prin mass-media despre efectele drogurilor asupra organismului uman.
- Crearea postului de asistent social în cadrul DNR și în cadrul instituțiilor medicale de sector.
- Angajarea în cadrul instituțiilor medicale specializate în tratamentul persoanelor dependente de drog a asistenților sociali și implicarea lor plenară în procesul de reabiliatre.
- Organizarea instituțiilor de tratament și reabilitare în toate raioanele Republicii Moldova.
- Stimularea participării societății civile la diminuarea fenomenului narcomaniei.

Referinţe:
1. ABRAHAM, P. *Asistenţa şi reabilitarea persoanelor consumatoare de droguri. Metoda de Hoop*. Bucureşti, 2004. 216 p.
2. BULGARU, M. *Familia tânără: Aspecte ale adaptării la societatea în schimbare*. Chişinău: 2015. 472 p.
3. ŞELARU M. *Drogurile*. Iaşi, 1998. 139 p.

Recomandat
Stela MILICENCO, dr., conf. univ.

MODALITĂŢI DE DEZVOLTARE A TOLERANŢEI LA STUDENŢI PRIN PRISMA NOILOR EDUCAŢII

Ana FUIOR

The aim of the research *is to determine the ways to develop tolerance for students through new education. The research complements research on ways to develop tolerance for students through new education. Methods that favour students' tolerance levels, and are directed at university professors teaching General Pedagogy, New Education, etc., school teachers, tutors, etc.*

În societatea actuală, toleranţa constituie un element semnificativ al comunicării, o condiţie necesară coeziunii oamenilor de diferite confesiuni, orientări profesionale, tradiţii culturale, inevitabilă pentru a accepta lumea în divesitatea ei. Toleranţa, ca fundament al personalităţii umane, se manifestă în acceptarea altor stiluri de viaţă, obiceiuri, comportamente, opinii, credinţe, idei, eludarea reacţiei conflictogene ca răspuns la factorii externi şi interni.

Vl. Pâslaru susţine că a fi tolerant înseamnă a-ţi conştientiza propria identitate, propria valoare; în al doilea rând, înseamnă a constientiza lumea ca valoare; a înţelege că elementele acestei lumi – oamenii, care sunt foarte diferiţi, constituie valoarea ei cea mai mare [1].

S. Cristea defineşte toleranţa ca „opţiunea deliberată a cuiva care posedă puterea şi cunoaşterea necesară, de a nu împiedica sau stânjeni conduite pe care le dezaprobă” [2].

Prin urmare, toleranţa este opusul intoleranţei, o problemă actuală, la care constatăm că *Noile educaţii* sunt soluţii, întrucât constituie o suită de strategii care răspund imperativelor indicate de problemele societăţii actuale.

Credem că intoleranţa la studenţi poate fi diminuată prin intermediul următoarelor conţinuturi noi ale educaţiei: *Educaţia pentru toleranţă; Educaţia interculturală; Educaţia pentru pace şi cooperare; Educaţia pentru democraţie şi drepturile omului; Educaţia pentru comunicare şi mass-media; Educaţia pentru schimbare şi dezvoltare* etc.

Pornind de la problema intoleranţei, examinată în plan intrapersonal şi în planul relaţiilor interpersonale din mediul educaţional, dar şi în context social şi educaţional larg, referindu-ne la conţinuturile noilor educaţii enumerate mai sus, punctul de plecare în demararea cercetării experimentale l-au constituit direcţiile investigării toleranţei, în general, în vederea evaluării nivelului de toleranţă la studenţii care au studiat disciplina *Noile educaţii*.

Baza experimentală a cercetării o reprezintă 55 de studenţi ai *Facultăţii Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială,* specialitatea *Psihopedagogie*, din cadrul Universităţii de Stat din Moldova, anul I de studii.

Pentru a evalua nivelul de dezvoltare a toleranţei la studenţi, a fost aplicat ***Chestionarul de autoevaluare a toleranţei*** (după L.Ţurcan (Balţat), 2015), care reflectă următoarele valori ale toleranţei: *maturitatea psihologică, rezistenţa psihosocială, acceptarea diferenţelor, suportarea inconvenienţelor, receptivitatea volitivă, poziţionarea responsabilă, suprimarea agresivităţii, orientarea emoţională pozitivă, flexibilitatea, empatia, sociabilitatea pedagogică, umanismul.* Chestionarul conţine enunţuri referitoare la diverse aspecte ale vieţii. Fiecare dintre întrebările acestuia presupune selectarea uneia din următoarele variante de răspuns: (a) întotdeauna, (b) rareori, (c) niciodată, de către studenţi.

Reflectăm în cadrul figurilor *infra* rezultatele grupului experimental derivate din aplicarea chestionarului de autoevaluare a toleranţei.

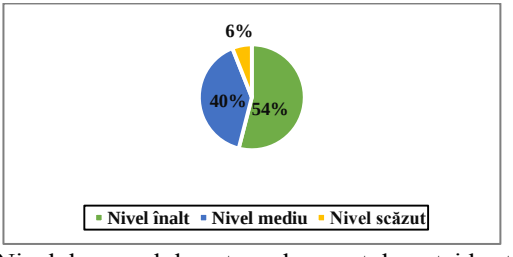

Fig.1. Nivelul general de autoevaluare a toleranţei la studenţi

Observăm că întreg grupul de subiecţi ce şi-au autoevaluat toleranţa scot în evidenţă nivelul de dezvoltare înalt – 54% şi nivelul mediu – 40% de dezvoltare a toleranţei ca valoare în mediul studenţilor.

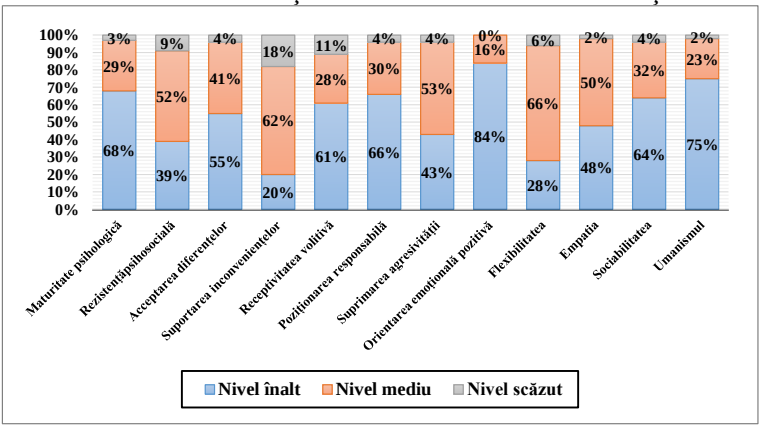

Fig. 2. Nivelul de autoevaluare a toleranţei
la studenţi prin prisma valorilor toleranţei

Examinarea datelor permite a constata un număr mare de studenţi ce prezintă nivel înalt şi mediu de formare a valorilor toleranţei. Opinăm că în acest sens a influenţat disciplina „Noile educaţii", care constituie un factor de formare şi dezvoltare a toleranţei la studenţi, prin intermediul noilor conţinuturi invocate în cadrul cercetării.

Conchidem, prin urmare, că fenomenele de intoleranţă, pot fi identificate şi neutralizate prin implementarea modalităţilor de dezvoltare a toleranţei la studenţi prin prisma fiecărui nou conţinut al educaţiei.

În baza cercetării, propunem următoarele **recomandări generale:**

- Promovarea valorilor culturii toleranţei prin educaţia pentru toleranţă a elevilor, în perspectiva consolidării acestor valori în cultura socială.
- Implementarea conţinuturilor noilor educaţii care dezvoltă în mod prioritar toleranţa în curricula şcolare.
- Introducerea disciplinei „Noile educaţii" în programul de învăţământ la toate facultăţile din cadrul universităţii şi curriculumul şcolar.
- Utilizarea modalităţilor de dezvoltare a toleranţei la studenţi recomandate în cercetarea de faţă ca modele de proiectare, organizare şi desfăşurare a cursurilor, în care se predau conţinuturi ale noilor educaţii.

Referințe:

1. PÂSLARU, Vl. *Principiul pozitiv al educaţiei.* Chişinău: Civitas, 2003.
2. ŢURCAN (BALŢAT), L. *Formarea toleranţei pedagogice a cadrelor didactice*./ Teză de doctor în ştiinţe pedagogice. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2015.

Recomandat
Nadejda BUTNARI, lector univ.

OPORTUNITATEA UTILIZĂRII MANAGEMENTULUI STRATEGIC ÎN CADRUL MICILOR FIRME

Alina PAIU

The purpose of the thesis consists of analysis of "Andromaş-Grup" S.R.L. company for problem identification and their resolution by implementation of the strategic management process within the target company and prove its importance in small firms.

În urma analizei și diagnosticării activităților firmei și planurilor întreprinzătorului pentru compania „Andromaş-Grup", se poate conclude că întreprinderea nu are elaborat niciun plan strategic și, respectiv, în acest caz nu poate fi vorba de existența managementului strategic propriu-zis în cadrul acesteia. După diagnosticarea cauzei lipsei de management strategic în cadrul companiei au fost identificate următoarele motive: lipsa de timp a directorului-manager, cunoștințe reduse privind procesul de planificare, lipsa de expertiză în domeniu, lipsa de încredere și deschidere.

Astfel, în scopul realizării managementului strategic în cadrul companiei, a fost propusă implementarea modelului dinamic de management strategic, care se bazează pe crearea de valoare pentru clienții acesteia. Acest model constă în următoarele etape:

1. Conştientizare: înţelegerea situaţiei strategice prin analiza internă și externă a întreprinderii. În urma analizei interne, s-a constatat faptul că firma analizată deține ca și competență esențială – receptivitate pentru clienți, fapt ce spune despre existența unui potențial mare de extindere a clientelei noi și menținerea celei fidelizate. În urma analizei externe, se poate concluziona că industria agroalimentară/cerealieră are potențial mare de dezvoltare, dar necesită investiții majore – în tehnologii de prelucrare, activități de cercetare, dezvoltarea noilor produse și satisfacerea standardelor de export.

2. Formularea strategiei: pregătirea de strategii potrivite. Se propune realizarea *strategiei de dezvoltare a produsului* cu următoarele obiective strategice:

- *Inovarea* – promovarea noilor produse, extinderea listei de cereale pe care le prelucrează şi să includă în procesul de prelucrare cereale mai puțin promovate pe piață, dar care sunt foarte sănătoase (ex.: faina de hrişcă, făina de grâu integral etc.).

- *Productivitatea* – investiții în crearea unei metodologii standardizate de evaluare a productivității resurselor umane şi motivarea acestora prin creşterea salarială periodică (în funcţie de performanţele obținute).

- *Resurse fizice şi financiare* – investiții de aproximativ 50% din tot profitul obținut din afacere în achiziționarea tehnicii noi de prelucrare a cerealelor.

- *Dezvoltarea performanţelor manageriale* – definirea criteriilor de evaluare a managerilor şi programe pentru îmbunătăţirea potenţialului profesional.

- *Atitudinea şi performanţa în muncă* – definirea criteriilor de evaluare a performanţelor personalului executiv şi programe pentru menţinerea unei atitudini favorabile a salariaţilor faţă de posturile lor şi pentru îmbunătăţirea performanţelor.

- *Responsabilitatea publică* – obţinerea diverselor certificări internaţionale de calitate a tehnologiilor aplicate de prelucrare a cerealelor.

3. Implementarea strategiei: realizarea strategiei definite, care constă în executarea următoarelor activități: studierea conceptului strategiei propuse și a obiectivelor necesare spre realizare; crearea echipei de implementare – director, manager, alți membri – angajați; identificarea liderului de echipă și delegarea responsabilităților; alocarea responsabilităților și sarcinilor fiecărui membru al echipei; definirea aspectelor legate de întrunirile periodice ale echipei (întruniri zilnice, săptămânale etc.) .

4. Controlul şi evaluarea strategiei: revizuire şi învăţare pentru dezvoltarea viitoare. Această etapă va fi realizată prin metoda evaluării din punct de vedere cantitativ, comparând rezultatele înregistrate în urma aplicării cu cele obţinute înaintea angajării ei.

În urma studiului de management strategic în contextul micilor firme, pot fi formulate următoarele idei:

- Micile firme au trăsături specifice în comparaţie cu companiile mari. Acest fapt trebuie să fie luat în consideraţie când se doreşte a fi iniţiat procesul de management strategic.

- Managementul strategic reprezintă o necesitate pentru dezvoltarea micilor firme, pentru că permite să creeze o viziune de lungă durată şi contribuie la identificarea şi realizarea obiectivelor strategice indispensabile prosperării afacerii;

- Managementul strategic trebuie realizat în cadrul companiei atât prin colaborarea strânsă a directorului-antreprenor şi a managerilor firmei, cât şi prin implicarea activă a angajaţilor, care pot aduce idei noi şi inovative.

În urma analizei realizate în cadrul întreprinderii „Andromaş-Grup" S.R.L., pot fi recomandate spre implementare următoarele activităţi:

- Implementarea *strategiei de dezvoltare a produsului***,** care constă în adăugarea de noi produse strâns legate de cele comercializate în prezent de firmă, cum ar fi: prelucrarea noilor tipuri de cereale ce nu au concurenţi.

- Realizarea investiţiilor în utilaje noi de prelucrare a cerealelor (odată cu implementarea strategiei de dezvoltare a produsului).

- Realizarea investiţiilor în dezvoltarea continuă a resurselor umane şi monitorizarea dinamicii performanţelor acestora prin intermediul KPI-urilor (*Key Performance Indicators*).

- Crearea unui mediu prielnic de lucru prin antrenarea continuă a angajaţilor în procesul de luare a deciziilor în cadrul companiei şi dezvoltarea abilităţilor lor de implicare activă în viaţa companiei.

- Extinderea volumului de clienţi şi fidelizarea acestora prin trăsături precum: calitate, operativitate, unicitate şi disponibilitate.

Referinţe:

1. GICĂ, Oana Adriana. *Procesul managementului strategic în întreprinderile mici şi mijlocii*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2015.
2. ABRUDAN, I., LOBONŢIU, G., LOBONŢIU, M. *IMM-urile şi managementul lor specific*. Cluj-Napoca: Dacia, 2003.
3. ANALOUI, F., KARAMI, A. *Strategic Management in Small and Medium Enterprises*. London: Thompson, 2003.

Recomandat
Marian JALENCU, dr., conf. univ.

ROLUL GESTIUNII RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE CREŞTERII PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE

Denis VAMEȘU

Theoretical aspects regarding the definition of risk management and organizational performance; Presentation of the agricultural agency agricultural production and trade company „DEVASTCOM" S.R.L. and the analysis of the efficiency of activity; the managerial system analysis within the „DEVASTCOM" FPC; project for efficiency of activity in the FP „DEVASTCOM" S.R.L.

Ca rezultat al activității economice, fiecare agent economic, pentru a atinge anumite obiective prestabilite, este amenințat de o serie de riscuri care vin pentru a perturba activitatea economică. Pentru a obține performanțele economice dorite, agentul economic trebuie să determine la etapa de lansare a proiectului sau pe parcursul activității cât mai multe din riscurile posibile care îi pot perturba activitatea și să le reducă efectul la minimum. Respectiv, gestiunea corectă şi în momentul potrivit al riscurilor duce la îndeplinirea obiectivelor prestabilite. Întreprinderea ca sistem fiind un sistem deschis este influențat atât de factorii interni, cât și de cei externi care sunt determinați de mediul în care are loc activitatea. Din acest punct de vedere, factorii externi nu trebuie subestimați. Riscurile cu toate efectele negative sunt o componentă necesară a pieţei, care au un rol de selecție naturală, și diferențiere a agenților economici prin eliminarea de pe piață a agenților economici necompetitivi. Gestiunea riscurilor necesită o analiză complexă care are ca scop furnizarea unor soluții optime și eficiente pentru a proteja firma de acestea. Astfel metoda dată constă în ierarhizarea riscurilor conform consecințelor pe care le au ca rezultat și pentru a elabora soluții adecvate de intervenție.

Motivația alegerii temei – deoarece criza financiară a demonstrat că există anumite limite în ce privește gestionarea eficientă a riscurilor, iar autoritățile de supraveghere au încercat să dezvolte anumite tehnici și metode de a detecta riscurile, precum și de a le monitoriza și chiar previziona. Riscurile sunt prezente pretutindeni și acestea au o influență decisivă asupra profitului, gestionarea riscului în activitatea întreprinderii are un rol decisiv, iar împreună cu o

supraveghere a activităţii întreprinderii şi cu o disciplină de piaţă corespunzătoare eficientizează activitatea întreprinderii şi o conduce spre obţinerea mult râvnitului profit.

Actualitatea temei cercetate – care n-ar fi domeniul de activitate al întreprinderii, ea permanent întâlneşte şi riscuri, aduse atât de factori interni cât şi externi. Riscurile au o mare influenţă asupra rezultatelor economice ale întreprinderii şi, respectiv, asupra profitului, astfel ca conducerea întreprinderii să nu fie luată prin surprindere de evenimente interne sau externe care vor influenţa afacerea, va fi actual oricând de analizat factorii ce influenţează întreprinderea şi de luat deciziile cele mai reuşite pentru întreprindere.

Importanţa cercetării riscului în cadrul întreprinderii rezidă în impactul pe care evenimentele şi/sau fenomenele economice, financiare şi naturale le au asupra omului şi activităţilor întreprinderii. Conceptul de risc include mai multe componente, şi anume: evenimente care se pot întâmpla (fenomenul), contextul său ambiental, dezastrul, urmările pe care le poate produce, incertitudinea relativă a evenimentului în sine.

Obiectul cercetării este întreprinderea F.P.C. „DEVASTCOM" S.R.L. Compania se ocupă cu efectuare a lucrărilor de construcţie-montaj, preponderent pe baza licitaţiilor, care a început activitatea pe piaţa locală din Moldova în anul 2004.

Scopul studiului este de a dezvolta abilităţile practice în baza materialului teoretic însuşit pe parcursul anilor de studii; dezvoltarea abilităţilor de aplicare a metodelor, procedeelor şi tehnicilor de investigare ştiinţifică; formarea competenţelor de expunere explicită şi perfectarea rezultatelor cercetării ştiiţifice.

Realizarea acestor scopuri a condiţionat stabilirea următoarelor sarcini:

- însuşirea proceselor şi operaţiunilor economico-financiare;
- cercetarea fundamentelor teoretice ale riscului;
- acumularea datelor privind situaţia economico-financiară din rapoartele întreprinderii;
- efectuarea cercetării în cadrul temei.

Sarcinile practicii au determinat structura logică a raportului asupra lucrării.

Managementul riscurilor şi performanţa organizaţională – conţine informaţie din manuale, articole şi din alte surse teoretice publice, toate teoriile, definiţiile, abordări, prevederi ale savanţilor şi clasificările reprezintă informaţie acumulată din surse. Sunt descrise în esenţă riscul şi incertitudinea, sunt adunate toate tipologiile de riscuri, concepte şi factorii care influenţează întreprinderea conform savanţilor ce studiază riscurile şi managementul riscurilor, şi aprecierile autorului privind teoriile savanţilor.

Este caracterizată activitatea întreprinderii redând istoria ei, domeniul de activitate, forma organizatorico-juridică. A fost examinată dinamica indicilor generali/volumul, structura producţiei fabricate, cifra de afaceri, modificarea dimensiunilor cantitative ale resurselor disponibile naturale, materiale, umane, financiare, informaţionale, indicatorii activităţii investiţionale, structura investiţiilor în capital fix, evoluţia indicatorilor principali ce caracterizează rezultatul activităţii economice, cum sunt venitul global, cheltuielile pentru serviciile acordate, cheltuielile de ordin social, beneficiul, nivelul de rentabilitate în cadrul F.P.C. „DEVASTCOM" S.R.L., calculele sunt efectuate în una şi aceeaşi unitate de măsură, toate analizele sunt efectuate în baza informaţiilor statistice, în baza unor indicatori concreţi, toată informaţia este extrasă din rapoartele financiare ale F.P.C. „DEVASTCOM" S.R.L., Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova. În sfârşit, a fost realizată o sumare a rezultatelor cu concluzii prin metoda punctajului.

A fost descris sistemul managerial, sistemul de management al riscurilor şi, de asemenea, sunt prezentate metode şi tehnici folosite pentru identificarea, analiza, acoperirea şi evitarea riscurilor în afacere. În final, se evaluează sistemul managerial prin metoda punctajului şi sunt expuse concluziile, conţinutul proiectului de schimbare prin etape concrete, cu argumentarea economică a proiectului dat.

Concluziile definesc rezultatele de bază ale cercetării.

Recomandat
Alexandru SCUTARU,dr., conf. univ.

MANAGEMENTUL DECIZIONAL ÎN COMPANIILE DIN SISTEMULUI EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Daniela COBZAC

In the paper it is analyzed and presented the management system of the Quo Vadis SRL Educational Center, it is analyzed the decisional system, the efficiency of the decisions and there are defined the methods and the decisional techniques often used in the center. The actuality of the issue under discussion is important because decision-making directly depends on the company's situation. To achieve success and to have a profitable company it is necessary to have an efficient management, which will help in solving new issues with maximum efficiency.

Tema este actuală, deoarece managementul reprezintă o unealtă importantă în organizarea și conducerea unei afaceri, a unei întreprinderi, a unei companii.

De asemenea, de ceva timp, este foarte actual și primordial sistemul educațional din Republica Moldova. Pe zi ce trece, sunt implementate tehnologii avansate, idei și metode noi de învățământ și cu acest prilej se deschid o mulțime de centre și școli private, care se ocupă de educația noilor generații.

Fundamentarea teoretică a sistemului decizional – este determinată decizia managerială și procesul decizional; am analizat factorii deciziei manageriale și impactul acestora asupra eficienței procesului decizional și am prezentat etapele procesului decizional.

Prezentarea generală și analiza eficienței Centrului Educațional Quo Vadis SRL include prezentarea descrierea generală a Centrului Educațional Quo Vadis; analiza sistemului managerial al Centrului, analiza economico-financiară și analiza SWOT a Centrului Educațional Quo Vadis SRL.

Studiul sistemului decizional cuprinde descrierea sistemului decizional din cadrul Centrului Educațional Quo Vadis SRL; analiza metodelor și tehnicilor decizionale aplicate în cadrul centrului și analiza procesului de implementare și eficiența deciziilor în cadrul Centrului.

A fost descris proiectul de îmbunătățire a sistemului decizional Quo Vadis. ***„Îmbunătățirea sistemului decizional în baza evaluării***

acestuia prin chestionare” cu ajutorul căruia s-au organizat chestionare atât pentru profesori, cât şi pentru clienţi, care au ajutat considerabil la stabilirea eficienţei deciziilor adoptate de către centru, s-a stabilit bugetul proiectului şi s-a propus graficul de implementare pe viitor de către centru a activităţilor ce vor îmbunătăţi atât procesul decizional, cât şi creşterea cifrei de afaceri. În urma analizei Sistemului Decizional al Centrului Educaţional Quo Vadis SRL, am venit cu un Proiect de Îmbunătăţire pentru managementul Quo Vadis. Am realizat două chestionare, unul pentru clienţii centrului care a avut drept scop analiza satisfacţiei studenţilor referitor la procesul educaţional organizat în companie. Cel de-al doilea chestionar a fost destinat profesorilor ce activează în cadrul Centrului Educaţional Quo Vadis, pentru a înţelege dacă aceştia participă direct la adoptarea deciziilor şi sunt mulţumiţi de managementul decizional din cadrul centrului. După ce am analizat rezultatele chestionarelor, am inclus un şir de propuneri de îmbunătăţire a calităţii managementului precum organizarea de oferte/reduceri anuale; micşorarea numărului de persoane din grupele educaţionale, astfel sporindu-se considerabil activitatea didactică şi mărindu-se numărul clienţilor şi nivelul de satisfacţie al acestora; procurarea tehnicii noi apărute şi implementarea ei în cadrul orelor a îmbunătăţit calitatea managementului şi a serviciilor centrului, tot mai mulţi clienţi fiind interesaţi şi motivaţi de schimbările realizate de către companie, astfel s-a observat o sporire a numărului clienţilor noi.

În **concluzii** şi **recomandări** am prezentat rezultatele obţinute şi valoarea elaborărilor propuse, am menţionat modalităţile de realizare a obiectivelor, am expus opinia proprie şi contribuţia personală în studierea şi elucidarea problemei abordate.

În urma realizării temei, am dezvoltat şi format competenţe generale şi specifice precum:

- Utilizarea diverselor texte de specialitate, a instrumentelor cu acţiune digitală în elaborarea temei.
- Aplicarea unei limbi străine în procesul de studiu şi analiza în elaborarea lucrării.
- Asumarea responsabilităţii etice în ceea ce priveşte materialul şi studiul prezentat şi înscris în teză.

- Identificarea problemei de cercetare.
- Proiectarea activității de cercetare.
- Utilizarea largă a materialelor, instrumentelor de analiză în interpretarea și soluționarea problemelor de ordin teoretic și practic.
- Apariția abilităților de deducție, analiză și planificare.
- Dezvoltarea abilităților de organizare și etapizare a ideilor, precum și multe altele.

După analizarea rezultatelor obținute, am dedus că compania va putea urmări o evoluție a calității serviciilor și calității deciziilor în timp, cu ajutorul chestionarelor care s-au propus a fi implementate în cadrul Centrului Educațional Quo Vadis ca o metodă de cunoaștere a dorințelor, cererilor și nevoilor clienților. Activitățile stabilite spre realizare sunt destinate măririi profitului centrului prin satisfacerea clienților. Anterior au fost observate rezultate pozitive ale chestionării și după o analiză a răspunsurilor studenților a fost luată decizia de a se realiza niște activități pe parcursul anilor 2019 și 2020. După ce am stabilit obiectivele, am analizat amplu Sistemul Managerial, Sistemul Decizional, Planurile de Afaceri, Ordinele interne și multe altele din cadrul Centrului vizat. În urma cercetării, am dedus câteva conlcluzii, și anume că:

- Managementul decizional din sistemul educațional necesită a fi monitorizat în permanență și îmbunătățit în pas cu noile tendințe.
- Mereu trebuie să fie realizate anumite chestionare sau discuții directe cu clienții pentru a lua noi decizii de îmbunătățire a centrului referitor la dorințele și cerințele acestora.
- Profesorii trebuie instruiți mereu ca să se observe un progres educațional în rândul clienților, ei obținând, la rândul lor, cunoștințe lingvistice și satisfacție de la orele predate în cadrul Centrului Educațional Quo Vadis.
- În Republica Moldova este apreciat sistemul educațional și există o cerere sporită de studiere a limbilor străine, precum engleza, franceza, spaniola, rusa, italiana și multe altele.

În urma cercetării chestionarelor, am concluzionat că atât studenții cât și profesorii, în mare parte, sunt satisfăcuți de managementul centrului, de serviciile oferite de către aceștia, modul de predare, tehnicile utilizate și materialele didactice ale Quo Vadis, metoda de notare și atmosfera la orele de predare a limbilor străine.

În final, am dori să evidenţiem faptul că în Republica Moldova sistemul educaţional este unul extrem de dezvoltat, astfel pe piaţă fiind o mulţime de centre educaţionale care zilnic îşi exercită activităţile de predare. Analizând Centrul Educaţional Quo Vadis SRL, menţionăm că centrul este unul bun, în opinia clienţilor, atmosfera este plăcută, ceea ce favorizează o studiere mai lesnicioasă a limbilor străine. Profesorii şi ei sunt mulţumiţi de managementul decizional al companiei, de deciziile la adoptarea cărora participă şi deseori fiind motivaţi prin intermediul training-urilor, seminarelor, serbărilor anuale şi premiilor băneşti acordate de către Quo Vadis.

„Învăţătura este cheia cunoaşterii”, astfel timpul nostru trebuie să-l investim în studierea diverselor materii, inclusiv a limbilor străine care constituie un avantaj deosebit de important în dezvoltarea personală, contribuind direct la dezvoltarea întregului popor. Calitatea serviciilor este influenţată de managementul decizional, aşadar, o atenţie sporită trebuie să fie acordată şi acestui factor.

MODALITĂŢI DE GESTIUNE A RISCURILOR ÎN CONDIŢIILE ASIGURĂRII UNOR REZULTATE EFICIENTE

Lucia DIMITRIU

The definition of risk in the economic activity has existed since the oldest times. The risk itself is not a danger, as the majority of entrepreneurs used to treat it, but rather would offer various opportunities to develop and improve on the new possibilities that business environment offers. It is important to know how these opportunities can be identified and used for obtaining positive results.

Fenomenele de risc în economia de piaţă sunt multiple şi variate, dacă luăm în considerare numai câteva exemplificări, cum ar fi falimentul unor agenţi economici şi chiar bănci, căderea cursului valutar al unor monede naţionale, înregistrarea de pierderi în loc de profit, situaţii conjuncturale: greve, revoluţii şi războaie locale, calamităţi naturale etc. [1, p.13]. Se poate afirma că în fenomenul riscului se evidenţiază următoarele elemente, interconexiunea cărora determină conţinutul riscului:

- posibilitatea abaterii de la scopul preconizat, pentru care se realizează alternativa aleasă;
- probabilitatea obţinerii rezultatului scontat;
- lipsa certitudinii în atingerea rezultatului scontat;
- posibilitatea apariţiei urmărilor negative în timpul realizării anumitor acţiuni, în condiţiile de incertitudine, pentru subiectul ce aderă la risc;
- pierderile materiale sau de alt gen, legate de realizarea alternativei alese în condiţiile de incertitudine;
- prevederea pericolului, insuccesului, ca rezultat al realizării alternativei alese [2, p.15].

Dacă pornim de la scopul activităţii de antreprenoriat, care este obţinerea profitului maxim cu cheltuieli minime, constatăm că importanţa gestiunii riscurilor în activitatea entităţii nu se limitează doar la minimizarea cheltuielilor. Deci, în absenţa unei politici adecvate de management al riscurilor în afacere, întreprinderea este expusă la imposibilitatea aprecierii nivelului de expunere la diverse riscuri şi imposibilitatea de gestionare adecvată şi eficientă a riscurilor în activitatea desfăşurată.

Riscul în activitatea de antreprenoriat se orientează pentru obţinerea unor rezultate favorabile prin diverse metode. Capacitatea de a risca este calea spre o activitate profitabilă. Un aspect important în evidenţierea unor caracteristici ale riscului, sunt: antagonismul, alternativa, legalitatea şi incertitudinea.

Antreprenorii în cadrul activităţii lor se întâlnesc cu un ansamblu vast de riscuri, care se deosebesc între ele după tipul şi locul apariţiei, totalitatea factorilor interni şi externi ce influenţează nivelul lor. Toate acestea sunt strâns legate şi necesită o analiză profundă a fiecărui risc în complexul riscurilor concrete, cauzelor lor şi factorilor apariţiei lor.

Importanţa gestiunii riscului ca activitate constă în posibilitatea de a prognoza într-o anumită măsură producerea evenimentului de risc şi de a lua la timp deciziile necesare în vederea reducerii riscului unor eventuale consecinţe nefavorabile. În literatura de specialitate se întâlnesc mai multe abordări privind procesul de gestiune a riscurilor. În majoritatea cazurilor, procesul de gestiune a riscurilor include următoarele acţiuni:

- formularea scopurilor de gestiune a riscurilor;
- identificarea riscurilor pe domeniile de activitate;
- acumularea şi prelucrarea informaţiei necesare pentru evaluarea riscurilor;
- evaluarea riscurilor;
- alegerea metodelor şi tehnicilor de optimizare a riscurilor;
- aplicarea lor în practică;
- evaluarea rezultatelor gestiunii riscurilor.

Riscul devine o piedică serioasă în derularea şi expansiunea oricărei afaceri, întrucât îngreunează procesul de decizie. Activitatea acesteia poate fi derulată eficient, numai în condiţiile în care este protejată de efectele negative ale riscului. Gestiunea riscurilor identifică problemele potenţiale care pot avea consecinţe negative asupra eficienţei activităţilor desfăşurate.

În cadrul Asociaţiei de Economii şi Împrumut ,,Furnica-Răzeni", riscurile posibile ce pot avea loc sunt:

Riscul de împrumut – asociaţia depinde într-o mare măsură de clienţii şi asociaţii săi şi/sau de grupul interdependent al acestora. Dacă aceştia nu rambursează împrumuturile acordate sau nu achită dobânda, apare riscul de a obţine pierderi.

Riscul ratei dobânzii reprezintă riscul ca variaţiile ratelor de dobândă prin necorelarea activelor cu pasivele generatoare de dobândă să conducă la diminuarea rezultatelor financiare ale asociaţiei. Acest risc apare când activele asociaţiei (împrumuturile, investiţiile etc.) devin scadente sau ale căror preţuri noi se stabilesc în altă perioadă de timp decât la pasivele asociaţiei (depozitele, împrumuturile) care reprezintă sursa de mijloace pentru active.

Riscul lichidităţii – riscul pierderilor la care este supusă asociaţia în urma incapacităţii ei de a-şi satisface necesităţile de numerar sau ca rezultat al lichidităţii insuficiente care trebuie recuperată la un cost excesiv.

Riscul de faliment – reprezintă apariţia în cadrul asociaţiei a incapacităţii de onorare a obligaţiunilor totale, adică solvabilitatea asociaţiei este foarte redusă. Nu există surse proprii de onorare a obligaţiunilor ajunse la scadenţă.

Riscul investiţional – reprezintă asumarea unor riscuri în scopul obţinerii unui câştig suficient în viitor pentru a acoperi cheltuielile sau

datoriile pe care le percepe întreprinderea. Când se ia decizia de a investi, pentru a-şi realiza obiectivele, trebuie să se ia în consideraţie incertitudinea riscului. Orice operaţiune financiară se consideră a fi riscantă, deoarece în momentul semnării contractului de împrumut sau de depunere de economii nu se ştie care va fi momentul încheierii lui.

Riscurile sunt fireşti în cadrul unei întreprinderi, însă ele trebuie interpretate într-un mod corect şi la timp, deoarece vor avea rezultate pozitive pentru companie.

Acţiuni de diminuare a riscului în cadrul asociaţiei:

Actuariatul reprezintă totalitatea normelor şi operaţiunilor bazate pe metode statistice şi matematice în baza cărora se efectuează calcule financiare.

Rezerva instituţională – fonduri proprii pe care asociaţia trebuie să le deţină şi să le menţină în conformitate cu prezenta lege şi cu actele normative ale autorităţii de supraveghere.

Fond de lichidităţi – fond constituit, în scopul asigurării centralizate cu lichidităţi ale asociaţiilor, din mijloace ale asociaţiilor care acceptă de la membrii lor depuneri de economii, precum şi din mijloace financiare disponibile pentru investiţii de care dispun asociaţiile, în mărimea şi în modul stabilite de autoritatea de supraveghere.

Normele de prudenţă financiară a asociaţiilor de economii şi împrumut stabilesc reglementări prudenţiale, în scopul protejării intereselor membrilor, prevenirii şi controlului riscurilor asociaţiilor de economii şi împrumut şi a întregului sistem.

Riscul este un concept complex, de aceea trebuie privit şi prin prisma consecinţelor sale, ceea ce necesită asumarea responsabilităţii pentru materializarea sa [1, p.5]. Este o noţiune complicată şi funcţionează din momentul în care este luată decizia care îl comportă. Dacă riscul este prevăzut, monitorizat şi sunt propuse modalităţi eficiente de gestiune, atunci el va înregistra rezultate pozitive ce vor avea un impact favorabil pentru activitatea întreprinderii.

Referinţe:

1. STIHI, L. *Managementul riscurilor în afaceri*. ASEM. 222 p.
2. MUNTEAN, N., BALANUŢĂ, V. *Analiza şi evaluarea riscurilor la nivel de întreprindere: aspecte teoretice şi aplicative.* Chişinău: ASEM, 2010. 207 p.

Recomandat
Marian JALENCU, dr., conf.univ.

ORGANIZAREA EVENIMENTELOR PENTRU SUSȚINEREA ȘI DEZVOLTAREA BRANDURILOR

Cristina LUPU

In this article the author identifies aspects that contribute to the development of brands through organizing an event, which enables loyalty to brand consumers and increasing brand awareness in a country, region or around the world. Theoretical aspect consists of a detailed analysis of the conceptual approaches to the organization of events for the organization of brands. Application value consists in the practical application of the efficient organization of an event in order to support and develop the brand by Simpals.

Menținerea unui brand puternic, astfel încât să atragă cât mai mulți consumatori, să-i motiveze să fie loiali brandului și să fie cât mai vizibil pe piață a constituit încă din cele mai vechi timpuri o sarcină dificilă pentru deținătorii de branduri.

Fie brandul mic sau mare, el trebuie să fie într-o constantă dezvoltare a imaginii sale față de consumatorul său. Așa se întâmplă că el aplică diverse strategii de promovare pentru brandul său, astfel încât scopul inițial pe care și l-a propus să fie atins.

Una din strategiile de dezvoltare a unui brand este considerată participarea în cadrul unui eveniment sau chiar organizarea unui eveniment de către brand. Menținerea vizibilității pe piață a unui brand prin intermediul unui eveniment poate duce la succesul acestuia sau la un eșec, iar toate aceste evidențe depind de analiza eficientă a conceptului evenimentului, respectarea etapelor de organizare și neapărat să se ducă evidența îndeplinirii stricte a tuturor sarcinilor din cadrul unui eveniment.

Scopul acestei lucrări a fost de a examina procesul de organizare a evenimentelor în scopul susținerii și dezvoltării brandului. Pentru a atinge scopul lucrării de față, a fost necesar a rezolva următoarele sarcini: caracterizarea procesului strategic de planificare și organizare a evenimentelor; analiza monitorizării evenimentelor de către compania Simpals; identificarea practicilor internaționale de organizare a evenimentelor pentru susținerea brandurilor; analiza pieței de organizare a evenimentelor în Republica Moldova pentru dezvoltarea brandurilor; identificarea strategiilor de dezvoltare a brandului prin intermediul evenimentelor etc.

Având în vedere subiectul menționat mai sus, s-a luat drept exemplu organizarea festivalului de muzică electronică Fosfor, de către proiectul Afisha.md.

Afisha.md este un proiect al companiei Simpals responsabilă de organizarea și vânzarea biletelor la diverse evenimente, lansat la data de 01 aprilie 2016. La moment festivalul de muzică electronică Fosfor are în palmaresul său 4 ediții, iar cea de-a 5-a va avea loc în vara anului 2019.

Cronologia festivalului Fosfor a fost următoarea: 17 iulie 2016, plaja Ghidighici; 01 octombrie 2016, Tiraspol pe piața Suvorov; 01 iulie 2017, aerodromul Horești; 30 iunie 2018, Goodzone; 06 iulie 2019, Goodzone – cea de-a 5-a ediție a acestui festival din vara anului 2019. Festivalul de muzică electronică a luat naștere datorită faptului că se dorea să se aducă ineditul pe piața de evenimente din Republica Moldova, luând în considerare că evenimente de o asemenea grandoare nu existau. În cadrul organizării evenimentului s-a atras atenția, în primul rând, la noutatea pe care o aduce evenimentul pe piață, apoi s-a dorit promovarea artiștilor autohtoni de mixare a muzicii, precum și promovarea turismului în Republica Moldova, dat fiind faptul că locațiile la fiecare ediție au variat. La fel s-a luat în considerare și de artiștii internaționali, care aveau să participe în cadrul festivalului, fapt pentru care notorietatea evenimentului avea să crească de la an la an. Ceea ce și confirmă numărul de vizitatori prezenți la eveniment în fiecare ediție.

Potrivit datelor statistice ale proiectului Afisha.md, primele trei ediții au fost un succes ireproșabil. În iulie 2016, la prima ediție s-au atestat aproximativ 10.000 de oameni prezenți la eveniment, pe când în octombrie 2016, la cea de-a doua ediție au fost prezenți circa 8.000 de oameni care au savurat din muzica festivalului. Vara anului 2017 a întrunit cele mai înalte recorduri de până acum cu o rată de prezență la eveniment de 24.000 mii de oameni. În schimb, anul 2018 a adus un număr mai mic, fiindcă s-a introdus plata pentru intrare la eveniment, însă organizatorii nu au rămas dezamăgiți din cauza scăderii bruște a numărului de oameni ci, din contra, au înțeles că evenimentul poate avea un succes ireproșabil, chiar și cu o plată de intrare, fapt pentru care toate biletele puse în vânzare au fost procurate. Selectarea

partenerilor pentru un eveniment înseamnă nu doar promovarea acestuia, ci și creșterea notorietății brandului de parteneri, față de consumatorii săi. De exemplu, brandul de haine Rezolve, care a avut una dintre cele mai de succes campanii de promovare pe rețelele de socializare în calitate de partener la unul dintre cele mai renumite festivaluri internaționale Coachella 2016. Rezultatele campaniei au fost uimitoare, cu o audiență de peste 30 mil. de oameni, peste 1,2 mil. de like-uri la o singură postare și 12 mii de comentarii. În cazul festivalului Fosfor, cifrele sunt mai mici, datorită faptului că grandoarea festivalului este mai mică decât a celui menționat mai sus. Totuși cele mai importante branduri partenere la eveniment au fost: Red Bull, Victoriabank SA, Enter, Letto, Becks, Vita, Mezellini, Sandra, Zernoff, Pringles și Maretti, Moldcell, Manuel cafe și Versailles, Black and White Ballet, Dinamit, Kreyon, Itaxi, Point.md, Știri.md, Kiss FM, TVR Moldova, Agora, Новое Радио, Zona.M, Одноклассники, Gismeteo.md, Radio Studentus, Diez, Megogo, ea.md, Zugo.

Buna organizare a unui eveniment depinde de respectarea tuturor etapelor. Asta înseamnă că se va ține cont de idee și conceptul evenimentului. Pe lângă aceasta se va mai ține cont de scop și obiective, bugetul de care dispune organizatorul, publicul-țintă și preferințele lui. La fel se va pune accent și pe securitatea celor prezenți la eveniment, transportul, parcarea (în cazul în care evenimentul este la o distanță mai mare de oraș), alimentația și programul evenimentului. Sigur, organizatorii nu trebuie să uite de partea de decor al zonei unde va avea loc evenimentul, pentru că de asta va depinde creșterea notorietății acestuia pe rețelele de socializare, avându-se în vedere că promovarea prin intermediul rețelelor de socializare poate contribui la succesul unui eveniment.

În urma unei cercetări, s-a constatat că evenimentele au devenit un element indispensabil în societatea noastră, iar participarea brandurilor la anumite tipuri de eveniment nu fac decât să îi aducă avantaje în ceea ce privește popularitatea sa, numărul de consumatori și venituri considerabile. Sigur, aceasta se întâmplă doar în cazul în care etapele de organizare a evenimentului și conceptul acestuia au o valoare pentru consumator și îi este suficient de interesant ca să participe la eveniment. Astăzi datorită multitudinii de evenimente pe piață,

organizatorii sunt nevoiți să aducă noutate în evenimentele lor, fie că este vorba de un produs nou, fie că este vorba de o campanie bună de promovare pe rețelele de socializare sau fie vorba de implicarea în problemele societății. Festivalul de muzică Fosfor, la rândul său, a obținut rezultate enorme la capitolul participanți, însă nu și la venituri, de aceea decizia de a face intrarea cu plată la festival a fost un pas decisiv în limitarea persoanelor care vor fi prezente la eveniment. Indiferent de faptul că statistica celor prezenți la eveniment a coborât cu pași enormi, a mai demonstrat numărul cu adevărat al fanilor festivalului și a permis ca la eveniment să fie un public calitativ. Tocmai pentru că aduce noutate de fiecare dată așa ca concursul Dj-ilor, concursurile pe rețelele de socializare, teritorii noi și diverse activități pe toată durata festivalului, l-au făcut pe consumator să fie fidel acestui tip de eveniment. Evenimentele pot deveni o soluție pentru atragerea de turiști. Atunci când festivalul Fosfor va deveni un eveniment și mai grandios decât este acum, organizatorii s-ar putea gândi și la o strategie de internaționalizare a acestui eveniment, ce va genera nu doar profit mai mare, dar și va exista un public divers decât cel local. Totodată, astfel Fosfor poate contribui la dezvoltarea brandului de țară.

Munca realizată în acest studiu face posibil să înțelegem că un brand se poate dezvolta prin intermediul unui eveniment. Acest succes va depinde de gradul de organizare a evenimentului și de eficiența căilor de transmitere a mesajului evenimentului.

Referinţe:

1. SCHAFER-MEHDI, Stephan. *Organizarea evenimentelor.* București: All, 2008. 189 p.
2. OPREA, D., MEȘNIȚĂ, G., ALEXA, M. *Managementul evenimentelor*. Iași: Polirom, 2016. 247 p.
3. NICOLETA, C. *Brandurile globale. O cercetare cros-culturală*. București: Tritonic, 2009. 202 p.

Recomandat
Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

E-TURISM: IMPACTUL NOILOR TEHNOLOGII INFORMAŢIONALE ÎN TURISMUL INTERNAŢIONAL

Mihaela ZUBCO

Tourism has been closely linked to the progress of information communication technologies over 25 years. Currently, the Internet and tourism information technologies are relevant at all operational, structural, strategic and marketing levels to facilitate global interaction between suppliers, intermediaries and consumers around the world.

Dezvoltarea simultană a telecomunicaţiilor şi utilizarea calculatoarelor a făcut posibilă creşterea explozivă a Internetului şi crearea unor tehnologii specifice care vor influenţa esenţial activităţile şi serviciile turistice [1, p.5]. Internetul şi tehnologiile informaţionale în domeniul turismului sunt relevante pe toate nivelurile operaţionale, structurale, strategice şi de marketing pentru a facilita interacţiunea globală între furnizori, intermediari şi consumatori din întreaga lume. Marketingul turistic şi distribuţia serviciilor turistice au resimţit cele mai multe modificări în urma impactului tehnologic puternic în ultima perioadă. Tehnologia a permis organizaţiilor să îşi dezvolte propria bază de cunoaştere şi să îmbunătăţească funcţiile de management şi marketing.

Folosind internetul ca instrument de marketing, organizaţiile de turism reuşesc să câştige avantaje în ceea ce priveşte reducerea costurilor, creşterea veniturilor, cercetarea de marketing, dezvoltarea bazei de cunoştinţe şi menţinerea clienţilor. E-turismul revoluţionează toate procesele de afaceri, întregul lanţ valoric, precum şi relaţiile strategice ale organizaţiilor de turism cu toate părţile interesate [2, p.8]. Tehnologia informaţională şi infrastructura bazelor de date sunt astfel folosite de organizaţiile turistice manageriale pentru a sprijini o gamă variată de activităţi, iar serviciile informaţionale, de rezervare, şi alte servicii din sistem pot fi accesate şi operate pe Web de utilizatori [3, p.23]. Astfel, industria turismului foloseşte Internetul, deoarece acesta [4, p.237]: poate să ajungă la un număr mare de consumatori din lumea întreagă cu informaţii şi produse; poate să asigure informaţii de calitate superioară comparativ cu metodele tradiţionale (informaţia tipărită); permite consumatorilor să facă rezervări uşor şi rapid; permite mari economii în producerea şi distribuirea materialelor tipărite. Atât în

prezent, cât şi în viitor, tehnologia informaţională va continua să aibă un efect profund asupra turismului. Noile tehnologii au schimbat modul în care clienţii caută informaţii, cumpără produse şi servicii turistice. Internetul are în acest domeniu un mare potenţial datorită faptului că se bazează pe fluxul informaţional, acceptă suportul multimediei în continuă dezvoltare, al tehnologiilor şi sistemelor informaţionale [4, p.238]. Reţelele globale de informare şi distribuţie – CRS – Sistemele de Rezervare Computerizată; sistemele GDS – Sistemele Globale de Distribuţie alături de internet, joacă un rol decisiv în sectorul turismului internaţional, deoarece leagă producătorii de consumatorii de produse turistice [5, p.81]. Aceste sisteme reprezintă coloana vertebrală a reţelelor internaţionale de informaţii, care oferă operatorilor de turism, agenţiilor touroperatoare, agenţiilor de turism, liniilor aeriene facilităţi pentru obţinerea şi procesarea informaţiilor, pentru a rezerva şi comercializa produse turistice. Beneficiind de facilităţile unui sistem modern de prelucrare, stocare şi transfer de informaţii, reţelele globale de distribuţie a serviciilor ocupă un loc strategic în gestionarea ofertei şi a cererii turistice internaţionale. CRS şi GDS au fost cei mai importanţi facilitatori ai schimbărilor din industria turismului până la sosirea internetului, deoarece acestea au oferit un sistem cuprinzător de marketing şi distribuţie a călătoriilor [6, p.22]. Soluţiile software, specifice domeniului turistic, au devenit tot mai accesibile pentru consumator, furnizând interfeţe complexe, de regăsire, filtrare şi personalizare a informaţiilor solicitate. Soluţiile software pentru touroperatori sunt concepute pentru a gestiona complet o călătorie, de la crearea pachetului, la rezervare, derulare, călătorie, întoarcere la origine a turistului. Platformele online ale touroperatorilor, ajută la găsirea celor mai bune oferte, bilete de avion ieftine sau reduceri disponibile, cazare, hoteluri şi restaurante, vizualizare destinaţii, etc. Cele mai mari sisteme de rezervare sunt dominate de liniile aeriene europene şi americane.

Touroperatorii din ţara noastră folosesc următoarele sisteme de rezervare: **Galileo International; Amadeus; Sirena Travel; Gabriel.** Setul de tehnologii şi aplicaţii TIC, care sunt dovezi ale industriei e-turismului, fiind considerate noi provocări şi tendinţe ale turismului online, pot fi următoarele:

✓ **Crearea unui site web –** toate produsele şi serviciile sunt la un click distanţă, datele de contact, meritele demne de a fi împărtăşite cu

clienţii, portofoliul companiei, programul de lucru, noutăţile şi formularul de feedback, toate acestea pot fi mai aproape de fiecare potenţial client prin crearea şi monitorizarea site-ului companiei.

✓ **Marketing digital –** marketingul digital implică utilizarea unor tehnologii digitale (email, baze de date, blog-uri, reţele sociale, chat, forumuri online, grupuri de discuţii, comerţ online, crowdsourcing) pentru sprijinirea activităţilor de marketing în vederea dobândirii profitabile de clienţi şi a păstrării acestora. Conceptul de marketing digital presupune, pe scurt, aplicarea tehnologiilor digitale pentru a atinge obiectivele companiei satisfăcând şi depăşind nevoile clienţilor mai bine decât concurenţa.

✓ **Reţele sociale –** au un rol esenţial în călătoriile utilizatorilor, de la planificarea călătoriei la schimbul de experienţă. Aplicaţiile mediei sociale au revoluţionat comunicarea şi politicile de marketing legate de promovarea şi dezvoltarea afacerilor din domeniul turistic. Sunt multe reţele sociale ale mediei sociale care sunt dezvoltate într-un ritm foarte rapid. Acestea, prin facilităţile de comunicare şi partajare a informaţiilor şi ideilor, dau tot mai multă putere vocii consumatorilor de servicii turistice.

✓ **Multimedia –** exponatele virtuale şi fotografiile digitale, bazate pe natura multimedia şi interactivă a web-ului, dau o nouă dimensiune marketingului destinaţiilor turistice. Site-uri interactive au fost adoptate de comercianţii online pentru a atrage consumatori online, pentru a încuraja cumpărăturile online şi pentru a crea loialitate.

✓ **Tehnologiile mobile –** perspectivele informaţiei tehnologice, a aplicaţiilor mobile au drept scop evaluarea printr-un model mult mai personalizat şi atractiv, care va fi capabil să identifice şi să răspundă într-un mod intuitiv nevoilor consumatorului individual.

Cheia succesului în cadrul organizaţiilor turistice constă în identificarea rapidă a necesităţilor clienţilor şi salutarea potenţialilor clienţi cu oferte cât mai diverse, personalizate şi actualizate la tendinţele noi. Acest fapt se va datora utilizării pe larg a Internetului, tehnologiilor informaţionale, sistemelor de rezervare, reţelelor sociale media şi introducerea noilor tendinţe apărute pe piaţa turistică cât mai curând posibil în managementul din cadrul organizaţiei. Internetul are în acest domeniu un mare potenţial datorită faptului că se bazează pe fluxul informaţional, acceptă suportul multimediei în continuă dezvoltare, al

tehnologiilor şi sistemelor informaţionale. Este evident că viitorul e-turismului este focalizarea pe tehnologiile care vor ajuta organizaţiile să interacţioneze cu clienţii lor într-o manieră cât mai dinamică. Atât în prezent cât şi în viitor, tehnologia informaţională va continua să aibă un efect profund asupra turismului, promovarea online fiind esenţială pentru supravieţuirea unităţilor turistice.

Referinţe:

1. GRUESCU, R., NANU, R., TANASIE, A. *The role of computerized reservation systems in the hospitality industry*. Bucureşti, 1992. 185 p.
2. RUMELT, R., SHENDEL, D., TEECE, D. *Fundamental Issues in Strategy. A Research Agenda for the 1990 s*. Harvard Business School Press, 1994. 318 p.
3. STĂNCIULESCU, G., STATE, O. *Tehnica operaţiunilor de turism intern şi internaţional.* Bucureşti, 2013. 198 p.
4. CHINGĂ-LATĂ, R.M. *Sisteme informatice în Turism*. Universitatea Transilvania din Braşov, 2012. 737 p.
5. MERTEA, A. *Impactul Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor asupra Dezvoltării Turismului în Romania.* Dimitrie Cantemir Christian University, 2011, vol. 1, nr. 2, p.81-93.
6. PAPADIMOPOULOS, T. *Tourism from A to* Ω. *Tourism: a 2500 year old phenomenon.* UK, 2006. 272 p.

Recomandat
Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

IMPORTANŢA CUNOAŞTERII LIMBILOR STRĂINE PENTRU ANGAJAŢII DIN INDUSTRIA OSPITALITĂŢII ŞI TURISM

Alexandra CEBAN

The author describes the process of globalization of tourism and the hospitality industry; identifies the role of multilingualism in the hospitality industry and tourism; researches into intercultural communication in the hospitality industry and tourism and analyzes the particularities of the applied vocabulary in tourism and the hospitality industry.

Fiind o industrie globală, turismul implică întâlniri interculturale în care limba joacă un rol crucial. De ceea pentru angajaţii industriei

ospitalităţii şi turism este esenţial să se înarmeze cu competenţe lingvistice în una sau mai multe limbi străine.

Globalizarea, în calitate de fenomen de nivel mondial, a afectat practic toate domeniile vieţii sociale, mai ales în perioada postbelică. Acest concept a fost definit de nenumărate ori, ceea ce arată că complexitatea conceptului, atât în ştiinţă, cât şi în literatură, a iniţiat abordări diverse.

În anul 2000, Fondul Monetar Internaţional explica conceptul de globalizare drept un proces ce implică evoluţia interconectării lumii, reflectată prin fluxuri extinse de informaţii, tehnologie, capital, bunuri, servicii şi persoane. Globalizarea descrie procesul prin care economiile naţionale şi regionale, societăţile şi culturile au devenit integrate prin reţeaua globală de comerţ, comunicare, migraţie şi transport [1]. Cu toate acestea, globalizarea include, şi totodată depăşeşte, o simplă internaţionalizare a pieţelor. Încă în anul 1990, sociologul Martin Albrow, în colaborare cu Elizabeth King, definea globalizarea drept toate procesele prin care oamenii din întreaga lume sunt înglobaţi într-o singură societate mondială [2, p.31], dar la fel şi drept o intensificare a relaţiilor sociale internaţionale ce leagă localităţile amplasate la o distanţă îndepărtată într-un aşa mod, în care evenimentele locale sunt formate de alte evenimente ce au loc la mii de kilometri distanţă, şi invers [3, p.52].

Adepţii globalizării susţin că globalizarea promovează creşterea economică, creează noi locuri de muncă, face ca companiile să fie mai competitive şi măreşte asortimentul produselor pentru consumatori, astfel reducând preţul produselor. Corporaţiile transnaţionale, cu sediile într-o ţară şi cu blocul administrativ în cu totul altă ţară, ori cu filiale în diferite ţări, sunt numite drept *inter alia*, ele punând baza diseminării cunoştinţelor tehnice şi educaţionale, îmbunătăţirea comunicării globale şi a transportului, crearea noilor pieţe pentru firme şi ţări, generează inovaţia şi îmbunătăţeşte calitatea produselor, promovează ideile democratice şi schimbul cultural, dar şi înţelegerea la nivel internaţional [4, p. 111].

În anul 1975 a fost creată Organizaţia Mondială a Turismului, care în prezent numără circa 156 de ţări de pe 5 continente ale lumii. Scopul organizaţiei e de a prezerva identitatea şi cultura ţărilor

membre, respectând localnicii, tradiţiile şi limba acestora [5]. Iar pentru realizarea acestui scop, lucrătorii sectorului turistic şi celui ospitalier, pe lângă cunoaşterea limbilor străine, sunt nevoiţi să aplice şi comunicarea interculturală în timpul discuţiilor cu clienţii, atât localnici, cât şi mai ales cei străini. Respectarea identităţii culturale fiind şi cheia succesului în aceste două sectoare ale economiei.

Iar cum chiar şi cele mai depărtate culturi sunt acum la distanţa unui clic, multiculturalismul este cel de-al doilea aspect al globalizării ce reprezintă un sporit interes pentru sectorul turistic.

Multiculturalismul, perceput drept coexistenţa dintre mai multe culturi, poate mări considerabil atractivitatea turistică a unei regiuni specifice, devenind în acelaşi timp un impuls al creării unei funcţii turistice şi promovarea domeniului turismului cultural într-un sens mai larg. În acest sens, teritoriul Republicii Moldova reprezintă un interes sporit, întrucât pe teritoriul Republicii Moldova conviețuiesc mai multe etnii, conform recensământului din 2014, putem vedea că în afară de moldoveni/români, pe teritoriul ţării mai locuiesc şi ucraineni, ruşi, găgăuzi şi bulgari. Această varietate etnică generează şi o gamă largă de culturi ce reuşesc să conviețuiască pe acelaşi teritoriu, oferind un număr mare de bucate tradiţionale, dar la fel şi obiceiuri şi tradiţii distincte. Prin urmare, Republica Moldova găzduieşte numărate etnii împreună cu culturile şi religiile lor.

Cultura – în sensul atât larg, cât şi mai restrâns – este mai frecvent recunoscută ca zona de interes pentru turişti şi motivul imboldului de a călători este adesea contrastul şi dorinţa de a evada, dar la fel şi dorinţa de a descoperi ceva diferit, adesea identificat drept „străin” [6, p.11]. Această „fascinaţie cu caracter diferit, distinctiv, variat, atrage nu doar pe aşa-numiţii adevăraţi călători, dar la fel, probabil, constituie o atracţie sporită pentru cei ce doresc să aibă parte de o aventură exotică, turişti ce caută aşa-numita autenticitate” [7, p.4]. Prin urmare, turiştii sunt interesaţi în mare măsură de regiunile ce au culturi mai diferite decât cultura din care provin.

Multiculturalitatea, împreună cu globalizarea şi dezvoltarea tehnologică, a făcut ca numărul turiştilor şi călătoriilor să crească semnificativ. În prezent, chiar şi cele mai depărtate culturi, cum ar fi cele arabe, asiatice sau africane, se află la distanţa unui singur clic şi

orice om cu smartphone sau laptop ce are conexiune la internet poate descoperi în scurt timp o gamă variată de culturi, iar dorința de a descoperi ceva nou stârnește și dorința de a călători și de a vedea cu propriii ochi culturile descoperite.

În prezent, Moldova este promovată drept o destinație turistică autentică a mai multor minorități etnice, cu tradiții, obiceiuri și bucate cu o istorie de mai multe decenii. Iar diversitatea culturală este, fără îndoială, un factor care poate îmbunătăți considerabil atractivitatea turistică a unei regiuni și, în același timp, devine impulsul creării funcției sale turistice și promovării zonei pentru turismul cultural cunoscut pe scară largă. De aceea, așa cum subliniază Owsiakowska [8, p.34], ca parte a inițiativelor care sprijină experiența și popularizarea patrimoniului diverselor grupuri etnice și naționale, este nevoie de creat diverse proiecte ce ar scoate în evidență cultura tuturor etniilor din regiunea turistică specifică.

În concluzie putem afirma că multiculturalitatea reprezintă un factor important în dezvoltarea turismului la scară internațională. Iar pentru țări ca Republica Moldova, ce găzduiesc un mare număr de minorități etnice, multiculturalitatea reprezintă un mare avantaj. În acest context, este imposibil de ignorat și importanța globalizării ca factor de imbold al apariției și dezvoltării multiculturalismului pe întreg globul.

Având drept punct de pornire cele menționate *supra*, propunem următoarele: crearea glosarelor de specialitate; acordarea unui interes sporit pentru cursuri suplimentare de studiere a limbilor străine; organizarea conferințelor, work-shopuri cu participarea persoanelor din străinătate.

Referinţe:

1. International Monetary Fund (IMF). (2000). *Globalization: Threats or opportunity?* Retrieved from http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm
2. ALBROW, M., KING, E. *Globalization, knowledge and society*. Londra: Sage UK, 1990. 292 p.
3. GIDDENS, A. *Runaway world: How globalization is reshaping our lives.* Londra: Routledge, 2002. 124 p.
4. MEETHAN, K. Transnational corporations, globalization, and tourism. In: *Companion to tourism*. London, 2012, pp. 110-121.

5. http://www2.unwto.org/
6. PODEMSKI, K. *Socjologia podróży, Wyd. naukowe uAM, Poznań. Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2012 roku*, 2012, Główny urząd Statystyczny, Warszawa. 366 p.
7. JARNECKI, M. Wielokulturowość jako atut i atrakcja turystyczna. In: *Turystyka Kulturowa*, 10/2011, pp. 4-24.
8. OWSIAKOWSKA, S. Wielokulturowość a promocja turystyczna miejsca, In: *Wielokulturowość w turystyce, Wyższa Szkoła Turystyki I Języków Obcych w Warszawie*. Warszawa, pp. 33-45.

Recomandat
Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

METODE DE PROMOVARE A TURISMULUI INTERN PENTRU ATRAGEREA TURIŞTILOR EXTERNI

Gabriela DOBREA

This article describes the process of identifying promotion methods applied at national level and the future development of tourism in accordance with the strategies proposed by the author.

The research of promotional activity at the national level and the level of development of tourism in the Republic of Moldova was carried out through the description of the most important phenomena and processes specific to the respective field.

Actualitatea şi importanţa temei se bazează pe diversitatea activităţilor încorporate în industria turismului, precum şi caracterul suprapus al unora dintre ele în structura altor ramuri economice făcând ca turismul să fie o ramură economică foarte bună bazată pe asociere şi interconectivitate. Promovarea în acest sens joacă un rol extrem de important, întrucât este o operaţiune de marketing unică, menită să influenţeze vânzările pe termen scurt.

Obiectivele de promovare includ construirea gradului de conştientizare a mărcii, crearea de atitudini favorabile ale brandului, câştigarea cotei de piaţă, inducerea cumpărării, loialitatea clădirilor şi creşterea vânzărilor.

Scopul cercetării constă în analiza situaţiei actuale a nivelului de dezvoltare a turismului la nivel naţional şi elaborarea de noi strategii pentru promovarea acestuia pe plan internaţional.

Studiind aplicabilitatea metodelor de promovare în Republica Moldova se accentuează faptul că necesitatea activității promoționale a fost recunoscută odată cu dezvoltarea furtunoasă a turismului pe plan internațional, dar și național. În prezent, nicio întreprindere n-ar funcționa fără un marketing bine pus la punct.

Astfel, printre principalele acțiuni promoționale realizat la nivel național se enumeră: Tururile informaționale, Campania de promovare „Fii oaspetele nostru", Agenda „Pomul vieții" 2019, Traseele turistice, Brandul turistic „Pomul vieții" etc.

Analizând datele efective ale numărului de turiști (Tab.), a fost efectuat calculul mărimii nivelate a dinamicii fluxului de turiști după următoarea formulă: $N = a_{0+} a_1 \times t$, unde:

Parametrul a_0 al ecuației este: 3 096,36/11=281,4;

Parametrul a_1 al ecuației este: 1 162,75/110=10,57;

Tabel

Datele efective și cele nivelate ale dinamicii fluxului de turiști

Anii	Numărul de turiști (rezidenți și nerezidenți), mii oameni (N)	Marcarea convențională a timpului (t)	t^2	N*t	Mărimea nivelată a dinamismului turiștilor $N= a_{0+} a_{1*} t$
2008	280,55	-5	25	-1 402,75	281,2
2009	227,89	-4	16	-911, 56	281,3
2010	229,89	-3	9	-689,67	281,3
2011	248,31	-2	4	-496,62	281,4
2012	268,19	-1	1	-268,19	281,4
2013	271,54	0	0	0	281,4
2014	283,00	1	1	283,00	281,5
2015	278,86	2	4	557,72	281,6
2016	306,31	3	9	918,93	281,6
2017	337,21	4	16	1 348,84	281,7
2018	364,61	5	25	1 823,05	281,7
	∑N =3 096,36	∑ t=0	∑ t^2 =110	∑ Nt=1 162,75	∑N=3 096,2

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS al Republica Moldova.

Calculele anterioare au fost realizate cu scopul de a nivela unele date efective și a deduce care este creșterea potențială a mediului nivelat. Pentru aceasta a fost considerat ca etalon anul 2013, datorită creșterii considerabile a numărului de turiști în anul imediat următor

2014, ca urmare a încheierii Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană la 28 iunie 2014.

După cum s-a dovedit, acest coeficient este de 0,1 conform datelor efective a anilor 2008-2017, ceea ce dovedește o creștere constantă nesemnificativă.

În Figură sunt relatate datele efective și cele nivelate obținute în urma calculelor.

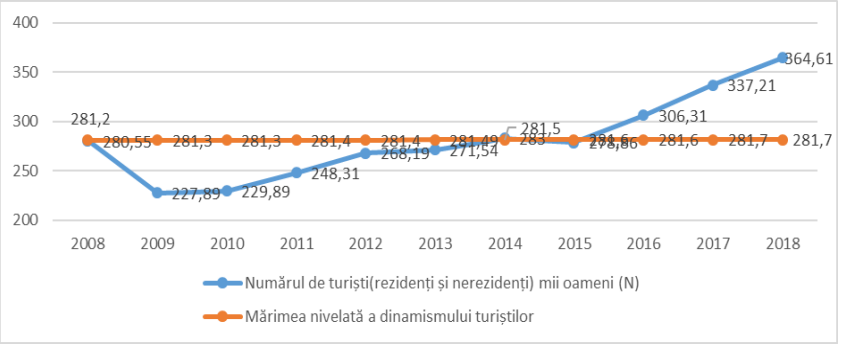

Fig. Dinamica datelor efective și a celor nivelate ale fluxului de turiști în Republica Moldova

Dinamismul fluxului de turiști este influențat constant de o varietate de factori de natură externă sau internă care acționează în sens pozitiv sau negativ la creșterea numărului de turiști. Acești factori se pot referi la: schimbările legislative la nivel național, acorduri externe încheiate cu diferite țări sau asociații internaționale, crize economice, procesele de inflație sau deflație a prețurilor, procese demografice etc.

Analizând perspectiva dezvoltării unor noi tehnici de promovare pe plan internațional, se pot propune câteva metode de promovare inovaționale:

Expunerea unității prin Programele de influență. Utilizarea influenţărilor ca o modalitate de marketing, industria turistică a devenit din ce în ce mai populară. Acestea sunt persoane care au căpătat o audiență în rândul urmăritorului, creându-și din imaginea personală un brand online. Este vorba de bloggeri, vloggeri pe YouTube, Instagrameri etc.

Construirea unei platforme de discuții pe Facebook. Turiștii care intenționează să viziteze o destinație vor dori să cunoască orice informații despre ea și să afle răspunsuri la multe întrebări. O modalitate excelentă de a supraîncărca marketingul turistic este crearea unei platforme de discuții în jurul paginii individualizate a businessului nostru pe Facebook.

Lansarea unei provocări (Challenge) pentru a atrage interesul destinației. Provocările au devenit o senzație îndrăgită pe Internet. Astăzi, promovarea propriei dvs. provocări se poate realiza mai ușor ca niciodată, deoarece oamenii vor dori cel mai probabil să participe și să se împartă cu aceasta pe rețelele lor.

Contactarea companiilor de marketing din domeniul turismului și solicitarea unor idei. Programarea unei consultații gratuite cu companiile de marketing turistic, ca și a noastră. Chiar daca nu vom încheia contracte de colaborare, vor putea să ne ofere câteva informații despre ce să facem în continuare.

Recomandările oferite contribuie la gestionarea eficientă a proceselor promoționale la nivel național. Astfel conceptului de promovare ar trebui să i se acorde o abordare mai practică la nivel național. Este necesar de îmbunătățit cadrul legislativ cu privire la stabilirea unor politici și obiective generale pe care marketingul turismului să le realizeze.

Concluziile și recomandările sintetizează aspectele practice și teoretice expuse în cuprinsul lucrării cu referire la cercetările efectuate, ce atestă deducțiile autorului asupra subiectului investigat și care au ca scop îmbunătățirea serviciilor turistice în Republica Moldova și accederea pe piețe internaționale.

***Referințe*:**

1. COJOCARIU, S. *Strategii în turism și servicii*. București: Editura universitară, 2010. 170 p. ISBN 978-973-749-908-0
2. GABOR, M.R., OLTEAN, F.D. *Produse inovative în turismul internațional și național*. București: C.H. Beck, 2015. 409 p.
3. EVANS, N. *Strategic Management for Tourism, Hospitality and Events*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2015. 728p. ISBN 978-0415837248
4. Organizația Mondiala a Turismului. http://www2.unwto.org/

Recomandat
Boris COREȚCHI, dr., conf. univ.

ÎMBUNĂTĂȚIREA SISTEMULUI DE MANAGEMENT AL PERSONALULUI ÎN CADRUL ENTITĂȚII TURISTICE

Olga CIOBAN

This article describes the process of human resource management through analysis of the human resource management system in "Casa Daca Boutique Hotel" and presents the ways to improve the human resource management system within it.

Actualitatea și importanța temei investigate se referă la dezvoltarea turismului intern prin funcționarea întreprinderilor din domeniul ospitalității. În domeniul ospitalității, multe aspecte depind de munca personalului – calitatea serviciului, satisfacția clientului, reputația, imaginea și, în cele din urmă, profitul. În condițiile concurenței crescătoare în sectorul hotelier, este foarte important pentru fiecare entitate să construiască un sistem eficient de management al personalului. Investițiile în resursele umane devin un factor de competitivitate și supraviețuire a firmei pe piață pe termen lung [1, p.85]. Pentru a îmbunătăți eficiența managementului personalului, este important să se diagnosticheze starea actuală, să se identifice punctele tari și punctele slabe, după care să se înainteze un plan de îmbunătățire a sistemului de management al personalului.

Scopul cercetării constă în analiza sistemului de management al personalului în hotelul „Casa Daca Boutique Hotel” și prezentarea modalităților de îmbunătățire a sistemului de management al personalului în cadrul acestuia.

Metodele de analiză a nivelului de satisfacție al personalului din cadrul unității de cazare se pot aplica în practică prin efectuarea unui chestionar; rezultatele chestionarului trebuie luate în considerație și aplicate ca modalități de îmbunătățire a sistemului de management al personalului în cadrul hotelului „Casa Daca Boutique Hotel”.

Pentru a evalua eficiența sistemului de management al personalului, a fost elaborat un chestionar din 31 de întrebări. În continuare, vor fi analizate câteva aspecte care reflectă gradul de satisfacție al personalului la postul de muncă ocupat. Au fost intervievați 16 lucrători, dintre care 8 femei și 8 bărbați.

O misiune importantă a managementului personalului este adaptarea [2, p.256]. Potrivit respondenților, modul cel mai eficient de adaptare este ajutorul colegilor. Persoanele intervievate menționează că adaptarea practic nu are loc, lucrătorul este adesea forțat să învețe de sine stătător sau să întrebe de colegi. Colegii mai experimentați sunt supărați de faptul că nou-veniții trebuie să fie instruiți în mod constant și acest lucru nu este plătit.

Eficiența lucrului personalului din domeniul ospitalității depinde de gradul de familiarizare al personalului cu obiectivele hotelului și valorile sale fundamentale. Potrivit respondenților, obiectivul principal al activităților hotelului este de a obține un profit. Astfel au răspuns 12 dintre cei 16 respondenți, considerând că hotelul este o întreprindere orientată prioritar spre obținerea de profit. Cu toate acestea, doar o întreprindere care oferă servicii de înaltă calitate poate aduce un profit. Rezultatele interviului arată că numai 2 persoane din 16 conștientizează că sarcina personalului este de a oferi servicii de calitate și de a satisface nevoile clienților. De asemenea, un număr mai mic de răspunsuri se referă la obiective precum „crearea de locuri de muncă", „creșterea competitivității". Lipsa de cunoaștere a obiectivelor activității se datorează faptului că hotelul „Casa Dacă" nu a formulat o misiune.

Potrivit respondenților, cea mai importantă valoare a hotelului „Casa Dacă" este stabilitatea, răspunsuri mai puține primite în ceea ce privește imaginea, popularitatea și calitatea înaltă a serviciilor. Rezultatele arată că angajații nu sunt suficient de conștienți de importanța calității serviciului pentru consolidarea poziției competitive a hotelului „Casa Dacă" pe piața hotelieră din Chișinău.

În baza datelor chestionarului, se poate concluziona că pentru a îmbunătăți managementul personalului, este necesar să se elaboreze o misiune, să se formuleze valori și să se efectueze instruirea personalului.

Pentru angajații hotelului „Casa Dacă", cel mai important stimulent îl reprezintă salariile mari. Printre alte stimulente importante se remarcă stabilitatea, locul de amplasare favorabil și creșterea profesională. Restul stimulentelor au înregistrat un număr aproximativ egal de răspunsuri.

Datele din chestionar prezentate trebuie să fie luate în considerare la elaborarea unui sistem de motivare. Este necesar să se acorde o

atenție deosebită politicii de remunerare, creării de condiții pentru creșterea profesională și asigurării relațiilor de muncă stabile.

Fiind deja menționat, cel mai important stimulent pentru lucrători este nivelul remunerării. Pentru a evalua gradul de satisfacere cu nivelul de remunerare, a fost elaborat un tabel. La sfârșit, respondenților li s-a oferit posibilitatea de a propune căi de îmbunătățire a sistemului de management al personalului la hotelul „Casa Dacă". Conform rezultatelor chestionarului, sunt evidențiate următoarele răspunsuri: „este necesar să se ridice calificarea personalului", „să se desfășoare instruiri", „să se promoveze dezvoltarea și creșterea profesională"; „este necesar să fie îmbunătățit sistemul de salarizare", „creșterea salariilor", „creșterea premiilor", „dezvoltarea motivației"; „este necesară îmbunătățirea relațiilor în echipă", „îmbunătățirea relațiilor cu colegii și managerii"; „îmbunătățirea regimului de lucru", „diminuarea stresului la locul de muncă".

În baza rezultatelor cercetării efectuate, se pot trage următoarele concluzii cu privire la sistemul actual de management al personalului la hotelul „Casa Dacă" și eficiența acestuia. Managementul personalului are o importanță deosebită pentru un hotel modern, deoarece calitatea serviciilor, competitivitatea, satisfacția clienților și performanța generală a întreprinderii depind de munca personalului.

Tabel

Recomandări pentru îmbunătățirea sistemului de management al hotelului „Casa Dacă"

Recomandare	**Efect social**	**Efect economic**
Dezvoltarea misiunii, sistemului de valori corporatiste, instruirea personalului	Îmbunătățirea calității deservirii clienților	Creșterea numărului de cazări repetate, sporirea profitului
Introducerea sistemului de mentorat	Îmbunătățirea procesului de adaptare	Creșterea productivității muncii a noilor angajați. Sporirea salariului angajaților experimentați în urma suplimentelor pentru mentorat
Creșterea eficienței de gestionare a stresului și conflictelor	Îmbunătățirea calității deservirii clienților Îmbunătățirea climatului psihologic în colectiv	Diminuarea fluxului de personal Reducerea cheltuielilor pentru căutarea și instruirea personalului
Oferirea lecțiilor de limbi străine din contul angajatorului	Îmbunătățirea calității deservirii clienților străini	Creșterea veniturilor datorită sporirii ponderii de turiști străini

Sursa: Elaborat de autor.

Tabelul reprezintă un rezumat al propunerilor de dezvoltare pentru a îmbunătăți managementul personalului hotelului „Casa Daca Boutique Hotel".

În scopul îmbunătățirii sistemului de management al personalului, au fost propuse următoarele măsuri: elaborarea misiunii, sistemului de valori corporatiste, instruirea personalului, implementarea unui sistem de mentorat, creşterea eficienței de gestionare a conflictului şi stresului, realizarea instruirii lingvistice.

Datorită implementării măsurilor propuse se aşteaptă atingerea unui efect social şi economic pozitiv. Îmbunătățirea calității deservirii clienților, procesul de adaptare, climatul moral al echipei pot servi drept importante rezultate nemateriale. Din punct de vedere economic, se prognozează o creştere a numărului de cazări, o creştere a veniturilor, a productivității muncii între angajații noi, o sporire a salariilor pentru angajații cu experiență datorită suprataxei de mentorat, o scădere a fluxului personalului, reducerea costurilor de căutare şi instruire a personalului.

Referințe:

1. АКСЕНОВА, Н., СИПАТОВ, С. Как мотивировать наставника. В: *Кадровик. Кадровый менеджмент (управление персоналом),* 2012, №9, с. 84-86.
2. BUZDUGAN, A. Competenţele angajaţilor firmelor prestatoare de servicii. În: *Revista ştiinţifică „Studii Economice"*, an. 5, nr. 3-4 decembrie. Chişinău: ULIM, 2011, pp. 255-258.

Recomandat
Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

PARTENERIATUL PUBLIC-PRIVAT ŞI DEZVOLTAREA CENTRELOR DE INFORMARE PENTRU TURIŞTI

Alina SCOBICI

The purpose of this thesis is to demonstrate the importance of private public partnerships in the development of the tourist field in Moldova, through the National Inbound Tourism Association and ways to promote the country as a tourist destination through partnerships.

The objectives of the research are the notions of public-private partnership and identification of existing models in the world. In addition,

their reporting on the current situation in the tourism sector in the Republic of Moldova and the analysis of the development of incoming tourism and the receptor from the perspective of the public private partnerships between the National Inbound Tourism Association in Moldova with the public institutions like: Chisinau City Hall, the Investment Agency, the Ministry of Economy and Infrastructure to achieve common goals. Identification of effective communication tools between ANTRIM, members and industry representatives for the joint realization of the promotion and development of incoming tourism.

Introducere. Turismul este un segment de importanță esențial în segmentul economic al multor țări din lumea contemporană. Republica Moldova ocupă locul 117 din 136 de poziții, estimându-se că industria turismului constituie 1% din produsul intern brut. Majoritatea activităților realizate în turismul din Republica Moldova sunt pe baza parteneriatelor publice private dintre asociații de business sau obștești cu instituțiile statale sau publice locale. De altfel, şi primul Centru de informare pentru Turişti din Chişinău a fost creat pe baza parteneriatului public-privat cu Primăria Municipiului Chişinău.

Scopul lucrării constă în analiza situației actuale a nivelului de utilizare a parteneriatelor publice-private în dezvoltarea turismului intern şi promovarea Moldovei ca destinație turistică pentru vizitatorii străini.

Parteneriatul public-privat reprezintă o formă de cooperare între autoritățile publice şi mediul de afaceri, ce se instituie în scopul contribuirii la atragerea de investiții private pentru realizarea proiectelor de interes public, creşterii eficienței şi calității serviciilor, lucrărilor publice şi altor activități de interes public, precum şi utilizării eficiente a patrimoniului public şi a banilor publici în baza raportului de cost-eficiență, de accesibilitate şi principiilor de reglementare a PPP-urilor.

Astfel, în anul 2014, la inițiativa a 8 reprezentați ai sectorului privat şi cu suportul proiectului USAID CEED II, a fost creată Asociația Națională pentru Turism Receptor din Moldova (ANTRIM).

Ideea creării Asociației a apărut ca urmare a necesității de a susține operatorii de turism receptor în promovarea imaginii Moldovei ca destinație turistică, în dezvoltarea profilului şi imaginii sectorului serviciilor turistice din Moldova atât pe piața internă, cât şi pe cea internațională.

Activitatea ANTRIM nu se limitează doar la aceste activități expuse anterior, dar se orientează şi pe sporirea nivelului de cooperare

şi colaborare între membrii comunității de business în domeniul prestării serviciilor turistice. În vederea îmbunătățirii mediului de afaceri, al cadrului legislativ şi a perspectivelor generale ale sectorului, ANTRIM își direcționează activitatea și spre colaborarea cu autoritățile publice. ANTRIM organizează traininguri pentru membri şi nonmembri ce țin de dezvoltarea de noi produse turistice atractive și în concordanță cu cererea de pe piață de servicii turistice. În paralel, ANTRIM desfășoară tururi de familiarizare pentru jurnaliștii străini, care scriu pentru reviste/jurnale cu profil turistic sau au tangență cu turismul (gastronomic, vinicol, cultural). Membrii asociației sunt prezenți la expoziții internaționale, unde promovează produsul turistic, organizează întâlniri „business to business" pentru turoperatori sau vinării.

Acordurile de parteneriat dintre Asociația Națională pentru Turism Receptor şi Autoritățile Publice Centrale (Ministerul Educației, Culturii și Cercetării; Agenția de Investiții; Ministerul Economiei şi Infrastructurii), Autoritățile Publice Locale (Primăria municipiului Chișinău; Primăria municipiului Sângerei; Primăria municipiului Comrat) și Instituțiile Publice de Învățământ Superior (Universitatea de Stat din Moldova; Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău; Universitatea Perspectiva) pot fi considerate modele de succes de impulsionare a dezvoltării industriei turismului receptor și de creștere a ponderii acestui sector în PIB-ul țării, care la moment constituie mai puțin de 1%, iar împreună cu industriile conexe, aproximativ 2-3%.

Cel mai de succes proiect al ANTRIM este deschiderea primului Centru de Informare pentru Turişti. Lansarea lui a avut loc pe data de 09 noiembrie 2017 cu sprijinul financiar al Uniunii Europene în cadrul Programului „Susținerea Măsurilor de Promovare a Încrederii", implementat de PNUD, precum şi al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), şi Guvernului Suediei. Acesta este un proiect dezvoltat de ANTRIM prin obținerea unui parteneriat public privat cu Primăria municipiului Chișinău, prin care centrul de informare își are sediul în incinta Primăriei cu intrare separată de pe bulevardul Ștefan cel Mare şi Sfânt. Acordul de colaborare vizează dezvoltarea și consolidarea conlucrării între Primăria municipiului Chișinău şi Asociația Națională pentru Turism Receptor în vederea creării și funcționării unui Centru de Informare Turistică, pe bază de egalitate,

informare și beneficiu reciproc și în conformitate cu legislația Republicii Moldova în vigoare. În intervalul noiembrie 2017-mai 2019, voluntarii centrului au consultat peste 11.000 de vizitatori străini din peste 92 de țări, care au ales să își petreacă vacanța în Republica Moldova, descoperind tradițiile și cultura noastră oeno-gatronomică.

După un an de activitate, se poate observa implicarea centrului în promovarea, participarea și găzduirea evenimentelor de importanță locală și națională, cum ar fi: DescOperă, Dor Călător, Conferința Globală de Vin, organizată în Moldova de Organizația Mondială de Turism.

Recomandările sunt realizate în bază activității la ANTRIM și rezidă în importanța preluării modelului de parteneriat public-privat de către autoritățile din regiuni, pentru a dezvolta o rețea de Centre de Informare pentru turiști. Pentru aceasta, este necesar ca Autoritățile Publice Locale să ofere bugete pentru gestionarea centrelor (imprimarea materialelor informative, angajarea de personal). Iar la nivel local, să fie desemnat ANTRIM ca organizație implementatoare de proiecte pentru municipalitate.

***Referințe*:**

1. *Green Paper on Public Private Partnerships and community law on public contracts and concessions*. Europe Union, 2004
2. *Cartea Albă pentru Reforma Cadrului Normativ-Regulatoriu al Insdustriei Turismului din Republica Moldova.*
3. *Manualul Operațional al Centrului de Informare pentru Turiști.*
4. *Manualul Operațional al Asociației Naționale pentru Turism Receptor din Moldova.*
5. Baza de date „Centru de informare pentru turiști".

Recomandat
Maria HĂMURARU, dr., conf. univ.

IMAGINEA – FACTOR IMPORTANT DE POZIȚIONARE A PRODUSELOR PE PIAȚĂ

Victoria COSTOVICI

This research consists of the study of the theoretical basis of the corporate image and its structure and its influence on the economic entity. It has been done a synthesis of the influence of the marketing mix on the marketing activity of the „Kesif" SRL economic entity.

The research results can be used by the economic entity „Kesif" SRL to improve the restaurant's image and to create market positioning strategies.

Actualitatea acestei teme este determinată de necesitatea de a îmbunătăţi gestionarea situaţiei socioeconomice a entităţii economice prin studierea imaginii corporative şi gestionarea acesteia. În condiţiile moderne, autoprezentarea este o modalitate pentru organizaţie, de a fi recunoscută pe piaţă şi, prin urmare, să îşi consolideze produsul.

Scopul cercetării constă în evaluarea complexului de măsuri din punct de vedere ştiinţific şi metodologic, care presupun implementarea unor strategii şi metode de formare a unei imagini pozitive a entităţii economice, care asigură poziţionarea produselor pe piaţă şi menţin competitivitatea în mediul de afaceri.

Obiectul de studiu al cercetării reprezintă analiza imaginii curente şi instrumentarului de promovare, aplicat în consolidarea imaginii entităţii economice „Kesif" SRL. Obiectivele cercetării vizează analiza imaginii corporative şi influenţa sa pentru entitatea economică în poziţionarea produselor pe piaţă. Evaluarea imaginii ca factor de sporire a strategiilor de poziţionare competitivă pe piaţă şi elaborarea recomandărilor de îmbunătăţire a imaginii corporative.

Studiind baza teoretică, putem menţiona faptul că principala modalitate de a atrage atenţia consumatorului asupra entităţii economice este de a crea o imagine pozitivă. Conţinutul imaginii de afaceri a entităţii economice poate fi determinat utilizând un set de obiective, sarcini, metode şi măsuri pentru implementarea acestora, care sunt determinate de strategia de dezvoltare a companiei. Metodele şi măsurile includ activităţi financiare, de producţie, marketing (comunicare şi branding), şi activităţi de management. Menţinerea unei imagini pozitive este un proces necesar pentru stabilirea relaţiilor de cooperare, formând o opinie pozitivă a audienţei cu privire la activităţile entităţii economice şi a serviciilor acesteia [1, p. 13-14].

De asemenea, poziţionarea corporativă implică crearea şi menţinerea unei imagini speciale a entităţii economice care promovează recunoaşterea mărcii, comunicarea eficientă cu subiectul (publicul-ţintă al organizaţiei) şi reprezintă o parte esenţială a lansării produsului şi a entităţii economice pe piaţă. Astfel, putem afirma că analiza interpretărilor de poziţionare demonstrează că poziţionarea este o modalitate de a se distinge favorabil pe fundalul concurenţilor şi de a ocupa un loc special în percepţia consumatorilor [2, p.273].

În urma cercetării, am stabilit că activitățile de marketing în restaurantul „Kozlovna” includ stabilirea de relații cu potențialii consumatori, cu parteneri, cu mass-media, cu investitori, agenții guvernamentale și asociații. Pe această bază, compania formează o imagine pozitivă pe termen lung.

Potrivit conceptului de dezvoltare durabilă a societăţii, alimentaţia publică are o importanţă strategică pentru dezvoltarea echilibrată şi viabilă a sistemelor economice şi sociale din orice ţară. În scopul identificării problemelor şi a perspectivelor de dezvoltare a sectorului alimentaţiei publice este important de a evalua situaţia economică a acestui sector al economiei naţionale cu un rol social foarte important, care satisface necesităţile primordiale ale populaţiei [3, p.24].

În baza calculelor efectuate, putem afirma faptul că entitatea economică a înregistrat pe perioada 2017-2018 majorări din activitatea operațională. Aceasta se explică prin valorile crescătoare ale profitului brut, care este un factor de influență pozitivă, astfel în 2018, profitul brut s-a majorat cu 32,74%. Patrimoniul net se caracterizează printr-o rată scăzută de imobilizare, însă rata activelor circulante are o tendință de creștere cu 10% față de perioada de gestiune, ceea ce caracterizează ponderea activelor în totalul activelor entității economice, fiind o măsură a flexibilității financiare. Deci putem constata că odată cu obținerea unei valori negative a Patrimoniului net și Fondul de Rulment Net (AC<DTC) va înregistra valori negative cu o ulterioară creștere, ceea ce denotă o situație financiară instabilă [4, p.1-4].

Astfel, se recomandă ca entitatea economică să întreprindă strategii de majorare a profitului net pe seama creșterii volumului din activitatea operațională și a sporirii rezultatelor pe fiecare tip de activitate economică. Realizarea acestor două obiective se bazează pe optimizarea activității în domeniile: organizării interne, gestiunii stocurilor, calității serviciilor și gestiunii comerciale.

Pentru o cercetare a comportamentului consumatorilor de restaurante, oaspeții restaurantului „Kozlovna” au fost rugați să răspundă la un chestionar care a fost formulat cu scopul de a cunoaște preferințele consumatorilor, de a aprecia nivelul de satisfacție al clienților. Astfel, în baza răspunsurilor, entitatea economică elaborând noi strategii de promovare și de îmbunătățire a serviciilor prestate.

În urma cercetărilor efectuate, putem formula următoarele *concluzii*: În societatea modernă, valoarea serviciilor de alimentaţie publică este destul de mare. Această industrie în dezvoltarea sa conduce la o creştere a nivelului cultural şi material al vieţii populaţiei, fiind unul dintre factorii care determină nivelul socioeconomic al dezvoltării societăţii. Astfel, atunci când se planifică şi implementează un program de consolidare a unei imagini pozitive a unei entităţi economice, trebuie să se ţină cont, în mod constant, că utilizarea tuturor metodelor de formare a unei imagini pozitive ar trebui să fie efectuate simultan, coordonat şi continuu.

Prin urmare, analiza situaţiei, cercetarea şi stabilirea sarcinilor, elaborarea unui program şi estimarea măsurilor, implementarea unei companii de PR şi studierea în continuare a rezultatelor, evaluarea şi posibilele îmbunătăţiri pot conduce entitatea economică şi serviciile sale la un nou nivel şi pot crea o imagine externă pozitivă a companiei.

Menţinerea unei imagini pozitive este un proces necesar pentru stabilirea relaţiilor şi entitate economică şi a serviciilor acesteia. Imaginea pozitivă susţinută a entităţii este cheia succesului stabil pe termen lung.

Recomandările elaborate completează gradul de soluţionare a problemei prin: motivarea personalului să stimuleze vânzările, este necesar să se motiveze în mod regulat personalul pentru a majora profitul restaurantului; să se instruiască sisteme de gestionare a clienţilor, proceduri de preluare a comenzilor şi încurajarea celor mai eficiente metode de stimulare a vânzărilor şi a veniturilor. De asemenea, administraţia entităţii economice trebuie să analizeze cu atenţie activitatea sa comercială, în special indicatorii de eficienţă economică, precum rentabilitatea vânzărilor şi rentabilitatea profitului operaţional, şi să întreprindă măsuri pentru îmbunătăţirea şi optimizarea acesteia.

Elaborarea ofertelor speciale şi felicitărilor de sărbători, invitaţii pentru degustare, precum şi oferirea cardurilor de reducere pentru clienţii fideli vor conduce spre creşterea loialităţii clienţilor faţă de restaurant. De asemenea, dezvoltarea periodică şi promovarea ofertelor comerciale şi promoţiilor, care vor atrage clienţi şi mai mult profit.

***Referinţe*:**

1. GANGONE, A.D. *Imaginea şi politica de imagine a organizaţiei*. Bucureşti: 2009. 228 p.
2. KELLER, K.L., KOTLER, Ph. *Marketing Management.* 15th Edition. New Jersey: 2015. 832 p.

3. ДАНИЛЕНКО, Л.В. Все об имидже: от подходов до рекомендаций. В: *Маркетинг и маркетинговые исследования* , 2007, №4 , с. 224.
4. Raport financiar anual 2018 a entităţii economice „Kesif" SRL.

Recomandat
Adriana BUZDUGAN, dr., conf. univ.

CREŞTEREA COMPETITIVITĂŢII ÎNTREPRINDERILOR PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI DE PROIECT

Cristina BUREA

Managementul proiectelor reprezintă un domeniu apărut destul de recent, însă importanţa acestuia a cunoscut o creştere majoră, lucrul datorându-se faptului că, la scară europeană şi internaţională, majoritatea acţiunilor se desfăşoară în cadrul unor proiecte. În cele mai mai multe domenii unele proiecte s-au dovedit a fi eşecuri destul de grave, dar şi costisitoare pentru întreprinderi. Anume din acest motiv a apărut necesitatea de a înţelege în ce mod pot fi ameliorate cunostinţele şi practica, atunci când este vorba despre conceperea şi dezvoltarea unui anumit proiect.

Deci, lucrarea respectivă abordează problematica implementării managementului de proiect în cadrul întreprinderilor, obiectivele unui proiect propus, stadiul şi costurile înregistrate, modul de organizare al echipei de proiect, rolurile şi responsabilităţile pentru fiecare rol.

Alegerea acestei teme a fost motivată de faptul că managementul de proiect, prin intermediul metodelor, tehnicilor şi instrumentelor specifice, precum şi prin abordarea acestuia, contribuie nemijlocit la succesul proiectelor în atingerea obiectivelor stabilite. De asemenea, deoarece proiectele sprijină întreprinderile în atingerea obiectivelor pe care le au, implementarea corectă şi eficientă a managementului de proiect va contribui la creşterea competitivităţii pe piaţă a întreprinderilor în cauză.

Scopul acestei lucrări constă în identificarea unor metode şi formularea unor propuneri care să contribuie la perfecţionarea managementului proiectelor şi, respectiv, la îmbunătăţirea impactului proiectelor asupra competitivităţii întreprinderilor care le implementează şi asupra eficacităţii şi performanţei acestora.

Pentru realizarea scopului propus şi descris anterior, au fost formulate următoarele *obiective:*

1. Prezentarea generală a conceptelor teoretice de bază în managementul de proiect, fiind incluse aici şi diferitele abordări existente în literatura de specialitate.

2. Identificarea principalelor etape de realizare a unui proiect pentru a realiza un cadru teoretic complex şi complet.

3. Studierea aspectelor teoretice şi a metodologiei de evaluare a impactului proiectelor asupra competitivităţii unei întreprinderi.

4. Urmărirea evoluţiei întreprinderii analizate până în prezent şi descrierea generală a acesteia.

5. Analiza sistemului managerial şi analiza economică a întreprinderii S.A. „Zorile", precum şi interpretarea rezultatelor obţinute.

6. Realizarea unui studiu privind aplicarea managementului de proiect în cadrul întreprinderii S.A. „Zorile" şi analiza efectelor produse prin implementarea diferitelor proiecte.

7. Prezentarea unui proiect de eficientizare a managementului de proiect în cadrul întreprinderii analizate.

8. Identificarea problemelor cu care se confruntă managerii de proiect, oferirea unor soluţii pentru rezolvarea celor mai frecvente probleme, precum şi identificarea unor modalităţi prin care impactul unui proiect poate fi îmbunătăţit.

Unul dintre aspectele-cheie pentru asigurarea unui management de proiect de succes este informaţia, de aceea întreprinderile trebuie să acorde o atenţie deosebită activităţii de informare, în vederea asigurării acurateţei datelor colectate şi raportate şi menţinerii unei comunicări permanente cu toţi actorii relevanţi implicaţi în implementarea unui proiect.

Primul capitol al lucrării de faţă include prezentarea generală a abordărilor existente în literatura de specialitate cu privire la definiţia proiectelor şi a managementului de proiect. În acest context, se analizează şi caracteristicile unui proiect, precum şi rolul managementului de proiect în creşterea competitivităţii unei întreprinderi.

Pe parcursul acestui capitol se accentuează faptul că proiectele, de oricare fel, sunt coordonate prin intermediul conceptului de management de proiecte, acesta reprezentând şi o valoare reală în îmbunătăţirea capacităţii de conducere şi control al unei întreprinderi.

Prin urmare, abordarea în cadrul acestui studiu a unor aspecte de actualitate din acest domeniu este una cât se poate de justificată, mai

ales că acest tip de management reprezintă o modalitate care permite întreprinderilor să răspundă mediului economic din ce în ce mai solicitant.

Un alt capitol a fost dedicat abordării temei respective în cadrul unei întreprinderi de pe piaţa naţională, în încercarea de a stabili modul în care implementarea managementului de proiect contribuie la creşterea competitivităţii întreprinderii respective. Astfel, analiza obiectului de studiu selectat, şi anume, Societatea pe Acţiuni „Zorile", a permis urmărirea pas cu pas a fiecarui eveniment component al unui proiect.

Aprecierea influenţei managementului de proiect asupra creşterii competitivităţii întreprinderii respective a fost posibilă şi prin efectuarea prealabilă a analizei economico-financiare şi a analizei sistemului managerial. Rezultatele obţinute ne oferă posibilitatea de a avea o privire de ansamblu asupra evoluţiei în timp a S.A. „Zorile", adică până la implementarea pe scară largă a managementului de proiect, şi după implementarea acestuia.

După prezentarea generală a S.A. „Zorile", s-a trecut la analiza activităţii investiţionale a acesteia şi a fost evidenţiat impactulul considerabil pe care l-au produs în ultimii ani proiectele implementate.

Analiza teoretică a fost urmată de analiza practică a eficienţei implementării unor proiecte anumite, deoarece aceasta reprezintă o modalitate de a evidenţia rolul managementului de proiect în atingerea obiectivelor generale, dar şi în îmbunătăţirea şi modernizarea întregii întreprinderi. Acest capitol semnalează, totodată, insuficienta cunoaştere şi folosire a unor metode şi tehnici de management moderne.

Pe fondul tuturor informaţiilor generale a fost prezentat apoi un proiect de eficientizare a managementului de proiect, precum şi premisele de la care s-a pornit, instrumentele utilizate, dar şi condiţiile şi modul în care s-a desfăşurat. Astfel s-au abordat pe rând toate activităţile specifice proiectului în cauză, activităţi care au drept rezultat final modernizarea managementului de proiect.

Proiectul respectiv are drept scop dezvoltarea abilităţilor de a elabora, planifica, implementa şi evalua proiecte de succes de către o întreprindere prin utilizarea unor metode şi tehnici moderne aferente managementului de proiect. Trebuie să menţionăm că eficientizarea

managementului proiectelor necesită o gamă largă de competenţe manageriale şi profesionale, dar contribuie la abordarea cu succes a principalelor domenii ale managementului proiectelor.

Singura activitate constantă este reprezentată de schimbarea adaptabilă într-un mediu economic globalizat şi concurenţial, care este caracterizat prin incertitudini, iar această schimbare generează nevoia de proiecte. Deci, managementul de proiect va deveni factorul de referinţă al deceniului următor, acesta fiind valul viitorului.

Rezultatele cercetării pot fi considerate drept un sprijin pentru îmbunătăţirea managementului de proiect şi pot contribui la conştientizarea managerilor de proiect cu privire la importanţa evaluării şi monitorizării permanente a impactului proiectelor şi a avantajelor oferite de aceasta.

De asemenea, contribuţia lucrării respective se reflectă şi în prezentarea aspectelor teoretice care subliniază rolul crucial pe care îl au proiectele şi managementul de proiect în cadrul unei întreprinderi. Pe baza conceptelor teoretice prezentate putem concluziona că pentru ca un proiect să aducă beneficii pe termen lung, acesta trebuie să ţină cont de contextul în care este implementat şi să răspundă nevoilor de dezvoltare ale întreprinderii ca îl implementează, urmărind în final rezolvarea unor probleme.

Rezultatele obţinute în urma analizei efectuate în cadrul acestei lucrări, ne permit să susţinem cu certitudine că analiza impactului şi eficienţei implementării managementului de proiect este necesară pentru a verifica dacă acesta produce efectele dorite şi dacă contribuie în mod corespunzător la îndeplinirea obiectivelor, programelor şi politicilor unei întreprinderi.

În concluzie, trebuie să menţionăm că latura teoretică a pregătirii unui manager de proiect este foarte importantă şi absolut necesară, totuşi fără o practică directă există şanse reduse de a spune că o persoană poate fi un manager de proiect.

CONCEPTUL MIXULUI DE MARKETING ȘI REFLECTAREA ACESTUIA ÎN ACTIVITĂȚILE ENTITĂȚII ECONOMICE

Ludmila NOUR

This article presents the analysis of the fundamental concepts of the marketing mix, demonstrating its importance by reflecting it in the activities of the economic entity "Daw Benţa Mol" SRL. There are specified several marketing mix models, suggesting some strategies for each element of the mix. With increasing influence of the online environment on the current consumer behavior, there are proposed some recommendations on improving the digital marketing mix, based on the example of the company "Daw Benţa Mol" SRL.

Introducere. Din punct de vedere teoretic, relevanța mixului de marketing constă în faptul că perceperea lui permite să fie sesizate elementele unei politici de marketing. De asemenea, mixul de marketing accentuează diversele aspecte ale concurenței în care se află entitățile economice în raporturile cu piața [1, p. 56].

Iar din punct de vedere practic, mixul de marketing este utilizat în crearea politicii de marketing și aplicarea acesteia de către unitatea economică. În acest sens, dezvoltarea de către companie a unui mix de marketing, adaptat obiectivelor sale strategice, pornește de la cunoașterea nevoilor, cerințelor și preferințelor consumatorilor. Companiile utilizează aceste elemente de marketing pentru a profita de avantaje și a-și crește competitivitatea pe piață.

Mixul de marketing este un instrument care combină o serie de componente pentru a consolida și întări imaginea unui produs (brandul) și pentru a ajuta la vânzarea acestui produs sau serviciu [2, p.16].

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul lucrării constă în cercetarea conceptelor fundamentale ale mixului de marketing și integrarea lui în cadrul activităților companiei ÎCS „Daw Bența Mol” SRL. Pornind de la scopul menționat, au fost formulate următoarele obiective:

1. Prezentarea evoluției mixului de marketing.
2. Cercetarea diverselor tipologii ale mixului de marketing.
3. Determinarea strategiilor mixului de marketing.
4. Prezentarea activității de marketing a entității ÎCS „Daw Bența Mol” SRL.

5. Analiza economico-financiară a companiei ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL.

6. Investigarea mixului de marketing din cadrul firmei ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL.

7. Integrarea impactului responsabilității sociale asupra mixului de marketing al ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL.

8. Analiza strategiilor mixului de marketing adoptate la nivelul firmei ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL.

9. Propunerea unor modalități de perfecționare a mixului de marketing al ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL.

Rezultatele cercetării. În urma cercetării conceptelor fundamentale ale mixului de marketing, s-a constatat faptul că prima definiție a mixului de marketing a fost dată de E. Jerome McCarthy în anul 1960, care şi până în zilele de astăzi nu şi-a pierdut din valoare. Acest concept mai este cunoscut sub denumirea de cei „4P” ai mixului de marketing sau modelul tradițional, el fiind unicul mix cunoscut la nivel internațional de majoritatea persoanelor din acest domeniu.

Odată cu producerea noilor schimbări în comportamentul consumatorilor actuali, de-a lungul timpului şi-au făcut apariția mai multe modele de mix de marketing, cum ar fi: modelul avansat „7P”– folosit mai ales în sfera serviciilor, mixul marketingului digital „8P”, mixul pentru consumatori „4C”, mixul marketingului experimental „4E” etc. Aceste modele de mix de marketing diferă de la o firmă la alta, adică unei companii poate să i se potrivească un mix, iar alteia acest mix să nu-i aducă succes. Totul depinde de scopul şi obiectivele entității.

Făcându-se o analiză minuțioasă a tuturor elementelor unui mix de marketing, s-a remarcat faptul că există o mulțime de oportunități pentru întreprinderi în alegerea strategiei adecvate pentru a-şi atinge obiectivele propuse. În cazul *politicii de produs,* firma poate alege dintre următoarele strategii: strategia inovației, diferențierii, adaptării, imitării, diversificării sau strategia de selecție în cadrul gamei. În vederea *politicii de preț,* compania poate opta pentru strategiile: orientarea prețurilor după costuri, cerere sau concurență; strategia prețurilor joase, medii sau înalte; strategia cu mai multe niveluri de preț sau cu mai puține; strategia orientată sau nu spre mobilitatea prețurilor etc. La alegerea strategiei din cadrul *politicii de distribuție,* întreprinderea

poate selecta dintre următoarele strategii: distribuție prin canal propriu sau prin intermediari; distribuția exclusivă, selectivă sau intensivă etc. Iar în ceea ce privește *politica de promovare*, entitatea poate alege din: strategia promovării imaginii produselor firmei sau a imaginii firmei; strategia defensivă sau ofensivă; strategia diferențiată, concentrată sau nediferențiată etc.

Modalități de perfecționare ale mixului de marketing digital din cadrul entității ÎCS ”Daw Bența Mol” SRL. Internetul și tehnologiile digitale au creat noi metode de comunicare, de promovare, vânzare și distribuție a produselor, adică au schimbat în sine întregul mix de marketing tradițional [3, p.23]. Chiar dacă toți cei „4P” ai mixului de marketing sunt la fel de importanți pentru o afacere, marketingul digital prezintă alte forme decât cele offline. În acest scop au fost formulate niște recomandări privind perfecționarea elementelor mixului de marketing digital din cadrul întreprinderii „Daw Bența Mol” SRL, cum ar fi:

1. Diferențierea gamei de produse oferită online de cea propusă ofline, prin adăugarea de noi bunuri/servicii.
2. Oferirea unor prețuri mai joase în cazul efectuării comenzii online sau adăugarea de noi modalități de plată (via card, terminal, ordin de plată, ramburs, trezorerie).
3. Promovarea prin noi canale digitale: YouTube, e-mail, telefon mobil, SEO, PPC, Social Media.
4. Livrarea produselor direct după efectuarea comenzii online.
5. Interacționarea personalului firmei prin intermediul chatului online pe Facebook sau site web.
6. Plasarea de poze din momentul livrării pe platformele digitale.
7. Stabilirea relațiilor de parteneriat cu diferiți influenceri din mediul online etc.

Aceste măsuri de îmbunătățire ale mixului de marketing digital pot fi aplicate și în cadrul altor companii care își doresc succes pe piața online, în funcție de problemele lor actuale și de nivelul de dezvoltare al mixului de marketing digital.

Concluzii. Dat fiind faptul că din momentul apariției primului concept al mixului de marketing (anii ‘60) până în prezent s-au produs numeroase schimbări atât în domeniul tehnologiilor, cât și în compor-

tamentul consumatorilor actuali, este evident faptul că modelul mixului de marketing „4P” a fost înlocuit de alte modele mult mai moderne, care includ elemente diferite de cele tradiționale, cum ar fi: „7 P”, „8 P”, „4 C”, „4 E” etc. Un exemplu bun în acest sens îl prezintă compania ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL, ce şi-a reformulat mixul de marketing tradițional „4 P”, prin fixarea accentului asupra următoarelor componente: personalul, procesul şi proba fizică (evidenţele fizice), adică formându-şi un mix de marketing avansat – „7 P”.

De asemenea, asupra mixului de marketing din cadrul unei întreprinderi ce într-adevăr urmăreşte nu doar maximizarea profitului, dar şi păstrarea grijii faţă de consumatori, cum este şi în cazul firmei ÎCS „Daw Benţa Mol” SRL, influenţează foarte mult responsabilitatea socială. Acest factor are un impact major asupra fabricării bunurilor, prestării serviciilor, stabilirii preţurilor, abordării campaniilor publicitare ş.a., deoarece pe prim plan deja se situează fabricarea produselor eco, cu cât mai puţine elemente dăunătoare organismului uman şi mediului natural, accentul punându-se pe organizarea activităţilor sociale şi donaţiile în folosul publicului.

Referinţe:

1. DIACONESCU, M. *Marketing*. Ed. a 2-a revizuită. Bucureşti: Universitară, 2010. 224 p.
2. RAD, L. *Mixul de marketing*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2007. 204 p.
3. BAX, S., ş.a. *Cambridge Marketing Handbook: Digital*. United States: Kogan Page Limited, 2013. 200 p.

Recomandat
Irina CĂLUGĂREANU, dr., conf. univ.

INFLUENŢA RECLAMEI ASUPRA COMPORTAMENTULUI CONSUMATORULUI

Otilia PETRUŞCA

Starting from the belief in existing studies that advertising affects consumer behavior and purchasing decisions, we can highlight that this study aimed to establish the influence of advertising on consumer buying behavior by focusing on "Imobilus Grup" S.R.L company. Specifically, the study aimed to establish strategic alternatives and directions for improving the advertising activity in real estate companies, in Republic of Moldova.

Actualitatea temei de cercetare în studierea impactului reclamei asupra comportamentului consumatorului este determinată de prezența în societatea modernă a problemelor presante asociate influenței publicității, relațiilor publice și mass-mediei.

Scopul cercetării constă în analiza și stabilirea impactului campaniilor și acțiunilor de reclamă asupra deciziei de cumpărare a clienților companiei „Imobilus Grup" S.R.L. și alternativelor strategice, și direcțiilor de îmbunătățire a activității de reclamă în cadrul firmelor de imobiliare din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării vizează: cercetarea campaniilor și acțiunilor de reclamă în cadrul „Imobilus Grup" S.R.L., evoluția și tendințele de dezvoltare a activităților de reclamă practicate pe piața imobiliară din economia națională, analiza comportamentului consumatorilor de imobiliare pe piața națională, direcțiile de optimizare și extindere a impactului activității de reclamă asupra deciziei de cumpărare a consumatorilor.

Compania „Imobilus Grup" S.R.L. este o entitate din mun. Chișinău, care, a fost înființată în 2014 și înregistrează o dezvoltare dinamică pe piața serviciilor imobiliare din Republica Moldova.

Relevanța cercetării activității de reclamă pe piața imobiliară se datorează faptului că în ultimii ani a avut loc o schimbare a comportamentului consumatorilor pe această piață, odată cu dezvoltarea Internetului, prin care este cel mai convenabil de a se efectua atât vânzarea, cât și cumpărarea de bunuri imobiliare. În acest sens, multe companii de pe piața imobiliară își schimbă în mod semnificativ propriile instrumente de reclamă, punând cel mai mare accent pe promovarea în Internet.

Rezultatele obținute în urma cercetărilor efectuate ne-au permis să formulăm o serie de ***concluzii***, care decurg din obiectivele acestei lucrări.

✓ Pe baza cercetărilor realizate, putem conchide că mix-ul de marketing îl formează cei 7P, iar mediul de marketing include în sine mediul intern care lucrează ca un mecanism de mișcare continuă a companiei, și mediul extern, care implică factori externi ca cei economici, politici, sociali, culturali și de activitate sezonieră. Factorul politic ne-a determinat să studiem legile cu privire la bunurile

imobiliare, printre care și Legea cu privire la un bun viitor. Analizând activitatea sezonieră, am reușit să elaborăm un grafic al sezonalității, ce reliefează o creștere a achizițiilor de bunuri imobiliare începând cu luna iunie și o ameliorare începând cu octombrie. Pentru a putea genera o serie de activități negative și pozitive ce pot afecta sau facilita activitatea entității, am întocmit și aplicat o analiză SWOT.

✓ În pofida faptului că întreprinderea nu deține un site web optimizat, acest lucru nu împiedică desfășurarea campaniilor de reclamă. „Imobilus Grup" S.R.L. utilizează o serie de campanii de reclamă, de la apelurile reci, și prezentarea la fața locului, până la e-mail marketing, landing page și bannere outdoor care aduc o conversie pozitivă. Toate aceste campanii de reclamă lucrează ca un mecanism bine pus la punct, deoarece întreprinderea utilizează un plan de marketing inovațional numit *„Турбозапуск"* care urmărește desfășurarea campaniilor de reclamă pas cu pas.

✓ Putem sublinia că evoluția și tendințele de dezvoltare a activităților de reclamă, practicate pe piața imobiliară din economia națională, se află într-o continuă dezvoltare, de aici am identificat tendințele activităților de reclamă, pe piața imobiliară a Republicii Moldova, și în special: creșterea volumului reclamei în internet, scăderea cheltuielilor pentru publicitatea „imagine", creșterea utilizării reclamei contextuale și am analizat în detaliu principalele instrumente de reclamă în internet care sunt utilizate pe piața imobiliară în practica agențiilor imobiliare din Republica Moldova. Toate aceste instrumente permit companiilor să influențeze comportamentul consumatorului în faza de luare a deciziilor.

✓ Conform cercetării de marketing efectuate asupra unui eșantion de 105 respondenți, am reușit să identificăm trei tipuri de consumatori ai pieței imobiliare din Republica Moldova. În timpul cercetării, prima ipoteză a fost dovedită, iar a doua ipoteză a demonstrat că consumatorul ar prefera să cumpere un bun imobiliar cu ajutorul unei companii imobiliare decât direct de la proprietar, ceea ce evidențiază faptul că acesta are încredere în firmele specializate.

✓ Reclama în domeniul imobiliar din Republica Moldova se află într-o creștere dinamică, deoarece, odată cu dezvoltarea tehnologiilor, o nouă tendință de reclamă poate fi infiltrată pe piața imobiliară a

Republicii Moldova. De aici putem deriva că direcţia de dezvoltare a economiei digitale va afecta în mod direct piaţa imobiliară.

✓ Dacă vorbim despre direcţiile de extindere a impactului reclamei în decizia de cumpărare a consumatorului de imobiliare, atunci una dintre cele mai populare este reclama prin optimizare, reclama contextuală precum şi redirecţionare. Vom prezenta *infra* câteva din recomandările pentru companiile imobiliare din Republica Moldova.

Ca rezultat al studiului cu privire la influenţa reclamei asupra comportamentului consumatorului, au fost identificate şi profilate următoarele ***recomandări*** pentru companiile imobiliare din Republica Moldova:

✓ Compania necesită o îmbunătăţire a site-ului, chiar o modificare, deoarece nu este adaptat conform tendinţelor şi configurărilor moderne. Site-ul imobilus.md ar avea nevoie de îmbunătăţiri ce ţin de web design, SEO şi Google Adwords. Atare instrumente ar creşte vizibilitatea acestuia pe canalele de căutare. Versiunea mobilă a site-ului lipseşte, iar, deoarece consumatorii cel mai des accesează site-ul de pe telefonul mobil, crearea versiunii mobile ar aduce un succes. Propunem ca recomandare procurarea unui şablon de pe themeforest.net cu mai multe funcţionalităţi şi cu o interfaţă vizuală mai bună. Cum se ştie – oficiul, nu mai este cartea de vizită a companiei, ci anume site-ul de promovare şi pagina de Facebook a acesteia. Ce ţine de timpul îndelungat pentru instruirea cadrelor, compania ar putea simplifica modul de lucru al agenţilor şi de a desemna o persoană responsabilă ce ar putea efectua lucrul acestora.

✓ Pentru a influenţa comportamentul consumatorului şi decizia de cumpărare a acestora, recomandăm companiilor imobiliare din Republica Moldova nu numai utilizarea reclamelor online sau tradiţionale. Putem propune spre utilizare şi câteva instrumente inovaţionale care ar creşte considerabil influenţa reclamei, şi care ar duce la o împrospătare a campaniilor de reclamă practicate pe piaţa imobiliară a economiei naţionale. Printre acestea pot fi numite: home staging-ul, open house şi turul 3D.

***Referinţe*:**

1. KOTLER, Ph., KELLER, K.L. *Managementul marketingului*. Bucureşti: Teora, 2008. 1148 p.

2. РАХАМИЛОВА, Е. В. Современные тенденции развития рекламных коммуникаций в сфере недвижимости. В: *Молодой ученый,* 2017, №20, с. 453.
3. CLOW, K. & BAACK, D. *Integrated Advertising, Promotion, and Marketing Communications. 6th ed.* Essex: Pearson Education Limited 2014. 521 p.
4. http://imobilus.md/

Recomandat
Ala TABARCEA, dr., conf. univ.

ANALIZA PROCESULUI DE ACHIZIȚIE A BUNULUI INDUSTRIAL

Victoria RANGA

This article is related to the in-depth analysis of the process of acquiring industrial goods within the S.A. „Franzeluța", as well as the applied procurement strategies and analysis, describing the purchasing strategies applied in the. enterprise.

The analysis process identifies the peculiarities and directions for improving the procurement process within the enterprise S.A. „Franzeluța", which determined the elaboration of strategies and ways to improve the acquisition process in order to increase the entrepreneurial profitability and the notoriety, the attractiveness for both domestic and international consumers.

Actualitatea temei rezidă și în oportunitățile dezvoltării procesului de achiziție în cadrul entității economice S.A. „Franzeluța" ce va progresa eficiența utilizării resurselor entității, a procesului de producție, simultan a mijloacelor bănești și forței de muncă la nivelul acestei activități, poate majora indicatorii financiari și poate întări entitatea economică pe piață.

Scopul cercetării constă în analiza aprofundată a procesului de achiziție a bunurilor industriale în cadrul entității economice S.A. „Franzeluța", cât și analiza, descrierea strategiilor de achiziții aplicate în entitatea economică.

Obiectul de studiu al cercetării reprezintă analiza procesului de achiziție a bunului industrial în cadrul entității economice S.A. „Franzeluța". Printre sarcinile lucrării respective este determinarea metodelor de achiziție, depozitarea, stocarea, transportarea a

produselor finite şi bunurile industriale utilizate în procesul tehnologic de producție. Identificarea dificultăților întâlnite și propunerea unor sugestii referitoare la îmbunătățirea procesului de achiziție.

Analizând indicatorii economico-financiari ai entității economice S.A. „Franzeluța" pentru perioada 2016-2017, putem menționa că veniturile din vânzări, acumulate pe parcursul anului 2017, au constituit 632,3 mil. lei, în comparație cu anul 2016 se înregistrează o abatere în valoare absolută de -21921,9 lei. Cauzele principale ale situației create sunt: concurența dură cu producătorii autohtoni și externi, scăderea consumului de pâine, inclusiv din cauza migrației populației. Rezultatul din activitatea operațională în anul 2017 a constituit profit în sumă de +17,6 mil. lei comparativ cu profitul obținut în anul 2016 în sumă de +20,0 mil. lei. Micșorarea profitului cu -2,4 mil. lei a fost constatată din cauza micșorării veniturilor din vânzări și altor venituri. Rezultatul din activitatea economico-financiară până la impozitare obținut în anul 2017 a constituit profit în sumă de +17,6 mil. lei față de profitul obținut în anul 2016 în sumă de +20,3 mil. lei, în anul 2017 a obținut profit net în sumă de +14,1 mil. lei. Datele prezentate atestă faptul că activitatea economico-financiară a entității a fost gestionată efectiv. S.A. „Franzeluța" a îndeplinit planul aprobat al profitului până la impozitare.

S.A. „Franzeluța" înregistrează în anul 2017 o creștere la indicatorul profitului brut față de nivelul anului precedent. Rentabilitatea veniturilor din vânzări calculate în baza profitului brut care în anul precedent a constituit 18,02%, a crescut, adică la fiecare leu venituri din vânzări S.A. „Franzeluța" a câștigat 18,51 bani profit brut, astfel înregistrând o majorare de 0,49 puncte procentuale, care pot fi îndreptate atât la acoperirea cheltuielilor perioadei, cât şi la formarea profitului din activitatea operațională.

Totodată, rentabilitatea veniturilor din vânzări, calculată în baza profitului din activitatea operațională, care ne permite aprecierea mai exactă a eficienței gestiunii vânzărilor în urma activității de bază a entității, s-a micșorat față de anul precedent cu 0,27 puncte procentuale, iar mărimea profitului net până la impozitare obținut la un leu venituri din vânzări s-a micșorat de la 3,11 bani în anul precedent la 2,79 bani în anul curent. În anul precedent, nivelul rentabilității veniturilor din vânzări (calculate în

baza profitului net) a constituit 2,54%, pe parcursul perioadei de gestiune, nivelul acestui indicator s-a depreciat cu 0,31 puncte procentuale.

În urma investigaţiilor efectuate, putem formula următoarele *concluzii*: În cadrul entităţii economice S.A. „Franzeluţa" achiziţionarea funcţionează în cadrul unei structuri organizatorice de tip funcţional. Funcţia de planificare este încredinţată unor colaboratori specializaţi din cadrul departamentelor care solicită achiziţionarea, managerii pe achiziţionare fiind obligaţi să culeagă cererile şi să le plaseze în sistem. Activitatea de achiziţie este importantă în disponibilitatea produselor sau a serviciilor, acestea fiind de o calitate bine stabilită, la un preţ avantajos, iar condiţiile contractuale să fie mai mult în avantajul entităţii care solicită produsele. Clasificarea obiectivelor de achiziţii, aplicarea conceptelor de clasă mondială şi folosirea principiilor coproducţiei formează temeliile pe care sunt construite apoi obiectivele finale vizând creşterea eficienţei şi a profiturilor. În aşa ritm entitatea economică, datorită secţiei achiziţii îşi va desfăşura activitatea şi va obţine profit conform planului.

Strategia de achiziţie joacă un rol bine definit în dezvoltarea entităţii, datorită acesteia se menţine procesul de producţie. Mediul extern influenţează alegerea unei strategii. Percepţiile managerilor de la toate nivelurile, precum şi cultura şi experienţa entităţii vor influenţa eficacitatea strategiilor adoptate. Entitatea economică este competitivă, nu doar din aspectul de lider pe piaţă a produselor de panificaţie din Republica Moldova, dar este şi un exemplu de implementare cu succes a practicilor de producţie şi realizare, în conformitate cu Standardele Internaţionale de Calitate. Investiţiile efectuate pentru modernizarea utilajelor şi a secţiei de producere au adus rezultate pozitive aşteptate, crescând capacitatea productivă a entităţii economice şi sporind avantajele competitive ale acesteia.

Recomandările elaborate completează gradul de soluţionare a problemei prin: Domeniul organizării şi planificării aprovizionării. Departamentul dat are funcţia de a analiza piaţa furnizorilor şi de a elabora previziuni privind evoluţia acesteia, mai având şi funcţia de a prelua cererile şi de a le procesa, astfel specialiştii nu se pot concentra asupra controlului şi evaluării managementului aprovizionării. De aceea recomandăm să se introducă posturi de analişti de aprovizionare.

În domeniul selectării furnizorilor este necesar de ţinut cont de procedurile de selectare a furnizorilor, departamentul primeşte doar trei oferte comerciale de la furnizori pentru aprecierea calităţii, preţului, condiţiilor de livrare etc. Doar trei oferte nu sunt de ajuns, dar şi solicitarea ofertelor de la toţi furnizorii complică activitatea, de aceea se propune reînnoirea bazei de date cu furnizori la anumite perioade de timp.

În domeniul surselor de achiziţionare este riscul ca furnizorii de peste hotare, care exportă materia primă, să fie plasaţi în poziţie de monopol pe piaţă având posibilitatea de a controla preţurile, condiţiile de livrare şi plată. În acest scop, e necesar de modernizat şi capacităţile de producţie, de perfecţionat sistemul de management al calităţii, ce ţine de direcţionarea produselor spre consumator, respectarea sortimentului şi calităţii produselor, respectarea termenului de livrare a produselor.

Concluziile şi recomandările generalizează rezultatele cu caracter teoretic şi practic asupra cercetărilor efectuate, ce relevă unele deducţii şi măsuri, care, în opinia noastră, vor contribui la îmbunătăţirea procesului de achiziţie a bunului industrial din cadrul entităţii economice S.A. „Franzeluţa”.

***Referinţe*:**

1. BRÂNZĂ, A. *Aprovizionare întreprinderi.* Iaşi: Ed. Economică, 1982, p. 345.
2. BAILY, P., FARMER, D., JESSOP, D., JONES, D. Trad. din engleză Rodica LEVIŢCHI. *Principiile şi Managementul achiziţiilor.* Ed. a 8-a. Chişinău: ARC, 2004, p. 287.
3. КОРЕЦКИЙ, Б. *Закупки: Курс лекций.* Кишинэу: CEP USM, 2019. 173 с.
4. Situaţiile financiare 2016-2017 ale entităţii economice S.A. „Franzeluţa”.
5. http://www.franzeluta.info/

Recomandat
Boris COREŢCHI, dr., conf. univ.

ИНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА КАК СРЕДСТВО ПРОДВИЖЕНИЯ ТУРИСТСКОГО ПРОДУКТА

Степан ГУСЕВ

Рассматривается тема влияние интернет-рекламы на продвижение туристского продукта. Актуальность данной темы заклю-

чается в том, что Интернет сегодня проник почти во все сферы деятельности человека. Туризм является областью услуг, то есть неосязаемых, невещественных благ, которые можно продемонстрировать в сети Интернет различными способами, будь то фотографии, видео, гиф-изображения, картинки.

Интернет-реклама способна предоставить полную информацию о туре, сопровождая всё красочным визуальным подтверждением. Это и отличает рекламу в сети Интернет от остальных видов рекламы, так как телевидение, радио, печатные издания предоставляют информацию о продукте в сжатом и ограниченном объёме. Интернет обеспечивает также рекламодателей быстрой обратной связью, позволяет в короткие сроки выявить слабые стороны рекламного объявления и в случае необходимости отозвать его без каких-либо финансовых потерь.

Целью работы было изучение и анализ видов интернет-рекламы как средства продвижения туристского продукта в теории и на примере компании “Vernon-Prim”.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи:

- Изучение видов интернет-рекламы;
- Рассмотрение и анализ интернет-рекламы туристической компании “Vernon-Prim”;
- Сравнение результатов рекламной деятельности “Vernon-Prim” и конкурента “Panda Tur”;
- Выводы;
- Рекомендации по эффективности проведения рекламной стратегии.

Интернет-реклама – информация с использованием средств Интернета, обычно адресованная неопределенному кругу лиц и направленная на привлечение внимания к объекту рекламирования, на формирование или поддержание интереса к нему и его продвижение на рынке [1, с. 5].

Были рассмотрены самые распространённые виды интернет-рекламы:

1. Контекстная реклама – принцип её работы заключается в том, что человек получает рекламное сообщение, привязанное к его запросу в поисковике. Самыми известными являются «Яндекс. Директ» и «Google AdWords».

2. Медийная (баннерная) реклама – схожа с традиционной рекламой в печатных изданиях. Пользователь интернета видит графическое изображение, содержащее рекламу, и кликнув на него, переходит на сайт рекламодателя. Баннерная реклама не только привлекает клиентов, но и закрепляет в сознании узнаваемость марки, так как постоянно мелькает на какой-либо страничке, бросаясь в глаза.

3. Таргетированная реклама в социальных сетях – многие компании выбирают именно такой способ продвижения, что обусловлено высокой отдачей. С помощью социальных сетей, компаниям легче добраться до потенциального клиента, ведь большое количество людей сами о себе указывают информацию, вплоть до личной: пол, возраст, семейное положение, место учёбы/работы, образование, свои увлечения, предпочтения. Таким образом, созданные программные алгоритмы считывают информацию о пользователе и предлагают ему ту рекламу, в которой он уже может быть заинтересован.

Система оплаты за интернет-рекламу гибкая, производитель сам решает, сколько потратить за тот или иной период. Зачастую оплата осуществляется по кликам, то есть за то количество нажатий, которое было произведено со стороны посетителей сайтов.

Перейдём к рекламе туристического предприятия «Vernon-Prim». Компания использует различные площадки в Интернете для своих рекламных публикаций. У компании, в первую очередь, есть свой сайт, на котором пользователь имеет возможность ознакомиться с деятельностью фирмы и тем продуктом, который она предлагает. С официального сайта есть ссылка на страничку турагентства в социальной сети Facebook, где менеджерами по туризму публикуются рекламные объявления. Компания имеет также личный профиль на туристическом портале Travel365, набирающий свою популярность на туристическом рынке Молдовы.

«Vernon-Prim», обладая определённой базой клиентов, занимается и e-mail рассылкой, но часто рекламные сообщения оказываются недействительными по разным причинам: либо почтовый адрес был указан неправильно, либо клиент его уже

изменил. И единственная реклама в сети Интернет, за которую платит фирма, – это сайт 999, где одна публикация стоит один лей. Но опять же есть недостаток: данный сайт переполнен рекламой, и в то время как агентство публикует своё объявление, в это же время другие турфирмы делают то же самое, поэтому публикации быстро опускаются в общем списке, а это значит, что вероятность того, что пользователи нажмут именно на вашу запись, – невелика.

Понятно, что «Vernon-Prim» использует различные площадки для своей рекламы: официальный сайт, социальные сети, туристические порталы, специализированные сайты, но в основном эта реклама бесплатная, и охват у неё недостаточный.

За время своего существования с 2016 года, группа «Vernon-Prim» в Facebook набрала чуть больше 2700-ста подписчиков, в то время как у конкурента «Panda Tur» подписчиков насчитывается более 73 тысяч, что в 26 раз больше.

Касательно официального сайта:

Таблица 1

Посещаемость официального сайта «Vernon-Prim»

	За день	**Месяц**	**Год**
Просмотры	261	7830	93960
Посетители	65	1955	23460

Источник: Разработано автором на основе данных https://a.pr-cy.ru/tools/traffic/?domain=www.vernonprim.md

Таблица 2

Посещаемость официального сайта «Panda Tur»

	За день	**Месяц**	**Год**
Просмотры	8 383	259 878	3 118 536
Посетители	2 714	84 147	1 009 764

Источник: Разработано автором на основе данных https://a.pr-cy.ru/tools/traffic/?domain=pandatur.md

Если сравнивать количество посетителей сайта компании, то можно заметить, что на одного посетителя «Vernon-Prim» приходится 43 у «Panda Tur». Данный факт не удивляет, ведь

конкуренты используют различные методы продвижения, в том числе и платные, что заметно влияет на результат. Например, таргетированная реклама в Facebook:

Рис. Таргетинговая реклама «Panda Tur»
в социальной сети «Facebook»
Источник: Мобильное приложение «Facebook»

Итак туристическая фирма «Panda Tur» охватывает большое количество пользователей Интернета по нашей стране и тем самым «перетягивает одеяло на себя» в конкурентной борьбе за клиентов.

Из вышесказанного можно сделать следующие выводы:

1. Интернет-реклама разнообразна и даёт возможность туристическим компаниям продвигать свой продукт различными способами.

2. Рекламу в сети Интернет можно назвать умной, так как сегодня есть множество алгоритмов, предоставляющих возможность фирмам воспользоваться таргетингом, то есть нацеленной рекламой.

3. Интернет-реклама являются доступной.

4. В ходе анализа была выявлена неэффективная рекламная деятельность компании «Vernon-Prim».

Из данных выводов вытекают следующие рекомендации для компании «Vernon-Prim» по улучшению рекламной деятельности:

- использование платной рекламы, обладающей высокой отдачей;
- ведение статистики посещения сайта фирмы для понимания того, какая категория клиентов наиболее заинтересована в предлагаемой рекламе;
- внесение изменений на официальном сайте компании. На данный момент, сайт агентства доступен лишь на русском языке;
- привлечение маркетолога для разработки рекламной стратегии, исходя из анализа рынка.

Литература:

1. ТУЛУПОВ, В.В. *Реклама: теория и практика.* Воронеж: Изд-во ВГУ, 2011. 130 с.

Электронные ресурсы:

2. https://richpro.ru/internet/reklama-v-internete-vidy-i-stoimost-internet-reklamy.html
3. https://www.facebook.com/vernonprim/
4. https://www.facebook.com/pandatur.md/

Рекомендовано
А.З. ОНОФРЕЙ, докт. хаб., проф. универ.

МОДЕЛЬ ФРАНЧАЙЗИНГА КАК ФОРМА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Рональд БАКАЛЫМ

Актуальность темы обусловлена недостаточной изученностью, теоретической и практической значимостью поиска эффективных форм регулирования франчайзинга. В этой связи все

более актуальными становятся задачи, связанные с осмыслением специфики франчайзинга как особой формы хозяйствования.

Цель работы –исследование экономической сущности и определение эффективных путей использования франчайзинга как одной из форм предпринимательства.

Задачи исследования:

• рассмотреть понятие, сущность и сферы применения франчайзинга;

• проанализировать основные показатели коммерческой деятельности объекта исследования и его финансовое состояние; проанализировать привлекательность рынка фитнес услуг и анализ основных акторов рынка фитнесуслуг в Республике Молдова;

• проанализирована привлекательность спортфраншиз на рынке фитнес услуг, выбор франшизы и расчет точки безубыточности будущей франшизы.

Объект исследования – коммерческая организация SRL «L-Fitness Grup», предприятие торговли спортивным инвентарем и спортивным оборудованием.

Предмет исследования – организация бизнеса в форме франчайзинга.

В первой главе представлены теоретические основы развития и формирования франчайзинга. Раскрывается сущность механизма франчайзинга, место и роль франчайзинговых моделей ведения бизнеса в системе экономических отношений; аспекты развития франчайзинга в системе законодательного регулирования деятельности предприятий. Описана бизнес-модель – франчайзинг на территории Республики Молдова и его современное состояние.

Во второй главе проанализирована хозяйственная деятельность предприятия «L-Fitness Grup» SRL. Анализ финансовых результатов предприятия свидетельствует о том, что предприятие находится на грани банкротства. Так как анализируемое предприятие является дочерней компанией более успешного предприятия, с денежным оборотом свыше 30 миллионов леев в год, учредителю предприятия было предложено ликвидировать

SRL «L-Fitness Grup» и открыть новое предприятие с другим видом деятельности. В силу отсутствия времени и знаний в данной сфере деятельности, было предложено рассмотреть создание бизнеса в форме франчайзинга. Далее был проведен анализ привлекательности рынка фитнесуслуг. Анализ рынка показал, что в Республике Молдова динамика популярности поисковых запросов по слову «фитнес» положительная. Далее был выполнен анализ потребительского спроса населения Республики Молдова на фитнес услуги. Данная информация помогла выявить, что более 50% опрошенных заинтересованы в первую очередь в плавании и, во-вторых, в тренажерном зале, залах фитнеса и групповых программах. Был сделан вывод, что верным решением в открытии новой организации станет фитнес-клуб с бассейном и с зоной силовых тренажеров, а также с залом для групповых занятий. Был сделан анализ потребителей фитнес-клубов РМ, который показал, что 71,5% всех посетителей фитнес-клубов – это женщины. Затем были проанализированы возрастные группы клиентов фитнес-клубов: более 55% клиентов – моложе 30 лет, однако есть и возрастные группы старше 30 лет. Реже всего фитнес-клубы посещают лица не достигшие совершеннолетнего возраста.

На основании исследования был предпринят базовый анализ рынка: возможного (потенциального) и фактического. Потенциальный рынок составил примерно 600 000 человек, а фактический – около 360 000. Расчет был произведен следующим образом. Так как планируется открытие фитнес-клуба на территории города Кишинева, был рассмотрен рынок только данного города. Общая численность населения г. Кишинева составляет около 800 тысяч человек. При этом в г. Кишиневе также проживают лица на социальном пособии, безработные, лица с ограниченными возможностями, лица пенсионного возраста. Было проведено исследование, которое помогло приблизительно вычислить потенциальный рынок г. Кишинева, путем исключения лиц, не способных осуществить покупку абонемента в фитнес-клуб.

Расчет фактического рынка был произведен на основании данных, что около 60% всего населения Кишинева занимаются

спортом, поэтому около 360 000 заинтересованы в приобретении абонемента в фитнес-клуб.

Далее были проанализированы основные акторы рынка. На первом этапе исследования были изучены все возможные конкуренты на рынке фитнесуслуг в РМ. Далее конкуренты были распределены на прямых, ключевых и косвенных. Было выявлено 11 ключевых конкурентов. Был осуществлен анализ всех ключевых конкурентов, который дал информацию такого типа, как количество тренажеров, наличие зала для аэробики, наличие детской комнаты, наличие бассейна, парковки, количество групповых программ и средняя стоимость абонемента на год. На основании полученных данных были определены сильные и слабые конкуренты. Сильными были определены 3 прямых конкурента и 1 косвенный. Слабыми конкурентами оказались 4 прямых и 3 косвенных.

Были разработаны стратегии по работе с конкурентами, с сильными и со слабыми.

В третьей главе предпринят анализ привлекательности спорт-франшиз на рынке фитнесуслуг. Было выбрано 3 франшизы предприятий стран СНГ: World Class, Бенефит+, FitStudio. Был разработан чек-лист по выбору привлекательности франшизы при помощи метода балльной оценки показателей. Наиболее привлекательной является франшиза предприятия World Class, с наименьшим паушальным взносом, с адекватной ставкой роялти и меньшим периодом окупаемости франшизы. Была определена средняя стоимость годового абонемента среди ключевых конкурентов рынка, которая составила 737 евро. На основании полученных данных был выполнен расчет доступного рынка, который составил около 140 тысяч человек: это та часть населения, которое может себе позволить тратить 60 евро ежемесячно на абонемент.

После определения будущей франшизы и средней стоимости абонемента, необходимо было вычислить безубыточность этого проекта, которая была определена следующим образом. Были определены первичные затраты, периодические затраты и постоянные затраты. Был определен маржинальный доход на

единицу продукции, который составил 250 евро. Далее был произведен расчет точки безубыточности в натуральном и денежном выражении. В натуральном выражении точка безубыточности – 828 клиентов в год, а в денежном выражении – 621 тысяча евро ежегодно. То есть фитнес-клуб будет безубыточным, если будет принимать ежегодно 828 клиентов, что эквивалентно 621 тысяче евро в виде выручки от продажи. Далее был представлен график для наглядного понимания ситуации касательно расчета точки безубыточности. Таким образом, создание фитнес-центра при помощи франчайзинга под торговой маркой «World Class» является экономически целесообразным и эффективным как для франчайзи, так и для франчайзера предприятия.

Итак, франчайзинг как способ открытия бизнеса является наименее рискованным по сравнению с самостоятельной организацией бизнеса.

Литература:

1. ДОВГАНЬ, В.В. *Франчайзинг: Путь к расширению бизнеса.* Практическое пособие. Москва: Дока-пресс, 2014. 231с.
2. ЗЕМЛЯКОВ, Д.Н., МАКАШЕВ, М.О. *Франчайзинг. Интегрирование формы организации бизнеса.* Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 142 с.
3. КОЛЕСНИКОВ, В.Д. *Построение франчайзингового бизнеса.* Курс для правообладателей и пользователей франшиз. СПб.: Питер, 2012. 288 с.
4. КРУЧЕНКО, О.С. *Как открыть собственный бизнес на основе франшизы.* Москва: Экспо., 2013. 145 с.

Рекомендовано
Анна ВОЛОСЮК, препод.

CUPRINS

Drept

Alina AMBROS
CONTRACTUL DE TRANSPORT RUTIER INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI 3
Pavel SPATARI
ANALIZA TEORETICO-PRACTICĂ A ÎMBOGĂȚIRII NEJUSTIFICATE 6
Elena MUSTEAȚĂ
PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN DOMENIUL ONLINE 10
Alina ALEXEI
APLICAREA ERONATĂ A NORMELOR DE DREPT PROCEDURAL CA TEMEI DE CASARE A HOTĂRÂRII JUDECĂTOREȘTI 13
Maria ERHAN
PARTICULARITĂȚILE PROCEDURII CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV ÎN LUMINA NOULUI COD ADMINISTRATIV 18
Alexandria FRIMU
REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ÎNREGISTRĂRILOR AUDIO-VIDEO CA MIJLOC DE PROBĂ ÎN PROCESUL CIVIL 21
Cristian ROTARU
RĂSPUNDEREA STATELOR PENTRU ANUMITE ACTIVITĂȚI ÎN TERITORII CU REGIM INTERNAȚIONAL 25
Daria ARMAN
ATACUL CIBERNETIC – O NOUĂ FORMĂ DE AGRESIUNE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL 28
Călin DRUGALIOV
MIJLOACE INTERZISE DE PURTARE A RĂZBOIULUI 31
Marin CHIHAI
LEGEA APLICABILĂ SUCCESIUNII ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT 35
Dumitrița CHEȘCU
PARTICULARITĂȚILE INTENTĂRII CAUZELOR DE INSOLVABILITATE 39
Daniela BALMUȘ
LIBERTATEA ŞI SIGURANŢA PERSOANEI ÎN PROCESUL PENAL 42

Valeria BOBEA
NULITATEA ACTELOR DE PROCEDURĂ PENALĂ 45
Adela BULGAC
INADMISIBILITATEA PROBELOR OBȚINUTE PRIN PROVOCARE: EXAMEN TEORETIC ȘI PRACTIC 49
Claudia LACHI
APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL 53
Gheorghe TODIREAN
RELUAREA URMĂRIRII PENALE 56
Andrei ȚURCAN
APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL 60
Natalia ZBURLIUC
METODICA DE CERCETARE A ALIBIULUI 63

Jurnalism și științe ale comunicării

Lilia POVESTCA
COMPETENȚELE PROFESIONALE ALE BIBLIOTECARULUI ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII (Studiu de caz) 69
Romana-Anca RĂDULESCU
BIBLIOMETRIA ÎN EVALUAREA PUBLICAȚIILOR UNIVERSITARE (Cazul Bibliotecii USAMV-Iași) 72

Relații internaționale, științe politice și administrative

Victor SOLOMON
REPREZENTAREA ȘI DREPTURILE POLITICE ALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA 77
Carolina BOGATIUC
ARGUMENTAREA CA MIJLOC DE ASIGURARE A INTERESELOR NAȚIONALE (Studiu comparat: Franța *vs* Republica Moldova) 81
Надежда МАНАСТЫРЛЫ
МЕЖДУНАРОДНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ: УРОКИ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА 85
Igor IVANNICOV
MODERNIZAREA ACTIVITĂȚII ADMINISTRAȚIEI PUBLICE PRIN IMPLEMENTAREA E-GUVERNĂRII 88

Iulia SERBINOVICI
THE MARGINALIZATION PHENOMENON IN THE PROCESS OF THE DEMOCRATIZATION, EUROPEAN AND NATIONAL APPROACHES (The case of Moldova) 92
Tatiana-Maria BODEAN
PROCESELE INTEGRAȚIONISTE-DEZINTEGRAȚIONISTE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE 96
Tatiana BOGOS
IMPACTUL DIMENSIUNII PARLAMENTARE ÎN REALIZAREA POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA 100
Ana UȘURELU
REALIZAREA POLITICII STATULUI PRIN INTERMEDIUL AUTORITĂȚILOR ADMINISTRATIVE AUTONOME ALE ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE 104
Sveatoslav BEGLIȚA
RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL CA MODALITATE DE CONSTITUIRE A REALITĂȚII POLITICE (Repere pentru Republica Moldova) 107
Mihaela BORCOI
EVOLUȚIA POLITICILOR DE TINERET DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROVOCĂRI ȘI REALIZĂRI 112
Cătălina BOCAN
DECLARAREA ȘI CONTROLUL AVERII ȘI AL INTERESELOR PERSONALE ALE FUNCȚIONARULUI PUBLIC 115
Mariana FROSINEAC
FENOMENUL CORUPȚIEI ȘI POLITICI ANTICORUPȚIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA 119
Mihaela CUCIUC
ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA LA ETAPA ACTUALĂ 122
Mihaela NEGARA
METAMORFOZELE SECOLULUI XX: ÎNTRE TOTALITARISM ȘI DEMOCRAȚIE 126
Iulia BOTNARI
ROLUL PUTERII SOFT ÎN POLITICA EXTERNĂ A SUA, MARII BRITANII ȘI CHINEI: REPERE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA 129

Antonela GODOROJA
TEHNOLOGIILE INFORMAȚIONALE CONTEMPORANE ÎN FORMAREA IMAGINII INTERNAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA 133
Cristina VORONEANU
POLITICI DE GESTIONARE A FLUXULUI MIGRAȚIONIST: PERSPECTIVE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ 137
Anastasia SOROCATÎI
DIPLOMAȚIA PUBLICĂ PRIN INTERMEDIUL PROIECTELOR INTERNAȚIONALE: IMPLICAȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA 140
Любовь ФИЛАТЬЕВА
ЧЕРНОМОРСКИЙ РЕГИОН В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ: ЭВОЛЮЦИЯ ИНТЕРЕСОВ И ПРИОРИТЕТОВ (На примере Российской Федерации и Республики Молдова) 144

Psihologie, științe ale ecucației, sociologie și asistență socială

Mihaela BLÎNDUL
CONSILIEREA PARENTALĂ – STRATEGIE DE EFICIENTIZARE A RELAŢIILOR INTRAFAMILIALE 149
Alina CHIRONDÂ
MANAGEMENTUL PREVENIRII ŞI SOLUŢIONĂRII CONFLICTELOR INTERPERSONALE LA LICEENI 153
Tatiana LOPATIUC
ÎNVĂȚAREA AXATĂ PE STILURILE PREFERENŢIALE DE ÎNVĂȚARE LA ELEVII DIN TREAPTA PRIMARĂ 156
Ala SOLOVEI
VOCABULARUL ELEVILOR MARCAȚI DE INSUCCES ȘCOLAR 160
Maria MUSTEAȚĂ
PARTICIPAREA FEMEILOR PE PIAȚA MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA: PROBLEME ȘI MODALITĂȚI DE AFIRMARE PROFESIONALĂ 163
Rodica MURUZ
STRATEGII DE FORMARE A COMPETENŢEI DE COMUNICARE LA ELEVII CLASELOR PRIMARE LA EDUCAȚIA DIGITALĂ ÎN CADRUL ARIEI CURRICULARE „TEHNOLOGII” 167

Aura MUTRUC
RELAȚIA DINTRE TIPOLOGIILE TEMPERAMENTALE ȘI TULBURĂRILE EMOȚIONALE LA STUDENȚI 171
Victoria CUCULESCU
CONSECINȚELE CONSUMULUI DE DROGURI ASUPRA MEMBRILOR FAMILIEI (În baza studiului realizat la centrul „Optima Fide") 174
Ana FUIOR
MODALITĂȚI DE DEZVOLTARE A TOLERANȚEI LA STUDENȚI PRIN PRISMA NOILOR EDUCAȚII 178

Științe Economice

Alina PAIU
OPORTUNITATEA UTILIZĂRII MANAGEMENTULUI STRATEGIC ÎN CADRUL MICILOR FIRME 181
Denis VAMEȘU
ROLUL GESTIUNII RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE CREȘTERII PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE 184
Daniela COBZAC
MANAGEMENTUL DECIZIONAL ÎN COMPANIILE DIN SISTEMUL EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA 187
Lucia DIMITRIU
MODALITĂȚI DE GESTIUNE A RISCURILOR ÎN CONDIȚIILE ASIGURĂRII UNOR REZULTATE EFICIENTE 190
Cristina LUPU
ORGANIZAREA EVENIMENTELOR PENTRU SUSȚINEREA ȘI DEZVOLTAREA BRANDURILOR 194
Mihaela ZUBCO
E-TURISM: IMPACTUL NOILOR TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ÎN TURISMUL INTERNAȚIONAL 198
Alexandra CEBAN
IMPORTANȚA CUNOAȘTERII LIMBILOR STRĂINE PENTRU ANGAJAȚII DIN INDUSTRIA OSPITALITĂȚII ȘI TURISM 201
Gabriela DOBREA
METODE DE PROMOVARE A TURISMULUI INTERN PENTRU ATRAGEREA TURIȘTILOR EXTERNI 205
Olga CIOBAN
ÎMBUNĂTĂȚIREA SISTEMULUI DE MANAGEMENT AL PERSONALULUI ÎN CADRUL ENTITĂȚII TURISTICE 209

Alina SCOBICI
PARTENERIATUL PUBLIC PRIVAT ȘI DEZVOLTAREA CENTRELOR DE INFORMARE PENTRU TURIȘTI 212
Victoria COSTOVICI
IMAGINEA – FACTOR IMPORTANT DE POZIȚIONARE A PRODUSELOR PE PIAȚĂ 215
Cristina BUREA
CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR PRIN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI DE PROIECT 219
Ludmila NOUR
CONCEPTUL MIXULUI DE MARKETING ȘI REFLECTAREA ACESTUIA ÎN ACTIVITĂȚILE ENTITĂȚII ECONOMICE 223
Otilia PETRUȘCA
INFLUENȚA RECLAMEI ASUPRA COMPORTAMENTULUI CONSUMATORULUI 226
Victoria RANGA
ANALIZA PROCESULUI DE ACHIZIȚIE A BUNULUI INDUSTRIAL 230
Степан ГУСЕВ
ИНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА КАК СРЕДСТВО ПРОДВИЖЕНИЯ ТУРИСТСКОГО ПРОДУКТА 233
Рональд БАКАЛЫМ
МОДЕЛЬ ФРАНЧАЙЗИНГА КАК ФОРМА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА 238
Анна КЫШЛАРЬ
УЧЕТ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ И ИХ РОЛЬ В ПРИНЯТИИ РЕШЕНИЙ 243

Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova

Ştiinţe sociale

Bun de tipar 28.10.2019. Formatul 60x84 $^{1}/_{16}$.

Coli de tipar 15,8. Coli editoriale 15,2.

Comanda 309. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009